

Windt Szandra

A LÁTHATATLAN EMBEREK

Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon



A LÁTHATATLAN EMBEREK

Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon

Windt Szandra

A LÁTHATATLAN EMBEREK

Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon

Országos Kriminológiai Intézet, Budapest

2021

Kiadó
Országos Kriminológiai Intézet

Lektor
Dr. Tamási Erzsébet PhD

Szöveggondozó
Takács Andrea

ISBN 978-963-7373-30-5

© Windt Szandra, 2021
© Országos Kriminológiai Intézet, 2021

TARTALOM

Bevezetés.....	11
Történeti áttekintés.....	17
Kutatások az OKRI-ban.....	21
Problémafelvetés.....	25
Nemzetközi és magyar dokumentumok.....	35
2013. évi XVIII. törvény – A varsói egyezmény.....	36
2011/36/EU irányelv (2011. április 5.).....	39
Az emberkereskedelem elleni uniós stratégiákról.....	49
Intézkedési terv.....	57
Az emberkereskedelem elleni 2020–2023 közötti hazai stratégia.....	59
Az emberkereskedelem jellemzői a statisztika alapján.....	61
A bizottság jelentései alapján az európai körképről.....	63
Az ENYÜBS adatai.....	71
Nemzetközi kitekintés.....	78
Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organisation; ILO).....	78
Az úgynevezett TIP-jelentésekről.....	80
Szociológiai, kriminológiai jellemzők.....	87
Makroszociológiai megközelítés.....	88
Szegénység – érdemtelen szegények.....	89
Romák.....	92
Gyermekotthonok.....	94
Lakhatási nehézségek.....	100
Fogyatékossgal élők Magyarországon.....	101
A digitális társadalom.....	102
Migráció.....	104

Miért tolerálja a magyar társadalom a kiszolgáltatott helyzetben élők kizsákmányolását?.....	106
Agresszió.....	107
Szexuális nevelés	108
Ítéletek „üzenete”.....	110
Mikroszociológiai megközelítés	111
Családi kapcsolatok, családstruktúra.....	115
Függőségek.....	115
Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak – hasonlóságok és különbségek.....	117
Szexuális kizsákmányolás.....	124
Az emberkereskedelmi ügyek jellemzői a feldolgozott iratok alapján	128
Az elkövetők jellemzői.....	129
A sértettek jellemzői.....	131
Az eljárás jellemzői	132
A bűncselekmény adatai	132
A büntetőjogi jogkövetkezmény	134
Modus operandi.....	136
A nemzetközi ügyek jellemzői	138
A kínai bünszervezetről.....	138
Nyomozásmegszüntetések	139
A szexuális célú kizsákmányolás jellemzői, okai, szereplői, kriminológiai aspektusok.....	140
Prostituált – áldozat, a sértetti oldal	143
Felhasználóval kapcsolatos kérdések.....	148
Prostitútor, emberkereskedő	150
A pénz.....	155
Nemzetközi, határon átnyúló ügyek.....	156
Modus operandi.....	157
A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról.....	158

A kényszermunka (Btk. 193. §) jellemzői	169
Kényszermunka a statisztika alapján.....	169
Az elkövetők általános jellemzői	171
A sértettek jellemzői	171
Az eljárás jellemzői.....	171
A bűncselekmény adatai.....	172
A jogkövetkezmény.....	172
Kényszermunka-, munkacélú kizsákmányolás?.....	172
Az egyéb célú kizsákmányolásokról	180
A bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás.....	181
Emberi test felhasználása	182
A rendőrök, az ügyészek és az emberkereskedelem jelensége	184
Rendészeti modellek az emberkereskedelem elleni fellépés elősegítésében.....	188
A közösségi rendészet: a közösséggel, a közösségért.....	190
A problémaorientált rendészet	195
Bűnügyi hírszerzésre alapuló rendőrségi stratégia.....	197
Az úgynevezett prediktív policing-ről	198
Az ügyészek a középpontban.....	200
Az attitűdvizsgálatokról.....	202
Összegzés	217
Felhasznált irodalom.....	219

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönöm *Prof. Dr. Irk Ferenc* igazgató úrnak, hogy lehetőséget adott, hogy az Országos Kriminológiai Intézetben dolgozhassam, *dr. Virág György* igazgató úrnak és néhai *Prof. Dr. Vókó György* igazgató úrnak, valamint osztályvezetőmnek, *Prof. Dr. Barabás Andrea Tündének* támogatásukért, az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) vezetőségének, hogy ez a kötet megjelenhet.

Balogh Krisztina r. alezredesnek és *dr. Huszár Julianna* legfőbb ügyészségi ügyésznek örök hálával tartozom a sok közös gondolkodásért, hogy megmutatják nekem a gyakorlatot, a felmerülő problémákat, kérdéseket. Ügyésznőnek ezeken túl a monográfia elolvasása és értékes megjegyzései miatt is hálás vagyok.

Külön köszönöm *Kopf Katalinnak* és *munkatársainak*, hogy elmehettünk hozzájuk és beszélhettünk a munkájukról, valamint az emberkereskedelem azon áldozatainak is, akik elmondták nekünk az elmondhatatlant. A monográfia írása közben sokszor jelent meg az arcuk, a történetük, az, hogy láthatóvá tegyük a velük történeteket; idézem is őket.

A Belügyminisztériumról is szólni szeretnék: *dr. Berta Krisztina* helyettes államtitkár asszonyra sok szeretettel és tisztelettel gondolok, az emberkereskedelem területén rendkívül sokat tett, példaként szolgál előttem. Köszönöm hazánk emberkereskedelem elleni nemzeti koordinátorának, *dr. Hegyaljai Mátyás* európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkár úrnak, valamint az Emberkereskedelem elleni és Horizontális Osztály vezetőjének, *dr. Jakubovich Nóra Tamarának* a lehetőséget és a bizalmat, *Berkes Mártonnak* és *Tési Áronnak* a sok segítséget.

Dr. Tamási Erzsébetnek hálás vagyok a mostani közös munkáért is, hogy azonnal igent mondott a lektorálás egyáltalán nem könnyű feladatára.

Giricz Annának, *Koplányi Gergelynek*, *Petróné Balog Erikának* a kiadvány szerkesztésében való közreműködésért, a statisztikai adatokért és a hanganyagok leírásáért jár köszönet.

Végül, de nem utolsósorban köszönetemet szeretném kifejezni itt is a férjemnek, *dr. Szabó Henriknek*.

A kiadvány egy része a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

BEVEZETÉS

„Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen,
megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni,
valamint szolgaságban tartani.

Tilos az emberkereskedelem.”

Magyarország Alaptörvénye [III. cikk (1)]

A huszadik század fordulóján két író is írt egy-egy regényt *A láthatatlan ember* címmel. H. G. Wells és Gárdonyi Géza. Míg Wells a science fictiont, a láthatatlanságot megteremtő kutatót és az elméjében született elképzelést mutatja be: milyen láthatatlanként bankban, pénzváltóban rabolni, lopni, addig Gárdonyi a Római Birodalomba, az V. századba kalauzolja az olvasót. Zéta, a főszereplő a rabszolgaságot vállalja, hogy szerelme közelében maradhasson.

Gárdonyi így ír: „*Hát én volnék az a Zéta. S bizony mondom: nem ismer engem senki... Az embernek csak az arca ismerhető, de az arca nem ő. Ő az arca mögött van. Láthatatlan.*”

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos monográfia címében mindkét regény mondanivalója megtalálható: arcot adni azoknak, akik társadalmi helyzetük, sérülékenységük miatt láthatatlanok. Az említett szépirodalmi művek mellett az L. Ritók Nóra által írt, 2017-ben kiadott, *Láthatatlan Magyarország* című könyv szintén hatott a címválasztásomra.

Céлом az, hogy beszéljünk egy olyan jelenségről, amely 2021-ben Magyarországon és a világon is rendkívül elterjedt, amely súlyosan sérti az emberi méltóságot, amely a kiszolgáltatottakat még inkább azzá teszi. Szóljunk arról, hogy ez a jelenség létezik, de nem elfogadható, hogy az elkövetők, a kizsákmányolók pénzt, előnyt, vagyont szerezzenek, míg az áldozat mentális és fizikai egészségével, a társadalom pedig jelentős összegekkel fizet ezért: a büntető igazságszolgáltatás költségeiért, az áldozat kimaradó munkájáért, a gyermekei ellátásáért stb.

Az emberkereskedelem elleni első uniós stratégia hangsúlyozza¹: az emberkereskedelem kezelése elsősorban a tagállamok felelőssége, ugyanakkor folyamatosan ellenőrzi, követi és értékeli az egyes országok statisztikáit, lépéseit,

1 A Bizottság közleménye emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégiáról (2012–2016), COM(2012) 286.

ezen a területen folytatott tevékenységét. Az emberkereskedelem jelenségének elmúlt húsz évével kapcsolatban különösen fontos hangsúlyozni, hogy az ellene történő hazai fellépés sokkal inkább egy nemzetközi nyomás eredménye és az abból fakadó felülről kezdeményezett tevékenység, semmint egy alulról jövő, a jelenség társadalmi gyökereire is reflektáló, azokat feloldó működés. Ez azonban sok dolgot megmagyaráz: sokszor erre vezethető vissza a magyar gondolatától távoli eszközök átvétele, alkalmazása, a jelenség egyes részei szabályozásának elmaradása, a motiváció hiánya, hogy ezek megoldódjanak.

Jelen kötetben az emberkereskedelem jelenségének kriminálszociológiai megközelítése olvasható, utalva annak társadalmi beágyazottságára, a társadalmi folyamatokkal, tényekkel való összefüggésére és a bűnözéssel való kapcsolatára.

Néhány kifejezés a következőkben gyakran szerepel majd, ezért fontosnak tartom, hogy az elején a tisztázzam, ebben a kötetben mit jelentenek majd. A *kizsákmányolás* az egyik legfontosabb. A magyar emberkereskedelem tényállásban a kizsákmányolás célzata szerepel, de a köznyelvben is használjuk. *Irk Ferenc* szerint „*egyfajta olyan célkitűzéssel párosuló cselekvéssel azonosítható, ami valaki vagy valami igazságtalan vagy kegyetlen módon való kihasználást jelenti*”².

A *kiszolgáltatott helyzet* az, amiről még sokat szólunk majd. Szinte mindenki volt már kiszolgáltatott helyzetben: az orvosnál várva, az utolsó busz lekésésekor, olyan élethelyzetekben, amikor mások segítségére szorultunk, gyermekként a szüleinktől stb. A kiszolgáltatott helyzet mindenkinek mást jelent, leginkább a saját helyzetünket tudjuk annak értékelni, más kiszolgáltatottságát nehéz megítélnünk. Kiszolgáltatottnak lenni a legkevésbé sem jó, kevesen vállalják, kevesen beszélnek róla, kérnek segítséget, sokkal inkább elfedni, eltitkolni, láthatatlanná tenni szeretnék.

A *rabszolgaság* kifejezés értelmezése a legnehezebb. A modern rabszolgaság kifejezés a legelterjedtebb, nemzetközi használata is mindennapos, ennek ellenére én magam ódzkodom ettől. Később bővebben kifejtem, miért, de itt is szólnék erről. A rabszolgaság kifejezés szemantikájában a gyarmatosító, mást leigázó államok által a legyőzöttek szolgáskorba kényszerítése jelenik meg. Ezzel mi (legalábbis a magyar köznyelvben) – véleményem szerint – kicsit eltávolítjuk a jelenséget: mi nemigen voltunk hosszú történelmünk során

2 Irk Ferenc: Megbüntethetetlen bűnök II. Az ember és környezete kizsákmányolásának metamorfózisa. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2021, 118. o.

gyarmatosítók, nem voltunk rabszolgatartók, mi rögtön azt sugalljuk, hogy ez nálunk nem volt, és jelenleg sincsen. Ezzel viszont abszolút nem értek egyet. A szexuális, a munka- és egyéb célú kizsákmányolás itt van körülöttünk, Magyarországon is létező jelenség, amely rendkívül nagy haszonnal jár. Emiatt a rabszolgaság kifejezés helyett inkább a házi szolga kifejezést, vagy a kizsákmányolást használom.

Végül pedig magáról az *emberkereskedelemtől*. Erről is lesz szó később, de már az elején érdemes hangsúlyozni az emberkereskedelem jelensége és a bűncselekmény (Btk. 192. §) között húzódó távolságot, különbséget, bár a hatályos tényállás indokolásában már a kettő közelítése is megjelenik, mégsem mondhatjuk, hogy ez a különbség nem áll fenn. Az emberkereskedelem jelensége visszaélés azzal a hatalmi helyzettel, amely során az elkövető megengedi magának, hogy más ember felett hatalmat gyakorolva, őt kihasználja, munkájából magának hasznot, előnyt, pénzt kovácsoljon, a másik semmibevételével. *Kubisch Károly* így fogalmaz: „Az emberkereskedelem azonban nem prostitúció, nem embercsempészet, nem munkára kényszerítés, hanem az ember megalázásának egyik olyan formája, amely a keresztény kultúra alapjait jelentő szabad akarat, önrendelkezési jog megsértésén át leginkább az emberi méltóságot rombolja le. Az ember szabadságának jogellenes megsértése is megvalósulhat, de nem ez a döntő.”³ Kubisch szerint az emberkereskedelem elsősorban etikai kérdés, én az emberi méltóságot és a jelenség társadalmi dimenzióit is fontosnak tartom a jogi megközelítés mellett.⁴

Az emberkereskedelem rendkívül összetett, sokszor határon át nyúló jelenség, amelyekben szinte mindig több elkövető vesz részt. Az adásvétellel ma már sokkal inkább a kizsákmányolás hosszú távú haszonszerzése a központi elem. Összességében „emberkereskedelem” a személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés

3 Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi megítélésének morális és szabályozási vonatkozásai. Doktoriértekezés-tervezet. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2021, 63. o. https://ajk.kre.hu/images/doc2021/doktori/ertekezes_emberkereskedelem_kubisch_2021_lekt.pdf

4 Az emberkereskedelem jogi megközelítéséről lásd például Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2011. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czine-agnes/czine-agnes-vedes-ertekezes.pdf>

révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával.⁵ A kizsákmányolás lehet *szexuális célú* (a prostitúció révén történő kizsákmányolás vagy a szexuális kizsákmányolás más formái⁶, a szexuális kényszerítés [Btk. 196. §], a gyermekpornográfia [Btk. 204. §]), *munkacélú* (ezzel kapcsolatban különböző kifejezések léteznek: kényszermunka, munkaerő-kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem, a korábban említett modern rabszolgaság, amelyeket néha szinonimaként használnak) és úgynevezett *egyéb célú* (a bűncselekményre kényszerítést, a kényszerházasságot, a szervkereskedelmet említi a nemzetközi szakirodalom). Ebben a monográfiában a kényszerkoldultatást a nemzetközi szakirodalommal szemben a munkacélú kizsákmányolás körébe tartozóként mutatjuk be.

Miért fontos, hogy ezzel a jelenséggel foglalkozzunk? Megelőlegezendő a később bővebben kifejtetteket, a sértettek e bűncselekmények következtében rendkívül rossz fizikai és mentális állapotba kerülnek, amely az egyéni nehézségeken, problémákon túl összetársadalmi szinten is (pénzben kifejezhető) károkat okoz nem csak nekik, mindannyiunknak. Az Európai Bizottság készített számításokat az emberkereskedelem áldozatainak költségeivel kapcsolatban: a 2020-ban megjelent publikációban a 2016-os áldozati adatokkal számoltak, uniós szinten, mégis érdemes átgondolni.⁷ Egy áldozat e szerint kb. 112 millió forintba kerül: a gyerekkorú és női áldozatok még többre. Ebbe a megelőzéstől kezdve a büntetőeljárás után a sértett kieső munkájának értékét, az ő fizikai és mentális egészsége helyreállításának költségeit mind beleszámítják.⁸ A bűnelkövető (hasznot, előnyt és) pénzt szerez, de ennek árát az áldozat mellett a társadalmunk is megfizeti.

Az emberkereskedelem jelenségével és büntetettével kapcsolatban rendkívül kevés statisztikai adat, kutatás áll rendelkezésre a magyar helyzetre vonatkozóan, ennél a bűncselekménynél különösen nagy a látencia. Ugyanakkor a nemzetközi megítélésünk elég rossznak mondható annak ellenére, hogy történtek

5 Lásd varsói egyezmény később bemutatott fogalom meghatározása.

6 Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon. 6. o. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf

7 Study on the economic, social and human costs of trafficking in human beings within the EU. Office of the European Union, Luxembourg, 2020. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_the_economic_social_and_human_costs_of_trafficking_in_human_beings_within_the_eu.pdf

8 Uo. 17–18. o.

már lépések ennek megváltoztatására. A jogszabályi környezetet 2013-ban⁹, majd 2020-ban sikerült az uniós szabályozásokkal harmonizálni, de még sok teendő hátravan. Ebben a kötetben sok valós esettel, áldozatoktól származó idézettel igyekeztem bemutatni a jelenség jellemzőit.

Intézetünkben korábban *Fehér Lenke* végzett egy vizsgálatot a prostitúció körüli elősdi jellegű bűncselekményekről. Ő akkor, egy évtizeddel korábban, az alábbi – a mai napig helytálló – megállapítást tette: *„a sértettek közül igen sokan függő, kiszolgáltatott helyzetben vannak, s az elkövetők ezzel élnek vissza. A sértettek a pszichikai és lelki terror miatt tartanak az elkövetőtől [...] a gyermek- és fiatalkorúak fokozott védelme, a sértetté válás megelőzése, a sértettek jogainak tudatosítása, érvényesítése, a sértett-segítés terén bőven vannak tennivalóink.”*¹⁰

A monográfia célja összegezni az elmúlt évek nemzetközi dokumentumait, országjelentéseit, a témában folytatott kutatásokat, segítséget nyújtva a jelenség meg- és felismeréséhez, hiszen ez bárkivel előfordulhat. Az emberkereskedelem pszichológiai okaival ebben a monográfiában csak érintőlegesen foglalkozunk, bár kétségtelenül fontos az is.¹¹ Ki kell emelni: az emberkereskedelem tipikusan a társadalmi, gazdasági problémákra, és az azokból eredő kiszolgáltatottságra „reagáló” jelenség. Az ellene történő fellépésnek ezért a hagyományos büntetőjogi „megoldások” mellett sokkal inkább annak társadalmi-gazdasági gyökereit kellene céloznia. Egyértelmű kiút volna a veszélyeztetett csoportok körében az oktatás, a képzés erősítése, „népszerűsítése”, a lakhatási problémákra megoldások kidolgozása. Azt segíteni, hogy egyrészt elkerülhető legyen a kizsákmányolás elszívása azok számára, akik ki akarnak törni a kilátástalanságból, másrészt azoknak is lehetőséget adni, akik már sértettjei e cselekményeknek.

A kötet felépítéséről néhány szó: egy rövid történeti áttekintést, problémafelvetést követően, a nemzetközi instrumentumokat, valamint a magyar dokumentumokat mutatjuk be. Ezek szükségesek ahhoz, hogy érzékeltessük, az

9 Lásd erről Windt Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 2014/1., 67–74. o.

10 Fehér Lenke: A prostitúció körüli elősdi jellegű bűncselekmények. In: Virág György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 44. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2007, 132–133. o.

11 Erről lásd Sebestyén Árpád: Az emberkereskedelem pszichológiai mozgatórugói. Traumaközpont Közhasznú Nonprofit Kft., Budapest, 2020. <https://traumakozpont.hu/wp-content/uploads/2020/08/az-emberkereskedelem-pszichologiai-mozgatorugoi.pdf>

elmúlt két évtizedben milyen gyakran kellett a magyarországi helyzetről számot adni, a nemzetközi testületek miket állapítottak meg, és mindezek alapján milyen javaslatokat fogalmaztak meg. Ezt követően a statisztikai adatok alapján körvonalazzuk az emberkereskedelem bűncselekményét, majd annak szociológiai, kriminológiai jellemzőire térünk ki, külön a szexuális, a munkacélú és az úgynevezett egyéb célú kizsákmányolás jellemzőire. Ezt követi két külön fejezet, amely mégis kötődik az emberkereskedelem jelenségéhez: a rendészeti modellekről szólnunk, amelyek segíthetik a rendőrök munkáját, valamint egy izgalmas kutatás első eredményeit: az ügyészeknek a témával kapcsolatos véleményét, attitűdjét mutatjuk be. A monográfiában olvasható tanulmányok egy része már korábban megjelent, ezúttal egy közös gondolati ív szerint átdolgozva, frissítve olvashatók.

Több módszert is alkalmaztunk: a nemzetközi és hazai szakirodalom feldolgozása mellett aktavizsgálatok¹² és egy attitűdvizsgálat eredményeit is megismerheti az olvasó.

A cél új keretbe helyezni ezt a jelenséget: a jogon túli, ám azokkal szoros összefüggésben lévő kapcsolódási pontok kiemelése. Amelynek gyökerei nem szüntethetők meg a jogszabályi változtatással, azzal csak tüneti kezelés lehetséges, éppen emiatt is kerül folyton napirendre ez a kérdés. Az emberkereskedelemnek, annak komplexitása miatt, számos aspektusa van. A nemzetközi elvárások hatására a számok emelkednek, az eddig látenciában maradt ügyek mellett, a korábban esetleg másként minősített esetek is emberkereskedelem büntette miatt indulnak.

Az emberkereskedelem büntette miatt indult eljárások számának növekedése bármilyen furcsának tűnik is: pozitívum. Ez korántsem azt jelenti, hogy a helyzet romlik, sokkal inkább azt, hogy kezd a valós helyzethez közelíteni, így több sértett kaphat segítséget, és több elkövetőre vár bűnössége megállapítása után súlyos büntetés. Természetesen a jövőben is előfordulhat, hogy egy eljárás végén mégsem emberkereskedelem büntettében állapítja meg az elkövető bűnösségét a bíróság.

A büntetőjog ultima ratio jellege ellenére a kötetben bemutatott jelenség során megvalósított bűncselekmények ellen továbbra is leginkább a büntetőjog eszközeivel vesszük fel a harcot, ebben az utóbbi évek jogalkalmazói szintről

12 2019-ben és 2020-ban emberkereskedelmes ügyek, 2020–2021-ben gyermekprostitúció kihasználása iratokat dolgoztunk fel.

induló szemléletváltozásának kétségtelen elmozdulása tapasztalható, ám ez önmagában nem elegendő.

Történeti áttekintés

Az emberkereskedelem jelensége rendkívül gyorsan „reagál” a társadalmi folyamatokra, az elkövetői körök igyekeznek minél hamarabb azoknak megfelelően alakítani a modus operandit.

Az emberkereskedelem elmúlt három évtizede a következőképpen alakult. 1991-ben, a rendszerváltás után, *Kránitz Mariann*¹³ megkongatta a vészharangot, ez azonban, bár jogos volt, ugyanakkor hatástalannak bizonyult. „*A tizenévesek nagyarányú prostituálódásának megakadályozására-megelőzésére itt a legmegfelelőbb »történelmi pillanat«*” – írta akkor.¹⁴

A demokratikus folyamatok részeként elkezdődött a nemzetközi szervezetekhez (EU, NATO stb.) történő integráció is: Magyarország 1991 óta volt társszülő tag, az Európai Unió 1998-as luxemburgi csúcstalálkozója óta folytatott csatlakozási tárgyalásokat a szervezettel, amelyek 2002-ben fejeződtek be. Hazánk 2004. május 1-jétől az Európai Unió teljes jogú tagja. Ez időszak alatt az 1998. évi LXXXVII. törvény 43. §-a iktatta az emberkereskedelem tényállását az akkor hatályos büntető törvénykönyvbe (Btk. 175/B. §).¹⁵

2004. május 1-jétől a magyar állampolgárok élhettek (és éltek is) a négy szabadság elvével: a tőke, az áruk szabad áramlása mellett a szolgáltatások szabadsága és a személyek szabad mozgása¹⁶ is lehetőséget adott azon – jellemzően szervezett – bűnözői csoportoknak, amelyek már addig is a mások által folytatott prostitúciós tevékenység kihasználásából tartották fenn magukat. A nyugat-európai országokban megjelentek a magyar munkavállalók, köztük olyan prostituáltak is, akik nem ismerték a helyi, addig jól és világosan, szabályozott keretek között zajló tevékenységet, és exportálták a hazai bűnözői

13 Kránitz Mariann: Prostitúció fiatal korban – tinédzser prostituáltak. In: Vókó György – Tamási Erzsébet (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 50. Jubileumi kötet. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2013, 65–104. o.

14 Uo. 71. o.

15 Fehér Lenke: Nemzetközi emberkereskedelem. MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 2008, 178–198. o.

16 Minden EU-állampolgár szabadon lépheti át az országhatárokat, és bárhol letelepedhet, akár tartósan is. Jogosult az adott ország szociális rendszer szolgáltatásaira, és szabadon vállalhat munkát is.

„gyakorlatot”. A magyar prostituáltak ára, munkakörülményei, a körjük szerveződő csoportok és a kísérőjelenségek rövidesen nagy visszhangot keltettek a nyugat-európai országokban, és uniós szintű válaszokat (is) generáltak. A beutazási engedélyek megszerzésére képtelen személyek közül sokan bármi áron vállalták a migrációt, annak érdekében, hogy jobb életminőséget teremtsenek maguknak és családjuknak. A szervezett bűnözői csoportok azonnal felismerték ezt az igényt, és rendkívül gyorsan kiterjesztették tevékenységi körüket erre is.

Ezzel nagyjából egy időben, 2008–2009-ben, a gazdasági válság az Európai Uniót, így Magyarországot sem kímélte. Sokan elvesztették a munkájukat, kilátástalan helyzetükben szintén Nyugat-Európa felé vették az irányt.

Mindezek következtében is 2011-ben az Európai Unió megfogalmazta az emberkereskedelem megelőzésével kapcsolatos irányelvét (2011/36 EU irányelv)¹⁷, amely részben a 2013. július 1-jétől hatályos új *Btk. 192. §* emberkereskedelem tényállásában öltött testet. A kizsákmányolás fogalma, az emberi jogi aspektusok mellett az áldozattá válás megelőzése került középpontba az irányelv után.

2013–2018 között a korábbi évek tapasztalatai, a nemzetközi megkeresések, bűnügyi és igazságügyi együttműködések (úgynevezett *joint investigation teamek*, JIT-ek) keretében lefolytatott eljárások miatt hajlamosak voltunk az emberkereskedelem nemzetközi, határon átnyúló jellege miatt azt megfogalmazni, hogy hazánk kibocsátó és tranzitország jellege miatt itthon sok teendők nincsen.¹⁸ Holott ez a jelenség, különösen a prostitúcióra épülő különböző bűncselekmények, jelen voltak már hazai viszonylatban akkor is.

Az emberkereskedelem büntették a magyar jogalkalmazásban történő elterjedése nem zajlott zökkenőmentesen. A nemzetközi testületek Magyarországról szóló jelentései, javaslati ezt rendre szóvá is tették. A jogalkotó végül a 2020. évi V. törvénnyel, a *Btk. 192. §* emberkereskedelem és kényszermunka tényállásában igyekezett ezeknek megfelelni.

17 Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

18 Vö. 2015-ben a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet és a kezelésére kidolgozott szabályokat, amely jelentősen befolyásolta a tranzitjellegű határátlépést: a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény, IX/A. fejezet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetről, 80/A. §.

Az emberkereskedelem elleni fellépés célja az első nemzetközi instrumentumok szerint az volt, hogy megfékezze a nők és gyermekek kereskedelem céljából történő toborzását, valamint a prostitúció céljából külföldre szállításának folyamatát. Később a prostitúció kizsákmányolásának tilalma vált a definíció központi elemévé, s ha ez fennállt, akkor a sértett beleegyezésével történő emberkereskedelmet is tilalmazták.

A 2011/36 irányelv alapján az országhatárokon belüli és azokon átívelő, a szervezett és a nem szervezett bűnözés kereteibe tartozó, a különböző célra irányuló (így a prostitúció és más jellegű munkavégzés/szolgáltatás, a szolgátság vagy hasonló gyakorlatok, az emberi szervek eltávolítását célzó kizsákmányolás) emberkereskedelem valamennyi formája ellen egyaránt fel kell lépni.¹⁹

Az emberkereskedelem prostitúcióhoz való kötődése arra vezethető vissza, hogy az egyszerű adásvétel után a fogalom egyre inkább magában foglalta az elmúlt két évtizedben a prostitúció céljából történő elkövetést, hiszen a jelenség jelentős részét teszi ki a szexuális kizsákmányolás.²⁰

Az emberkereskedelem elleni fellépésben rendkívül fontos volt a 2013-as év.²¹ Az utána következő években a gyakorlat kialakítása következett, amelynek eredménye sajnálatos módon a nemzetközi testületek negatív véleménye alapján nem ment zökkenőmentesen. 2020 a pandémia²² mellett az emberkereskedelem elleni fellépés szempontjából is mérőföldkő volt. Beért néhány jogalkalmazói gyakorlat (lásd később), a jogalkotó is fontos jogszabályokat léptetett hatályba, és ezeket már a nemzetközi testületek is értékelték.

A hazai új, négy évre szóló stratégia mellett²³ a 2020. évi V. törvény²⁴ jelentősen módosította a gyermekvédelmi, a szervezett bűnözés elleni fellépésről szóló, a szabálysértési törvény és a büntető törvénykönyv egyes szakaszait, mindezek nyomán az amerikai TIP-jelentésben már Tier 2-es csoportba került

19 Fehér Lenke (2008): i. m.; Fehér Lenke: A prostitúció körüli élődsdi jellegű bűncselekmények. In: Virág György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 44. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2007, 132–133. o.

20 Erről lásd később is.

21 Lásd Windt Szandra: i. m. 67–74. o.

22 A Covid-19-világjárvány a SARS-CoV-2 vírus által a Covid-19 elnevezésű betegséget okozó pandémia, koronavírus-járvány.

23 1046/2020. (II. 18.) kormányhatározat az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről.

24 Az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról. 2020. július 1-jétől hatályos.

házánk.²⁵ 2020 nyarán az Európai Bizottság nyilvánosságra hozta *A gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemre irányuló 2020–2025. évekre szóló stratégiáját*, valamint 2020 októberében a bizottság megjelentette a harmadik jelentését.²⁶ Ugyanakkor, éppen a vírus miatt, megváltoztak az elkövetés módszerei, a lehetőségek. A kibertér még nagyobb szerepet kap a szexuális kizsákmányolásban, különösen a gyerekek esetében. A határok lezárásával pedig csökkent a nemzetközi jelleg.

2020 decemberében huszadik születésnapját ünnepelte a palermói jegyzőkönyv. 2000-ben ez előremutató fontos lépés volt, hiszen a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezményt egészítette ki, célként fogalmazva meg az emberkereskedelem megelőzését és az ellene való fellépést, különös figyelemmel a nőkre és a gyerekekre. Az elmúlt két évtizedben jelentős társadalmi, gazdasági változás történt, nem szólva a még 2021-ben is tartó koronavírus-járványról és annak (egyelőre beláthatatlan) következményeiről.²⁷

Sajnálatos, hogy az emberkereskedelem jelensége az elmúlt húsz évben még inkább teret nyert, annak ellenére, hogy a szexuális, a munka- és az egyéb célú kizsákmányolás ellen a nemzetközi szervezetek – és ennek hatására a nemzeti szervek is – egyre inkább igyekeznek fellépni, több-kevesebb sikerrel. Ugyanakkor ez a jelenség az offline mellett már az online térben is megvetette a lábát. Noha maga a kizsákmányolás az offline térben valósul meg, egyre több cselekmény kapcsolódik hozzá a kibertérben, amely további nehézséget jelent felderítési, megelőzési szempontból.

Már az előzőekben szóltunk arról, hogy a kizsákmányolás kifejezés jobban leírja a jelenséget, mint az emberpiacra utaló (és azóta ettől nehezen elrugaszkodó) emberkereskedelem. E jelenségen belül a szexuális kizsákmányolás rendkívül „népszerű”, a szervezett bűnözés egyik sikerágazataként aposztrofálják, amely hazánkban is jelen van, és nem csupán a határon átnyúló jelleg a jellemző. A gyermekek (18 év alattiak) szexuális kizsákmányolásának

25 <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/2020-TIP-Report-Complete-062420-FINAL.pdf>. A magyarországi jelentés: 245–248. o.

26 COM(2020) 607 final, Brüsszel, 2020. július 24. Erről lásd bővebben Windt Szandra: *A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról*. *Ügyészségi Szemle*, 2020/4., 42–52. o.

27 Vö. például Tóth István György – Hudácskó Szilvia: *A koronavírus-járvány társadalmi hatásai a közvélemény-kutatások tükrében*. In: Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György: *Társadalmi Riport 2020*. Társi, Budapest, 2020, 553–572. o. Az emberkereskedelem jelenségére is mindenképpen hatott a pandémia, annak mértéke és a módszerekben való megjelenése további kutatás tárgya lesz a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjnak köszönhetően.

elszaporodása különösen figyelemfelkeltő, bár korántsem új jelenség, annak kibertérben történő térnyerése az utóbbi évek digitális devianciáinak jelentős részét teszi ki, amely a Covid–19-járvány idején még inkább megerősödött. Egyes adatok szerint minden ötödik gyerek szexuális kizsákmányolás áldozatává vált Európában.

2020 februárjában hatályba lépett az *1046/2020. (II. 18.) kormányhatározat az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről*, míg a 2020. évi V. törvény *Az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról* 2020. július 1-jén.²⁸ Ezzel az emberkereskedelem tényállását érintően fontos módosítások hatályosultak: a kényszermunka tényállás hatályát veszítette és a 192. §-ba épült, így a munka- és szexuális célú emberkereskedelem most már egy tényállásban szerepel. A törvényalkotó felemelte a büntetési tételkeretet, az üzletszerűséget hatályon kívül helyezte és a rendszeres előnyszerzés célzatát emelte be, ami a jogalkalmazók számára a gyakorlat megfelelő kialakításáig fejtörést okozhat. Jelentős módosítás, hogy a 192. § (8) bekezdése a felhasználót szankcionálja. A gyermekprostitúció kihasználása tényállás már a felhasználót bünteti, így ezzel a szakasszal elhatárolási problémák merülhetnek fel.²⁹

Kutatások az OKRI-ban

Rendkívül fontos, hogy az emberkereskedelemmel kapcsolatban minél több kutatás készüljön, a megelőzés, a felderítés, az ellene történő fellépés előmozdítása érdekében. A sztereotípiák helyett a kutatási adatokon alapuló eredmények, összefüggések megfogalmazása ugyanakkor nem csak magyar hiányosság.

Az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) 2020-ban ünnepelte fennállásának 60. évfordulóját. Az elmúlt hat évtizedben Kránitz Mariann³⁰, Fehér

28 <https://www.parlament.hu/irom41/09280/09280.pdf>

29 Lásd erről bővebben Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Büntetés helyett védelem – egy emberkereskedelmes ügy alapján. *Ügyészek Lapja*, 2020/4., 19–34. o.

30 A tinédzser prostitúciót vizsgálta a rendszerváltás idején.

Lenke³¹ és *Tamási Erzsébet*³² folytatott szexuális kizsákmányolással, emberkereskedelemmel és prostitúcióval kapcsolatos kutatásokat, és publikált fontos összefüggéseket, jellemzőket a jelenség kapcsán.

A 2015-ben végzett kutatás a 2013. július 1-jén megújult emberkereskedelem tényállás első tapasztalatait vizsgálta. Akkor az emberkereskedelemmel kapcsolatos büntetőügyek esetében az elhúzódó nyomozati és bírósági szakasz különösen gyakran fordult elő az ügyészek gyakorlata alapján (már ahol egyáltalán ilyen minősítéssel indult az eljárás), annak összetettsége miatt. A határon átnyúló, sok esetben magyar bűnözői csoportok által külföldön megvalósított emberkereskedelemmel kapcsolatos eljárásokban némileg több ügy állt rendelkezésre, ezek azonban jellemzően a külföldi hatóságok megkeresését követően indultak el hazánkban. Megnőtt a jogsegélyforgalom, valamint a hatékonyabb és eredményesebb felderítést szolgáló közös nyomozó csoportok kezdtek meg működésüket. A Btk. hatálybalépése után, 2015-ben még nem beszélhettünk az emberkereskedelem tényállásával kapcsolatban kialakult egységes joggyakorlatról. Az abban az évben szervezett ügyészi kerekasztal-beszélgetés résztvevői óvatosan nyilatkoztak arról, hogy miért van kevés ügy náluk: a felderítés, valamint a bizonyítás nehézsége is szerepet játszik ebben. Az ügyészek akkor még a minősítés során a jól bizonyítható tényállást alkalmazták: a kapcsolódó, „jól bevált” tényállásokat (például kerítést, kitartottságot), semmint a(z akkor még) nehezen megfogható emberkereskedelmet.

A 2019-ben *Deres Petronellával* közösen végzett kutatás a kizsákmányolás értelmezésére fókuszált.³³ A több, különböző módszer alkalmazása mellett kiemelendő az ügyészégi házi iratok elemzése. Az új tényállás 2013. július elseji hatálybalépése óta 2019 előtt nem került sor ilyen nagyságú mintán iratelemzéssel az emberkereskedelem jelenségének vizsgálatára.

2020-ban újabb iratok elemzésére került sor. Az emberkereskedelem tényállását tartalmazó iratokban szinte csak szexuális célú kizsákmányolással találkozhattunk, a munkacélú kizsákmányolás elenyésző volt. A 2020-ban vizsgált tíz irat alapján megtörtént a korábbi megállapításaink validálása. Ezek az ügyek, hasonlóan a 2019-ben vizsgált Btk. 192. § alapján indítottakhoz, csak szexuális célú kizsákmányolást tartalmaznak, 2020-ban kényszermunka

31 A hazai emberkereskedelemmel kapcsolatos első kutatások, kézikönyvek és monográfiák mind az ő nevéhez fűződnek Magyarországon.

32 A prostitúcióval kapcsolatos kutatásai jelentősek.

33 Lásd Deres Petronella: Az emberkereskedelem és a kényszermunka bűncselekményének egyes büntetőjogi kérdései I. *Ügyészégi Szemle*, 2020/1., 30–49. o.

bekérésére nem került sor. Ezzel párhuzamosan 2020-ban elkezdődött a gyermekprostitúció kihasználása (Btk. 203. §) miatt indult ügyek vizsgálata.

Az iratelemzés módszernek vannak korlátai, ugyanakkor kiindulási pontként alkalmas arra, hogy egy másfajta diskurzus kezdődjön az emberkereskedeletről, ami elengedhetetlen az aktuális jellemzőkre történő adekvát válaszok kidolgozásához.

„Ez úgy történt, hogy ez ilyen szerelemnek indult, aztán nem az volt. Folyamatosan elhagytam, mindig visszamentem hozzá, akkor anyuhoz mentem. Akkor ugye jöttek az ígéretek, hogy ő megváltozik, szeret, satöbbi, hát ugye én meg elhittem neki, és is aztán mindig visszamentem hozzá. És akkor megint bántalmazás, megint anya, és akkor ez így ment, ugye egy évig. Aztán őt lecsukták, akkor volt normális kapcsolatom, normális munkám, és hát ugye, amikor kiengedték, akkor a Facebook-on elkezdtem nézelődni, és én kerestem meg őt. Megkerestem ugye, egyből ráírtam. Először én még nem tudtam róla, hogy van kapcsolata Németországba. Sajnos az internet tele van ilyen lehetőségekkel úgymond, hogy külföldi munkalehetőség ugye ilyesmi és akkor kimentünk [...] Aztán utána így a buszba mondta nekem, hogy neki vannak ismerősei kint, mert öt év alatt együtt ült ő egy fiatalemberrel és akkor kimegyünk Nürnbergbe és akkor ott dolgozzak, és ugye ő ezt le is beszélte, hogy akkor mi az ismerőséhez odamegyünk. [...] Azt mondta nekem, hogy nem kell ezt sokáig csinálni, csak gyűjtsünk össze egy saját házra. Többször bántalmazott, és közben én mondtam, hogy haza szeretnék menni, én ezt nem szeretném csinálni, amikor azért is voltak bántalmazások és akkor egyik helyről a másikra mentünk. A barátjához mentünk ki alaptól, aki már tizenéve ezt csinálta, csinálja még most is. Hirdetés volt, volt egy ház és annak a tulajja tett fel engem hirdetésre, és megtanítottak németül, leírkálták, hogyan mit kell mondani, mennyi meg satöbbi. Csörgött a telefon, én felvettem, és akkor elmondtam a címet, hogy mi mennyi és akkor úgy jött a vendég. Hát sajnos, ez így tartott egy éven keresztül. Svájcba mentünk, ott el is kaptak minket a rendőrök, mert akiknél Berlinbe voltunk, ők meg körözés alatt vannak, még szerintem a mai napig, és pont odajöttek a rendőrök, bevittek, de hát ugye akkor is tele voltam kék-zöld folttal, mert folyamatosan bántalmazott, de nem mertem mondani semmit. Svájcba nem is voltunk sokat, mert azt mondta, hogy itt nem fogunk jól keresni, nem lesz jó” (2. áldozat).

PROBLÉMAFELVETÉS

Az emberkereskedelem jelensége, illetve az ellene való fellépés az EU országai-ban rendkívül nagy kihívás, uniós szinten az egyik legfontosabb. Ez azonban okoz némi nehézséget: vannak irányelvek, amelyek közös mederbe igyekeznek terelni az egyes nemzeti szabályozásokat, ehhez azonban további elméleti, illetve jogalkotói diskurzusokra, cselekvésre van szükség.

„Nehéz megvonni a határvonalat a rabszolgamunkás, az adórszolga, illetve az olyan munkás között, aki egyszerűen azért vett fel kölcsönt, hogy olyan helyre szállítsák, ahol munkát kaphat. Azok a gyerekek, akiknek munkája a szülei által felvett kölcsön törlesztésére szolgál, különösen sebezhetőek.

Az, ami szabad választáson alapuló szerződésnek indul, könnyen válhat valóságos rabszolgasággá, ha az adósságot a kölcsönt felvevő nem tudja törleszteni. 2009-ben a brazil kormány bejelentette, hogy 4000 olyan rabszolgát szabadított fel, akik Amazónia távoli rancsain és ültetvényein sínylődtek korábban.”³⁴

- a. Az emberkereskedelem jelenségével (és büntetével) kapcsolatban rendkívül erős a nemzetközi nyomás hazánkon, hiszen kibocsátó (és tranzit-) országként vagyunk elkönyelve (éppen a korábban említett uniós csatlakozást követő időszak miatt), ezért szükséges tisztázni, hogy a magyar jogrendszerben hogyan és hány helyen szabályozzuk ezt a jelenséget, a probléma gyökere ugyanis valószínűleg itt keresendő, ezek egységes alkalmazása segíthet abban, hogy a nemzetközi elvárásoknak megfeleljünk.³⁵

Az emberkereskedelemtől sokan beszélnek, az a narratíva része, gyakran *modern rabszolgaságként* is definiálva azt. Ez a megközelítés jellemzően a *társadalmi jelenségre* utal. Arra, hogy az emberkereskedők az áldozataikkal azok kiszolgáltatott helyzetét kihasználva „rabszolgaként” bánnak mind szexuális, mind munka (néha egyéb más) céllal. A „modern kori rabszolgaság” kifejezés

34 Fred Pearce: Népcuszamlás. Tömegvándorlás, előregedés és fenyegető demográfiai katasztrófa. Gondolat Kiadó, Budapest, 2016, 221. o.

35 Windt Szandra: Gondolatok az emberkereskedelemtől. Miskolci Jogi Szemle, 2019/2. különszám, 2. kötet, 459–469. o.

a napi diskurzus része lett, annyira, hogy ebben a kérdésben már az Egyesült Államok elnöke, Barack Obama, valamint a pápa is felemelte a szavát.³⁶

Az emberkereskedelemmel kapcsolatban szinonimaként említik a rabszolgáság kifejezést is, noha az sokkal tágabb, mint a már egyébként is egyre szélesebb kört átfogó emberkereskedelemé. Az úgynevezett Global Slavery Index alapján a rabszolgáságba az emberkereskedelem, adórszolgáság, kényszermunka és kényszerházasság áldozatait is beleszámítják. Az általuk használt becslés alapján riasztó képet festenek hazánkról: a 2018-as kiadvány szerint Magyarországon kb. 36 ezer ember él rabszolgasorban, ez meglehetősen magas szám.³⁷ Ennek tükrében a magyar helyzet hallatlanul kétségbeejtő, noha a hatóságok számára meg nem látható. Ennek áthidalására további, a jogharmonizáción túlmutató lépést kell tenni: többek között rendőrök, ügyészek, bírók közös képzésével az ügyek felismerése, minősítése céljából, valamint a kihallgatások sikeresebbé tétele érdekében fontos az érzékenyítésük, a jelzőrendszeri tagok képzése is.

Ez a fajta megközelítés az, amely leginkább uralja mind a közbeszédet, mind a szakmai megítélést. Erre jó példa az is, hogy például 2015-ben az Anthropolis Egyesület *Modernkori rabszolgáság* címmel képzési kézikönyvet készített pedagógusok részére a jelenség megismerése, jellemzőinek bemutatása céljából.³⁸

Ezt követte a 2017-es *Az emberiség tragédiája: modernkori rabszolgáság* című kötet. Ebben a szerzők megpróbálják vázolni a különbségeket: „A modern rabszolgáság fogalmánál jóval ismertebb fogalom az emberkereskedelem és gyakorta a két fogalmat szinonimaként használják. Habár a két jelenség között jelentős átfedés van, hiszen a modernkori rabszolgáságban élők nagy része az emberkereskedelem útján kerül becsapott, kiszolgáltatott, bántalmazott, megalázott, szolgai élethelyzetbe, az emberkereskedelem mégsem azonos a modernkori rabszolgásággal.”³⁹ A szerzők szerint az egyik egy állapot, a másik

36 Ez a nemzetközi diskurzusban is jelen lévő probléma: Barack Obama mellett Ferenc pápa *Többé nem rabszolgák, hanem testvérek* című, 2015. január 1-jei üzenete is a rabszolgáság elleni fellépést sürgeti. <http://uj.katolikus.hu/pda/cikk.php?h=2139>

37 <https://www.globallslaveryindex.org/2018/data/country-data/hungary> Összehasonlításképpen a 2014-es kiadvány szerint 35 600 „rabszolga” volt Magyarországon. Global Slavery Report, 2014, p. 39. https://reporterbrasil.org.br/wp-content/uploads/2014/11/GlobalSlavery_2014_LR-FINAL.pdf

38 Lásd itt: http://anthropolis.hu/anthropolis/wp-content/uploads/2015/09/AP_rabszolgasagTK_borito-copy.jpg

39 Mihalkó Viktória – Nagy Beáta – Szabó Mónika: *Az emberiség tragédiája. Modernkori rabszolgáság.* Anthropolis Egyesület, Budapest, 2017, 48. o.

egy *folyamat*: az emberkereskedelem emberi jogokat sértő, hatalmas profitot termelő „iparág”, amelynek végállomása lehet a *rabszolgaság állapota*.⁴⁰

Steven Pinkler szerint „A rabszolgaság és a kiszolgáltatottság egyéb formái természetesen nem tűntek el a föld színéről. Mivel az utóbbi időben nagy hírvérést kapott a munkára és prostitúcióra kényszerítő emberkereskedelem, a statisztikában járatlanok és morálisan korlátoltak előszeretettel hajtogatják, hogy semmi sem változott a 18. század óta, mintha nem lenne különbség a világ csekély részén működő tiltott és a világon mindenhol jellemző engedélyezett gyakorlat között. Ráadásul bármilyen gyalázatos is a modern emberkereskedelem, nem hasonlítható össze az afrikai rabszolga-kereskedelem borzalmaival [...] Feingold arra is figyelmeztet, hogy az aktivista csoportok által jelentett, majd az újságírók és a nem kormányzati szervezetek által elismert, az emberkereskedelem áldozataira vonatkozó számok általában légből kapottak, és a nagyobb hatás kedvéért túlzóak is. De azért még az aktivisták is elismerik a fantasztikus fejlődést. Kevin Bales, a *Free the Slaves* (Szabadítsátok fel a rabszolgákat) szervezet elnöke kétes pontosságú statisztikákkal indító nyilatkozatában jól érzékelteti a helyzetet: »Miközben a rabszolgák tényleges száma soha nem volt még ilyen magas, valószínűleg a világ népességéhez viszonyítva soha nem élt ilyen kevés rabszolga. Ma már nem a jog ellen harcolunk; minden ország tiltja a rabszolgaságot. A gazdasági vitát sem kell megnyernünk, mert egyetlen gazdaság sem függ a rabszolgaságtól (ellentétben a 19. századdal, amikor egész iparágak omolhattak volna össze). És az erkölcsi vitát sem kell megnyernünk, mert senki nem érvel már a rabszolgaság mellett.«⁴¹

Láthatóan ez a megközelítés az, ami leginkább rányomja a bélyegét erre a jelenségre mind uniós, mind hazai szinten.

Emellett azonban létezik egy másik megközelítés is, amely azonban sokkal kevesebb teret kap, azonban részben ellentmond az előzőnek, és a félreértések, eltérő vélemények alapja.

- b. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos közös fellépés egyik kerékkötője, hogy a *jogi megközelítés* némileg árnyaltabb képet mutat. A büntetőjogászok sokkal szűkebb értelemben beszélnek az emberkereskedelemről,

40 Uo. 49–50. o.

41 Steven Pinker: *Az erőszak alkonya. Hogyan szelídült meg az emberiség?* Typotex Kiadó, Budapest, 2018, 18–190. o.

kiemelve, hogy az csak a Btk. 192. §-ában meghatározott tényállás, és nyilvánvalóan a rabszolgaság kifejezés nem szerepel a jogi környezetben.

Itt egy kis kitérőt kell tenni: a 2020. évi V. törvényjavaslat beadásakor a részletes indokolás erre is utal: a 9. §-a próbálja a két megközelítést közelíteni egymáshoz.

A magyar jogrendszerben is a két említett szempont keveredik.

- A. Az *emberkereskedelem* kifejezés a magyar jogrendszerben több helyen szerepel, ezek közül kettőt emelünk ki:
- a. Magyarország Alaptörvényében: Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem [III. cikk. (1)];
 - b. valamint a már említett helyen, azaz a büntető törvénykönyvben (Btk.).

Míg az első a társadalmi problémaként történő megközelítést közvetíti, és annak tilalmát rögzíti (értsd Magyarország elítéli a „rabszolgaságot”), a Btk. egy sokkal szűkebb jelenséget szabályoz.

- B. Az emberkereskedelem mellett a hazai jogszabályokban *expressis verbis* megjelenik az emberkereskedelem áldozata fogalom is, amely további zavart okoz.⁴² Azaz e szerint azt, hogy ki az emberkereskedelem áldozata, az Áldozatsegítő Szolgálat állapítja meg. [Azt azonban, hogy ki minősül az emberkereskedelem (feltételezett) áldozatának, nem rögzítik, nagy valószínűséggel azért, mert azt nem is lehet meghatározni. Támpontot az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) kormányrendelet azonosítási adatlapjának szempontjai nyújtanak, és ezek megléte határozza meg azt, hogy ki az áldozat.⁴³]

42 Vö. a 2017. évi XC. tv. (Be.) 82. § alapján a különleges bánásmódot igénylő személyek körét.

43 *„A kérdésekre adott válaszok alapján lehet meghatározni, hogy az azonosításba bevont személy valószínűsíthetően emberkereskedelem áldozata-e. Minden esetben mindhárom kategóriára vonatkozóan fel kell tenni a kérdéseket. A három kategóriára vonatkozóan egymástól függetlenül kell eldönteni, hogy az adott kategóriában az áldozattá válás valószínűsége fennáll-e. Az áldozattá válás valószínűsége az adott kategóriában fennáll, ha*

- a. A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény (Ástv.) szerint:
- A 4. § (6) bekezdés alapján „Az állam az emberkereskedelem áldozataként azonosított, magyar állampolgárságú vagy a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy számára tekintet nélkül arra, hogy az 1. § (1) bekezdésében és a 2. §-ban meghatározott bűncselekmény miatt büntetőeljárás indult-e, szükség szerint védett szálláshelyet biztosít. Védett szálláshely az emberkereskedelem áldozataként azonosított személyt befogadó és számára jogszabályban meghatározott ellátásokat nyújtó létesítmény.”
 - 24. § (3) bekezdés: „Ha az áldozatsegítő szolgálat megállapítja, hogy a hozzá forduló harmadik országbeli állampolgár emberkereskedelem áldozata, – az (1) bekezdésében foglaltakon túl – tájékoztatja arról is, hogy a) egy hónap gondolkodási idő áll rendelkezésére annak eldöntésére, hogy a bűncselekmény felderítésében a hatóságokkal együttműködik-e; b) a gondolkodási idő tartamára ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolásra, a hatóságokkal való együttműködés időtartamára pedig tartózkodási engedélyre jogosult.”
 - 24. § (4) bekezdés: „Az (1) és (3) bekezdésben foglaltakat az áldozatsegítő szolgálat telefonon megszakítás nélkül, folyamatosan biztosítja.”
- b. A 2007. évi II. tv. a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról, amely tartalmazza az emberkereskedelem áldozata részére a 30 napos gondolkodási időt, amely alatt őt nem lehet az országból kiutasítani, és ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolást kap az áldozatsegítő hatóság indítványára [30. § e) pont].
- c. Az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012 (XII. 13.) kormányrendelet, amely meghatározza az azonosításban részt vevő szerveket és egy kitöltendő azonosító adatlapot, amely az áldozattá válásra utaló jeleket is tartalmazza.

– két nagy valószínűségre utaló jel, vagy

– egy nagy valószínűségre utaló és egy közepes/kis valószínűségre utaló jel, vagy

– két közepes valószínűségre utaló jel és egy kis valószínűségre utaló jel

együttesen jelen van. Az azonosításba bevont személy valószínűsíthetően emberkereskedelem áldozata, ha az áldozattá válás valószínűsége valamennyi kategóriában fennáll.”

Az azonosításban való részvételhez a potenciális áldozatnak hozzájáruló nyilatkozatot kell aláírnia. „Amennyiben az azonosítást végző szerv hatáskörébe tartozó eljárása során vagy egyébként olyan magyar állampolgárra, vagy a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyre vonatkozóan, akiről alappal feltehető, hogy az emberkereskedelem áldozata, ezen helyzetről hivatalos tudomást szerez vagy azt egyébként észleli, vele azonosító beszélgetést folytat le” – de azt, hogy mi alapján emberkereskedelem áldozata, a kormányrendelet nem deklarálja.

- d. A pártfogó felügyelői szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet
- 7. § (3) bekezdés: A terheltre vonatkozóan a pártfogó felügyelői vélemény rögzíti [...] i) pont: az arra való utalást, ha a terhelt feltételezhetően emberkereskedelem áldozata, valamint az utalást az azonosító beszélgetés lefolytatására és a javasolt intézkedésekre.
 - 14. §: A környezettanulmány II. része az elkészítésére vonatkozó adatokat tartalmazza; h) pont: ha a gyermekkorú, illetve fiatalkorú vagy terhelt, vagy a fizetésre kötelezett feltételezhetően emberkereskedelem áldozata, az erre, valamint az azonosító beszélgetés lefolytatására és a javasolt intézkedésekre történő utalást.
 - 46. § (1) bekezdés: A pártfogó felügyelő feladatainak ellátása során a gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagságából és az emberkereskedelem áldozatai azonosításából eredő kötelezettségeire figyelemmel végzi munkáját.

Az emberkereskedelem jelenségén belül a szexuális mellett a munka- és az egyéb célú kizsákmányolást különböztetjük meg.⁴⁴ A szexuális kizsákmányolás a legjellemzőbb, a legtöbb hasznot ígérő.

A szexuális kizsákmányolás jelenségéhez társuló cselekményeket több különböző tényállás is büntetni rendeli például: az emberkereskedelem és

44 Rita Haverkamp – Ester Herlin-Karnell – Claes Lernestedt (eds.): *What is wrong with Human Trafficking? Critical Perspectives on the Law*. Hart Publishing, Oxford, 2019; Alexandra Ricard-Guay – Jill Hanley: *The Challenge of Addressing Both Forced Labour and Sexual Exploitation*. In: John Winterdyk – Jackie Jones (eds.): *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, 287–302. o.

kényszermunka (Btk. 192. §) mellett a kerítés (Btk. 200. §), a prostitúció elősegítése (Btk. 201. §), a kitartottság (Btk. 202. §) a gyermekek esetében ezek mellett a gyermekprostitúció kihasználása (Btk. 203. §), a gyermekpornográfia (Btk. 204. §) is.⁴⁵

A munkacélú kizsákmányolás jelenségébe tartozó cselekmények 2020. június 30-ig a kényszermunka (Btk. 193. §), azóta az emberkereskedelem és kényszermunka (Btk. 192. §), a gyermekmunka (Btk. 209. §) és a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása (Btk. 356. §) tényállások alapján büntetendők.

A kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat – a koldulást, a rabszolgotartást vagy a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve –, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét.

Két prekoncepcióról kell említést tenni a korábban említett „alacsony” büntetőeljárás adatok, a látencia kapcsán. Az egyik az ezzel a jelenséggel kapcsolatban fennálló „büntetlenség kultúrájának” elmélete. Az Európai Bizottság szerint *„az emberkereskedelem terén a büntetlenség kultúrája jelenik meg, amikor azok, akik a bűnös üzleti modellben és/vagy az emberkereskedelmi láncolatban részt vesznek, nem szembesülnek a tetteik következményeivel. A letartóztatások, a büntetőeljárás alá vonások és elítélések, valamint az elkövetők felelősségre vonása növelik az általános és konkrét elrettentő erőt, amely a megelőzés egyik eleme. Ez nemcsak az emberkereskedőket foglalja magában, hanem a segítőköt és azokat is, akik szándékosan igénybe veszik az áldozatok által nyújtott szolgáltatásokat. A büntetlenség kultúráját a joghézagok vagy a meglévő jogszabályok nem megfelelő alkalmazása tartja fenn. A büntetlenség kultúrájának felszámolása és az elszámoltathatóság növelése azzal jár, hogy nem pusztán az emberkereskedőkkel szembeni nyomozások, büntetőeljárás alá vonások és elítélések száma nő, hanem a bűncselekményből profitáló és az áldozatokat kizsákmányoló személyekkel szembeniek száma is.”*⁴⁶

45 Lásd még Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon. 6. o. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf

46 Working together to address trafficking in human beings. Key concepts in a nutshell. European Committee, 2018, p. 5. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/key_concepts_in_a_nutshell.pdf

A kevés ügy másik magyarázataként sokszor a jogalkalmazók hozzáállását, az *áldozathibáztató attitűd jelenlétét* említik.⁴⁷

*„Az emberkereskedelem elleni küzdelemben további nehézségeket okoz, hogy bár az emberkereskedelem bűncselekményének jogi szabályozása és az áldozatok védelmét szolgáló ellátórendszer sokat fejlődött, a gyakorlati tapasztalat mégis azt mutatja, hogy csak néhány emberkereskedelem eljárás kerül lezárásra évente, és ebben számottevő progresszió nem mutatkozott az elmúlt tíz év során. A problémához hozzájárul a társadalmi közöny, az áldozathibáztató attitűd, amely egy eljárási folyamat különféle lépcsőfokain mind fellelhető.”*⁴⁸

Vitathatatlan, hogy a büntetőeljárások száma valóban alacsony volt 2013. július 1. és 2019 között.⁴⁹ A Btk. 192. § tényállásban szereplő kiszolgáltatott helyzet értelmezése, a kizsákmányolási célzat, a sértetti önkéntesség megítélése egységes gyakorlat híján valóban félreértelmezhető volt. Ugyanakkor, ezt felismerve készült el 2018 októberében a Legfőbb Ügyészség KSB 3771/2018/5-I-NF. 3889/2014/11-es számú iránymutatása az emberkereskedelem esetében a kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet értelmezéséről, a kerítés bűncselekményétől való elhatárolásáról, valamint a bünszervezetben való elkövetés vizsgálatáról. Ez rendkívül fontos lépés éppen az említett *„büntetlenség kultúrájának”* megszüntetése érdekében. Ez az iránymutatás jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy 2019 óta a kriminálstatisztikában⁵⁰ is láthatóan emelkedik a Btk. 192. § miatt indult eljárások száma.⁵¹

Fontos mérföldkő volt az a 2019. májusi kiegészítő iránymutatás (KSB 3771/2018/45-II. – NF. 3889/2014/17-II.) is, amely az emberkereskedelem bűntette sértettjeinek azonosításával, valamint annak kiemelésével kapcsolatban

47 Itt most nem térünk ki rá, nem is volt a vizsgálat tárgya, de a diszkrimináció is felmerülhet. Erről lásd Kazarján Annie – Kirs Eszter: A romákat érő diszkrimináció a magyar büntető igazságszolgáltatásban. Magyar Helsinki Bizottság, 2020. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A_romákat_érő_diszkrimináció_a_magyar_büntető_igazságszolgáltatásban.pdf

48 Tatár Erika – De Coll Ágnes: Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2020, 36. o. http://www.baptistasegely.hu/adat/projekt/10/fajlok/az-emberkereskedelem-jelenlegi-helyzete-magyarorszagon_tanulmany.pdf

49 Lásd Windt Szandra: Az emberkereskedelem és a kényszermunka jellemzői egy empirikus vizsgálat alapján. In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 57. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2020, 192–215. o.

50 Egységes Nyomozó hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS).

51 Ez a 2020. július 1-jén hatályba lépett módosítás miatt változhat. Lásd Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m.

figyelmezteti az ügyészeket, hogy e sértettek különleges bánásmódot igénylő személyként kezelése nagy valószínűséggel a legtöbb esetben indokolt. Hiánypótló volt a 354/2012. (XII. 13.) kormányrendelet⁵² indikátorai alapján készült, a kizsákmányolás sértettjének állapotára, helyzetére, védelmére kidolgozott ügyészségi iránymutatás.

52 354/2012. (XII. 13.) kormányrendelet az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről.

NEMZETKÖZI ÉS MAGYAR DOKUMENTUMOK

Az emberkereskedelem fogalma az elmúlt száz évben sokat változott⁵³, ernyőfogalommal vált, mint említettük, a 2020-as évek elején már mind a szexuális, mind a munkacélú kizsákmányolást, a kényszerkoldultatást, a szervkereskedelmet értjük ezen, valamint a szemléletmód is jelentősen változott az utóbbi évtizedben. Ez a korábbiakban említettek mellett további problémát is okoz, hiszen bár szélesedett az emberkereskedelem fogalmi köre, egyre több mindent vontak be alá, miközben még azt mindig a szexuális kizsákmányolással, sok esetben felületesen a prostitúcióval azonosítják. Itt ismét utalnunk kell arra, hogy a társadalmi jelenség és a jogi szabályozás között feszülő ellentét a nemzetközi szabályokban is tetten érhető, a társadalmi jelenség tágabb értelmezését próbálták egyre inkább megragadni.

A 2000-es évek eleje óta az emberkereskedelem elleni fellépés európai szinten kiemelt fontosságúvá vált. 2002-ben még „csak” kerethatározatban (2002/629/IB) körvonalazták a követendő lépéseket, a 2010-es évekre azonban a jelenség súlyosságának és elterjedtségének következtében irányelv határozza meg az uniós fellépés szükségességét, elvárásait, kereteit.

Röviden összefoglalva: *„Az EU átfogó és multidiszciplináris szemléletmódot alkalmaz az emberkereskedelem elleni küzdelmében. Az emberi jogokból kiinduló szemléletmód figyelembe veszi a nemek szerinti különbségeket, tekintettel van az áldozatokra, gyermekvédő, továbbá elősegíti a nemzeti előadók vagy azzal egyenértékű mechanizmusok szerepének térnyerését és a civil társadalom bevonását a munkába. Az emberkereskedelem elleni küzdelemmel foglalkozó európai koordinátor segít.”*⁵⁴

53 Lásd erről bővebben Hollán Miklós: Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő esetei és a büntetőjogi szabályozás határai. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.

54 Európai Bizottság: Határok és biztonság. A cél: nyitott és biztonságos Európát teremteni. Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxemburg, 2014, 8. o. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/e-library/docs/brochure-borders-and-security/brochure_borders_and_security_hu.pdf A jelenség elleni fellépés fontosságát jelzi az is, hogy 2011-től 2020. február végéig egy személy, *Myria Vassiliadou* uniós koordinátor végezte ezen EU-s dokumentumok és azok végrehajtásának összehangolását, a tagállamokban dolgozó nemzetközi koordinátorokkal együttműködve. Ezt a pozíciót 2020 márciusa és 2021 júniusa között *Olivier Onidi* töltötte be, 2021. július elsejétől *Diane Schmitt* az emberkereskedelem elleni uniós koordinátor. Munkájáról itt olvasható bővebben: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/node/1_en

Az emberkereskedelem jelensége hazánkban is holisztikus megközelítést, megoldásokat igényel. A varsói egyezmény ratifikálásával az utóbbi évek egyik fontos dokumentuma vált a hazai jogrendszer részévé, az, amelyik az emberkereskedelemmel kapcsolatos uniós dokumentumok alapja.

2013. évi XVIII. törvény – A varsói egyezmény

2005. május 16-án írták alá Varsóban azt az egyezményt, amelyet 2013. március 4-én fogadott el a magyar Országgyűlés. Ez a 2013. évi XVIII. törvény az *Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni fellépésről szóló Egyezményének* kihirdetéséről.⁵⁵ A 2005. május 16-án elfogadott egyezményt hazánk tehát 2013-ban ratifikálta.

A varsói egyezmény az ENSZ palermói egyezményéhez⁵⁶ képest új elemként az áldozat fogalmát is definiálja.⁵⁷

Az ENSZ korábbi egyezményéhez képest a varsói egyezményben számos újdonság jelenik meg: míg az ENSZ-egyezmény emberkereskedelem elleni jegyzőkönyve a *bűnmegelőzésre* helyezi a hangsúlyt, addig az Európa Tanács egyezménye az emberkereskedelmet mindenekelőtt *az emberi jogok megsértéseként határozza meg*, és kiemeli az áldozatvédelem fontosságát.

Ez az egyezmény egyértelműen az áldozatok segítésére és emberi jogaik védelmére összpontosít, a 19. cikk az áldozat kizsákmányolásának bűncselekménnyé nyilvánítását emeli ki. *„Felek megfontolják olyan jogalkotási és egyéb intézkedések elfogadását, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a nemzeti jogban bűncselekménnyé nyilvánítsák a 4. cikk a) pontjában meghatározott szolgáltatások kizsákmányolási célból történő igénybe vételét annak tudatában, hogy az érintett személy emberkereskedelem áldozata.”*

55 Az Emberkereskedelem Elleni Küzdelem Szakértői Csoportja (GRETA) kíséri figyelemmel az egyezmény felek által történő végrehajtását.

56 Lásd erről Fehér Lenke: Illegális migráció, embercsempészet, emberkereskedelem. In: Irk Ferenc (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 42. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2005, 217. o.

57 Somssich Gabriella: Magyarország erőfeszítései az emberkereskedelem elleni küzdelemben. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az ember kereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról. Pécs, 2007, 1. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VIII.] <http://www.pecshor.hu/periodika/2007/VIII/somssich.pdf>

Az egyezménynek széles körű az alkalmazási területe: az emberkereskedelem minden formájára kiterjed, a nemzeti és a nemzetközi, a szervezett bűnözéssel kapcsolatos és az attól független megjelenésére is hangsúlyt helyez.

Emellett az emberkereskedelem összes áldozatára vonatkozik: az egyezmény alkalmazandó minden áldozatra, függetlenül attól, hogy férfi, nő vagy gyerek az illető.

A IV–V. fejezetek a büntető anyagi jogi, illetve a büntetőeljárás-jog, többek között a nyomozás, a vádemelés szabályait rögzítik. Ebben az egyezmény kiemeli: *az eljárás ne függjön az áldozat bejelentésétől vagy feljelentésétől*. Emellett átfogó jogi keretet állít fel az áldozatok és a tanúk védelme érdekében.

Továbbá hatékony és független ellenőrző rendszert hoz létre; valamint kógens rendelkezéseket tartalmaz, és túlmutat a többi nemzetközi szerződésben megállapított minimumkövetelményeken.

Az egyezmény által meghatározott követelményeknek hazánk 2013 eleje óta megfelel. A 2012. C. törvény (Btk.) elfogadásával, az emberkereskedelem tényállásának újrakodifikálásával (192. §), valamint az emberkereskedelem áldozatai azonosítási rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) kormányrendelet elfogadásával 2012 végére lezárult a 2011/36/EU irányelv implementálása, amely lényegi elemeit tekintve a varsói egyezményre épül, illetve annak vívmányait viszi tovább.

Az Európa Tanács emberkereskedelem elleni küzdelem szakértő csoportja (GRETA) kíséri figyelemmel az egyezmény felek általi végrehajtását, amelyről jelentést készít. GRETA-jelentések Magyarországról: az első még 2015-ben⁵⁸, 2018-ban egy különjelentés [GRETA (2018) 13]⁵⁹, 2019 szeptemberében a második országjelentés lett nyilvános⁶⁰.

Az első jelentés 2015 márciusában látott napvilágot.

2015-ben az ORFK kiadott egy protokollt az emberkereskedelem áldozatainak felismerése és kezelése ügyében. Az akkori Bevándorlási és Menekültügyi Hivatalnak (BMH)⁶¹ nincs ilyen, noha a GRETA szerint szükség lenne rá.

2017. március 7-én a GRETA-bizottság a 14 év alatti gyermekek védelme érdekében látogatott el hazánkba, amikor a gyermekkori áldozatok védelme

58 <http://emberkereskedelem.kormany.hu/az-europa-tanacs-emberkereskedelem-elleni-kuzdelem-szakertoi-csoportja-elsokoros-jelentese-magyarorszagrol>

59 <https://rm.coe.int/greta-2018-13-upro-hun-hu/16808fef5d>

60 <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-hungary-2nd-evaluation-round-168098f118>

61 2019. július 1-jétől Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság.

miatt a tranzitciónakat vizsgálták, 2017. december 19-én tettek látogatást Röszen és Tompán.

A 14 év alattiakat a tranzitciónákból a Károly István Gyermekközpontba vitték, Fótra.⁶² A GRETA látogatásakor 37 fiú és 3 lány volt ott (állampolgárságuk szerint: afgán, pakisztáni, iráni, szomáliai, ghánai). Az egyik súlyos és kezelendő, egyáltalán nem új keletű probléma: a gyermekek egy hónapon belül elhagyták Fótot.

A GRETA-jelentés felhívja a figyelmet, hogy a tranzitcióna a varsói egyezmény 12. pontjával ellentétben nem biztonságos szállás az emberkereskedelem áldozatai számára.

A 2018-as magyarországi tapasztalatai alapján a GRETA további képzéseket tart szükségesnek az orvosoknak és nővéreknek. Kiemelten kell kezelni és megállítani a gyerekek eltűnését Fótról (képzés, családegyesítés, nevelőcsaládok stb.). A GRETA szerint az áldozatazonosítás érdekében világos eljárás kellene kidolgozni, képzéseket tartani a BMH alkalmazottainak, továbbá kiemelten fontosnak tartják a felkészített civil szervezetek tagjainak beengedését a tranzitciónába, ők felismerik és segítik az emberkereskedelem áldozatait. Szorgalmazzák a többnyelvű kiadványok elérhetővé tételét a menedékkérőknek az emberkereskedelem áldozatainak jogairól, lehetőségeiről és azt is, hogy az ügyvédekkel nyugodt körülmények között találkozhassanak.

A GRETA megállapításai között szerepel, hogy a varsói egyezmény 40. cikk 4. § alapján az emberkereskedelem áldozatainak szabadság és speciális segítség jár, ez meglátásuk szerint a tranzitciónában nem biztosított. Javasolják az életkor-megállapítási eljárás felülvizsgálatát, ezzel együtt azt is, hogy a gyermekorú áldozatok azonosítása speciális eljárás legyen.

GRETA (2019)13⁶³

A GRETA-bizottság 2019-ben adta ki második értékelését a varsói egyezmény magyarországi megvalósulásával kapcsolatban. Ebben elismerik, hogy a magyar kormány az első körös értékelés óta számos lépést megtett, azonban további, azonnali további teendőt is megfogalmazott. A 2018-as különjelentésben említettekhez hasonlóan, többek között itt is a gyermekorú sértettek helyzetét emelték ki.

62 A fóti gyermekotthon tervezett bezárása miatt ez a helyzet változni fog. 2019 nyarától ezek a gyerekek más, egyelőre ismeretlen helyre kerülnek (Budapest, Aszód, Kalocsa vagy Zalaegerszeg közül). (2019. február 26.)

63 <https://rm.coe.int/greta-2019-13-fgr-hungary-en/168097ed4f> (2019. október 1.)

A GRETA szerint további lépések elengedhetetlenek az emberkereskedelem megelőzése érdekében: szociális, gazdasági döntések segíthetnének a kiszolgáltatott személyek helyzetének javításában, külön kiemelve, hogy a roma közösségek számára tanulmányi, és munkalehetőségek biztosításával talán több eredmény érhető el (68. §).

A GRETA javasolja, hogy az állami kárenyhítés bárki számára elérhetővé tételével a magyar állam segítse és garantálja az elkövető részéről a sértett részére történő kompenzációt.

Hangsúlyozták az emberkereskedelem büntett miatt induló ügyek proaktív nyomozását, a rendőrök, ügyészek képzését, kiemelve a gyermekvédelmi szakemberekkel történő együttműködés szükségességét. Lehetőség szerint ne az enyhébb kerítés, hanem az emberkereskedelem tényállás legyen a vád tárgya, ezzel biztosítva, hogy a sértettek megfelelő ellátásban, kompenzációban részesüljenek. A nyomozók speciális technikákat alkalmazzanak, kiemelve a vagyon feltérképezését, a pénzügyi nyomozások számának növelését (190. §). Ez azért is fontos, mert a vagyon elvonása egyrészt a sértettek kárának megtérítését is biztosíthatná (legalább részben), másrészt pedig szűkítené azt a pénzügyi háttérrel, amely biztosít(hat)ja az elkövetők tevékenységének folytatását, újraindítását.

2011/36/EU irányelv (2011. április 5.)⁶⁴

Az emberkereskedelmet az Európai Unió Alapjogi Chartája kifejezetten tiltja⁶⁵, és az unió a szóban forgó jelenség elleni küzdelmet a stockholmi program⁶⁶ egyik elsődleges célkitűzésévé tette.

Ez az irányelv az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2002/629/IB kerethatározatot váltotta fel. Azáltal, hogy a korábban bemutatott varsói egyezményt követi, a *kizsákmányolás* más formáira is kiterjed, tágabb értelmű fogalom meghatározást fogad el a jelenségre vonatkozóan. Az irányelv legfontosabb célkitűzése, hogy az emberkereskedelem minden formáját a leghatékonyabb intézkedésekkel kezeljék.

64 Vö. Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. Állam- és Jogtudomány, 2012/4., 397–420. o.; http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_trafficking_in_human_beings/jl0058_hu.htm

65 2007/C303/01. 5. cikk

66 Lásd később.

Ez az irányelv európai uniós szintű minimumszabályokat vezet be az emberkereskedelem területén a bűncselekményi tényállások és szankciók meghatározására vonatkozóan. Ezenkívül az említett jelenség hatékonyabb megelőzését és az áldozatok védelmének megerősítését célzó intézkedésekről rendelkezik.

Az irányelv utal az emberkereskedelem már korábban jelzett *nemek szerinti* különbségeire, a rájuk adandó válasz differenciálásának szükségességére.

„Ez az irányelv elismeri az emberkereskedelem nemektől függő jellegét, továbbá azt, hogy a férfiakkal és a nőkkel különböző célokból kereskednek. Ezért adott esetben a segítő és a támogató intézkedéseknek is figyelemmel kell lenniük a nemek közötti különbségekre. A „kényszerítő” és „ösztönző” tényezők az érintett ágazatok – így például a szexiparhoz kapcsolódó emberkereskedelem vagy a munkaerő kizsákmányolása céljából, például az építő ipar, a mezőgazdaság vagy házi kényszerszolgálat terén folyó emberkereskedelem – szerint eltérhetnek.”

Az irányelv minimumszabályokat állapít meg a bűncselekmény tényállására és a szankciókra vonatkozóan, valamint közös rendelkezéseket vezet be a bűncselekmény megelőzése és az áldozatok védelmének megerősítése érdekében.

A varsói egyezmény alapján az irányelv is kiemeli: *„Az emberkereskedelem bűncselekményének ügyében folytatott nyomozás és büntető eljárás eredményességének biztosítása érdekében ezek megindítása elviekben nem függhet a sértett bejelentésétől vagy vádemelésétől, sőt attól sem, hogy a sértett visszavonta a vallomását (9. cikk). Amennyiben a bűncselekmény jellege azt szükségessé teszi, a büntető eljárás lefolytatását a sértett nagykorúvá válását követően még kellő ideig lehetővé kell tenni”* (a szerző kiemelési).

Az irányelv átveszi a varsói egyezmény több elemét. Büntetendőnek minősíti a személyek *kizsákmányolás céljából* történő toborzását, szállítását, átadását, rejtegetését vagy fogadását, beleértve az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását.

A kizsákmányolás az irányelv alapján a következőket foglalja magában:

- a prostitúció révén történő kizsákmányolás vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit;
- a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat (a koldulást, a rabszolgotartást vagy a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgálatot, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást, illetve a szervek kivételét is ideértve).

Kizsákmányolás akkor merül fel, ha *az adott személlyel szemben kényszert alkalmaztak* (fenyegetéssel, erőszakkal, emberrablással, csalással, megfélemlítéssel stb.); és a kényszer megítélésekor az áldozat beleegyezése irreleváns.

Az irányelv alapján amennyiben az áldozat 18 év alatti személy (gyerek), a kizsákmányolásra irányuló cselekmények még akkor is *automatikusan emberkereskedelemnek minősülnek*, ha az említett kényszerítő eszközök egyikét sem alkalmazták.

Az irányelv minimumszabályokat állapít meg a bűncselekményi tényállásokra és a szankciókra vonatkozóan, és közös rendelkezéseket vezet be a bűncselekmény megelőzése és áldozatainak védelmének megerősítése érdekében.

A varsói egyezmény büntetéseit követve az irányelv által rögzített szankciók az erősödő aggodalom miatt, a különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő személyekre, a gyerekekre különösen ügyelve, *szigorú büntetést szorgalmaz*.

A felbujtás, valamint az elkövetéséhez nyújtott bűnszegély és az emberkereskedelem kísérlete büntetendő.

Az irányelv ennek megfelelően az említett bűncselekmények büntetési tételének felső határát *legalább öt év szabadságvesztésben* állapítja meg, illetve *tíz évben*, amennyiben fennállnak a következő terhelő körülmények (a 4. cikk alapján):

- a bűncselekményt különösen kiszolgáltatott áldozatok sérelmére követték el (a gyerekek mindig ebbe a kategóriába tartoznak);
- a bűncselekményt bünszervezet keretében követték el;
- a bűncselekményt úgy követték el, hogy az szándékosan vagy súlyos gondatlanságból az áldozat életét veszélyeztette;
- a bűncselekményt súlyos erőszakot alkalmazva, vagy az áldozatnak különösen súlyos sérelmet okozva követték el.

A *kiszolgáltatottság fogalmára* több helyen is utal az irányelv. E szerint

(8) A gyermekek *kiszolgáltatottabbak*, mint a felnőttek, és ezért nagyobb a veszélye annak, hogy az emberkereskedelem áldozataivá válnak. Ezen irányelv alkalmazása során elsősorban a gyermek legfőbb érdekeit kell figyelembe venni, az Európai Unió Alapjogi Chartájával és az Egyesült Nemzeteknek a gyermek jogairól szóló, 1989. évi egyezményével összhangban.

- (12) Az ezen irányelvben foglalt szankciók mértéke tükrözi a tagállamoknak az emberkereskedelem terén tapasztalt fejlemények következtében erősödő aggodalmait. Ezért ezen irányelv a büntetések közelítésére alkalmazandó megközelítésről szóló, 2002. április 24–25-i tanácsi következtetések 3. és 4. szintjét veszi alapul. Meghatározott körülmények között – például *különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő áldozat* sérelmére – történő elkövetés esetén szigorúbb szankciókat kell kiszabni. Ezen irányelv alkalmazásában *különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő* személynek tekintendők legalább a *gyermekek*. Az áldozat kiszolgáltatottságának vizsgálatakor más tényezőket is figyelembe lehetne venni, például az áldozat nemét, egészségi állapotát, fogyatékoságát, illetve hogy várandós-e. Különösen súlyos bűncselekmények esetén – például ha az áldozat életét veszély fenyegette, vagy ha a bűncselekmény elkövetésekor súlyos erőszakot alkalmaztak, például megkínózták, erőszakkal kábítószer vagy gyógyszer fogyasztására kényszerítették, megerőskölték vagy más súlyos pszichés, fizikai vagy szexuális erőszakot követtek el vele szemben, vagy ha a bűncselekmény az áldozatnak különösen súlyos sérelmet okozott – a súlyosságot szigorúbb szankció kiszabásával kell tükrözni. Ebben az irányelvben az átadásra történő hivatkozás esetén e hivatkozást az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szóló, 2002. június 13-i 2002/584/IB tanácsi kerethatározatnak megfelelően kell értelmezni. Az elkövetett bűncselekmény súlyosságát figyelembe lehetne venni az ítélet végrehajtásának keretében.
- (23) Különös figyelmet kell fordítani az emberkereskedelem áldozatává vált, kísérő nélküli gyermek áldozatokra, mivel különösen kiszolgáltatott helyzetük miatt különleges segítségre és támogatásra szorulnak.

Az irányelv 2. cikk (2) alapján: *A kiszolgáltatott helyzet olyan helyzet, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek (a szerző kiemelési). A 4. cikk (2) a) különösen kiszolgáltatott személy kifejezést alkalmaz, amely „ezen irányelvvel összefüggésben legalább a gyermek áldozatokat magában foglalja;”*

Az irányelv ratifikálást követően a bizottság folyamatosan vizsgálja annak „működését”. 2015 óta öt dokumentumot készített: készült három jelentés az elért eredményekről, továbbá egy *Átültetési és egy Felhasználókról szóló jelentés*.

Az elért eredményekről szóló *első jelentés* 2016-ban készült el.⁶⁷

A 2016-ban kiadott jelentésben a bizottság a 2013–2014-es év adatait mutatja be (lásd *A bizottság jelentései alapján az európai körképről*). Ebben a bizottság hangsúlyozza, hogy az elkövetők a szociálisan és gazdaságilag hátrányos helyzetű családokat célozzák és olyan adósságokba kényszerítik őket, amiket nem tudnak visszafizetni, a gyerekek „könnyen toborozhatók és gyorsan cserélhetők”. Az egyik probléma a jelenség felszámolásával kapcsolatban, hogy nehézségbe ütközik a gyerekek azonosítása és valódi személyazonosságuk megállapítása. Ehhez képzésre van szükség, hiszen a „terepen kell biztosítani az emberkereskedelem áldozatainak felismerését”.

A bizottság kiemeli, hogy növelni kell a bűncselekmények és elítélések számát, ebben segíthet a pénzügyi nyomozás és az áldozatazonosítás. Felszólítja a tagállamokat nemzeti áldozatkezelési mechanizmus kidolgozására, amelynek lépései: az azonosítás, a segítségnyújtás, a megóvás és a reintegráció.

A gyermekvédelmi szolgálatok részvétele az áldozatkezelési mechanizmusokban továbbra is korlátozott. Kiemelik a transznacionális áldozatkezelési mechanizmust is. Szorgalmazzák az integrált gyermekvédelmi megközelítést; továbbá a Schengeni Információs Rendszerben (SIS) a hiányzó gyermekvészjelzés létrehozását.

A megelőzés területén a bizottság kiemeli, hogy kerüljenek bíróság elé azok is, akik a bűncselekményből nyereségre tesznek szert. Az irányelv 18. cikk (4) alkalmazása nem egységes az EU tagállamaiban, hiszen eddig a jelentésig csupán kevés tagállamban követett el az bűncselekményt, aki tudva, hogy emberkereskedelem áldozata nyújtotta a szolgáltatást, mégis igénybe vette. Véleményük szerint ez elősegítené a kereslet csökkentését.

Az irányelv 18. cikk (4) a szolgáltatások igénybe vevőjének szankcionálást írja elő. Éppen ezért 2016-ban elkészült a *Felhasználókról szóló jelentés*.⁶⁸

„Annak érdekében, hogy a kereslet csökkenésével hatékonyabbá tegyék az emberkereskedelem megakadályozását és az ez ellen való küzdelmet, a tagállamok intézkedések meghozatalát mérlegelik annak érdekében, hogy bűncselekménnyé nyilvánítsák a 2. cikkben említett, kizsákmányolás tárgyát képező szolgáltatások igénybevételét, amennyiben a szolgáltatást igénybe vevőnek

67 COM(2016) 267 final

68 COM(2016) 719 final

tudomása van arról, hogy az érintett személy a 2. cikkben említett valamely bűncselekmény áldozata.”

Tizennégy tagállamban nincs jogi rendelkezés az emberkereskedelem szolgáltatásainak igénybevételére. Kiemelik: hazánkban a munkacélúra van.

Tíz tagállamban (Bulgária, Görögország, Horvátország, Ciprus, Litvánia, Málta, Portugália, Románia, Szlovénia, Egyesült Királyság) vannak olyan nemzeti jogszabályok, amelyek bűncselekménynek nyilvánítják az emberkereskedelem általi kizsákmányolás tárgyát képező szolgáltatások igénybevételét.⁶⁹

2016-ban elkészült egy harmadik jelentés az irányelv érvényesülésének felülvizsgálatáról: az Átültetési jelentésben⁷⁰ az egyes tagállamok szabályozási kereteit mutatják be.

Az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelvnek való megfeleléshez a 23. cikk (1) bekezdése értelmében szükséges intézkedések tagállamok általi meghozatala mértékének értékeléséről.

Mivel az irányelv átfogó jellege miatt a nemzeti jogok több különböző területét is érinti, a legtöbb tagállam úgy döntött, hogy több törvényben ülteti át a nemzeti jogba, a következő öt fő területen belül:

- büntető törvénykönyvek;
- az emberkereskedelem megakadályozására vonatkozó konkrét törvények;
- a bűncselekmények áldozatait védő jogszabályok;
- a gyermekek védelméről szóló intézkedéseket tartalmazó törvények;
- és a harmadik országbeli állampolgárok beutazását és tartózkodását szabályozó jogszabályok.

Ez a jelentés a végrehajtás tárgyalása nélkül értékeli az irányelv nemzeti jogokba való átültetését.

Az elért eredményekről szóló *második jelentés 2018-ban* látott napvilágot.⁷¹

A 2018-as második jelentésben a 2015. és 2016. évi adatokat mutatja be a bizottság, kiemelve: *„a tagállamok adatgyűjtési és adatrögzítési módszerei jelentősen*

69 Vö. Bridget Anderson – Julia O’Connell-Davidson: Keresletfüggő-e az emberkereskedelem? *Esély*, 2010/2., 3–40. o. Lásd később, a *Szociológiai megközelítések* című fejezetben.

70 COM(2016) 722 final

71 COM(2018) 777 final

eltérnek egymástól, így a tagállamok közötti és az időbeli összehasonlítás esetén körültekintésre van szükség⁷².

A nyilvántartott áldozatok állampolgársága változást mutat: csupán 44 százalékuk uniós állam polgára (Románia, Magyarország, Hollandia, Lengyelország). A nem uniós államok közül jellemzően Nigéria, Albánia, Vietnám, Kína és Eritrea kibocsátó ország.

A „megbízható adatok elengedhetetlenek a megfelelő nyomon követéshez a jobb szakpolitikai döntések hozatalához”.

A bizottság jelentése szerint *„egyre gyakoribb kizsákmányolási forma a pornográfia, a webkamerás élő adások és a gyermekek szexuális zaklatásának élő közvetítése”.*

„A tagállamoknak további, fokozott erőfeszítéseket kell tenniük a szexuális kizsákmányolásra irányuló emberkereskedelem ellen, és kiemelten kell kezelniük ezt a problémát. Intézkedéseket kell hozniuk annak érdekében, hogy a kizsákmányolás valamennyi formájának áldozatul eső személyek felismerése tekintetében fokozzák kapacitásukat, ám anélkül, hogy ez a szexuális kizsákmányolás áldozatainak kárára válna.”⁷³

A munkacélú kizsákmányolással kapcsolatban a bizottság kiemeli: *„nem minden kizsákmányoló helyzet vezethető vissza emberkereskedelemre az uniós munkaerőpiacon”⁷⁴.*

A kizsákmányolás egyéb formái: kényszerházasság, koldulásra kényszerítés és a bűnözésre kényszerítés céljából folytatott emberkereskedelem. Ezek szabálysértésekhez, vagyon elleni bűncselekményekhez és szociális ellátással való csaláshoz kapcsolódnak.

A bizottság hangsúlyozza: további erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy minden áldozat azonosítható legyen, valamint a nemének, életkorának és a kizsákmányolás formájának megfelelő segítségnyújtásban és védelemben részesüljön.

A tagállamok arról számoltak be, hogy az emberkereskedők folyamatosan változtatnak módszereiken: a fizikai erő alkalmazása visszaszorul, miközben előretör a pszichológiai és érzelmi erőszak.

72 Uo. 2. o.

73 Uo. 4. o.

74 Uo. 5. o.

A bizottság továbbra is nagy figyelmet fordít az emberkereskedelem üzleti modelljének felszámolására, a pénz útjának nyomon követésére és az emberkereskedelmi láncolat felgöngyölítésére.

Ebben a jelentésben is kiemelt szerepet kap annak hangsúlyozása, hogy a felhasználók büntetése elsőséget kapjon: *„az emberkereskedelem áldozatai által nyújtott szolgáltatásokat tudatosan igénybe vevők büntetendővé nyilvánítására ösztönzi azokat a tagállamokat, amelyek még nem tették ezt meg”*⁷⁵.

Az e jelentés alapjául szolgáló információk bizonyos mértékű javulást tükröznek, különösen a határokon átnyúló együttműködés, a civil társadalommal való együttműködés, a pénzügyi nyomozások alkalmazása, a közös nyomozó csoportok létrehozása, valamint a nemzeti és nemzetközi áldozatkezelési mechanizmusok fejlesztése terén.

A bizottság kéri továbbá, hogy a tagállamok hozzanak határozott intézkedéseket, és hajtsanak végre az egész emberkereskedelmi láncolatra kiterjedő, átfogó stratégiát a büntetlenség elleni fellépés és a keresletcsökkentés előmozdítása érdekében, nem utolsósorban az emberkereskedelem áldozatainak szolgáltatásait tudatosan igénybe vevő személyek büntetendővé nyilvánításával. Az áldozatok még mindig csak korlátozott mértékben érvényesíthetik az uniós jog szerint őket megillető, védelemhez és támogatáshoz, kártérítéshez és a büntetés mellőzéséhez való jogukat.

A bizottság kiemeli: a büntetőítéletek és a büntetőeljárások alacsony számát az unión belüli áldozatok számával együtt értékelve megállapítható, hogy még nagyobb erőfeszítésekre van szükség az áldozatok azonosítása, a nyomozás, a büntetőeljárás alá vonás, az adatgyűjtés és a nyilvántartásba vétel javítása, a határokon átnyúló együttműködés és a figyelemfelkeltés terén.

A bizottság *harmadik* jelentése⁷⁶

2020. október 20-án megjelent az Európai Bizottság harmadik jelentése az emberkereskedelemmel kapcsolatban.

„Az emberkereskedelem rendkívül jövedelmező bűncselekmény, amelyből a bűnözők hatalmas haszonra tesznek szert, a társadalom számára azonban óriási költségekkel jár. Az emberkereskedelemből világszerte befolyó éves

⁷⁵ Uo. 7–8. o.

⁷⁶ Third report on the progress made in the fight against trafficking in human beings, 2020. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/third-report-progress-made-fight-against-trafficking-human-beings_en; COM(2020) 661 final

nyereség hozzávetőleg 29,4 milliárd EUR⁷⁷ (óvatos becslés). A bűnözők kihasználták a Covid19-világjárvány során jelentkező lehetőségeket arra, hogy jelentős haszonra tegyenek szert, és hogy intenzívebbé tegyék bűnözői tevékenységeiket. Változtattak a működési módszereiken, és egyre inkább az interneten hirdetik az áldozatokat, vagy magánlétesítményekben zsákmányolják ki őket. Bár a világjárvány teljes hatása még nem mérhető, nyilvánvaló, hogy a válság nyomán olyan rendkívüli kihívások keletkeztek, amelyek aránytalan hatást gyakorolnak a legveszélyeztetettebb rétegre, és súlyosbitják az emberek – köztük a nők és a gyermekek – emberkereskedelemmel szembeni kiszolgáltatottságát.⁷⁸

„Az emberkereskedelmi hálózatok a professzionalizmus és a szakértelem egyre magasabb szintjéről tesznek tanúbizonyságot. Az emberkereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnözői csoportok jól felépített bűnözői hálózatokkal rendelkeznek, és nemzetközi szinten működnek, egyes esetekben a határon átnyúló embercsempészek és speciális csoportok támogatásával. Az emberkereskedelem ellen küzdő hatóságok számára problémát és kihívást jelent, hogy a bűnözők egyre gyakrabban élnek vissza az információtechnológiával.”⁷⁹

„Az emberkereskedők által alkalmazott módszerek megváltoztak az internet és a közösségi média széles körű használata, valamint az emberkereskedelmi láncolat több szakaszában is alkalmazott új technológiák miatt. Az emberkereskedők egyre ügyesebben használják a technológiát és az internetet arra, hogy bűnözői tevékenységüket kiterjesszék az online térbe, valamint arra, hogy befektessék és elrejtssék a bűncselekményből származó jövedelmüket. Az internet és a közösségi média számos országban az emberkereskedelem áldozatainak toborzásához felhasznált legfontosabb eszközök közé tartozik, és a gyermekek különösen veszélyeztetettek ebből a szempontból. [...] Több figyelmet kell fordítani az új technológiák alkalmazási lehetőségeinek feltárására és ösztönzésére az emberkereskedelem megelőzése és felszámolása, valamint az áldozatok megvédése érdekében.”⁸⁰

77 Lásd Az emberkereskedelem pénzügyi üzleti modelljéről szóló 2015. évi Europol-jelentés. The trafficking in human beings financial business model, Europol, Hague, 2015. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-financial-business-model>

78 COM(2020) 661 final 4. o.

79 Uo. 5. o.

80 Uo. 10. o.

„A Bizottság továbbra is prioritásként kezeli az emberkereskedelem elleni irányelv helyes és teljes átültetését, valamint maradéktalan végrehajtását. Az ezzel kapcsolatos uniós intézkedések közé tartozik a pénzügyi támogatás, az iránymutatás, az ismeretek bővítése és az együttműködés javítása a bűnözők üldözésével és a bűnözői hálózatok felszámolásával kapcsolatban, ami lehetővé teszi az érdekelt felek számára az áldozatok azonosítását, segítését és támogatását, továbbá hozzájárul a bűncselekmények megelőzéséhez.”⁸¹

A bevezetőben említett büntetlenség kultúrájával kapcsolatban: A büntetlenség kultúrájáról akkor beszélhetünk, ha a bűnözés üzleti modelljében és az emberkereskedelmi láncolatban részt vevő személyeknek nem kell vállalniuk a következményeket az általuk elkövetett bűncselekményekért. Az emberkereskedelem elleni irányelv előírja a tagállamok számára, hogy gondoskodjanak a következőkről:

- hatékony nyomozási eszközök álljanak a nyomozók és az ügyészségek rendelkezésére;
- az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekményeket felderítő és azokkal kapcsolatban büntetőeljárást indító személyek, egységek és szolgálatok megfelelően képzettek legyenek; és
- a nyomozók és az ügyészségek az áldozatok feljelentéseitől vagy vádemeléseitől függetlenül járjanak el.⁸²

A tagállamok, a bizottság és az eu-LISA⁸³ további fejlesztéseket tervez/a SIS II további megerősítésére készül, ami 2021 végétől további eszközöket ad majd a bűnüldöző szervek kezébe. Az interoperabilitási keretrendszer modernizálása jelentősen hozzájárulhat az emberkereskedelem áldozatainak – köztük a gyermekek – és a bűncselekmény elkövetőinek jobb azonosításához.⁸⁴

Mélyrehatóan foglalkoznak az emberkereskedelemmel a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrendhez kapcsolódó fejlesztési és együttműködési eszközök. Az emberkereskedelemre három külön célkitűzés vonatkozik: a nők és a lányok elleni erőszak valamennyi formájának felszámolása, ideértve a szexuális kizsákmányolást is (5.2. fenntartható fejlődési cél), az emberkereskedelem és a kényszermunka felszámolása (8.7. fenntartható

81 Uo. 11. o.

82 Uo. 12. o.

83 A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nagyméretű IT-rendszereinek üzemeltetési igazgatását végző európai uniós ügynökség.

84 COM(2020) 661 final 15. o.

fejlődési cél) és a gyermekkereskedelem felszámolása (16.2. fenntartható fejlődési cél). Az EU részt vesz az Egyesült Nemzetek keretében létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezmény és az ahhoz tartozó jegyzőkönyvek felülvizsgálatában, többek között az emberkereskedelem területén is.⁸⁵

A jelentés főbb megállapításai arra utalnak, hogy az emberkereskedelem nem csökkent az EU-ban, hanem inkább átalakult, és új veszélyek jelentek meg. Jelentős számú áldozat továbbra is erőszaknak és fenyegetésnek, valamint az emberkereskedelem által okozott súlyos sérelemnek van kitéve. Az emberkereskedelem hatalmas emberi, társadalmi és gazdasági költségekhez vezet, míg az emberkereskedők és az emberkereskedelmi láncolat jogellenes üzleti tevékenységében tudatosan vagy tudtukon kívül részt vevő egyéb szereplők óriási haszonra tesznek szert. A bizottság itt is hangsúlyozza: az elkövetők, felhasználók, kizsákmányolók és nyereszkesedők büntetlenségének kultúrája elleni fellépés elengedhetetlen a helyzet javításához.⁸⁶

Az emberkereskedelem elleni uniós stratégiákról

Mint láttuk, a varsói egyezmény alapelveit követően 2011-ben az EU elfogadta a 2011/36/ EU irányelvet. Számos uniós jogi aktus rendelkezik az emberkereskedelem elleni fellépésről, számos esetben ismétlések és átfedések is előfordultak. Éppen azért az Európai Bizottság kidolgozott egy uniós stratégiát, amelyben számos új intézkedést fogadott el az emberkereskedelem felszámolására, kiemelt célja ezzel „korunk rabszolgaságának felszámolása”. Az *emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016)* című dokumentummal⁸⁷ a bizottság koherens keretet szándékozott teremteni a már meglévő és a tervezett kezdeményezésekhez, meghatározva a prioritásokat, némileg kiegészítve az irányelvben kijelölt kereteket.

Ez az uniós stratégia a *megelőzésre*, az áldozatok védelmére és *támogatására*, valamint az *emberkereskedők megbüntetésére* irányult.

85 Uo. 19. o.

86 Uo. 21. o.

87 COM(2012) 286 final

A stratégia a következő öt prioritást határozta meg, amelyekre az EU-nak összpontosítania kell:

- az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása, védelme és segítése;
- az emberkereskedelem megelőzésének erősítése;
- az emberkereskedők büntetőjogi felelősségre vonásának fokozása;
- a kulcsszereplők közötti koordináció és együttműködés fokozása, a szakpolitikák koherenciája;
- az emberkereskedelem valamennyi formájával kapcsolatban felmerülő problémákra vonatkozó ismeretek bővítése és e problémák hatékony kezelése.

Az emberkereskedelem tevékenységéből, mint már említettük, jelentős vagyonszármazik, ennek felderítése, a vagyonzvizsgálat az egyik sarokpontja az ellene történő fellépésnek.

2017-ben felülvizsgálták az európai stratégiát⁸⁸, azonban 2021-ig új uniós stratégia nem készült.

A stratégiát követően 2017-ben a bizottság három prioritást fogalmazott meg, kulcsintézkedésekkel együtt.

Mivel a modus operandi folyamatosan változik, az EU-nak fel kell lépnie azért, hogy gyengítse a kapcsolatot az emberkereskedelem és az egyéb bűncselekmények, így *„a migráncsempészség, a terrorizmus, a korrupció, a kábítószer-kereskedelem, a kiberbűnözés és az online szexuális kizsákmányolás, a gyermek szexuális zaklatását ábrázoló tartalmak előállítás, a pénzügyi bűncselekmények, az okmányokkal való visszaélés, a hitelkártyacsallás és a segélyekkel kapcsolatos csalások között”*⁸⁹.

Továbbá az emberkereskedelem a bűnözés általi fenyegetettség kiemelt területeként szerepel a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözésre vonatkozó 2018–2021-es uniós szakpolitikai ciklusban.⁹⁰

88 COM(2017) 728 final

89 COM(2016) 267 final; COM(2017) 195 final; Az Europol az internetes szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékelése (IOCTA) 2016, a súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség európai uniós értékelése (SOCTA) 2017, valamint Helyzetjelentés: Emberkereskedelem az EU-ban (2016).

90 A Tanács következtetései a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelemmel kapcsolatban, a 2018 és 2021 közötti időszakra szóló uniós prioritások meghatározásáról, 7704/17. Lásd továbbá: a súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség európai uniós értékelése (Europol, 2017).

A stratégiára építve, és az irányelv maradéktalan végrehajtására irányuló, folyamatban lévő erőfeszítések alapján e közlemény célzott prioritásokat javasol az emberkereskedelem megelőzésére vonatkozó uniós erőfeszítések fokozása céljából. Ezek arra helyezik a hangsúlyt, hogy felszámolják az emberkereskedelem alapját képező üzleti modellt, javítsák az áldozatok jogokhoz való hozzáférését, valamint gondoskodjanak arról, hogy az EU belső és külső fellépései összehangolt és következetes reagálást biztosítsanak.

A stratégia folyamatban lévő végrehajtása, az irányelv 23. cikke szerinti két jelentés⁹¹ megállapításai, valamint az érdekelt felekkel folytatott kiterjedt együttműködés és eszmecsere⁹² alapján három célzott prioritást azonosítottak és fogalmaztak meg:

- A szervezett csoportok elleni küzdelem fokozása többek között olyan eszközökkel, mint az üzleti modell felszámolása és az emberkereskedelmi láncolat felgöngyölítése.
- A jogok jobb igénybevételének és érvényesítésének biztosítása az emberkereskedelem áldozatai számára.
- Az összehangolt és összevont reagálás intenzitásának fokozása az EU-n belül és azon kívül egyaránt.

Ebben a dokumentumban is újra hangsúlyozzák a felhasználók szankcionálását.

A 2021. áprilisban megjelent új, 2021–2025 közötti időszakra szóló stratégia⁹³ öt fontos területet határoz meg, kijelölve a következő öt év prioritásait:

- a. az emberkereskedelem átfogó kezelése – megelőzés, áldozatvédelem, az elkövetők eljárás alá vonása;
- b. az emberkereskedelemhez kapcsolódó szolgáltatások iránti kereslet csökkentése;
- c. az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolását célzó bűnözési modell megtörése;
- d. az áldozatok védelme, különös tekintettel a nőkre és a gyermekekre;
- e. a nemzetközi dimenzió.

91 „Átültetési” jelentés és „Felhasználókról szóló” jelentés.

92 Az emberkereskedelem terén a nemzeti előadók vagy azzal egyenértékű mechanizmusok uniós hálózata; emberkereskedelem elleni uniós civil társadalmi platform; Az uniós bel- és igazságügyi ügynökségek; az uniós intézmények; nemzetközi szervezetek.

93 Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021–2025 [COM(2021) 171 final].

Az emberkereskedelem átfogó kezelése – megelőzés, áldozatvédelem, az elkövetők eljárás alá vonása során az irányelv végrehajtását erősítének, ennek anyagi háttérének biztosításával, amelyekre az úgynevezett belügyi alapok (ISF, AMIF és BMVI) fogják nyújtani az emberkereskedelem elleni fellépés belső és külső dimenziója esetében végrehajtott tevékenységekhez nélkülözhetetlen pénzügyi forrásokat. Ennél a prioritásnál hangsúlyozzák a nemek szerinti és a gyermekeket érintő összefüggéseit az emberkereskedelemnek. Kiemelik, hogy bár az irányelv végrehajtása továbbra is rendkívül fontos, annak egy évtizedes létezése és a módszerek változásai miatt, felülvizsgálata szükségesnek látszik, ezzel kapcsolatban egy tanulmány is készül majd.

Az emberkereskedelemhez kapcsolódó szolgáltatások iránti kereslet csökkentésével összefüggésben tervezett intézkedések között a bizottság célként fogalmazza meg az áldozatok kiszolgáltatott helyzetében elkövetett cselekmények *további* kriminalizálását. Az illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokat foglalkoztató munkáltatókkal szembeni szankciókra és intézkedésekre vonatkozó minimumszabályokról szóló irányelv hatékonyságának vizsgálata is ennek része lesz. A bizottság jogalkotási javaslatot kíván kezdeményezni a fenntartható vállalatirányítás kapcsán, hogy ezáltal ösztönözze a felelős vállalatirányítási magatartást. Azaz, a bizottság a szexuális mellett a munkacélú kizsákmányolásra nagyobb hangsúlyt kíván helyezni, tervez egy iránymutatást kiadni a kényszermunkával kapcsolatban a következő években, valamint uniós kommunikációs kampányt kezdeményez a magas kockázatú ágazatokat és területeket célozva, amelyekben az áldozatok kizsákmányolása rendkívül elterjedt.

Az előbbieken túl felhívja a tagállamokat, hogy a büntetőjogi és megelőző intézkedéseiket a kizsákmányolás minden formájára terjesszék ki, beleértve a szexuális kizsákmányolás területét is. Használják ki az uniós ügynökségek (elsősorban az Europol, Eurojust, Cepol és Frontex) támogatását, valamint műveleti szintű kapacitásaikat fejlesszék elsősorban az áldozatsegítés kapcsán. Kiemeli a tagállamoknak az Európai Munkaügyi Hatósággal folytatott együttműködését az összehangolt közös ellenőrzések terén. A tagállamok illetékes hatóságai és más szereplők közötti együttműködés megkönnyítésére is hangsúlyt helyez a be nem jelentett munka elleni küzdelem, beleértve a kiszolgáltatott csoportok munkaerő-kizsákmányolását is.

Az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolását célzó bűnözési modell megtörését célzóan tervezett intézkedésekkel kapcsolatban a bizottság kiemeli, hogy célja a bűnügyi és az igazságügyi együttműködés fokozása konkrét

operatív projektek révén a Belső Biztonsági Alap⁹⁴ (ISF) keretében. Rendszeres gyakorlatok és gyakorlati szimulációkat kíván kezdeményezni a bűnüldöző szervek kapacitásának növelése érdekében (az uniós ügynökségek, például az Europol, az Eurojust és a Cepol támogatásával). Elő kívánja mozdítani az emberkereskedelmi ügyek kezelésére szakosodott ügyészek fókuszcsoportjának létrehozását az Eurojust támogatásával a bevált gyakorlatok cseréjére, a jogi akadályok leküzdésére, az operatív munka kihívásainak kezelésére és az igazságügyi együttműködés lehetőségeinek megteremtésére. Támogatni kívánja a tagállamok és a magánszektor szereplői (beleértve a digitális iparágak) közötti párbeszéd erősítését, valamint a legjobb gyakorlatok cseréjét az uniós ügynökségek bevonásával. Végezetül kiemeli az emberkereskedelemmel összefüggő adatgyűjtés fontosságát, amely elengedhetetlen a megfelelő szakpolitikák kialakításához.

A tagállamokat felszólítja arra, hogy nemzeti szinten fejlesszék az emberkereskedelemre irányuló statisztikáik gyűjtésének gyakorlatát, továbbá használják ki a rendelkezésükre álló operatív együttműködésre alkalmas eszközöket (lásd az EMPACT-ról később) az Europol támogatásával, illetve szisztematikusan osszák meg a releváns nyomozásokkal összefüggő adatokat az Europollal. A technológiai fejlődéssel összhangban tegyenek meg mindent a rendészeti szervek vonatkozó kapacitásainak, illetve tudásának fejlesztése érdekében.

Az áldozatok védelme terén megfogalmazott tervezett intézkedések között a bizottság hangsúlyozza a tudatosságnövelő intézkedések fontosságát a magas kockázatú ágazatokban és a magas kockázatú területeken, ahol az emberkereskedelem áldozatait kizsákmányolják (például prostitúció, mezőgazdaság, gondozási szolgáltatások, építőipar, halászat, vendéglátás). Ezen intézkedések között szorgalmazza a bizottság az áldozatokkal kapcsolatba kerülő hatóságok állományának (például rendőrök, határőrök, munkaügyi felügyelők, szociális munkások, egészségügyi személyzet) képzését. Valamint hangsúlyozza az áldozatok reintegrációját és az ezzel összefüggő tapasztalatok cseréjét. Az áldozatok védelme során is megfogalmazza a stratégia az együttműködés fokozását, sőt egy uniós szintű áldozatkezelési mechanizmus létrehozása is felmerül. Konkrét és célzott finanszírozást sürget ezen intézkedések között a bizottság

94 A Belső Biztonsági Alap a 2014–2020-as költségvetési ciklusban létrehozott új, komplex, átfogó instrumentum, amely lefedi a külső határok őrzését és ehhez kapcsolódóan az uniós vízumpolitikát, a bűncselekmények és a terrorizmus megelőzését, illetve a velük szemben folytatott harcot szolgáló, illetve a szolidaritás elve alapján újraelosztásra kerülő uniós források körét. <http://belugyialapok.hu/alapok/belso-biztonsagi-alap>

(a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap és a már említett Belső Biztonsági Alap keretéből) az áldozatok védett szálláshelyeinek kialakítása kapcsán, különösen a gyermekek és a nők esetében. Felveti, hogy a nem uniós partnerországokban a civil szervezetek bevonása által olyan finanszírozást szükséges biztosítani, amelynek célja az áldozatok specifikus igényeinek megfelelő támogatása, a nemi szempontokat és gyermekek érdekének szempontjait is figyelembe véve. Az emberkereskedelem elleni hatékonyabb fellépés érdekében a bizottság partnerség kialakítását szorgalmazza az Európai Gazdasági és Szociális Bizottsággal és a Régiók Bizottságával, a szociális, illetve gazdasági partnerek, illetve a helyi közösségek bevonásával. Ezen túl rendkívül fontos az úgynevezett harmadik országokkal folytatott együttműködés fokozása, hiszen az emberkereskedelem áldozatai számára meg kell teremteni a szükséges körülményeket hazájukba történő visszatérésüket követően.

A bizottság ezen intézkedések között az együttműködés hangsúlyozása mellett a nemi szempontokat figyelembe vevő és a gyermekek jogaira fókuszáló képzések szükségességét is kiemeli az áldozatokkal kapcsolatba kerülő hivatalos személyek vonatkozásában. Ezen intézkedések között szó esik a biztonságos környezet kialakításának ösztönzéséről is, amely az áldozatoknak az őket érintő bűncselekmény bejelentését (további áldozathibáztatás nélkül) teszi alkalmasabbá. A nemzeti áldozatkezelési mechanizmusok javítása a következő öt évben szintén fontos lenne, ennek része az egészségügyi dolgozók esetében megvalósuló, és az emberkereskedelem áldozatainak szükségleteiről szóló speciális képzések kidolgozása is.

A *nemzetközi dimenzió* fejezetben a bizottság hivatkozik az embercsempészség elleni küzdelem terén várható uniós stratégiára, valamint arra, hogy az emberkereskedők gyakran visszaélnék a menekültügyi rendszerek adta lehetőségekkel. Hangsúlyozza a származási és tranzitországokkal, illetve a nemzetközi szervezetekkel folytatott uniós együttműködés fontosságát. Felhívja a figyelmet az emberi jogi és biztonsági dialógusokban rejlő lehetőségek kiaknázására, valamint az Európa Tanáccsal és a már bemutatott GRETA Szakértői Csoporttal folytatott együttműködésre. A bizottság fokozni kívánja az uniós delegációk aktívabb szerepvállalását (rendszeres információcsere által) az érintett harmadik országokban.

A fentiekén túl felhívja a tagállamok figyelmét, hogy az uniós ügynökségek (elsősorban az Europol és Eurojust) támogatásával fokozzák az emberkereskedelem és a kapcsolódó bűncselekményeket, illetve a bűnözői hálózatokat érintő információcserét, valamint a határokon átnyúló operatív és igazságügyi

együttműködést az afrikai, a közel-keleti, délkelet-ázsiai és a nyugat-balkáni országokkal.

A stratégia kimondja, hogy az elmúlt évtized során tett intézkedések ellenére továbbra is magas az emberkereskedelem áldozatává válás kockázata, különösen a sérülékeny csoportok körében. A bizottság uniós szinten ezzel a stratégiával hangsúlyozza elkötelezettségét és egy határozott szakpolitikai keretet teremt az emberkereskedelem elleni fellépéssel. Ugyanakkor kiemeli azt is, hogy ennek középpontjában a nők és gyermekek állnak. A bizottság a 2021 és 2025 közötti időszakban folyamatosan vizsgálni kívánja a stratégiában megfogalmazott intézkedések megvalósulását, az emberkereskedelem jelenségének alakulását, és megfogalmazza, hogy azonnal reagálni kíván, ha a folyamatok nem a megfelelő irányban mozdulnak.

1. számú táblázat: Az egyes nemzetközi dokumentumok összefoglaló áttekintése 2013-2021

Varsói egyezmény	<p>2013. évi XVIII. törvény az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezményének (<i>Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Warsaw, 16 May 2005</i>) kihirdetéséről</p> <p>GRETA (2015)11 (Első körös értékelés) A GRETA jelentése az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezményének végrehajtásáról Magyarországon</p> <p>GRETA (2018)13 A GRETA jelentése Magyarországról az Eljárási Szabályzat 7. szabálya alapján, az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye végrehajtásának értékelése tárgyában</p> <p>GRETA (2019)13 (Második körös értékelés) A GRETA jelentése az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezményének végrehajtásáról Magyarországon</p>
-------------------------	--

<p>EU-irányelv</p>	<p>2011/36/EU irányelv Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról</p> <p>COM (2016)267 (1. jelentés) A bizottság jelentése az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekről (2016), a megelőzésről és az ellene való küzdelemről szóló 2011/36/EU irányelvnek megfelelően.</p> <p>COM (2016)719 (Felhasználókról szóló jelentés) A bizottság jelentése az emberkereskedelem általi kizsákmányolás tárgyát képező szolgáltatások igénybevételét bűncselekménynek nyilvánító hatályos nemzeti jogszabályok által az emberkereskedelem megakadályozására gyakorolt hatásának a 2011/36/EU irányelv 23. cikkének (2) bekezdése szerinti értékeléséről</p> <p>COM (2016)722 (Átültetési jelentés) A bizottság jelentése a tagállamoknak a 2011/36/EU irányelvvel összhangban tett intézkedéseinek felméréséről</p> <p>COM (2018)777 (2. jelentés) A bizottság jelentése az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekről (2018), a megelőzésről és az ellene való küzdelemről szóló 2011/36/EU irányelvnek megfelelően</p> <p>COM (2020)661 (3. jelentés) A bizottság jelentése az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekről (2020), a megelőzésről és az ellene való küzdelemről szóló 2011/36/EU irányelvnek megfelelően</p>
<p>EU-stratégia</p>	<p>COM (2012)286 (1. stratégia) A bizottság közleménye emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégiáról (2012–2016)</p> <p>COM (2017)728 A Bizottság jelentése az emberkereskedelem felszámolására irányuló uniós stratégia (2012–2016) nyomon követéséről</p> <p>COM (2021)171 (2. stratégia) A bizottság közleménye az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló uniós stratégiáról (2021–2025)</p>

A nemzetközi dokumentumok sorában említést kell tenni még a hazai dokumentumok előtt az áldozatok jogairól szóló stratégiáról is.⁹⁵ Ebben szintén megfogalmazódik, hogy az emberkereskedelem áldozatai számára különösen nagy kihívást jelent a büntetőeljárásban való részvétel és a bűncselekmények következményeinek feldolgozása.⁹⁶ Sőt hangsúlyozzák, hogy különös figyelmet kell fordítani a szervezett bűnözés áldozataira is. Az emberkereskedelem a szervezett bűnözés egyik sajátos formája, a bűncselekmény jellege, körülményei, időtartama és következményei miatt hosszú távú, súlyos hatással van az áldozatokra. Az emberkereskedelem áldozatainak különleges segítségnyújtásra, támogatásra és védelemre van szükségük e dokumentum alapján. Az EU az összes releváns területen folytatott koordináció keretében, valamint az érdekelt felekkel közösen foglalkozik az emberkereskedelemmel. Az áldozatok jogairól szóló stratégiai dokumentum is leszögezi, hogy a következő időszakban az emberkereskedelem megszüntetésére irányuló intézkedések további kialakítására kerül sor a szervezett bűnözés leküzdésére irányuló, jövőbeli kezdeményezések keretében.⁹⁷

A nemzetközi kitekintést követően a 2021 őszi hatályos magyar stratégiáról és az azt előkészítő dokumentumról lesz szó.

Intézkedési terv

Az emberkereskedelem elleni irányelvhez és az Emberkereskedelem felszámolását célzó európai stratégiához kapcsolódó, valamint az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2008–2012 közötti nemzeti stratégiát felváltó, az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2013–2016 közötti Nemzeti Stratégiára vonatkozó 1351/2013. (VI. 19.) kormányhatározat után 2020-ig kellett várni egy új, magyar emberkereskedelem elleni stratégia megalkotására.⁹⁸ Azt megelőzően azonban *1125/2019. (III. 13.) kormányhatározat az ember-*

95 A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az áldozatok jogairól szóló uniós stratégia (2020–2025). COM/2020/258 final

96 COM/2020/258 final 2. o.

97 Uo. 15–16. o.

98 A 2008 és 2012 közötti időszakra szóló 1018/2008. (III. 26.) kormányhatározat 2012 decemberében lezárult, ezért 2013-tól mindenképpen új nemzeti stratégia megalkotására volt szükség. A 2013 és 2016 közötti időszakra vonatkozó stratégiáról lásd Windt Szandra (2014): i. m. 67–74. o.

kereskedelem elleni küzdelem hatékonyságának növeléséhez szükséges intézkedésekről címmel a kormány egy intézkedési tervet fogadott el, amely igyekezett megfelelni a 2018-as év korábban bemutatott nemzetközi jelentéseinek, és iránymutató javaslatokkal megalapozni a 2019-ben készülő stratégiát. Ezek közül csak néhány pontot emelnék ki: a képzés fontosságát, a tizennyolc év alatti áldozatok védelmét, a statisztikai adatgyűjtés módszertanának felülvizsgálatát:

1.
 - a) az emberkereskedelem áldozatainak azonosításában, valamint e bűncselekmény felderítésében részt vevő szervezetek állományának *képzésében* biztosítani kell az áldozatok felismeréséhez szükséges speciális ismeretek elsajátítását, ennek érdekében a kormány felhívja az érintett minisztereket, hogy a jelenleg már e tárgyban rendelkezésre álló képzési anyagokat vizsgálják felül,
 - b) szükséges a tizennyolcadik életévüket be nem töltött prostituáltak speciális szakellátásának és megfelelő reintegrációjának kialakítása,
 - c) szükséges szakmai módszertan kidolgozása a prostituálttá válás megelőzése és a prostitúció, emberkereskedelem áldozatául esett gyermekek számára nyújtott többletsegítség biztosítása céljából a gyermekvédelmi intézményekben,
 - d) az emberkereskedelemmel összefüggő bűncselekmények esetében az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika fejlesztését végre kell hajtani annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából megvalósított emberkereskedelem bűncselekmény célzatának megfelelő adatgyűjtés megtörténhessen;

2. egyetért az emberkereskedelem áldozatává vált személyek számára nyújtott szolgáltatások további biztosításával, valamint a harmadik országbeli állampolgár áldozatokra vonatkozó hatályos jogi szabályozás fenntartásával;

3. egyetért azzal, hogy a prostitúció a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyek esetében tiltásra kerüljön, valamint azzal, hogy a tizennyolcadik életévét be nem töltött, prostitúciós tevékenységet folytató személy számára biztosított gyermekvédelmi gondoskodással kapcsolatos eljárásrendet szükséges kialakítani, ennek végrehajtására a kormány felhívja a belügyminisztert,

hogy az érintett miniszterek bevonásával készítsen előterjesztést a szükséges jogszabály-módosítások érdekében.

Az emberkereskedelem elleni 2020–2023 közötti hazai stratégia

A korábbi emberkereskedelmi stratégia a 2013–2016 közötti időszakra szólt. Ezt követően 2020 februárjában jelent meg – az uniós stratégiát egy évvel megelőzve – az emberkereskedelem elleni, a következő négy évre szóló magyar stratégia. Ez a hiánypótló dokumentum a korábbi évek GRETA-jelentéseinek, a bizottság és az amerikaiak által megfogalmazott elvárásoknak igyekszik megfelelni. Négy témakört határoz meg: *a megelőzés; áldozatazonosítás, áldozatirányítás, áldozatsegítés; az igazságszolgáltatás és rendvédelem; valamint a partnerség.* Ezzel az emberkereskedelem holisztikus megközelítése valósult meg: kiemelve első helyen a tizennyolc év alattiak veszélyeztetettségét és annak megelőzését, az iskolai felvilágosító kampányok, a társadalmi tudatosság-növelés mellett pedig az ismételt áldozattá válás megelőzését is fontosnak ítéli. (A stratégiában a megelőzésnél a sérülékeny csoportok között a gyermekotthonok lakóira figyeltek, de a hajléktalanokra, az idős, egyedülálló, hajléktalan személyekre kevésbé.⁹⁹)

Az áldozatokkal kapcsolatos intézkedések rendkívül fontos feladatokat jelölnek meg, amelyek a magyar és a külföldi áldozatok érdekeit is védik, a nekik nyújtott szolgáltatások monitorozását, kapacitásbővítést határozzák meg.

Az igazságszolgáltatás és a rendvédelem alfejezet a hivatásrendek közötti kommunikációt, közös gyakorlat kialakítását határozza meg, amely egyértelmű üzenet az elkövetőknek, hogy bár alacsony kockázattal és nagy haszonnal járt az általuk megvalósított bűncselekmények jelentős része a kiszolgáltattott

⁹⁹ Ugyanakkor megemlítendő, hogy a stratégia célul tűzi ki a kutatások ösztönzését. Ennek keretében a 2020-as évben pályázati felhívás jelent meg az áldozatsegítés hatékonyságának növelése a különböző kizsákmányolási formákat elszenvedő áldozatok eltérő ellátási igényeinek feltérképezésével kapcsolatos kutatás lefolytatására. A kutatás kiterjed emellett a hatékony áldozatsegítés módjaira férfi áldozatok körében, és ehhez kapcsolódóan a védett házas elhelyezésen kívül számításba vehető egyéb rehabilitációs és támogatási formák azonosítására, kritikus értékelésére. Az ebből a vizsgálatból készült tanulmány 2021 nyarára elkészült, várhatóan mindenki megismerheti az eredményeket a Belügyminisztérium emberkereskedelemmel foglalkozó aloldalán: <https://emberkereskedelem.kormany.hu/szakirodalom>.

sértettek sérelmére, ez ellen a célul kitűzött együttműködéssel fel kíván lépni a kormányzat.

A partnerség során a nem kormányzati szervezetek együttműködése a cél: erre kiváló lehetőség az úgynevezett NGO Kerekasztal. A Belügyminisztérium 2008 óta működteti az úgynevezett Nemzeti Koordinációs Mechanizmust, amelynek tagjai az emberkereskedelem elleni küzdelemben érintett tárcák, egyéb állami szervezetek és az állami támogatással védett szállást működtető civil szervezetek. Továbbá a Nemzeti Koordinációs Mechanizmus munkáját az úgynevezett NGO Kerekasztal egészíti ki, ami a prevenció és az áldozatsegítés területén tevékenykedő civil szervezeteket tömöríti.¹⁰⁰

100 <https://emberkereskedelem.kormany.hu/intezmenyi-keretek>

AZ EMBERKERESKEDELEM JELLEMZŐI A STATISZTIKA ALAPJÁN

„Ez nem szerelem, és nem tart már, mert ez nem az igazi szerelem, az, hogy valaki szeret valakit, és a másik fél pedig kihasználja. Én annyit dolgoztam, rengeteget kerestem nekik, mindenbe belementem [...] sőt volt olyan, amikor olyanra akartak rákényszeríteni, hogy menjek ki külföldre, házasodni [...] Tehát ugye a félelem az benne volt, hogy többször kikaptam, így hát nem tudtam, nem mertem elmenekülni. Meg lelkileg annyira összezuhanтам, ahogy bántak, ahogy beszéltek velem” (4. áldozat).

Az emberkereskedelem jellemzőinek, az összefüggéseinek feltárása során a kutatóknak nagyon nehéz dolga van. A magas látencia, valamint a rendelkezésre álló alacsony esetszám híján nehéz a „valós” képet vázolni. Ennek némileg ellentmond az a tény, hogy a bűnügyi statisztika mellett több, különböző adatot gyűjtenek a különböző szervek az emberkereskedelemmel és kísérőjelenségeivel kapcsolatban, azonban ezek ritkán köthetők össze. Az emberkereskedelemmel kapcsolatban az igazságszolgáltatás területén a Robotzsaru, az ENYÜBS és a bíróság statisztikáiból tájékozódhatunk. Az áldozatsegítés területén rendelkezésre álló adatok az igazságszolgáltatásával szemben, a napi képet mutatják. A krízisintervenciók központok nyilvános adatai mellett az Áldozatsegítő Szolgálat, valamint az egyes civil szervezetek által nyilvántartott adatok az áldozati oldalról közelítik meg a jelenséget.¹⁰¹

A családok átmeneti otthonai, valamint a gyermekotthonok és javítóintézetek adatai szintén sokat segíthetnek a hazai jelenség megismerésében, hiszen számos esetben bekerülési okként, illetve kockázati tényezőként szerepelnek az emberkereskedelem kísérőjelenségei. Megemlítenéd még: a kísérő nélküli kiskorúak az emberkereskedelem speciális áldozati körét adják, őket a főtí Károlyi István Gyermekközpont, valamint a hódmezővásárhelyi Szent Ágota Gyermekközpont fogadja be¹⁰², a gyakorlati tapasztalatokat és nehézségeket az ő munkájukon keresztül ismerhetjük meg. Ezek mellett határainkon túl, a ha-

101 Gyurkó Szilvia – Virág György: Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői. Eszter könyvek, Budapest, 2009, 28. o.

102 2019 elején felmerült, hogy ez megváltozik, az 528/2017. (XII. 29.) kormányrendelet alapján. Vö. Haraszi Margit Katalin: Kísérő nélküli kiskorúak sorsának tartós rendezése – vonzások és választások. Családi Jog, 2017/2., 1–11., különösen 8. o.; Kálmán Renáta: Ki

zai külképviseleteket megkereső áldozatok (és a sérelmükre fellépő elkövetők) jellemzőinek pontos rögzítése szintén fontos információval szolgál a jelenség megismeréséhez.

A különböző, szerteágazó információk miatt egyértelmű, hogy *„az emberkereskedelem büntette, hasonlóan más bűncselekményekhez, nem ítéltető meg pusztán a statisztikai adatok alapján”*¹⁰³.

Amit biztosan tudunk: a korábban említett szexuális célú kizsákmányolás a legjelentősebb szelete az emberkereskedelem jelenségének, ugyanakkor a munkaerő-kizsákmányolás sem elhanyagolható.

A két típus az áldozatok nemében, korában, a „foglalkoztatás” mikéntjében is elkülönül egymástól. A legtöbb kutatás a szexuális célú kizsákmányolás, a prostitúcióra kényszerítés feltárására törekszik.¹⁰⁴ Noha a statisztikai adatok alapján kevés esetről van a hatóságok tudomása szerint a holland, a svájci és a német utcákon jelentős számban vannak magyar prostituáltak. Így, bár sokáig úgy tűnt, hogy nem hazai a „magyar” probléma, nagyon is az.¹⁰⁵

A munkaerő-kizsákmányolásról még kevesebb adat áll rendelkezésre, sajnálatosan kevés tanulmány készült¹⁰⁶ erről, annak ellenére, hogy nemzetközi és nemzeti szinten is egyre aggasztóbb jelek mutatkoznak.

vigyáz rájuk? Avagy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete napjainkban. Állam- és Jogtudomány, 2019/4., 71–87. o.

103 Gyurkó Szilvia – Virág György: i. m. 15. o.

104 Vö. Fehér Lenke (2005): i. m. 217. o.

105 Lásd a MONA Alapítvány kutatását: Valkai Nikoletta: Magyarország adja a legtöbb örömlányt Hollandiának. Index.hu, 2011. szeptember 23. http://index.hu/bulvar/2011/09/23/magyarorszag_adja_a_legtoobb_omlanyt_hollandianak/

106 Lásd erről David M. Doyle – Clíodhna Murphy – Muiread Murphy – Pablo Rojas Coppari – Rachel J. Wechsler: I felt like she owns me: exploitation Exploitation and uncertainty in the lives of labour trafficking victims in Ireland. The British Journal of Criminology, vol. 59, no. 1, 2019, pp. 231–251.

A bizottság jelentései alapján az európai körképroől¹⁰⁷

Az Eurostat 2013-ban publikálta először az európai emberkereskedelemmel kapcsolatban összegyűjtött adatokat.¹⁰⁸ Ez alapján a kizsákmányolás formái jellemzően *szexuális célzatúak*, sőt az arányuk 2008 és 2010 között emelkedett.

Az is egyértelmű az európai adatok alapján, hogy a kizsákmányolás formái nemi különbséget mutatnak: a szexuális kizsákmányolást jellemzően *nők és lányok* (96 százalék), a munka- (77 százalék) és az egyéb (38 százalék) célú pedig *férfiak* sérelmére valósítják meg.¹⁰⁹

A 2018-ban megjelent *Data collection on trafficking in human beings in the EU*¹¹⁰ című kiadványban olvashatók a 2015–2016-ra vonatkozó uniós adatok. Ez alapján a 2015–2016-os évben az EU egész területén 20 532 regisztrált áldozata volt az emberkereskedelemnek. A büntetőeljárások száma közel hatezer volt, a büntetőítéleteké háromezer.

Az emberkereskedelem jelenségeinek megoszlása némi változást mutat a 2013–2014-es évhez képest. A szexuális kizsákmányolás továbbra is az esetek kb. kétharmadában fordul el. A munkacélú kizsákmányolás azonban némileg csökkent (21-ről 15 százalékra), míg az egyéb célú kizsákmányolások (például kényszerházasság, szervkereskedelem stb.) aránya 12-ről 20 százalékra emelkedett.

A szexuális kizsákmányolás áldozatainak száma az uniós országban nagyságrendileg tízezer főre tehető (2013–2014-ben 10 644¹¹¹; 2015–2016-ban 9759).

107 Third report on the progress made in the fight against trafficking in human beings, 2020. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/third-report-progress-made-fight-against-trafficking-human-beings_en; COM(2020) 661 final

108 http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/news/news/2013/docs/20130415_thb_stats_report_en.pdf A 2015. évi jelentés itt érhető el: http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/eurostat_report_on_trafficking_in_human_beings_-_2015_edition.pdf

109 Vö. Fehér Lenke (2012): i. m. 413. o.

110 https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-security/20181204_data-collection-study.pdf

111 2013–2014-ben az összes regisztrált áldozat 15 846 volt. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, p. 36.

Az áldozatok nemek szerinti megoszlása alapján elmondható: az emberkereskedelem áldozata inkább nő, mint férfi, bár arányuk némileg csökkenést mutat a vizsgált években (76-ról 68 százalékra).

Aggasztó azonban, hogy a gyermekkorú áldozatok aránya növekedést mutat (15-ről 23 százalékra), 2013–2014-ben az unió országaiban 2375 gyermeket azonosítottak emberkereskedelem áldozataként.

Az áldozatok állampolgárság szerinti megoszlásában is változás mutatkozott: míg 2013–2014-ben az áldozatok kétharmada uniós polgár volt (Románia, Bulgária, Hollandia, Magyarország, Ausztria állampolgárai), a 2015–2016-os években kevesebb mint a felük.¹¹²

A gyermekkereskedelem szignifikáns emelkedésére is kitérnek: 2013–2014-ban a regisztrált áldozatok 15 százaléka (2375) volt gyermekkorú. A migrációs krízis során kísérő nélkül érkező kiskorúak komoly problémát mutattak. 2016 elején a görög partokra érkezők 40 százaléka volt gyerek. A mediterrán térségben ez még magasabb arányt mutat: az olasz partokhoz érkező összes gyerek 92 százaléka volt kísérő nélküli kiskorú, akik kiváló célpontjai az emberkereskedőknek (különösen igaz ez a nigériai lányokra).

Az áldozatok kb. 29 százaléka harmadik országból, leginkább Afrikából származik, kiemelkedően sokan Nigériából.

Korábban említettük: 2020. október 20-án megjelent az Európai Bizottság harmadik jelentése az emberkereskedelemmel kapcsolatban.

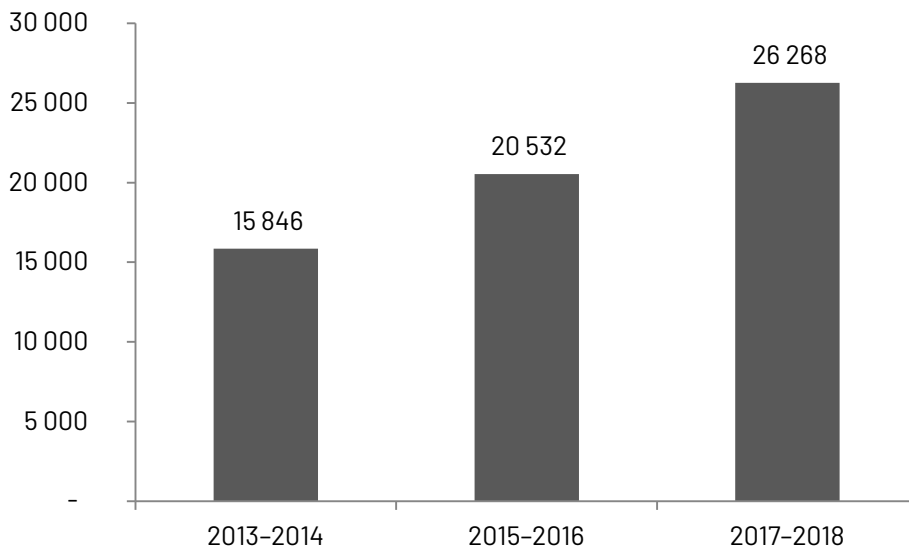
Az EU-tagállamok által két év (2017 és 2018) vonatkozásában bejelentett áldozatok teljes száma (14 145¹¹³) magasabb volt az előző jelentési időszakhoz képest (13 461 volt 2015-ben és 2016-ban a 27 EU-tagállamban.). Valószínű, hogy az áldozatok tényleges száma lényegesen magasabb a bejelentett adatoknál, tekintettel arra, hogy sok áldozat felderítetlen marad. Az áldozatok nagy számával ellentétben a bizottság véleménye szerint továbbra is alacsony az elkövetők elleni büntetőeljárások és a büntetőítéletek aránya. Az EU-n belüli emberkereskedelem áldozatainak közel fele uniós polgár. Az áldozatok belső,

112 A Frontex a 2018-as előrejelzésében kiemeli, hogy az uniós emberkereskedelem kétharmada szexuális célú, ugyanakkor a munkacélú egyre növekszik. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, 36–37. o.

113 Az Egyesült Királyság adatait nem számolva, az EU 27 tagállamában. Az Egyesült Királyságban rendkívül magas volt a regisztrált áldozatok száma ebben az időszakban: 12 123. Az EU 28 tagállamában így összesen: 26 268 regisztrált áldozat volt. Data collection on trafficking in human beings in the EU, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf, 9. o.

a saját tagállamukon belüli kereskedelme továbbra is jelentős, az összes uniós áldozat több mint egyharmadát teszik ki.

1. ábra: Regisztrált áldozatok száma az EU-ban (2013–2018; fő)



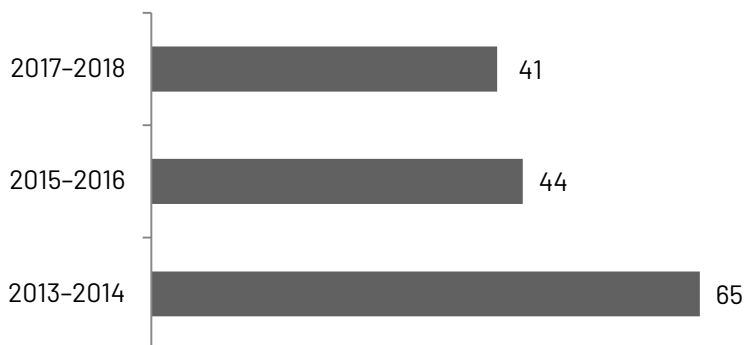
A lakosság számához viszonyítva, egymillió főre számolva az EU 28 tagállamában 2017–2018-ban 26 regisztrált áldozat volt (2017-ben 24; 2018-ban 27). Az Egyesült Királyság nélkül ez a szám az EU 27 országában 14 volt (2017-ben 14; 2018-ban 13).¹¹⁴

Az abszolút számokhoz képest a lakosságszámhoz viszonyított arányok sokkal többet mondanak: az EU 28 tagállamában 2017–2018-ban az egymillió főre jutó regisztrált áldozatok száma alapján a sorrend Ciprus (168), Egyesült Királyság (91), Magyarország (48), Hollandia (47) és Ausztria (44). Magyarországon ennek alapján egymillió lakosra 48 regisztrált áldozat jutott ebben az időszakban¹¹⁵, ez alapján megkérdőjelezhetetlen hazánk érintettsége.

¹¹⁴ Uo.

¹¹⁵ 2015–2016-ban ez 51 volt.

2. ábra: Uniós polgár áldozatok arányának alakulása (2013–2018)



A gyerekek aránya az emberkereskedelem áldozatai között állampolgárságuk szerint az EU 28 tagállamában 2017–2018-ban: Magyarország (55 százalék), Észtország (50), Románia (48), Egyesült Királyság (43), Görögország és Portugália (29).

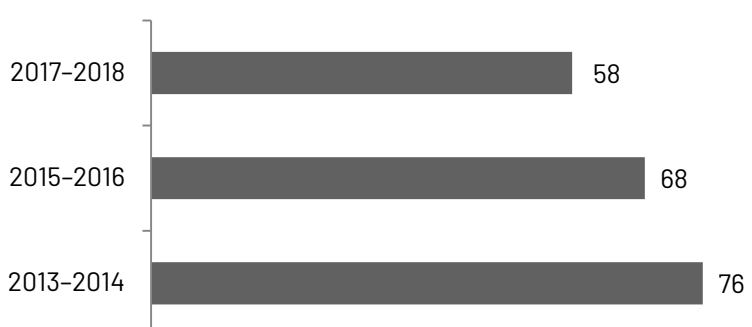
Ez az arány némi javulást mutat a 2015–2016-os adatokhoz képest: akkor Észtország (83 százalék), Magyarország (63), Görögország (56), Lettország (37) és Hollandia (28) volt leginkább érintett.¹¹⁶

A szexuális kizsákmányolás továbbra is az emberkereskedelem legfőbb célja az EU-ban a 2017–2018-as adatok alapján. Több tagállam is a munkaerő-kizsákmányolásra irányuló emberkereskedelem növekedéséről számolt be. Az EU-n belüli összes áldozat közel háromnegyede nő, akikkel főként szexuális kizsákmányolás céljából kereskednek. Az emberkereskedelem sértettjeinek többségét 2008 óta, amióta az unió rendszeresen gyűjti az emberkereskedelemre vonatkozó adatokat, a nők és a lányok teszik ki, bár az arányukat tekintve csökkenés mutatkozik.

Az unión belüli áldozatok nagy részét továbbra is a gyerekek adják. A gyerekáldozatok többsége szexuális kizsákmányolásra irányuló emberkereskedelem áldozatául esett lány volt.

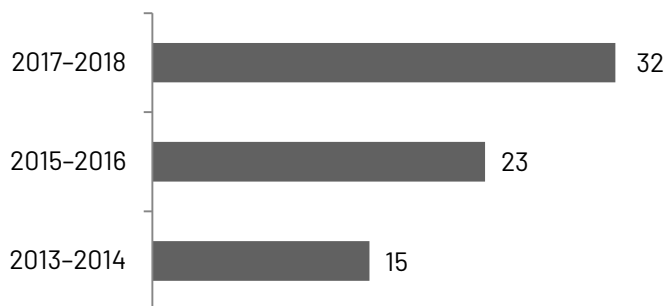
¹¹⁶ Data collection on trafficking in human beings in the EU... i. m. 20. o.

3. ábra: Női áldozatok arányának alakulása (2013–2018)



A gyerekek folyamatos jelenléte az emberkereskedelem áldozatai között aggasztó tendencia, és ennek ismeretében már érthető, hogy a korábban bemutatott uniós stratégia miatt állítja középpontjába a nők és gyerekek védelmét. A gyerekek az összes áldozat közel negyedét teszik ki az EU-ban. A gyermekáldozatok döntő többsége lány (78 százalék). Az összes gyermekáldozat közel 75 százaléka uniós polgár volt. A nem uniós gyermekáldozatok majdnem háromnegyede (69 százalék) lány. Az EU-n belüli gyermekáldozatok több mint 60 százaléka szexuális célú emberkereskedelem áldozata volt.

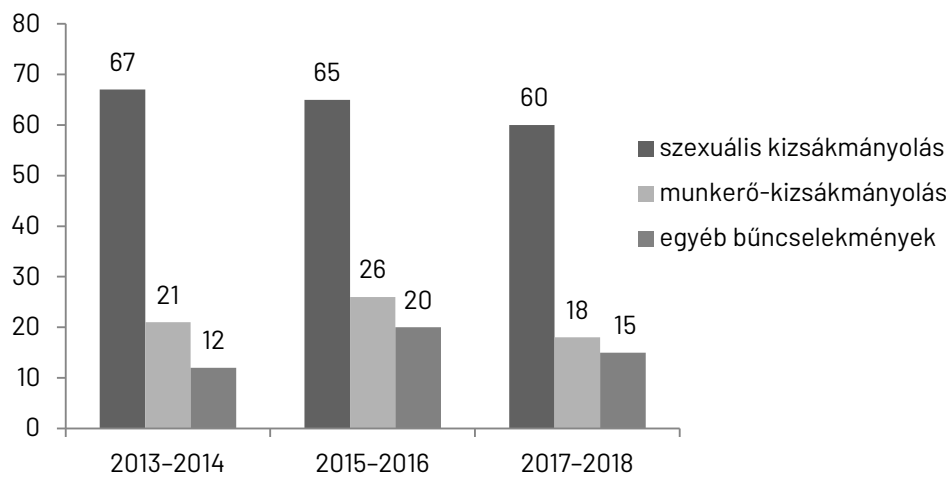
4. ábra: Gyermekáldozatok számának alakulása (2013–2018)



Az emberkereskedelem megoszlása az egyes kizsákmányolási típusok szerint a harmadik jelentési időszakra némi elmozdulást mutat: bár továbbra is a jelentős részét teszi ki a szexuális célú, némileg csökkent, míg a munkacélú és az úgynevezett egyéb emelkedést mutat.¹¹⁷

Az összes áldozat 15 százaléka munkacélú kizsákmányolásnak esett áldozatul uniós szinten 2017–2018 között. A jelentések azt mutatják, hogy az áldozatokat a mezőgazdasági szektorban (ideértve az időszakos munkát), magántulajdonú munkaerő-kölcsönző ügynökségeknél, az építőiparban, a vendéglátásban, a takarítási szektorban, a háztartási munkában, a gondozási szolgáltatásokban, idősotthonokban, éjjel-nappali boltokban, pubokban, autómosókban, hulladékgyűjtő és újrafeldolgozási vállalkozásokban, az erdőszetben, a textil- és ruháiparban, az élelmiszergyártásban, -feldolgozásban és -csoomagolásban zsákmányolták ki.

5. ábra: Bűncselekménytípusok számának alakulása (2013–2018)

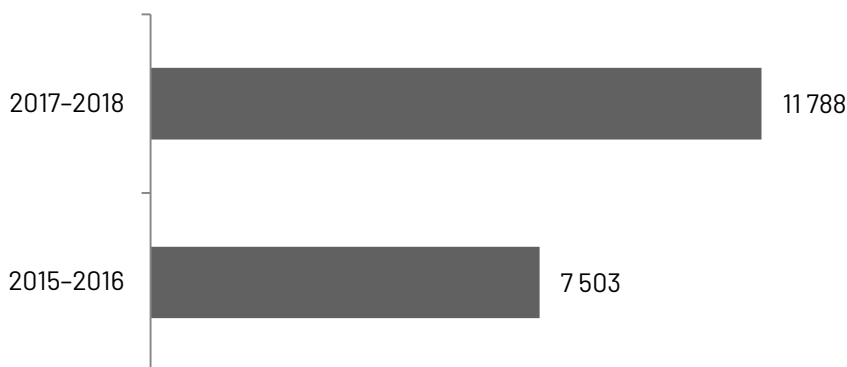


¹¹⁷ A 2017–2018-as adatokban elég magas a nem ismert kizsákmányolási forma. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf, 16. o.

A munkaerő-kizsákmányolás főként a férfiakat érinti (68 százalék), azonban bizonyos szektorokban inkább a nőket, különösen a házimunkában, az ápoló tevékenységekben és a takarítási szolgáltatásokban. A tagállamok arról is beszámoltak az adatgyűjtés során, hogy egyre több esetben gyerekek estek áldozatul a munkaerő-kizsákmányolásnak.

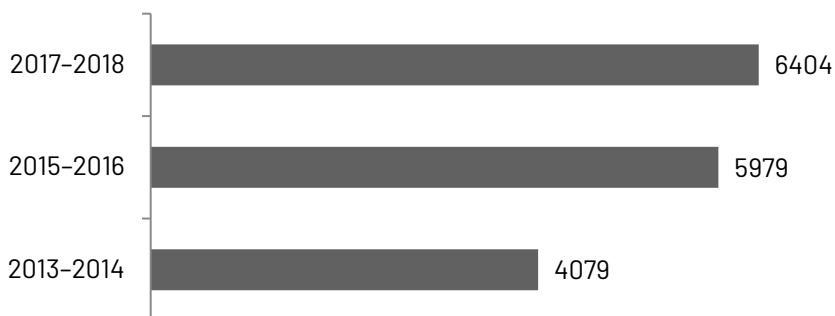
Az emberkereskedő hálózatok egyre nagyobb szintű professzionalitást és szakértelmet mutatnak. Az emberkereskedéssel foglalkozó szervezett bűnözői csoportoknak jól szervezett bűnözői hálózataik vannak, nemzetközi szinten működnek, és egyes esetekben határokon átnyúló segítőkkel és specializálódott csoportokkal dolgoznak együtt. A bűnözők informatikai visszaéléseinek növekedése aggodalomra ad okot, és próbatétel elé állítja az emberkereskedelem ellen küzdő hatóságokat. Az emberkereskedéssel gyanúsított, letartóztatott személyek száma jelentősen emelkedett 2017–2018-ra a korábbi évekhez képest. Ez nyilvánvalóan a képzések, a közös nyomozó csoportok munkájának eredményei miatt történt.

6. ábra: Gyanúsított, letartóztatott vagy figyelmeztetésben részesített személyek száma (2015–2018)



A bűnelkövetők számának emelkedésével párhuzamosan az emberkereskedelem miatt indult büntetőeljárások száma 2017–2018-ra szintén jelentősen emelkedett. Ez fontos abból a szempontból, hogy a bűnelkövetők érezzék, van következménye a másik emberi méltóságának megsértésével, kizsákmányolás célzattól megvalósított tetteiknek.

7. ábra: Büntetőeljárások számának alakulása (2013–2018)



Ugyanakkor a büntetőeljárások számának emelkedése ellenére az ítéletek száma a 2013–2014-es adatokhoz képest 2017–2018-ban csökkent; uniós szinten alacsony volt a büntetőítéletek száma¹¹⁸: ez a bírósági eljárás hosszával, a nehéz bizonyítással függ(het össze). Ez a bizottság szerint mindenképpen javítandó, véleménye szerint sokkal több marasztaló, üzenetértékű ítéletre van szükség, hogy az emberkereskedők magasabb kockázatúnak gondolják cselekményüket.

8. ábra: Büntetőítéletek számának alakulása (2013–2018)



¹¹⁸ Az ítéletek alacsony számát a Magyarországról szóló jelentések is megemlítik, véleményünk szerint 2017–2018-ig teljesen indokoltan, ugyanakkor azóta némi változás, elmozdulás tapasztalható ezen a téren is.

Az ENYÜBS adatai

Magyarországon 2010-ben 8, 2011-ben 18, 2012-ben 22 esetet regisztráltak emberkereskedelem büntettként. Az elkövetők száma is igen alacsony: 2010-ben 14, 2011-ben 32, 2012-ben 18 főt mutat a kriminálstatisztika emberkereskedelem elkövetőjeként.¹¹⁹

A 2012. évi C. törvény 2013. július 1-jei hatálybalépését követően az új tényállás már a nemzetközi elvárásoknak megfelelően készült el, de a jogalkalmazói gyakorlatban nehezen vált „népszerűvé”, így 2013 és 2017 között összesen 24 regisztrált emberkereskedelmi ügy volt, ami a Btk. 192. §-a alapján indult.

Azonban látható, hogy ha kiterjesztjük a vizsgálandó tényállások körét, akkor magasabbak a számok, itt ugyancsak utalni kell arra, hogy a társadalmi jelenség elterjedtsége mégis tetten érhető. Azt a jogi, minősítési kérdést, amely a kerítés–emberkereskedelem tényállások között húzódik, a Legfőbb Ügyészség Iránymutatása 2018 októberében igyekezett más megvilágításba helyezni, ennek látható eredménye a számokban is tükröződik.

A 2014 és 2017 között az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények stádiuma jellemzően befejezett volt, a kísérlet, illetve a tényállási előkészület elenyésző volt (egy-egy). Az emberkereskedelemmel kapcsolatos eljárásokat jellemzően a rendőrség, illetve a bűncselekményt észlelő személy kezdeményezte.

Az ENYÜBS adatai alapján, noha rendkívül kevés információ áll rendelkezésre, az eladást, jellemzően kizsákmányolás céljából történő eladást mutatja jellemző módszernek: ez szintén arra utal, hogy a kereskedelmi aktus, az adásvétel volt az eljáró jogalkalmazók számára a fontos momentum.

Az ENYÜBS rögzít adatokat a sértettre vonatkozóan is, akinek kiléte mindig megállapítható, bár a rá vonatkozó ismereteinket fenntartásokkal kell kezelni. Az elkövető a sértettnek inkább alkalmi ismerőse, mint futtatója ezek szerint.

A sértettek a vizsgált időszakban jellemzően magyar állampolgárok voltak, bár 2017-ben hat kínai sértettet is mutat a statisztika.

Az emberkereskedelem tényállást megvalósítók az ENYÜBS szerint jellemzően magyar, felnőtt férfiak (2014 és 2017 között évente átlagosan tíz fő), akik

119 Vö. az 1999–2003 közötti adatokkal: 1999-ben 2, 2003-ban 19 emberkereskedelem bűncselekményt rögzített a statisztika. Fehér Lenke (2002): i. m. 227. o.

alacsony iskolai végzettségűek, alkalmi munkából élnek, és cselekményüket jellemzően belföldön valósították meg.

A statisztika alapján jellemzően nem bünszövetségben/bűnszervezetben valósították meg e cselekményeket, noha ez fontos kérdéseket vet fel a minősítést illetően.

A megyei megoszlást tekintve az elkövetők lakhelye a vizsgált időszakban a főváros és Pest megye volt.

2013. július 1. és 2020. június 30. között a Btk. 193. §-a a kényszermunka-bűncselekményét határozta meg.

Ebben az időszakban a Btk. 193. § alapján büntetendő *kényszermunka* tényállás statisztikai adatai alapján a hazánkban megvalósított bűncselekmények mindegyike befejezett volt, azt magyar sértett sérelmére valósították meg. A szerhasználat nem jellemző a statisztika alapján.¹²⁰

A kényszermunka esetén a sértetti feljelentést követően kezdődött el a büntetőeljárás 2017-ben. A kényszermunka büntetést jellemzően a lakóhelyen valósították meg.

A kényszermunka esetén az erőszak, a kiszolgáltatott helyzet kihasználása és a fenyegetés volt a legjellemzőbb módszer.

A kényszermunkaügyekben az elkövető és a sértett közötti kapcsolatról elmondható, hogy ismerősök voltak, az uzsorás, a szomszéd az, aki elkövetője ennek a cselekménynek.

A kényszermunkát jellemzően felnőtt magyar férfi valósítja meg, aki inkább büntetlen előéletű.

A 2018–2019-es rendelkezésre álló adatok alapján az említett legfőbb ügyészési iránymutatás hatása egyértelműen mutatkozik.

120 2020. július 1-jétől a Btk. 193. §-a megszűnt, a kényszermunka az emberkereskedelem tényállásába olvadt.

2. táblázat: A kiválasztott bűncselekmények száma az ENYÜBS alapján (2013–2020)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Btk. 192. § Emberkereskedelem	0	8	6	0	10	4	34	57
Btk. 193. § Kényszermunka	0	3	15	3	9	2	4	4
Btk. 195. § Kényszerítés	14	86	115	92	110	72	73	62
Btk. 200. § Kerítés	3	51	68	136	98	138	45	31
Btk. 202. § Kitarottság	1	29	25	58	31	63	16	21
Btk. 203. § Gyermekeprostitúció kihasználása	0	9	51	28	38	41	11	34

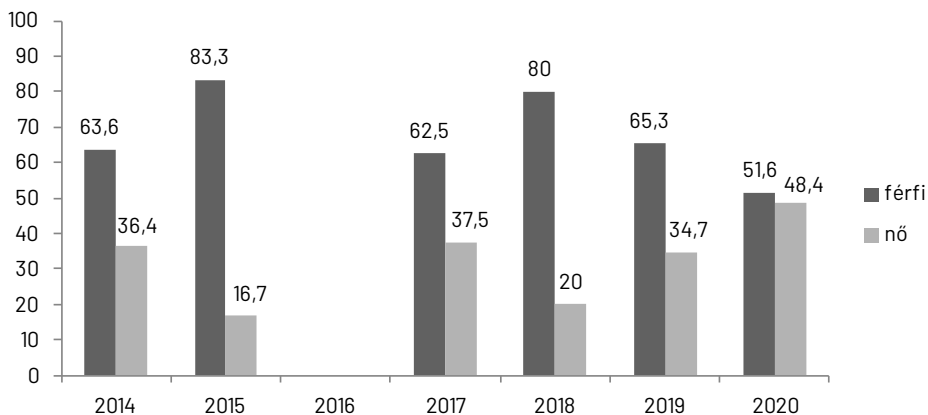
Amíg 2018-ban 4, addig 2019-ben 34 regisztrált bűncselekményt látunk. A 34 regisztrált bűncselekményt 72 elkövető valósította meg, akik jellemzően 25 és 59 év közöttiek, és inkább férfiak.

Az elkövetők között a nők aránya jelentősnek mondható: már a 2018-as adatban is jelzésértékű, de a 2019-esben már az elkövetők harmada nő, az össz-bűnözésen belüli 17 százalékhoz képest.

2020-ban a regisztrált bűncselekmények száma 57 volt, a regisztrált elkövetőké 155, mindegyike magyar állampolgár. Rendkívül magas a női elkövetők aránya: 2020-ban az elkövetők közel fele nő volt. A női elkövetők ilyen mértékű jelenléte további vizsgálatot igényel, később visszatérünk erre.¹²¹

121 A női elkövetők magas aránya a nemzetközi adatokban is látható, bár némileg alacsonyabb, az emberkereskedelem büntetével vádoltak 35 százaléka volt nő 2016-ban. Global Report on Trafficking in Persons. UNODC, 2018, 35. o. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf; Carly Lightowlers – Rose Broad – David Gadd: Victims and suspects of modern slavery: Identifying subgroups using latent class analysis. Policing: A Journal of Policy and Practice, vol. 15, iss. 2, 2021, pp. 1384–1398.

9. ábra: Az emberkereskedelmet megvalósító elkövetők nemi megoszlása (2014–2020)



A hazai adatok alapján a legjellemzőbb továbbra is a szexuális kizsákmányolás, ebből 52 százalék külföldön történt. Az elsődleges célországok Németország, Ausztria és Svájc voltak.

A belföldön megvalósított cselekmények Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád-Csanád, Győr-Moson-Sopron és Pest megyében, valamint a fővárosban történtek.

Az elkövetők magyar állampolgárok, külföldi nem volt. Kétharmaduk nem volt korábban büntetve, akik igen, ők főként erőszakos, személy elleni, vagyon elleni és nemi erkölcs elleni bűncselekmények miatt voltak büntetve.

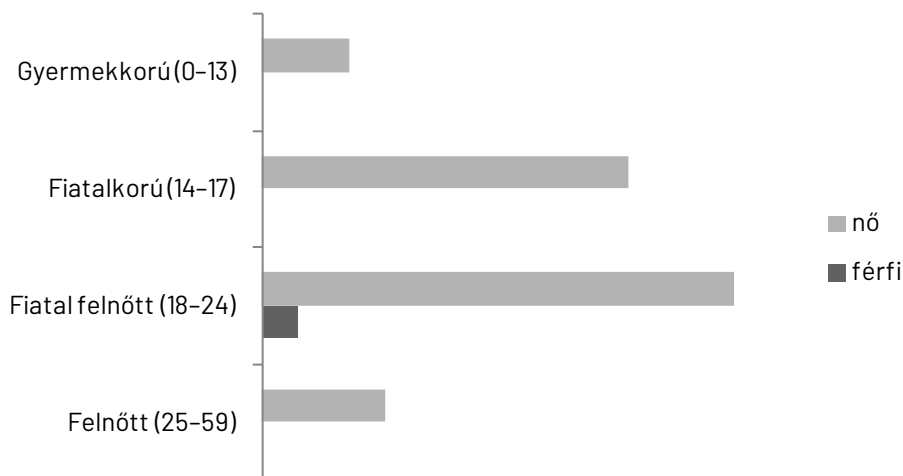
Az elkövetési módszereket a szexuális kizsákmányolás céljából másnak megszerzés, a toborzás, a kizsákmányolás céljából átadás, az elszállásolás, a megvásárlás, a szállítás, valamint az ellenszolgáltatásként átadás jellemezte, az átadvétel már láthatóan háttérbe szorult.

Az emberkereskedelem sértettjei

A 2018 második felében megváltozott az ENYÜBS adatgyűjtési módszere, azóta a sértettek száma mellett a sértetté válásokét is rögzítik. A Btk. 192. § sértettjei száma 2020-ban 53 volt, sértetté 62 fő vált.

A 2020-ban sértetté vált 62 fő nem és kor szerinti megoszlása alapján: inkább fiatal felnőtt nő, csupán két fiatal felnőtt férfi.

10. ábra: Sértettek nem és kor szerinti megoszlása 2020-ban



A sértetté válások alapján az esetek 45 százaléka külföldön valósult meg (Ausztriában főleg¹²², kevésbé Németországban).

Az 57 regisztrált bűncselekmény háromnegyede (75 százalék) feljelentés alapján, 11 hivatalból (19 százalék), három előkészítő eljárást követően indult, azaz bár több ügy van, mégis szükséges a rendőrségi proaktivitás erősítése ezen a területen.

Cselekményi oldal

A statisztikai adatok alapján az emberkereskedelem bűncselekményét jellemzően ellenszolgáltatásként átadással valósítják meg, sokszor a sértett sanyargatásával és megfélemlítéssel.

Az elkövetés jellemzői még a toborzás és a másnak megszerzés, de az erőszak is sok esetben jelen van.

A 2020-ban rögzített emberkereskedelem bűncselekmények elkövetési helye a Covid-19-járvány következtében is, inkább Magyarország volt, Ausztria (és kismértékben Németország) csupán 49 százalékban fordult elő (28 esetben). Azaz a hazai jelenlét most már a statisztikai adatokból is kitűnik.

122 Ott jellemzően bordélyházban valósultak meg ezek a cselekmények.

Bűnszervezet

A 2002. április 1-jétől 2019. július 1-jéig hatályos bűnszervezet-fogalom¹²³ szerinti összehangolt működés a gyakorlatban legtöbb esetben az irányítói–szervezői–végrehajtói feladatok elkülönülésében nyilvánult meg. A 2019. július 1-jétől hatályos fogalom (legalább három személyből álló, hosszabb időre, hierarchikusan szervezett, konspiratíván működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése) a hierarchiát már olyan feltételként határozza meg, amely a korábbi, összehangolt működést tovább specializálja, és amely a csoporton belüli feladatmegosztásnak legalább részbeni alá-fölé rendeltségi személykapcsolatban való megjelenését követeli meg.¹²⁴ A konspiratív működés egyfajta titkos szervezettséget és leplezett működést jelent, amelynek célja a csoport tényleges tevékenységének elfedése. A konspiráció célja a hatósági felderítés megghiúsítása; annak elérése, hogy a titokban történő szerveződés folytán a bűncselekmény és az elkövetők személye a külvilág számára ne legyen felismerhető, belső információk ne kerüljenek ki. A csoport működésének leplezésére irányultság a csoport által elkövetett bűncselekmények leplezésének nyilvánvaló szándékából fakad, azonban a konspirációnak a csoport működése és nem (csak) a bűncselekmény elkövetése tekintetében kell megvalósulnia, azaz a korábbi szóhasználat szerint: a csoportnak összehangoltan kell működnie.¹²⁵

A bűnszervezet ezekben az ügyekben igen gyakori, mégis a statisztikai adatok nem tükrözték ezt. Alacsony volt az emberkereskedelem minősítésel regisztrált bűncselekmények száma, még kevesebb volt azokon belül a bűn-

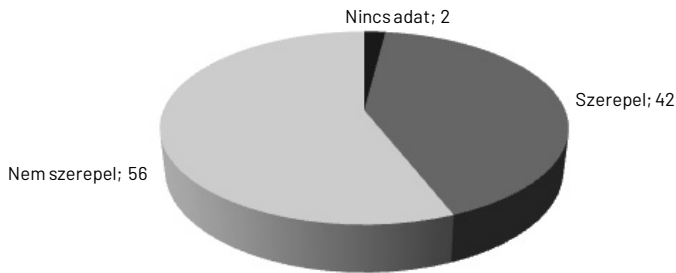
123 Három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése. Lásd erről bővebben például Gál Andor: Megjegyzések a bűnszervezet új törvényi fogalmának értelmezéséhez. *Magyar Jog*, 2020/12., 669–676. o.; Nagycsenki Tamás: A szervezett bűnözéssel kapcsolatos jogi szabályozás, illetve a bűnszervezetek elleni fellépés szervezeti keretei, lehetőségei Magyarországon. PhD-értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, 2021. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Nagycsenki_Tamas_dolgozatv.pdf; és Nagycsenki Tamás: Bűnszervezet újrátöltve – Néhány gondolat a hierarchikus szervezettség és konspiratív működés követelményéről. *Magyar Jog*, 2020/1., 35–45. o.; Bolyky Orsolya – Sárík Eszter: A bűnszervezet büntetőjogi szabályozása és a bizonyítás nehézségei a jogszabály-módosítás előtt. In: Vókó György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 58.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021, 68–91. o.

124 Vö. Kubisch Károly: A bűnszervezetben elkövetett emberkereskedelem felderítése és nyomozása. *Hadtudományi Szemle*, 2018/1., 325–341. o.; és Polt Péter: Kommentár a büntetőeljárás törvényéhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 475–565. o.

125 Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m. 30–31. o.

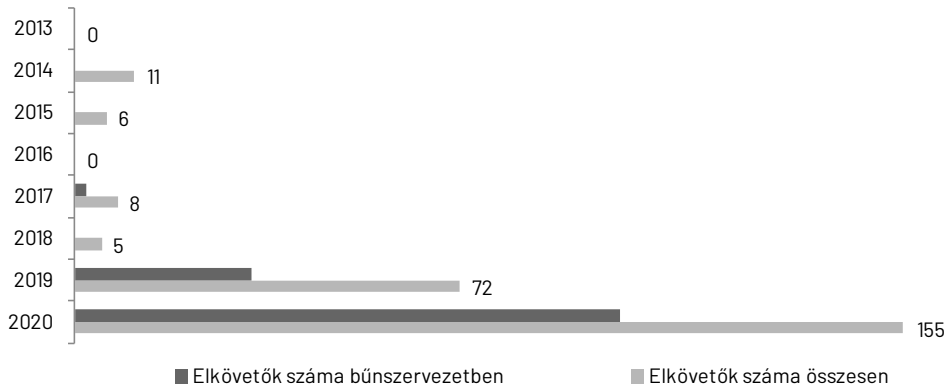
szervezeti minősítés. 2020-ban azonban a regisztrált 57 cselekményből 24 esetében bűnszervezetet is rögzítettek (42 százalék), ami rendkívül fontos előrelépés.

11. ábra: Cselekményi oldalon a bűnszervezeti minősítés (%)



A bűnelkövetői oldal tekintetében is látszik elmozdulás: 2018-ban és azt megelőzően egyrészt alig volt elkövető, közülük pedig szinte senki esetében nem rögzítették az ENYÜBS-ben a bűnszervezetben történő elkövetést. 2019-ben és 2020-ban azonban ez jelentősen változott: 2019-ben közel az elkövetők fele esetében (45,8 százalék), 2020-ban már közel kétharmaduk esetében (65,8) jelezték ezt. Azaz a statisztika már kezdi a szervezetségnek ezt a magas fokát jelezni, amely remélhetőleg majd az ítéletekben is tükröződni fog.

12. ábra: Az emberkereskedelmet (Btk. 192. §) elkövetők bűnszervezetben történő elkövetése



Nemzetközi kitekintés

Bár e kötet feltett szándéka, hogy a hazai jelenségről szóljon, mégis ki kell térnünk a nemzetközi szervezetek munkájára, mert ezek hatással vannak a hazai helyzet megítélésére, így a határon átnyúló jellemzők bemutatása nem mellőzhető.

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organisation; ILO)

Az ILO adatai szerint 2016-ban 40,3 millióan váltak a modern rabszolgaság¹²⁶ áldozatává világszerte: 24,9 millióan kényszersmunka, 15,4 millióan kényszerházasság miatt. Azaz *minden ezer emberből 5,4* a modern rabszolgaság áldozata a világon. A legszomorúbb, hogy minden negyedik áldozat gyermek.¹²⁷

A munkaerő-kizsákmányolással kapcsolatban itt ismét utalunk arra, hogy különböző kifejezésekkel igyekszik a nemzetközi és a hazai szakirodalom megragadni a jelenséget: kényszersmunka, munkaerő-kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem, a korábban említett modern rabszolgaság, vagy a csicskáztatás, amelyeket néha szinonimaként használnak, de ez félrevezető. Kiemelendő, hogy a munkacélú kizsákmányolás nehezen definiálható¹²⁸, továbbá a kényszersmunka és a munkaerő-kereskedelem közötti határvonal sem egyértelmű¹²⁹; talán ez is az egyik oka annak, hogy a jelenség jogi szempontból kevésbé áll a figyelem középpontjában.¹³⁰

126 Az ILO által használt kifejezés.

127 <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>

128 A definíciós problémákra itt csak utalunk, de erről lásd bővebben Gerrie G. Lodder: Protection of migrants against labor exploitation in the regulation of migration in the EU. In: John Winterdyk – Jackie Jones (eds.): The Palgrave International Handbook of Human Trafficking. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, p. 1364.; vö. Irk Ferenc: i. m. 118–124. o.

129 Lásd még a definíciókkal kapcsolatban Conny Rijken (ed.): Combating Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation. Tilburg, March 2011. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_155937.pdf; Roger Plant: Forced labour, slavery and human trafficking: when do definitions matter? Anti-Trafficking Review, vol. 5, 2015, p. 154. <https://www.antitraffickingreview.org/index.php/atrjournal/article/view/140>

130 Windt, Szandra: The unspoken phenomenon: forced labour in Hungary. Archives of Criminology, vol. 43, no. 1, 2021, pp. 121–124. <http://czasopisma.inp.pan.pl/index.php/ak/article/view/2039> [2021a]

Az ILO szerint „a világos és pontos meghatározások alapvető fontosságúak a társadalmi problémák, azok tendenciáinak és lehetséges változásainak méréséhez. Egy probléma gondos meghatározásával számszerűsíthető a probléma mértéke, mérhető, hogy az idő múlásával csökken vagy növekszik-e, és értékelhető, hogy a politikáknak van-e hatása. Egyes problémákat könnyebb mérni, mint másokat, és egyetértés van abban, hogy a kényszermunka, az emberkereskedelem és a rabszolgaság – beleértve a szexuális kizsákmányolást is – mérése számos kihívást jelent. A probléma rejtett jellege, a politikai érzékenység és az etikai megfontolások nagyon megnehezítik az ellenőrizhető felmérések végrehajtását.”¹³¹

Az ILO 1930. évi 29. számú kényszermunka-egyezménye alapján a „Kényszermunka minden olyan munka vagy szolgáltatás, amelyet büntetés fenyegetése mellett követelnek meg bármely személytől, és amelyre a személy nem önként ajánlotta fel magát”.

Az ILO programot indított *Ending forced labour by 2030* címmel¹³², amelyet 2018 decemberben publikáltak. Ez a 2014-es Kényszermunka Jegyzőkönyv és a 203-as számú ajánlásokat állította középpontba, amelyek az ILO 1930-as kényszermunka-egyezményének a megújított, a jelenkori helyzetre készült dokumentumok. Az ILO ebben a kiadványában négy területen próbálja a jelentőséget világszinten bemutatni: a megelőzés, a védelem, a jogorvoslat és a végrehajtás területein, hiszen ezen tartja fontosnak a további lépések megtételét is.

Az ILO szerint a 2020-as pandémia „térdre kényszerítette a munkaerőpiacot”¹³³. A közegészségügyi kockázatokon túl a vírus megfékezésére hozott védelmi intézkedések olyan töréseket okoznak a gazdaság és a társadalom életében, amelyek milliók jóllétét sodorják veszélybe. Az ILO 2020. márciustól tekinti át a járványnak a munka világra gyakorolt hatását: a gazdasági,

131 Profits and poverty: the economics of forced labour. ILO, Geneva, 2014, 3. o. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_243391.pdf

132 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipcc/documents/publication/wcms_653986.pdf

133 ILO Monitor: COVID-19 and the world of work 2nd edition. International Labour Organization, Genève, 2020. https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/WCMS_767028/lang--en/index.htm; Magyarul itt olvasható: http://konyvtar.ksh.hu/inc/kiadvany_nsf/nsf_2021_01.pdf#NSF2021_1-HL.indd%3AIILO; lásd még World Employment and Social Outlook, Trends 2021. International Labour Office, Geneva, 2021. <https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/trends2021/lang--en/index.htm>

társadalmi folyamatokat, amelyek nyilvánvalóan nyomot hagynak a következő időszak emberkereskedelmén is, de hatásuk feltárása még időt vesz igénybe.¹³⁴

Az úgynevezett TIP-jelentésekről

Az Egyesült Államok Emberkereskedelem Elleni Hivatala minden évben kiad egy jelentést az emberkereskedelem jelenségével kapcsolatban az egyes országokra vonatkozóan, ez az úgynevezett *TIP-jelentés*.¹³⁵ Ez 2001 óta évente készül el a vizsgált országokról a világ minden tájáról¹³⁶, fontos megállapításokat, javaslatokat fogalmaz meg, mindenképpen hatással van a magyar emberkereskedelem elleni fellépésre is, sokat hivatkozunk ezekre.

Az egyes országokról szóló jelentések a következő felépítés alapján készülnek: kiemelt javaslatok, ajánlások; ezt követően a három P alapján értékelik az egyes államok gyakorlatát: *prosecution* (vád), *protection* (védelem) és *prevention* (megelőzés), majd a végén összegzik a bemutatott ország emberkereskedelem-áldozatainak jellemzőit.

2014 és 2016 között Tier 2-es, 2017 és 2019 között az úgynevezett figyelemmel kísérendő országok (Tier 2 watch list) között tartották számon Magyarországot a TIP-jelentések. 2019-ben már vissza kellett volna csúsznunk az elég rossz hírű Tier 3-ba, de kivételt tettek velünk.¹³⁷ Hazánkat a 2020 és a 2021-es jelentésben is a Tier 2-es csoportba sorolták, elismerve a kormányzat által megtett lépéseket.

A 2021-es jelentésben már megfogalmazódik, hogy érzékelhetően emelkedett az emberkereskedelem miatt indult ügyek, vádemelések száma, több

134 Holka László: ILO Szemle: A COVID 19 és a munka világa. Nemzetközi Statisztikai Figyelő, 2021/1., 23–26. o.

135 <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/2020-TIP-Report-Complete-062420-FINAL.pdf>; A magyarországi jelentés: 245–248. o.; a 2021-es jelentés itt olvasható: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/07/TIP_Report_Final_20210701.pdf Magyarországról lásd 277–279. o.

136 A 2021-es jelentés 188 országról készült.

137 „Mivel a kormány elegendő erőforrást különített el egy olyan írásbeli tervnek, amely megvalósításakor jelentős erőfeszítéseket tesz a minimalkövetelmények teljesítése érdekében, Magyarország mentességet kapott az Emberkereskedelem Áldozatainak Védelméről Szóló Törvény (TVPA) szerinti automatikus visszesorolás alól a Tier 3 kategóriába. Ennélfogva Magyarország a harmadik egymást követő évben szerepel a Tier 2 Megfigyelési Listán.” TIP-jelentés 2019, 229. o. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/06/2019-Trafficking-in-Persons-Report.pdf>

áldozatot azonosítottak, és segítettek 2020-ban (félutas házak, védett szállások áldozatsegítő centrumok, gyermekmeghallgató szobák nyíltak). Az amerikai megfigyelők azonban kritikákat is megfogalmaztak: szükségesnek tartják a lehetséges áldozatok aktívabb azonosítását, a harmadik állam polgárainak áldozatain esetén is, figyelemfelhívó kampányokat és áldozatközpontú képzéseket szorgalmaznak a jogalkalmazók részére. A megelőzés tekintetében hangsúlyozzák, hogy a magyar kormányzat nemigen tett lépéseket a kereslet ellen.

Az adatok alapján, míg 2018-ban 30, 2019-ben 81, 2020-ban már 188 regisztrált áldozata volt Magyarországon az emberkereskedelemnek. (Az emberkereskedelem áldozatainak száma ennél jóval több lehet, de a két év alatti hatszoros emelkedés a számokban a megtett munkának tulajdonítható.) Az emberkereskedelem 188 regisztrált áldozata között 21 gyerek volt, 2019-ben csupán hét. A civil szervezetek arról számoltak be az amerikai megfigyelőknek, hogy náluk összesen 80 áldozat volt, közülük 79 magyar állampolgárságú.¹³⁸

A bíróságok 2020-ban 10 emberkereskedőt ítéltek el (kilencet a 192. § és egyet a 193. § alapján), 2019-ben hetet és 2018-ban 11-et. Az uniós adatokkal összevetve ez alacsonynak mondható, de mint láttuk, a regisztrált bűncselekmények száma sem volt kirívóan magas. Mind a 10 elítélt emberkereskedőt börtönbüntetésre ítélték, egy év nyolc hónaptól tizenkét év hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel; a bíróságok azonban ebből négy büntetést felfüggesztettek. Az amerikai megfigyelők aggodalmukat fejezték ki „az emberkereskedelem elleni küzdelem szélesebb körű erőfeszítéseinek aláásása” miatt.

Eurojust

Az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége (Eurojust) feladata a nemzeti nyomozó hatóságok és ügyészségek hatékonyságának növelése a határokon átívelő, súlyos és szervezett bűncselekmények ügyeiben, és végső soron annak előmozdítása, hogy a bűncselekményt elkövetők felelősségre vonása gyorsan és eredményesen megtörténjék. Az Eurojust jövőképe az, hogy igazságügyi szinten kulcsszereplő és szakértői központ legyen a határokon átívelő, szervezett bűnözés elleni hatékony fellépés terén az Európai Unióban.¹³⁹

138 TIP-jelentés 2021, 278. o.

139 <http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/hu.aspx>; továbbá Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1727 rendelete (2018. november 14.) az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynökségéről (Eurojust) és a 2002/187/IB tanácsi határozat

Az Eurojust gyakorlata alapján elmondható, hogy az összes tárgyalta ügy csupán 5 százaléka volt emberkereskedelemmel kapcsolatos 2017-ben.

3. táblázat: Az Eurojust emberkereskedelemmel kapcsolatos adatai (2014–2017)¹⁴⁰

	2014	2015	2016	2017
Ügyek száma	71	79	93	132
Koordinációs ülések száma	12	32	33	57
Közös nyomozó csoportok	18	21	32	51
Gyerekekkel kapcsolatos ügyek száma	4	13	5	

A 132 ügyből 2017-ben a legtöbb ügyet Románia, az Egyesült Királyság és Bulgária kezdeményezte (ügynevezett kérelmező tagállamok). A legtöbbször kérelmezett tagállamok pedig Románia, Németország és az Egyesült Királyság voltak.

Az emberkereskedelmet gyakran szervezett bűnözői csoportok követik el, olykor pénzmosás, élet, testi épség és személyes szabadság elleni bűncselekményekkel együtt. E bűncselekmény stratégiai projekt formájában folyamatosan napirenden van.¹⁴¹ Az Eurojust 2017 januárjában kiadta *Az emberkereskedelem elleni, 2012–2016 időszakra szóló akciótervről* készített végső értékelőjelentést. A jelentés áttekinti az Eurojust – emberkereskedelem elleni küzdelem körébe tartozó – 2012. január 1. és 2016. december 31. időszakra eső konkrét ügyeit, valamint az akcióterv 2014-től 2016-ig tartó időszakában elvégzett munkát.

Éves jelentése alapján az Eurojust 2020-ban közel 400 emberkereskedelemmel kapcsolatos esetben járt el. Az általa a 2017–2019-es időszakban regisztrált, emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyekben a szexuális vagy munkacélú kizsákmányolás volt jellemző. Az elemzett 91 esetben az áldozatok túlnyomó

felváltásáról és hatályon kívül helyezéséről <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2018:295:FULL&from=NL>

140 Forrás: http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202017/AR2017_HU.pdf

141 [http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/Casework/Strategic%20project%20on%20Eurojust%20action%20against%20trafficking%20in%20human%20beings%20\(October%202012\)/THB-report-2012-10-18-EN.pdf](http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/Casework/Strategic%20project%20on%20Eurojust%20action%20against%20trafficking%20in%20human%20beings%20(October%202012)/THB-report-2012-10-18-EN.pdf)

többsége felnőtt nő volt. A legtöbb eset (84) román, bolgár, szlovák, magyar és litván uniós állampolgárokat érintett. (Nyolc esetben harmadik országok állampolgárai voltak érintettek, Nigériából, Ukrajnából, Fehéroroszországból és Moldovából.) Az Eurojust segítséget nyújtott a nemzeti hatóságoknak az áldozatok felkutatásában, azonosításában, megmentésében és védelmében, függetlenül attól, hogy az EU-n belül hol történt a toborzás, az átutazás és a kizsákmányolás.¹⁴²

2021. február 23-án megjelent egy újabb kiadvány az Eurojust munkájáról: ez a nemzetközi, határon átnyúló ügyek összetettségével foglalkozik, az igazságügyi együttműködés megoldásait, tevékenységét összegzi, mutatja be. A jelentés célja, hogy segítse az emberkereskedők sikeres bíróság elé állítását, miközben az áldozatokat is védi. A dokumentum az emberkereskedelem elleni uniós stratégia előkészítésének is tekinthető, első részében a nyomozások koordinációjáról, a másodikban az áldozatok jogairól olvashatunk.¹⁴³

Europol¹⁴⁴

„2010-ben Belgium vette át az EU soros elnökségi feladatait és útjára indította a Harmony Projektet. Ezzel az Unió belbiztonsági stratégiáját és az egyes államok biztonsággal foglalkozó stratégiáit egy olyan közös mederbe kívánta terelni, ahol nem párhuzamosan, egymás mellett dolgoznak a tagállamok, hanem egy közös szemlélet alapján, egymás tevékenységét kiegészítve. A Harmony Projekt horizontális (uniós szintű) célja az volt, hogy javaslataival ideálisabb együttműködést mozdítson elő a belső biztonság, de különösen a szervezett bűnözés elleni küzdelemben aktív és felelős uniós ügynökségek, valamint a munkájukat végső soron irányító politikai döntéshozatal között.”¹⁴⁵

„A közös munka első eredménye az volt, amikor a Tanács 2010. november 8-9-i ülésén elfogadta az EU szakpolitikai ciklus a szervezett és súlyos nemzetközi bűncselekményekről szóló Tanácsi Következtetéseket.”

142 2020-ban 163 új ügy indult. https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/Documents/pdf/eurojust_annual_report2020.pdf, pp. 43–44.

143 Eurojust Report on Trafficking in Human Beings. <https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-report-trafficking-human-beings>

144 <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-in-eu>

145 Hegyaljai Mátyás: Az EMPACT mint rendészeti válasz az európai bűnözésre. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2014, 127. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV.]

Az Európai Multidiszciplináris Platform a Bűnügyi Fenyyegettség Ellen (EM-PACT) az alábbi tevékenységeket végzi¹⁴⁶:

- operatív cselekvési tervet készít;
- közös akciónapokat szervez;
- képzést biztosít;
- a nem uniós partnerek részvétele, valamint a különböző érintett szereplők szerepe és feladatai is teret kapnak;
- SOCTA-jelentés elkészítése.¹⁴⁷

Miután az Europol elkészítette a SOCTA jelentését, elküldi az Europol Igazgatótanácsa részére, amely azt megtárgyalja, majd jóváhagyás esetén továbbítja a Belső biztonságra vonatkozó operatív együttműködéssel foglalkozó állandó bizottsághoz (COSI). Itt a tagállamok képviselői ismét megvitatják a dokumentumot, jóváhagyás esetén pedig hivatalosan a Miniszterek Tanácsa fogadja el.¹⁴⁸

Az EU szerint a szervezett bűnözés hatalmas fenyegetést jelent az európai polgárok, vállalkozások és intézmények, valamint a gazdaság számára. A legnagyobb bűnözési piacokon a bűncselekményekből származó bevételek 2019-ben elérték az uniós GDP egy százalékát, azaz a 139 milliárd eurót. A bűnözői csoportok minden uniós tagállamban jelen vannak, és gyakran határon átnyúló tevékenységet folytatnak, sőt 70 százalékuk háromnál több tagállamban is aktív.¹⁴⁹

Az elmúlt tizenegy évben három szakpolitikai ciklusra terveztek: az első 2012–2013-ban egy rövid időszakot ölelt fel, a második 2014 és 2017 között tartott.¹⁵⁰ Az Európai Tanácsban megállapodás született arról, hogy a 2018–2021-es időszakra vonatkozóan folytatódik a szervezett és súlyos nemzetközi bűnözés elleni küzdelmet célzó uniós szakpolitikai ciklus.¹⁵¹

A következőzések tíz uniós bűnözési prioritást határoznak meg, azaz a következőkkel szemben kell mindenekelőtt fellépni ebben a periódusban: kiberbűnözés, kábítószeres, illegális bevándorlás elősegítése, vagyon elleni

146 Uo. 127–134. o.

147 <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017>

148 Hegyaljai Máttyás: i. m. 129. o.

149 <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-fight-against-crime/>

150 Hegyaljai Máttyás: i. m. 128. o.

151 <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8654-2017-INIT/en/pdf>

szervezett bűnözés, *emberkereskedelem*, jövedéki adóval kapcsolatos csalás, illetve csalás, tűzfegyverek, környezeti bűnözés, bűncselekményből származó jövedelmek és pénzmosás, valamint okmányokkal való visszaélés.¹⁵²

A 2020-as évben az EMPACT keretében jelentős eredményeket mutattak fel a közös munka következtében, többek között azonosították az emberkereskedelem 5030 lehetséges áldozatát.¹⁵³

2021 februárjában az uniós országok úgy döntöttek, hogy az EMPACT-ot a súlyos és a szervezett bűnözés elleni küzdelem állandó eszközévé teszik.¹⁵⁴

Az EMPACT keretében az uniós tagállamok, ügynökségek és más partnerek szorosan együttműködnek a legfontosabb bűnügyi fenyegetések kezelése céljából, és ennek érdekében a bűnözői hálózatoknak, ezek struktúráinak és üzleti modelljeinek felszámolására irányuló közös operatív fellépéseket hajtanak végre.

A szervezett bűnözők által elkövetett leggyakoribb bűncselekmények közé tartozik Európában a kábítószer-kereskedelem, a kiberbűnözés, a jövedéki adóval kapcsolatos csalás, az embercsempészség és az emberkereskedelem.

2021 májusában az EU elfogadta a súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelemre vonatkozó, a következő négy évre (a 2022 és 2025 közötti időszakra) szóló prioritásait, ebben továbbra is kiemelt szerepet kap az emberkereskedelem.¹⁵⁵

Az EMPACT munkájában a magyar rendőrök (és társszerveik) is részt vesznek: 2021. május 31. és 2021. június 6. között az Europol szervezésében a munkacélú kizsákmányolás (kényszermunka, adósrabszolgaság, házi szolgáltatás) minden formájának beazonosítását és felszámolását célzó ügynevezett Közös Akciónap (JAD) zajlott. A magyar adatok alapján a JAD-ban közel 1200 fő vett részt, 4531 személyt, 1534 gépjárművet, 785 helyszínt (üzleti vállalkozás, tanya, magánlakás, szolgáltató szektor üzlethelyiségei stb.) és 3509 okmányt ellenőriztek. Az akciónapról megjelent hivatalos adatok szerint két új büntetőeljárást rendeltek el Magyarországon emberkereskedelem és kényszermunka büntetett elkövetésének gyanúja miatt, és nyolc személyt fogtak el. Tizenöt áldozatot azonosítottak, közülük 13 szexuális kizsákmányolás

152 <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-fight-against-organised-crime-2018-2021/>
 153 Lásd az eredményekről bővebben itt: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-fight-against-crime/>

154 Lásd <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6481-2021-INIT/hu/pdf>

155 Lásd ezekről: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2021/05/26/fight-against-organised-crime-council-sets-out-10-priorities-for-the-next-4-years/>

sértettje volt. Életkoruk 16 és 33 év közötti, mindannyian nők, továbbá *egy* férfi (65 éves) és *egy* nő (40 éves) akiket kényszermunka sértettjeként azonosítottak.¹⁵⁶

156 Lásd erről bővebben itt: http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/europai-kozos-akcio-a-munkacelu-kizsakmanyolas?fbclid=IwAR0UZ_0UeboiHpE95-43qOV59Pt3mrVaEuqdz76SDKmpB4mmQTWfxVogcRk

SZOCIOLÓGIAI, KRIMINOLÓGIAI JELLEMZŐK

„A jövedelmi egyenlőtlenség a bűnözés barátja és a társadalmi bizalom ellensége.”¹⁵⁷

A bűncselekmények számát három dolog befolyásolja: a makrogazdasági tényezők, a demográfiai változások/jellemzők és a technológiai újdonságok, ezeknek az emberkereskedelem jelenség esetében is kiemelt jelentőségük.¹⁵⁸

A társadalmi folyamatok és az emberkereskedelem kapcsolatáról korábban szóltunk, itt egyes, az emberkereskedelemmel összefüggést mutató társadalmi tényeket, demográfiai jellemzőket a makro- és mikroszintű megközelítés szerint mutatunk be.

A mikro- és a makroszintet is nagyrészt eltérően értelmezik a szociológiai irodalomban. A különböző értelmezések mögött azonban felfedezhető egy általános szempont érvényesülése. A mikro- és a makroszint megkülönböztetése tulajdonképpen arra a problémára vonatkozik, hogy az elmélet fogalmainak és összefüggéseinek bizonyos átalakuláson kell átesniük akkor, amikor a magyarázatban áttérünk az egyik szintről a másikra.¹⁵⁹

- Az elemzés *mikroszintjén* 1) a magyarázat tárgyát képező társadalmi jelenségek egyének cselekvéseiként és egyének közötti kölcsönhatásokként, valamint ezek következményeiként is értelmezhetők; ugyanakkor 2) a magyarázatban a meghatározó tényezők szerepét betöltő tulajdonságok hordozóit és a cselekvések szubjektumait egyének alkotják.
- Az elemzés *makroszintjén* 1) a magyarázat tárgyát olyan összetett társadalmi jelenségek adják, amelyek többé vagy kevésbé az adott társadalmi csoport egészét jellemzik; ugyanakkor 2) a magyarázatban a meghatározó tényezők szerepét betöltő tulajdonságok hordozóit és

157 Mike Hough – Mai Sato: Trust in justice: why it is important for criminal policy, and how it can be measured. Final Report of the Euro-Justis Project. European Institute for Crime Prevention and Control. Heuni, Helsinki, 2011. https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KnfuLmJb/Text_pages_1-47.pdf

158 Kerezsi Klára – Pap András László: A bűnözés és a bűnözéskontroll jövője. In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus, Budapest, 2017, 545. o.

159 Farkas Zoltán: A szociológiai és az intézményes szemléletmód. Miskolci Egyetem, Miskolc, 2006. <http://mek.oszk.hu/04100/04149/html/>

a cselekvések szubjektumait – az erre vonatkozó előfeltételezések szerint – valóságosan vagy csupán átvitt értelemben az egyének bizonyos csoportjai teszik ki.¹⁶⁰

Makroszociológiai megközelítés

Durkheim óta ismert: „Minél szétesettebb valamely társadalom normatív szabályozottsága, annál jobban nő a devianciák száma.”¹⁶¹

A magyar emberkereskedelem (és a kényszermunka) bűncselekmények makroszociológiai megközelítése során elsőként kell említenünk, hogy a később részletesebben elemzett ügyek világosan rámutatnak hazánk nehézségeire: a szociális, gazdasági problémákra, a munkanélküliségre, a kilátástalanságra, az iskolázatlanságra, a romák problémáira; a szociális védőháló és a jelzőrendszer működési hiátusaira (a védőnők, gyerekorvosok eszköztelenségére stb.). A feldolgozott iratokban felsejlik a fogvatartottak reintegrációjának kérdése, az elrettentő ítéletek hiánya (sok esetekben éppen a büntetés-végrehajtási intézetekben toboroznak, onnan szervezik az új sértetteket; korábban is ilyen jellegű bűncselekmények miatt voltak büntetve). A Covid-19-járvány 2020-as kitörését követően még nem tudtuk vizsgálni annak a szóban forgó jelenségre kifejtett hatását.

Az emberkereskedelem mint társadalmi jelenség makroszintű elemzésekor az alábbi témákat kell körüljárni:

- Meg kell érteni az adott ország gazdasági, politikai, társadalmi rendszer háttérét.
- Hogyan és miért válnak speciális csoportok sérülékennyé az emberkereskedelemmel kapcsolatban?
- Milyen csoportok profitálnak az emberkereskedelemből?
- Társadalmi tények vizsgálata, az a mód, ahogyan a társadalom az egyének magatartását befolyásolja.
- Miért tolerálja sok társadalom a (rendszeres) kizsákmányolást?
- Különböző szereplők.
- Társadalom mint egész a középpontban.

¹⁶⁰ Uo.

¹⁶¹ Émile Durkheim: Az öngyilkosság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967, 258–259. o.; Hárdi István: Az agresszió világa, az agresszió fogalma, jelenségtana, elméletei. In: Hárdi István: Az agresszió világa. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2010, 83. o.

A következőkben ezek alapján csupán néhány dolgot emelünk ki: a szegénységet, az alacsony gazdasági aktivitást, a gyermekotthonokban élőket, a lakhatási kérdést, a fogyatékkal élők helyzetét, a digitális társadalmunk jellemzőit, a migráció jelenségét. Röviden vázoljuk azt, hogy véleményünk szerint a magyar társadalom miért tolerálja a kizsákmányolást, majd szólunk az agresszió elterjedtségéről, a szexuális nevelés hiányosságairól.

Azokat a személyeket soroljuk a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata által fenyegetettek közé, akik a relatív jövedelmi szegénység, a súlyos anyagi depriváció, illetve a nagyon alacsony munkaintenzitás közül legalább egyben érintettek.¹⁶²

„2010 és 2017 között az Európai Unió tagállamainak többségében – köztünk hazánkban is – mérséklődött a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya. Bulgária után a legnagyobb mértékű csökkenés Magyarországon következett be. Míg 2010-ben hazánk népességének 31,5, addig 2018-ban már csak 18,9%-a, összesen 1 millió 813 ezer fő volt kitéve a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának. 2017-hez képest csökkent azoknak a száma, akik egyszerre két, vagy éppen mind a három dimenzióban érintettek voltak – előbbieké 122, utóbbiaké 16 ezer fővel.”¹⁶³

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) kutatásai fényt derítettek arra a sajnálatos tényre, hogy az emberkereskedelem okaival szoros összefüggést mutató *„munkanélküliség és a társadalmi kirekesztődés enyhítésére az uniós átlagnak csak 19, illetve 12 százalékát költjük”¹⁶⁴*, ami rendkívül kevés.

Szegénység – érdemtelen szegények

Az emberkereskedelem és a kényszermunka-bűncselekmények sértettjeit később részletesebben bemutatjuk, itt általánosságban elmondható: a rászoruló, érzelmi és anyagi depriváltságban élők, esetleg testi fogyatékos emberek (nemtől függetlenül) különösen ki vannak téve a mielőbbi gyors (nemcsak anyagi) haszonért (előnyért) bármilyen eszközt alkalmazó elkövetőknek.

162 Magyarország 2019. KSH, Budapest, 2020, 178. o. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2019.pdf

163 Uo. 179. o.

164 Magyarország, 2018. KSH, Budapest, 2019, 178. o. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2018.pdf>

Az Európai Unió definíciója alapján a szegénység annak az embercsoportnak a jellemzője, amely az ország lakossága átlagjövedelmének kevesebb mint 60 százalékaival rendelkezik. („Az Európai Unióban elfogadott módszertan szerint a szegénységi küszöb az adott országra vonatkozó mediánjövedelem 60%-ának megfelelő jövedelem, az ennél alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők számítanak szegénynek. A mutató az egyén szegénységét a társadalom többi tagjához viszonyítva határozza meg.”) Miért fontos ez a témánk szempontjából? Figyelemmel arra, hogy a gazdasági kényszer az egyik legfontosabb gyökere az emberkereskedelem jelenségének, a szegénységgel kapcsolatos elméletek rövid áttekintését is szükségessé teszik, sőt azt is, hogy érintsük: vannak érdeemes és úgynevezett érdemtelen szegények.

„Az érdemtelen szegények, azaz azon személyek témakörét, akik egy adott társadalmon belül bizonyos megítélés szerint maguk felelősek a szegénységükért, három síkon vizsgálhatjuk: leíró jelleggel (mi jellemzi a szegénység eme formáját?), az okok keresésével (hogyan jön létre ez a fajta szegénység?), valamint funkcionális szempontból (mi az érdemtelen szegények szerepe a társadalom más részei számára?).” A szegénység okai között sok tényezőt említenek: a lakáshelyzetet, a munkaerőpiaci körülményeket, az iskolai végzettséget, a roma származást, a területi helyzetet. Sőt ezen objektív indikátorok, tényezők mellett a szegénység szubjektív megítélése is jelentős. Ezek mind-mind sérülékennyé tesznek szinte mindenkit, és lehetséges áldozatai lehetnek az emberkereskedelemnek.

Szintén a KSH végez kutatást a szegénységgel kapcsolatban, egy közös uniós indikátorrendszer alapján 2010 óta.

„Ennek révén a relatív jövedelmi szegénységben, az anyagi nélkülözésben, valamint a munkaszegénységben élők számáról, népességen belüli érintettségéről is képet alkothatunk. Azokat a személyeket soroljuk a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek közé, akik a relatív jövedelmi szegénység, a súlyos anyagi depriváció, illetve a nagyon alacsony munkaintenzitás közül legalább egyben érintettek. 2010 és 2016 között az Európai Unió tagállamainak többségében – köztük hazánkban is – mérséklődött a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya. Az egyik legnagyobb mértékű csökkenés Magyarországon következett be. A javulás 2017-ben is folytatódott, ekkor a magyarországi népesség 19,6%-a, összesen 1 millió 887 ezer ember volt érintett. 2016-hoz képest 1,5%-kal nőtt azoknak a száma, akik két dimenzióban is érintettek voltak (2017-ben 474 ezer fő), nem változott érdemben

azoké, akik mind a három részindikátor alapján ki voltak téve a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának (2017-ben 119 ezer fő).¹⁶⁵

A KSH erre a következtetésre jutott: „A súlyos anyagi depriváció azt mutatja meg, hogy a népesség hány százaléka nélkülöz egyes meghatározott javakat, illetve nem rendelkezik a vizsgált szolgáltatásokhoz való hozzáféréssel legalább négy esetben. A szegénység mutatói közül leginkább a súlyos anyagi deprivációban élők aránya csökkent 2010-hez képest. 2018-ban a lakosság 8,7%-a tartozott ebbe a csoportba, az előző évinél 1,5, a 2010. évinél 14,7 százalékponttal kevesebb.”¹⁶⁶

„A magyarországi átlagérték 2013-ban a második, 2018-ban pedig az ötödik legalacsonyabb volt az Európai Unióban. Az életelégedettség mértéke hazánkban 2019-ben az előző évhez képest valamelyest csökkent (6,33). A férfiak (6,40) továbbra is elégedettebbek voltak az életükkel, mint a nők (6,27), a közöttük lévő különbség az előző évhez képest nőtt. A korábbi évekhez hasonlóan 2018-ban is megállapítható, hogy az életkor előrehaladtával folyamatosan csökken az életelégedettség. Az étellel való elégedettség a családi állapottal is összefüggésbe hozható. Továbbra is a nőtlen, hajadon családi állapotúak voltak a leginkább elégedettek az életükkel (6,66), a legkevésbé pedig az özvegyek (5,51), illetve azok, akik bár házassági állapotúak voltak, nem éltek közös háztartásban a házastársukkal (5,50).¹⁶⁷ „Az iskolai végzettség, valamint a jövedelem szintjével párhuzamosan a korábbi évekhez hasonlóan az étellel való elégedettség is emelkedett. A településtípus is befolyásolja az életelégedettséget: továbbra is a fővárosban élők voltak a leginkább (6,46), a községek lakosai a legkevésbé elégedettek az életükkel (6,09). 2013-ban a nyugat-dunántúliak (6,35), két évvel később és 2018-ban is a Közép-Dunántúlon élők (2015-ben 6,49, 2018-ban 6,82), 2019-ben pedig a dél-alföldiek életelégedettsége volt a legmagasabb (6,55). A legalacsonyabb átlagérték mindegyik évben Észak-Magyarország lakosait jellemezte.”¹⁶⁸

Magyarországon a szegénység és a marginalizáció romákat és nem romákat eltérő mértékben ugyan, de egyaránt érint, ugyanakkor fontos különbség, hogy a nem roma szegények a helyi narratívákban és a mindennapi gyakorlatokban jellemzően a lokális társadalom részeiként jelennek meg, akikkel szolidáris a helyi társadalom, lakóhelyeik is jellemzően a település részei. Ezzel ellentétben,

165 Uo. 166–167. o.

166 Magyarország 2019... i. m. 180. o.

167 Uo. 221. o.

168 Uo. 224. o.

a romáknak a legtöbb esetben meg kell küzdeniük a helyi (és nemzeti) társadalmi tagságért, az elismerésért, az általuk lakott városrészek, utcák jellemzően stigmatizáltak, azaz a társadalmi marginalizáció gyakran etnicizálódik is, és szorosan kapcsolódik a helyek stigmatizációjához.¹⁶⁹

Romák¹⁷⁰

A szegénységgel kapcsolatban már érintettük a roma kérdést, nem véletlenül. Sajnálatos módon a hazai cigányság mind az elkövetői, mind az áldozati oldalon érintette az emberkereskedelem jelenségének. *„Kevés számadat áll rendelkezésre a közép- és kelet-európai roma nőket érintő emberkereskedeletről, és szexuális kizsákmányolásról, noha számos emberkereskedeletről szóló jelentés kiemelte azt a tényt, hogy a kisebbségi csoportokat, különösen a roma közösségeket (Európa-szerte), illetve a gyermekotthonokban felnövő lányokat (akik között Kelet-Közép-Európában felülreprezentáltak a roma gyermekek) különösen veszélyezteti ez az emberijog-sértés.”*¹⁷¹

A magyarországi kisebbségek közül a roma populáció a legszámottevőbb, és a helyzetük igen erős fejtörést okoz a döntéshozók számára, és a leginkább érintett a vizsgált jelenség szempontjából. Demográfiai jellemzőik bemutatásakor ismét a KSH adatait használjuk. A KSH 2016-ban végzett Mikrocenzusa alapján: a nemzetiségek közül a romák a legfiatalabbak, *73 százalékuk 40 év alatti. „Az átlagos gyermekszám évtizedek óta negatív irányban változik a nemzetiségek körében is, a legtermékenyebb hazai nemzetiségnek számító romák esetében volt a legnagyobb mértékű a csökkenés. Ugyanakkor a roma nemzetiséghez tartozók jelentős képzettségbeli hátrányban vannak, közel 80%-uknak legfeljebb általános iskolai végzettsége van, és szából egy roma szerzett diplomát. Az aktív korú (15–64 éves) romák foglalkoztatási aránya 46% volt 2016-ban, 22 százalékponttal kevesebb, mint a népesség egészében.”*¹⁷²

169 Virág Tünde: Demográfiai polarizáció, térbeli és társadalmi marginalizáció két zsugorodó középvárosban. Szociológiai Szemle, 2020/2., 29. o.

170 A rendszerváltás utáni időszakról részletesebben Farkas Zsombor: Mozaikok a „cigányság ügyének” rendszerváltás utáni 25 évről. In: Ferge Zsuzsa: Magyar társadalom- és szociálpolitika 1990–2015. Osiris Kiadó, Budapest, 2017, 364–386. o.

171 Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia, 29. o.

172 Mikrocenzus, 2016, Nemzetiségi adatok. KSH, Budapest, 2018, 5. o. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_12.pdf

A roma népesség két megyében van jelen kiemelkedő arányban: 2016-ban Borsod-Abaúj-Zemplén megyében élt a romák 19, Szabolcs-Szatmár-Beregen 14 százaléka (60, illetve 45 ezer fő). Az ország három északnyugati megyéjében (Vas, Komárom-Esztergom és Győr-Moson-Sopron megye) ugyanakkor a romáknak mindössze egy-egy százaléka élt.¹⁷³

Az átlagos gyerekszám negatív irányú változása a romákat érinti leginkább, 2016-ban 2001-hez képest száz 15 éves és annál idősebb roma nőre 52 gyerekkel kevesebb jutott.¹⁷⁴

A 14 év feletti romák közel 80 százalékanak legfeljebb általános iskolai végzettsége van, 17 százaléuk az általános iskolát sem fejezte be. A szakmunkás végzettségük 14 százalékos aránya is elmaradt a teljes népességben mérttől, emellett 6,9 százaléuknak az érettségi a legmagasabb végzettsége, szemben a népesség egészében mért 32 százalékos aránnyal. Száz romából mindössze egy szerzett diplomát, míg a teljes népességben hússzor gyakoribb a felsőfokú végzettség.¹⁷⁵

*„A roma népesség foglalkoztatási rátája az utóbbi évek kutatásainak egybehangzó tanúsága szerint alig éri el a 20%-ot. A roma nők – a legfrissebb népszámlálási adatok szerint is – alig 12%-os foglalkoztatási aránya különösen aggasztó. Ehhez kapcsolódik a rossz egészségi állapot (a romák átlagosan 10 évvel korábban halnak meg, mint a nem romák), az alacsony iskolázottság (alig 5 százaléuk érettségizett), valamint a teletszerű, komfort nélküli lakókörnyezet. Ezeket a területeken a bűnözés és etnikai háttérű konfliktusok is erőteljesen vannak jelen.”*¹⁷⁶ A térben is megjelenő különbségekre korábban már utaltunk.

Ez az a kérdés, amiről szemérmesen keveset beszélünk, holott *„nőjogi szervezetek szerint az amszterdami prostituáltak 25–30%-a, illetve a zürichi utcai prostituáltak 98–99%-a magyar állampolgár, akik közül 80-85% roma származású. Nagy részük feltételezhetően emberkereskedelem, illetve kizsákmányolás áldozata. Ez a jelenség a keveset tárgyalt témák közé tartozik még a roma női aktivisták körében is.”*¹⁷⁷

173 Uo. 12. o.

174 Uo. 15. o.

175 Uo. 17. o.

176 Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia, Tartósan Rászorulók–Szegény Családban Élő Gyermek–Romák (2011–2020), 25. o.

177 Uo. 30. o.

A *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030* című dokumentum tervezetében is kiemelik, hogy nagy feladat a hátrányos helyzetű fiatalokat érintő emberkereskedelem és prostitúció visszaszorítása.¹⁷⁸

„A lakhatási, foglalkoztatási, képzettségi problémák mellett, rossz egészségügyi állapotuk miatt tartják a romákat Európa egyik legsérülékenyebb társadalmi csoportjának.”¹⁷⁹

Magyarországon, a legtöbb kelet-európai országhoz hasonlóan, az etnicitás gyakran kapcsolódik össze az osztálypozícióval és a területi stigmatizációval, azaz „a legszegényebb romák térbeli kirekesztése, a cigánytelepek stigmatizációja a marginalizáció egyik legfontosabb mozgatórugója”¹⁸⁰. Azaz a térben is jól körülhatárolhatók a mélyszegénységben élők, a toborzás szempontjából a sérülékeny áldozatok világosan „láthatók” (erről később).

A településszociológusok szerint a lokális társadalmak etnikai és társadalmi szerkezetének átalakulása, a romák gazdasági pozíciójának és térbeli elhelyezkedésének változása feszültségekkel, konfliktusokkal terhes folyamat, amely a roma családokat gyakran védekezésre, a többségi társadalom tagjait pedig a két csoportot elválasztó társadalmi és szimbolikus határok fenntartására, megerősítésére készíti. „A különböző etnikai és társadalmi csoportok közötti térbeli és szimbolikus határokat ugyanakkor meghatározza az adott lokalitás társadalomtörténete, a különböző etnikai csoportok közötti együttműködés, kapcsolat vagy annak hiánya.”¹⁸¹ Ez véleményünk szerint a később bemutatott közösségi rendészet szempontjából fontos adalék.

Gyermekotthonok

Az egyik legfontosabb kiszolgáltatott csoport azon gyerekeké, akik állami gondoskodásban kénytelenek felnőni. Ezek a gyerekek kedvességgel bármire kaphatók, és nagyon könnyen befolyásolhatók, így rendkívül veszélyeztetettek.¹⁸²

178 Uo. 63. o., sőt külön fejezet szól az emberkereskedelemtől 76–80. o.

179 Sándor János – Vincze Ferenc – Jenei Tibor – Körösi László – Falusi Zsófia – Kósa Karolina – Ádány Róza: Szegregátumokban élők egészségügyi ellátása. In: Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György: Társadalmi Riport 2020. Tárci, Budapest, 2020, 404–433. o.

180 Virág Tünde: i. m. 29. o.

181 Uo. 30. o.

182 Borza Beáta Zita: Kiszolgáltatott méltóság: vázlat a bentlakásos intézmények lakóinak alapjogi helyzetéről. *Magyar Jog*, 2017/1., 11–16. o.

2019-ben 6200 gyerek élt gyermekotthonban, nevelőszülőnél 14 ezer.¹⁸³ A gyerekek kiszolgáltatottságára elég szomorú adat: 10 ezer körül van a hátrányos helyzetű kiskorú és 18 év feletti gyermek, míg 100 ezer megállapítottan hátrányos helyzetű kiskorú és nagykorú gyermek élt Magyarországon.¹⁸⁴ Az ő sérülékenyséjük az emberkereskedelem szempontjából is megkérdőjelezhetetlen. Az persze más kérdés, hogy valóban áldozattá válnak-e.

A tartós bentlakásos intézményekben az ellátottak száma a 2000-es évek közepe óta 70 ezer feletti. A hátrányos helyzetű gyermekek száma 2017 decemberében 5,3 százalékkal több, a halmozottan hátrányos helyzetűeké 7,5 százalékkal kevesebb volt, mint egy évvel korábban. A gyermekotthonban, nevelőszülőknél élő gyermekek száma 18 százalékkal emelkedett 2010 óta.¹⁸⁵

„2017-ben közel 21 ezer gyermek élt gyermekotthonban, nevelőszülőknél, mivel megfelelő fejlődése családi körben nem volt biztosított. A gyermekek harmadát helyezték el gyermekotthonban és kétharmadát nevelőszülőknél. A nevelőszülői hálózat keretében 4541 általános, 1055 különleges és 15 speciális nevelőszülő látott el nevelési, ellátási feladatokat, többségük (44%) 2 vagy 3 gyermekről gondoskodott. A szakellátásban gondozott 4281 sajátos nevelési igényű gyermek 58%-a élt nevelőszülőknél.”¹⁸⁶

„A szülő kérelmére vagy beleegyezésével, ideiglenes jelleggel a teljes körű ellátást biztosító átmeneti gondozást a gyermekek és a családok is igénybe vehetik. 2018-ban közel 8 ezer gyermek szorult lakhatási, elhelyezési, magatartási vagy a bántalmazásával összefüggő problémák miatt átmeneti gondozásra. Számuk az előző évhez képest mintegy 5%-kal, az elmúlt 15 év alatt több mint ötödével emelkedett. Az elhelyezett gyermekek 88%-ának családok átmeneti otthona biztosított ellátást a család többi tagjával együtt, gyermekek átmeneti otthonában pedig 12%-uk kapott elhelyezést. A 2018-ban a közel 4400 gondozásból kikerülő 43%-a három hónapig vagy kevesebb ideig vette igénybe a szolgáltatást, 16%-uk azonban egy évnél is hosszabb ideig.”¹⁸⁷ „A gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő kiskorúak száma 2007-ben volt a legalacsonyabb (17 ezer). Azóta számuk 24%-kal, ezer azonos korú lakosra jutó számuk 9,1-ről 12,4 főre nőtt 2018-ra. A nevelőszülőkhöz kihelyezett gyermekek aránya folyamatosan emelkedett, 2018-ban 68%-uk már ebben a törvény által prefe-

183 Magyarország Statisztikai Zsebkönyv 2019, 56. o.

184 Uo. 53. o.

185 Magyarország, 2018... i. m. 148. o.

186 Uo. 182. o.

187 Magyarország 2019... i. m. 203. o.

*rált elhelyezési formában nevelkedhetett. 2018 folyamán 4646-an kerültek be a szakellátásba – 52%-uk nevelőszülőkhöz –, és 4185-en kerültek ki belőle. Utóbbiak 35%-a visszatért a családjához, 32%-a nagykorúvá vált, 15%-ukat pedig örökbe adták.*¹⁸⁸

2016-ban az Emberi Erőforrások Minisztériuma létrehozott egy kormányzati és nem kormányzati képviselőkből álló szakértői munkacsoportot az állami intézményekben folyó szexuális kereskedelem felmérésére; a csoport 2017 májusára készített el egy értékelést ajánlásokkal¹⁸⁹, a kormány az ajánlások alapján képzést szervezett. 2018 júliusában a kormány kiadott egy utasítást, amely szerint minden gyermekvédelmi intézménynek és állami otthonnak jelentenie kell a bűnüldöző hatóságoknak a prostitúcióban kizsákmányolt gyermekek feltételezett eseteit.

A probléma jelentőségére utal az alapvető jogok biztosának AJB-1485/2018. számú, a gyermekprostitúció jelensége témakörében végzett vizsgálati jelentése és az abban olvasható megállapítások is.¹⁹⁰ Az alapjogi biztos így ír erről: *„A gyermekek prostitúcióval való érintettségének észlelési formái változatosak. Előfordul, hogy maga a gyermek beszél róla társainak, nevelőinek, illetve a bekerülésekor már az ügyében eljárni illetékes beutaló gyámhivatal, illetve a gyermekjóléti alapellátás szakemberei jeleznek. Jellemzően a nevelésbe vett gyermekek érintettsége esetén az életmódbeli, viselkedési, a gyermek szokásaiban bekövetkezett változások hívják fel a nevelők figyelmét a prostituálódás veszélyére, amit a vele egy gondozási helyen élő gyermekek, és a vele foglalkozó szakemberek is észlelnek. A gyermekprostitúcióval kapcsolatban több intézmény munkatársai számára nem adódott lehetőség, hogy ilyen témakörű képzésen, konferencián vagy továbbképzésen részt vehessenek. Az intézmények egyikének sem áll rendelkezésére külön szakmai protokoll, módszertani útmutató a prostitúció kezelésére, konkrét speciális programjaik sincsenek. Amennyiben a gondozási helyek azt észlelik, hogy a gyermek prostitúció áldozatává vált, minden esetben jeleznek a gyermekvédelmi gyámnak. Esetenként pszichológus tud segíteni a testi-lelki trauma feldolgozásában, természetesen ezt is*

188 Uo. 204. o.

189 A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek szexuális kizsákmányolása záró tanulmány. Kézirat. Emmi, 2017. Az Emmi tájékoztatása alapján ez a jelentés nem nyilvános.

190 AJB-1485/2018. számú jelentés: [https://www.ajbh.hu/documents/10180/2805034/Jelent%C3%A9s+a+gyermekprostit%C3%B3ci%C3%B3+elleni+ell%C3%A9n%C3%A9s%C3%A9s+11+1485_2018/aa4cd113-7062-a8b6-8ae7-253c4ef33352?version=1.0](https://www.ajbh.hu/documents/10180/2805034/Jelent%C3%A9s+a+gyermekprostit%C3%B3ci%C3%B3+elleni+ell%C3%A9n%C3%A9s%C3%A9s%C3%A9s+11+1485_2018/aa4cd113-7062-a8b6-8ae7-253c4ef33352?version=1.0)

csak olyan esetben, amikor az érintett gyerek nincsen épp szökésben.¹⁹¹ Ugyanis rendkívül magas a szökések¹⁹² száma: a szökésben lévők sérülékenysége még magasabb. Ezzel kapcsolatban megemlítendő, hogy már az állampolgári jogok országgyűlési biztosa az OBH 550/1998.¹⁹³ számú jelentésében „kifogásolja a szökések elleni tehetetlenséget, az otthonokban megvalósítandó életminőség tekintetében pedig megállapítja, hogy alkotmányos visszásságot okoz, ha a gondozási helyükről távollévő gyerekek nem kapják meg a legmagasabb testi-lelki egészségük biztosításának érdekében nyújtandó, megkívánt gondoskodást”¹⁹⁴.

Erről az alapjogi biztos is ír: „a gyermekek engedély nélküli eltávozása a gondozási helyről főként gyermek- és lakásotthonok esetében jellemző, a nevelőszülői hálózatonál ez a probléma kisebb. Valószínűsíthető, hogy némely gyermek a szökés alkalmával prostituálódik. Motivációjuk jellemzően a cigaretta, vagy más szer iránti szükségletük, illetve olyan tárgyak megszerzésének igénye, amelyekhez nincs hozzáférési lehetőségük. A szakellátás rendszerébe bekerült gyermekek egy része büntetesként éli meg ezt az ideiglenes hatályú beutalást, vagy a nevelésbe vételt, nem értik meg és nem akarják elfogadni azt. A gyermekvédelmi rendszert okolják helyzetükért, nem ismerik fel veszélyeztető környezetüket. Szocializációs hiányosságai, korábbi élményeik miatt gyakran deviáns emberekhez, csoportokhoz csapódnak. Anyagi igényeiket, hátrányos helyzetüket a feltételezhető futtatók felismerik és ki is használják. A gondozási helyek tapasztalatai szerint vannak olyanok, akik tudatosan keresik, megkörnyékezik az intézményi gondoskodás alatt álló gyermekeket. A különböző addikciók nagymértékben felfokozzák a kiszolgáltatottságukat. A függőséggel járó pszichés állapot, mint a szer beszerzéséhez szükséges anyagi kényszer is fokozott veszélyeztető tényező.”¹⁹⁵

191 Uo. 19. o.

192 A szakellátásba beutalt kiskorúaknak a gondozási helytől való – legalább 24 órát elérő – engedély nélküli távollétét minősíti szökésnek.

193 Az otthonot nyújtó gyermekintézményekben élő gondozottak alkotmányos jogainak érvényesülése. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa általános helyettesének OBH 550/1998. jelentése. 2011-ben az országgyűlési biztos AJB-1472/2011. számon, a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának védelme érdekében hivatalból vizsgálatot folytatott annak feltárására, hogy jelen van-e hazánkban a gyermekprostitúció jelensége és a gyermekek védelmére hivatott szervek milyen intézkedéseket tesznek akkor, ha ezzel a jelenséggel találkoznak. Ezt követte a AJB-1485/2018. számú jelentés 2018-ban.

194 Bede Nóra – Miklósi Balázs – Rákos Eszter: A lemez két oldala – szökési mintázatok elemző vizsgálata. Fővárosi Tegyesz, 2010, 7. o.

195 AJB-1485/2018. számú jelentés... i. m. 19. o.

A szökések magas száma a gyermekotthonokból¹⁹⁶ különösen aggasztó: 2018-ban ezek száma 18 861 volt a KSH adatai alapján. A szökések idején 218 gyerek követett el bűncselekményt.¹⁹⁷ Sajnálatosan a szökések alatt áldozattá vált gyerekek számát nem ismerjük. A nemzetközi statisztikákhoz hasonlóan a négy vagy több alkalommal történő szökés a legjellemzőbb nálunk is: 2018-ban egy alkalommal 883 gyerek szökött meg (2005-ben 639), négy vagy több alkalommal 1506 (2005-ben 638). (2005 és 2018 között a 2015-ös évben volt a legmagasabb az egy alkalommal szökött gyerekek száma, amely a kísérő nélküli kiskorúak és a migrációs válság időszakára vezethető vissza.)

A gondozás helye szerint az általános lakásotthonokból, lakásotthonokból szöknek el a gyerekek inkább, 2018-ban összesen 8192 alkalommal. Ezt követi az általános gyermekotthon, általános iskola és gyermekotthon, kizárólag kísérő nélküli kiskorúakat ellátó gyermekotthon, ahonnan 6017 alkalommal szöktek meg.

A gyermekotthonokban élők kiszolgáltatottsága, veszélyeztetettsége rendkívül nagy próbatétel az ott dolgozóknak, áldozattá válásuk megelőzése nem könnyű, mégis fontos feladat a társadalom egésze szempontjából. Azonban itt nyitunk egy zárójelet és szólnánk azokról, akik mégis nemet mondtak a „csábító” (vagy inkább annak tűnő) ajánlatra. Van olyan, aki gyermekotthonban élve is *nemet tud* mondani. Például ebben az esetben:

196 A szökés problémájáról lásd Varga Éva Flóra: Szökésben – A gyermekvédelmi rendszerből el-eltűnő gyerekek. Család, Gyermek, Ifjúság, 2014/9. http://www.csagy.hu/hirek/item/914-szokesben-a-gyermekvedelmi-rendszerbol-el-eltuno-gyerekek#_ftn19. A szökések okairól a nemzetközi szakirodalomban lásd Francesca Bowden – Ian Lambie: What makes youth run or stay? A review of the literature on absconding. Aggression and Violent Behavior, vol. 25, 2015, pp. 266–279. Az emberkereskedelem és az állami gondoskodásból szökés közötti kapcsolatáról lásd Jennifer E. O'Brien – Kevin White – Cynthia Fraga Rizo: Domestic Minor Sex Trafficking Among Child Welfare–Involved Youth: An Exploratory Study of Correlates. Child Maltreatment, vol. 22, no. 3, 2017, pp. 265–274.; Natasha E. Latzman – Deborah A. Gibbs – Rose Feinberg – Marianne N. Kluckman – Sue Aboul-Hosn: Human trafficking victimization among youth who run away from foster care. Children and Youth Services Review, vol. 98, 2019, pp. 113–124.; Deborah A. Gibbs – Natasha E. Latzman: Examining the link: Foster care runaway episodes and human trafficking. OPRE Report No. 2020-143. Office of Planning, Research, and Evaluation, Administration for Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services, Washington, DC, 2020; továbbá: Bede Nóra – Miklósi Balázs – Rákos Eszter: i. m.

197 Szociális Statisztikai Évkönyv 2018. KSH, Budapest, 2018, 88. o.

„Az 1999. március 29. napján született és a Kaposvár, Orci út 18/a. szám alatti, Somogy Megyei Gyermekvédelmi Igazgatóság Befogadó Otthonában elhelyezett kiskorú P. B. sértett 2014. év március hónapban - pontosan meg nem állapítható napon - ismerkedett meg F.S.S. I. rendű vádlottal oly módon, hogy a szintén a fenti intézetben lakó kiskorú B.G. társaságában az intézet előtt tartózkodó vádlott beszélgetésbe kezdett vele. A vádlott a sértett intézeti elhelyezése és testi fejlettsége alapján tisztában volt azzal, hogy a sértett nem töltötte be a tizennyolcadik életévét. A vádlott közölte a sértettel, hogy az intézetben elhelyezett kiskorú lányokat olyan férfiakhoz szállítja, akiknek pénzért rendszeresen szexuális szolgáltatást nyújtanak, és a kapott pénzből ő is részesül. A vádlott ezt követően azzal biztatva, hogy könnyű pénzszerzési lehetőséghez jutna, megpróbálta meggyőzni a P.B.-t, hogy ezen tevékenységet ő is végezze. P.B., azonban a vádlott ajánlatát visszautasította, majd a vádlottól távozott.”¹⁹⁸

Ez a kislány, társaival ellentétben, az ajánlatot meghallva nemet mondott. Miatta és a hozzá hasonlók miatt szeretnénk szólni az úgynevezett rezilienciáról. Ez a kifejezés megbirkózási képességet jelent, „egyéni képesség, mely által az egyén sikeresen adaptál túlélési módszereket, melyek segítségével megbirkózik a traumákkal, stresszel”¹⁹⁹.

A gyermekvédelemben élők „fokozott veszélynek vannak kitéve a reziliencia területén is. Mire a gyermekvédelmi szakellátásba bekerülnek, több, egyes esetekben súlyos traumát is átéltek. Amennyiben vér szerinti családjuk a deprivált társadalmi osztályhoz tartozik, szocializációjuk során nem láttak pozitív példát szüleik esetében sem reziliens személyiségre. A nem példaértékű, destruktív szülői minta, a családi kapcsolat szintén negatívan befolyásolja megbirkózó képességüket. Ha az iskola – amely a személyiség kibontakozásának élettere lehetne – nem tesz meg mindent a gyermekvédelemben élők esélyeinek növelése érdekében, akkor a gyermek rezilienssé válásának, a problémákkal, stresszel, traumákkal való megbirkózásának nehézségei tovább determinálhatják helyzetét. Amennyiben a rezilienciát képességnek fogjuk fel, mint a szociális kompetenciát is, akkor az fejleszthető és fejlesztendő is.”²⁰⁰

198 A Kaposvári Járásbíróság 3.B.376/2015/83/I. számú ítélete alapján.

199 Dobokai Róbert Lászlóné Simon Dóra: Reziliencia és érzelmi intelligencia. *Educatio* 2020/2., 306. o. <https://akjournals.com/view/journals/2063/29/2/article-p305.xml>; vö. Szabó Dóra Fanni: A reziliencia értelmezésének lehetőségei: kihívások és nehézségek. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 2017/6., 247–262. o.

200 Dobokai Róbert Lászlóné Simon Dóra: i. m. 306. o.

„A gyermekvédelmi szakellátásba bekerült gyermekek számos pszichés problémával, negatív érzelmekkel küzdenek, s ezek az érzelmi állapotok tartósan fennállnak. A frusztrált, szorongó, traumát átélt, kevésbé reziliens gyermek esetleg új iskolába, új családba kerülve még nagyobb stressznek van kitéve. Ennek feloldásában segít az érzelmi intelligencia fejlesztése, az érzelmi nevelés.”²⁰¹

Véleményünk szerint rendkívül fontos lenne az ehhez a kislányhoz hasonló számának növelése az állami ellátásban, ami kétségtelenül nagy feladatot ró az ott dolgozó nevelőkre, pedagógusokra, azonban az áldozattá válásuk megelőzése szempontjából elengedhetetlen.²⁰²

Lakhatási nehézségek

„Egy saját lakás, mindenféleképpen, mert azt megtanultam életem során, hogyha nincs hova lehajtanod a fejedet, akkor csak, csak..., akkor gondok lesznek” (3. áldozat).

A szegénységgel kapcsolatban említett egyik fontos tényező a lakhatás kérdése: az emberkereskedelemben kapcsolatban vizsgált ügyek, de mint látható, az áldozati interjúk jelentős részében is a lakhatás kérdése, annak megoldatlansága, a lakás nélküliség az egyik jól körülhatárolható nehézség, amelyre igyekeztek az áldozatok „megoldást” találni, ami sok esetben az ő szabadságuk, emberi méltóságuk feladásával is járt. Ez mind a szexuális, mind a munka célból kizsákmányoltaknál felmerült. Éppen ezért véleményünk szerint a jelenség megelőzése szempontjából fontos lépés lenne a szociális alapon történő lakás, szoba biztosítása. Egy olyan szoba-, lakáslehetőség szükséges, ahol önállóan élhet, dolgozni járhat, de nem kell megtennie a fedél megszerzéséhez szükséges igen nagy erőfeszítést.²⁰³

201 Uo.

202 Számos magyar kutatás, tanulmány szól erről például Pikó Bettina – Hamvai Csaba: Stressz, coping és reziliencia korai serdülőkorban. Iskolakultúra, 2012/9., 24–33. o.; Rayman Julianna – Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió. Romológia, 2015/10., 9–28. o. Az elkövetővé (nem) válással kapcsolatban lásd Szabó Judit: Speciális prevenció és dezisztencia. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2019, 116–127. o.

203 Lásd erről Bakos Péter: Lakhatás, mindenekelőtt. Esély, 2011/3., 106–112. o.

A rendszerváltást követően „a lakhatáshoz, illetve a lakáspolitikához kapcsolódó társadalmi problémák tovább súlyosbodtak a korábbi állami lakáspolitikára leépítésével”²⁰⁴.

Sajnálatos tény, hogy „a »szociális bérlakások« aránya Magyarországon mintegy 1,5 % a teljes lakásállományon belül, ami európai mércével mérve szokatlanul alacsony”²⁰⁵. Holott az úgynevezett lakásszegénység csökkentése az emberkereskedelem jelenség megelőzése szempontjából is fontos lenne.

Fogyatékossgal élők Magyarországon

Sajnálatosan az emberkereskedelem sértettjei között mind testi, mind értelmi fogyatékos, alacsony intellektusú személyeket is láthattunk, akik sérülékenységük miatt könnyedén kihasználhatók, megfélemlíthetők. „Annak ellenére, hogy történtek a nemzetközi irányvonalat követni igyekvő hazai jogalkotói lépések, és elindultak az ehhez illeszkedő, komoly anyagi erőforrást megmozgató uniós programok, a fogyatékos népesség élethelyzetét leíró adatok alapján a 2010-es években számokban megragadható javulásról kevésbé beszélhetünk.”²⁰⁶

A pandémia a fogyatékkal élőkre gyakorolt hatását az ENSZ már nagyon korán megfogalmazta, szerintük a Covid-19 globális válsága elmélyíti a meglévő egyenlőtlenségeket, felfedi a kirekesztés mértékét, és kiemeli, hogy a járvány idején is elengedhetetlen a fogyatékossgal élő emberek önrendelkező életének elősegítése, befogadásuk támogatása. A világ különböző országaiban található egymilliárd fogyatékossgal élő ember a társadalmak egyik leginkább kirekesztett csoportja.²⁰⁷

2013. január 1-jétől a szociális törvény (Sztv.) 57. § (2) bek. e) pontja alapján a fogyatékos emberek támogatott lakhatásra jogosultak.

„A magyarországi szociális szolgáltatások rendszerében a támogatott lakhatás (TL) szabályozása teljesen új utakat nyitott. Új elvek és értékek jelentek

204 Misetics Bálint: Lakáspolitikai és hajléktalanság. In: Ferge Zsuzsa: Magyar társadalom- és szociálpolitika 1990–2015. Osiris Kiadó, Budapest, 2017, 338–359. o.

205 Uo. 343. o.

206 Kozma Ágnes – Petri Gábor – Bernát Anikó: Kiszolgáltatottság és stagnálás: fogyatékos emberek társadalmi helyzete a 2010-es években. In: Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György: (2020): Társadalmi Riport 2020. Társaság, Budapest, 402. o.

207 Sándor Anikó – Cserti-Szauer Csilla – Antal Zsuzsa – Katona Vanda – Kunt Zsuzsanna: Pillanatgondolatok a COVID-19 járványról. Fogyatékossgal és Társadalom, 2020/1., 5–9. o. http://fogyatekossagtudomany.elte.hu/wp-content/uploads/2020/06/FT_2020_1_01.pdf

*meg a működés, működtetés háttérében. A nemzetközi kötelezettségekből fakadó, hazai stratégiákra is épülő, új szolgáltatási elemként a modell bevezetése az újszerű, innovatív gondolkodást is meghozta a szociális szakma szemében. A TL szabályozása a merev (otthonközeli-bentlakásos ellátás dichotómiára vonatkozó) meghatározás helyett egy teljesen új megközelítést, a személyközpontú, szükségletalapú, szolgáltatási elemekre építő logikai struktúrát hozta színre a szociális szolgáltatások esetében. A TL középpontjában az önálló életvitel áll: személyre szabottan megvalósítható, önálló életvitelt elősegítő, fenntartható szolgáltatást tartalmaz. Másként fogalmazva: a szociális alapszolgáltatások együttműködő, összeszervezett igénybevételének lehetőségét és az adott személy lakhatását kell biztosítani a TL megszervezését, biztosítását vállaló fenntartónak, intézménynek, olyan módon, hogy azok egyénre szabott kombinációját kell kialakítani, amely döntően új megközelítést kíván meg valamennyi érintettől: fenntartóktól, intézmény- és szolgáltatásvezetőktől, dolgozóktól, de még az engedélyező és ellenőrző hatóságok munkatársaitól is. A TL szolgáltatási forma elterjedtsége területileg nagyon változó képet nyújt. Elérhetősége és igénybevétele ma még erősen korlátozott Magyarországon. Javulásra ad reményt, hogy a TL fenntartói körében rugalmasabb, civil és egyházi fenntartók vesznek részt. Fő feladatnak tűnik, hogy a TL bevezetése és elterjedése által elindult paradigmaváltás, szemléletmódosulás előnyeit meg tudjuk őrizni, s továbbra is valódi innovációként tekintve a TL-re. A stabil jövőkép érdekében fontos szakmai vitákat kellene még lefolytatni, melyek őszintén végigveszik és végiggondolják a TL jövőbeni helyét és szerepét a hazai ellátásokban.*²⁰⁸ Megfontolandónak tartjuk az e szolgáltatási elem átvételét a témánk szempontjából veszélyeztetett csoportok esetében is.

A digitális társadalom

Az általunk vizsgált deliktumok a fentiekén túl utalnak a társadalmi közegre is, amely egy hamis világot táplál. Az Instagram és a Facebook álságos, talmi képet rajzol a többségről: a tulajdon, a gazdagság, a gyors pénzhez jutás mindeki, bárki számára elérhető. Ez az egyik ok, amelyre véleményünk szerint

208 Nyitrai Imre: Egy kulcs az önálló életvitelhez – A támogatott lakhatás helye és szerepe a magyarországi szociális szolgáltatások rendszerében. Fogyatékoság és Társadalom, 2020/1., 47–58. o.

e cselekmények elszaporodása, eldurvulása visszavezethető. (Azzal, hogy természetesen mind a prostitúció, mind a házi szolgaság már régóta létező jelenség.)

A *Magyarország 2019* című kiadványban a KSH részletes képet ad az internet-hozzáféréssel, -eléréssel kapcsolatban. „Egyre többen rendelkeznek okostelefonnal, 2018-ban száz háztartásra átlagosan 91 jutott, 14-gyel több, mint egy évvel korábban. Az okostelefonok és a mobilinternet gyors terjedésével, az egyre kedvezőbb előfizetési csomagokkal, valamint a mobilszolgáltatók hálózatfejlesztéseivel összefüggésben az elmúlt években dinamikusan nőtt a mobilhálózaton keresztül lebonyolított adatforgalom: 2019-ben meghaladta a 368 ezer terabyte-ot, ez 54%-kal múlta felül az egy évvel korábbit. Egy mobiltelefon-előfizetés havonta átlagosan 2,5 gigabyte adatforgalmat generált, szemben az egy évvel korábbi 1,7 gigabyte-tal. 2019-ben az adatforgalom 92%-a már 4G/LTE-rendszeren (negyedik generációs mobiltávoközlő technológián) keresztül zajlott.”²⁰⁹

„Az internet-előfizetések piaca egyre inkább telítődik, ennek eredményeként az elmúlt években a növekedés fokozatosan veszített dinamikájából. 2019 végén 10,3 millió előfizetést regisztráltak, 3,2%-kal többet, mint egy évvel korábban. Száz lakosra 105 előfizetés jutott, szemben a 2010. évi 33-mal. A bővülés motorja az évtized eleje óta a mobilinternet: amíg 2010 és 2019 között az összes internet-előfizetés száma a háromszorosára emelkedett, addig a mobilinternet-előfizetések száma több mint ötszörösére nőtt. A mobilinternet terjedését az újabb előfizetői konstrukciók és a hálózatok technológiai színvonalának emelkedése is segíti, amik révén 2019 végén az összes internet-előfizetés 69%-át tette ki. A mobilinternet-előfizetések száma – az összes internet-előfizetés bővülési ütemét is meghatározva – egyre szerényebb mértékben nő, 2018 és 2019 vége között 3,4%-kal bővült. Ezzel párhuzamosan vezetékies internetre 2019 végén 3,0%-kal többen fizettek elő, mint egy évvel korábban.”²¹⁰

Az internet elterjedtsége új lehetőséget kínál a (különösen a szexuális célú) kizsákmányolás számára is: a RosszLányok.hu vagy a Videkilányok.hu (és egyéb ilyen tartalmú) honlapokon a kliens névtelensége, arctalansága még inkább biztosított. Az ott szereplők kizsákmányolása még inkább rejtve marad.²¹¹

209 Magyarország 2019... i. m. 124. o.

210 Uo. 125. o.

211 Mark Latonero: Human Trafficking Online: The Role of Social Networking Sites and Online Classifieds. University of Southern California, Southern California, 2011. https://technologyandtrafficking.usc.edu/files/2011/09/HumanTrafficking_FINAL.pdf; Sanja Milivojevic – Heather Moore – Marie Segrave: Freeing the Modern Slaves, One Click at

(Számos egyéb kérdés mellett felmerülhet az is, hogyan lehet ebből a körből kitörni, ha valaki új életet kezd, mi történik az ezeken az oldalakon található fotóival. Ki és hogyan rendelkezik ezekkel.)

Szintén további kérdéseket vetnek fel azok a szexuális cselekmények során készült felvételek, amelyekkel később zsarolni lehet az áldozatokat. Az internetes pornográfia és az erre épülő új függőség mind új terület az addikciókutatók számára.²¹²

Az emberkereskedelem jelenségére is hat az internet általános elterjedtsége: mind a szexuális, mind a munka- és egyéb célú kizsákmányolás részben áttért a kibertérbe. Ennek leginkább a toborzás során, a hirdetések elérhetővé tételekor van kiemelkedő szerepe.²¹³

Az online tér különösen fontossá vált 2020–2021-ben, a pandémia következtében: a gyerekek online kizsákmányolása, mint látjuk később, még inkább előtérbe került.

Migráció

A legjellemzőbb a cirkuláris migráció, a gazdasági kényszer hatására, országon átívelő térbeli mozgás. A vándorlás jelensége, összetettsége és az emberkereskedelem mögött húzódó úgynevezett push és pull (kibocsátó és vonzó) okok, faktorok mind azonos gyökerekre vezethetők vissza.

A migrációs döntések és utak a kétezres évek elejétől igen változatosak, azokat a szociológusok igyekeznek feltárni.²¹⁴

Bár az ország elhagyására vonatkozó elhatározások mögött sokféle indok, tényező és élethelyzet húzódik meg, a gazdasági kényszer igen sok esetben jelen van/volt: a cél az anyagi helyzet javítása, az egzisztenciális kilátástalanság leküzdése.²¹⁵ Kor szerint ez változik: nyilvánvalóan a fiatalok mobilabbak, nyitottabbak az újrakezdésre, akár külföldön is, a 40 év fölöttiek esetében

a Time: Theorising human trafficking, modern slavery, and technology. *Anti-Trafficking Review*, vol. 14, 2020, pp. 16–32. <https://doi.org/10.14197/atr.201220142>

212 Lásd például Gary Wilson: *Pornóra kattatva. Az internetpornó és a függőségkutatás új tudománya*. Kiskapu Kiadó, Budapest, 2015.

213 Mark Latonero: i. m.; Sanja Milivojevic – Heather Moore – Marie Segrave: i. m.

214 Lásd például Váradi Monika Mária – Durst Judit – Fehér Katalin – Németh Krisztina – Virág Tünde: *Kényszerű mobilitás: migrációs utak hátrányos helyzetű vidéki terekben*. Társadalomtudományi Szemle, 2017/3., 25–46. o.

215 Vö. Uo. 31. o.

a migrációs potenciál (azaz a migrációt tervezők aránya) lényegesen alacsonyabb.²¹⁶

Az úgynevezett pull faktorokban rendkívül nagy szerepe van a kapcsolati tőkének, a már sikeresek „népszerűsítő” megjelenésének, ez az emberkereskedelem jelensége során is megjelenik (lásd később).

Az emberkereskedelem és az embercsempészség kapcsolódási pontjaira, az emberkereskedelem határon átnyúló jellegére itt csak utalunk, Fehér Lenke tanulmányában bővebben kifejti ezeket.²¹⁷ Ugyanakkor nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy milyen lényeges különbségek vannak az embercsempészség és az emberkereskedelem között. Az embercsempészség és az emberkereskedelem közötti halvány, ám igen jelentős határvonal még mindig nem elég világos sem a szakma, sem a közvélemény számára annak ellenére, hogy ezt már nemzetközi dokumentumok is rögzítik. Elsőként a transznacionális szervezett bűnözésről szóló ENSZ-egyezmény²¹⁸ jegyzőkönyveit említhetjük. Az ENSZ által készített egyezmény világosan elhatárolta e két deliktumot, ennek ellenére elenyésző számú empirikus vizsgálat foglalkozik az eltérések ismeretével, a valódi okok feltárásával.²¹⁹ Fehér Lenke szerint az emberkereskedelemmel foglalkozó kutatásokban két iskola alakult ki. Az egyik, az emberkereskedelmet a prostitúcióval összefüggésben vizsgálja, míg a másik az illegális migrációval fennálló szélesebb összefüggésében szemléli.²²⁰

Fehér Lenke szerint az emberkereskedelem sértettjeit is gyakorta át kell juttatni a cél- vagy tranzitországba, ha kell, embercsempészek segítségével. A szervezett bűnöző csoportok egymás közötti és magánszemélyekkel kiépített kapcsolatai révén az emberkereskedelem sértettjeit esetenként (ha nincs más megoldás) így juttatják át a határon. Ilyenkor az embercsempész gyakran nem az átcsempészett személyektől, hanem a szervezett bűnözői csoporttól kap anyagi ellenszolgáltatást. Leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy az

216 Gödri Irén: Elvándorlási szándékok – álmok és konkrét tervek között. A migrációs potenciál jellemzői és meghatározó tényezői a 18–40 évesek körében Magyarországon. Kutatási Jelentések 98. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 2016

217 Fehér Lenke: A migrációval kapcsolatos büntetőjogi tényállások (migráció, prostitúció, emberkereskedelem). *Kriminológiai Közlemények* 60. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2002, 113–124. o.; Fehér Lenke (2005): i. m.; Fehér Lenke (2008): i. m.

218 UN Convention on Transnational Organised Crime, 2000. (TOC)

219 Lásd OSCE: Trafficking in Human Beings. Definition/elements of trafficking. <http://www.legislationline.org>; Windt Szandra: Az illegális migráció kriminológiai jellemzői. PhD-értekezés, Miskolc, 2009, 80. o.

220 Fehér Lenke (2005): i. m. 210. o.

embercsempész tipikusan a sértett határon túlra juttatásáért részesül általában azonnali és egyszeri díjazásban, míg az emberkereskedő a sértett kizsákmányolása révén jut hosszabb ideig anyagi ellenszolgáltatáshoz²²¹, bár megemlítendő, hogy a sértett eladásával az emberkereskedő is gyors haszonra tehet szert.

Külön kiemelendő, hogy az embercsempészesnek valójában *nincs* sértettje. Az emberkereskedő tevékenységének középpontjában nem a sértettek határon átjuttatása áll, nem is feltétlenül kapcsolódik tevékenységéhez szállítás, és ha igen, akkor az csak eszköz.

Az emberkereskedő tartós kapcsolatot tart fenn, vagy igyekszik fenntartani a sértettel, ez *hatalmi viszonyra épül*, és jellemzően csak az emberkereskedőnek van haszna belőle, ezzel szemben az embercsempészes során mindkét fél „jól” jár az üzleti alapon nyugvó, rövid ideig tartó együttműködéssel.

Miért tolerálja a magyar társadalom a kiszolgáltatott helyzetben élők kizsákmányolását?

Az emberkereskedelem makroszociológiai megközelítésekor szót kell ejteni a jelenséggel kapcsolatos általános hozzáállásról is. Természetesen ez a családon belüli erőszaknál, és általában a kiszolgáltatott helyzetben lévőkkel szembeni verbális és fizikai agresszió esetén is helytálló. Ha ezen az elhárító, inkább toleráló hozzáálláson sikerülne változtatni, akkor tovább növekedne az ismertté váló, emberkereskedelem büntette miatt induló ügyek száma, és sokkal eredményesebben lehetne megelőzni őket. A válaszhoz tartozik még az is, hogy a szexualitás és annak egyre brutálisabbá válása a mindennapi élet része, és egyre elfogadóbbak vagyunk annak durvábbnál durvább ábrázolásával. Ehhez kapcsolódik az agresszió elterjedtsége is, és az azzal kapcsolatos egyre nyilvánvalóbb immunitásunk.

Fontosnak tartjuk itt is hangsúlyozni azt, amiről már korábban volt szó a szegénység kapcsán, hogy a szegénység és a szégyenérzet, illetve a szegények hibáztatása az élethelyzetük miatt mind fontos része az emberkereskedelemmel

221 Fehér Lenke (2005): i. m. 215. o. Idézi Windt Szandra (2009): i. m. 81–82. o. Lásd még Szuhai Ilona: Migráció és emberkereskedelem válság idején. A szíriai konfliktus és a kiszolgáltatottság kapcsolatának dinamikája. Magyar Rendészet, 2017/3., 75–89. o.

kapcsolatos – egyébként alig vizsgált²²² – attitűdnek. Sőt az érdemtelen szegények narratívával is összefügg.²²³

„A szegénység olyan különleges helyzet, ami egyesíti a stigmát és a szégyent. A stigmatizáló beszédmód azt bizonygatja, hogy az »emberek választják a szegénységet« [...] A szegénységben élők ki vannak téve annak, hogy körülményeik – ezen belül a stigmatizáló jóléti juttatások elfogadása – miatt megszegyenülnek, és diszkriminációban lesz részük a segélyek igénylésének folyamán, valamint az ellátásokhoz való hozzájutás eredményeként.”²²⁴

Az a személet, hogy a prostitúció és a „csicskáztatás” mindig is létezett és emiatt nem lehet (?), és nem is kell fellépni ellene, szintén megkérdőjelezhető. Ugyanakkor egy később részletesebben bemutatott szereplőt is ki kell emelni a prostitúció esetén: a klienst. Róla szól a legkevesebbet az emberkereskedelemmel vagy a prostitúcióval kapcsolatos diskurzus, holott befolyása van a szolgáltatások igénybevételekor azok minőségére és mennyiségére. A szexuális célú kizsákmányolóskor, jellemzően a prostitúciós cselekmények társadalmi megítélésére, annak jogi szabályozásban való megjelenése mellett ezen ügyek sértetteinek szegényérzetére is utalnunk kell. A prostituált erkölcsi elítélésével szemben, Fehér Lenke szerint „a prostituált szolgáltatását igénybe vevő (kliens) irányában elnéző attitűd, cinkos összekacsintás a legjellemzőbb”²²⁵.

Agresszió

Mind a verbális, mind a testi erőszak jelen volt az esetek többségében, így erről is szót kell ejtenünk még itt, a makroszociológiai elemzés során. Az erőszak és az agresszió különbségeinek bemutatása, elemzése számos jelentős

222 Kivételként említjük ezt: Kiril Sharapov: Public Understanding of Trafficking in Human Beings in Great Britain, Hungary and Ukraine. *Anti-Trafficking Review*, iss. 13, 2019, 30–49. o., <https://www.antitraffickingreview.org/index.php/atrjournal/article/view/405/338>; és vö. Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. *Magyar Rendészet*, 2016/1., 77–95. o.

223 Robert Walker: *The shame of poverty*. Oxford University Press, 2014. Chapter 4. Poverty, Shame, and Stigma (49–67); Chapter 11. Poverty, Shame, and Society (182–199). Magyarul: Robert Walker: A szegénység szégyene. *Esély*, 2016/3., 3–44. o. http://www.esely.org/kiadvanyok/2016_3/2016-3_1-1_Walker_Szegenyseg_szegyene.pdf; Az áldozathibáztatásról lásd Sebestyén Árpád: i. m. 33–34. o.

224 Robert Walker: i. m. 6., 8. o.

225 Fehér Lenke (2008): i. m. 87. o.

tudományos műben olvasható, itt csupán említés szintjén utalunk erre.²²⁶ Sajnálatos tény ugyanis, hogy „erőszakos társadalomban élünk, melyet mi magunk formálunk”.²²⁷

A mindennapi, de főleg az úgynevezett rosszindulatú agresszió egyre gyakoribbá válása szintén megjelenik az általunk vizsgált iratokban.²²⁸

Az agresszió jelenségéről, fogalmáról és elméleteiről *Hárdi István* készített egy tanulmánykötetet, amelyben jelzi, hogy a „trágár szavak korszakát éljük”. Innentől a fizikai agresszió mindennapivá válásával is szembesülnünk kell.²²⁹ „Míg az agresszió – bizonyos feltételek fennállása esetén – az élet természetes velejárója, az erőszakos bűncselekmény nem az.”²³⁰

Három agressziótípust különböztetnek meg: *verbális, kapcsolati és fizikai*.²³¹ Ezek mindegyike fellelhető az említett monográfiában.

„Gyakoribb ott az agresszió, ahol ez elfogadott közösségi norma. Mindez a társadalmi tényezők fontosságára utal. Természetesen számos más szociális tényező is lehet az agresszió hátterében: a szegénység, a munkanélküliség, a hajléktalanság, a menekültek és a kisebbségek nehéz helyzete, a társadalom peremére kerülés.”²³² Utóbbiak szinte minden általunk vizsgált esetben világosan körvonalazódtak, és egyértelmű összefüggést mutatnak.

Szexuális nevelés

Makroszociológiai szinten szólni kell a szexuális nevelésről, illetve annak felzárkózás vagy hiányos voltáról. Rendkívül fontosnak tartjuk ugyanis, hogy a gyerekek mielőbb képessé váljanak a testi integritásuk megőrzésére, kialakíthassák a testtudatukat,

226 Az agresszióról lásd Erich Fromm: *A rombolás autonómiája*. Háttér Kiadó, Budapest, 2001. Az erőszak kutatásáról lásd Pabis Eszter: *Az erőszak reprezentációi*. In: Pabis Eszter (szerk.): *Az erőszak reprezentációi*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2015, 7–22. o. Az agresszió és az erőszakos bűnözés (antiszociális agresszió) közötti kapcsolatáról lásd Haller József (szerk.): *Büntettek kriminálpszichológiája*. Dialóg Campus, Budapest, 2020, 21. o.

227 Gyurán Ildikó: *Az erőszak büntetőjogi megítéléséről*. In: Pabis Eszter (szerk.): i. m. 179. o.

228 Hárdi István: i. m. 56. o.

229 Uo. 34. o. Vö. Virág György – Kulcsár Gabriella – Rosta Andrea: *Erőszakos bűnözés*. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévay Miklós: *Kriminológia*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2016, 553–602. o.

230 Haller József: i. m. 20. o.

231 Uo. 21–22. o.

232 Hárdi István: i. m. 84. o.

ez elősegíti a határok megszabását, azt, hogy tudják és jelezzék, mi az, ami már nem jó nekik. Ezzel hosszú távon az áldozattá válás is elkerülhető(bb), nem szólva a nemi betegségekről és a nem kívánt terhességről. A szexuális nevelés ugyanakkor nemcsak az áldozattá válástól óvhat meg, hanem segíthet a lehetséges elkövetővé válás megelőzésében: azaz alakíthatja az „igényeket” is.²³³

Ehhez képest ma Magyarországon a szexuális nevelés igen elhanyagolt terület, holott véleményünk szerint rendkívüli módon összekapcsolódik a jelen kötetben tárgyalt jelenséggel, és a megelőzésben is kiemelt szerepe lenne.

Lux Elvira, a hazai szexuálpiszichológia egyik meghatározó alakja szerint „*korunk nemi betegsége a szexuális kulturátlanság*”.²³⁴

Ez ellen, azaz a szexuális és párkapcsolati kultúráért viszont éppen a szexuális nevelés eszközeinek alkalmazásával lehet a családban és (ezt kiegészítve) az iskolában is tenni.²³⁵

Sőt *Szilágyi Vilmos* szerint: „*a szexuális nevelés nem korlátozódhat a nemi működés és a védekezés technikáinak megtanítására, hanem szerepet kell vállalnia a társas kapcsolatok és az érzelmi kultúra pozitív alakításában is*”²³⁶.

Az áldozatok között az értelmi fogyatékoság elő-előkerült, az ő szexuális nevelésük, ismereteik bővítése is elsőséget kell(ene) hogy élvezzen.²³⁷

A makroszociológiai megközelítés befejezéseképpen még egy fontos területet mutatunk be, hiszen ennek is fontos üzenetértéke van, jelentősen hozzájárul a jelenség, és az ennek során megvalósított büntettek megítéléséhez: ezek az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyekben született bírósági határozatok, ítéletek.

233 Pikó Bettina: A szexedukáció kihívásai a XXI. században: fókuszban a szexuális egészség és jólét. *Egészségfejlesztés*, 2013/2–6.

234 Semsey Gábor: Szexuális nevelés az iskolában. *Iskolakultúra*, 2018/12., 17–34. o.

235 Uo. 17. o.

236 Szilágyi Vilmos: A szexuális nevelés nálunk és másutt. *Új Pedagógiai Szemle*, 2003/11., 104–107. o.

237 Lásd erről bővebben Zechmeister Andrea: Szexuális nevelés gyakorlata értelmileg akadályozott tanulók körében. *Gyermeknevelés*, 2016/3., 78–86. o.

Ítéletek „üzenete”

*„Mindhárom sértett alacsony iskolázottságú,
a világról nem rendelkezik átfogó ismeretekkel;
nehéz anyagi helyzetben élnek,
jövedelem nélkül, kisgyerekekkel.”²³⁸*

A már bemutatott TIP-jelentés, az uniós jelentések és a GRETA-országértékelések is többször hangsúlyozták, hogy az emberkereskedelemmel összefüggő ügyekben egyrészt kevés ítélet születik, azok következménye viszonylag kevés esetben letölendő szabadságvesztés, amelyek még ritkább esetben hosszú tartamúak. (Láthattuk az európai kitekintésben, hogy ez nem csak magyar probléma.)

Az ítéletek mértéke sugallja ugyan, hogy ez büntetendő cselekmény (volt), de nem eléggé, és ennek alapján a nemzetközi jelzések teljes mértékben helytállóak. Az szintén megemlítendő, hogy az eljárások sok esetben évekig elhúzódnak, majd az időmúlást a büntetés kiszabáskor enyhítő körülményként értékelik, ami szintén rossz üzenet a sértettnek és általában a társadalomnak, hiszen a bírósági ítéletek, ügydöntő határozatok fontos üzenetet, attitűdöt képviselnek a megvalósított bűncselekményekkel kapcsolatban.²³⁹

A bírói ítéletek, vagy a bírói gyakorlat elemzése itt nem feladatunk, de egyes (elemzett, ebben a tárgyban született) határozatok nyelvezetére mégis utalnunk kell, például a prostitúciós tevékenység „könnyű pénzkeresetként” való leírására, vagy a 18 év feletti sértett esetén is „lányként” való megnevezésre. Az efféle, a tárgyalóteremben és az ítéletben is megjelenő kifejezések a sértett másodlagos viktimizációjához vezethetnek, ami ezekben az ügyekben különösen káros. [Nem szólva arról, hogy sokszor a sértett (és a terhelt) nem érti a jogi terminus technicust, mit és hogyan kell(ene) megválaszolnia.²⁴⁰]

Az emberkereskedelem értelmezésével kapcsolatos bírói gyakorlat elemzésére a Kúria elnöke 2020 elején joggyakorlat-elemző csoportot állított fel,

238 Nógrád Megyei Főügyészség 1638/2013.

239 Jelen kötetben jogszociológiai szempontú vizsgálatra nem kerül sor, ezt már többen megtették, például Kondorosi Ferenc – Visegrády Antal: A jog társadalmi küldetése az európai integráció és a globalizáció korában. Complex Kiadó, Budapest, 2012; és Bencze Mátyás: Elvek és gyakorlatok. Jogalkalmazási minták és problémák a bírói ítélezésben. Gondolat Kiadói Kör, Budapest, 2011.

240 Dobos Csilla: Jogi pragmatika. A tárgyalótermi kommunikáció pragmatikai szempontú vizsgálata. In: Szabó Miklós: Nyelvben a jog. Nyelvhasználat a jogi eljárásban. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2010, 29–63. o.

amelynek jelentése várhatóan 2021 második felében már elérhető lesz, és remélhetőleg az új tényállás alkalmazásához is segítséget nyújt majd a bírának. Az elmúlt húsz év gyakorlatának összegzésével pedig talán némileg reflektál az előbbieken megfogalmazottakra is, és az ítéletek számában, minőségében is kimutatható hatást eredményez.²⁴¹

Mikroszociológiai megközelítés

A korábban említett mai magyar társadalmi és gazdasági problémák térbeli megjelenése mikroszinten még jobban érzékelhetővé teszi az emberkereskedelem és a kényszermunka jelenségét. A borsodi, szabolcsi településeken és egyes fővárosi kerületekben különösen sok esetben találoztunk vizsgálataink során ezekkel a cselekményekkel. A kiszolgáltatottság kihasználása, az abból történő haszonszerzés ezeken a területeken különösen kirívó. Ugyancsak sok esetben felmerült az uzsora-bűncselekmény, amely helyi szinten szintén ezekre az okokra vezethető vissza.²⁴²

A kiszolgáltatott helyzet az egyik fontos momentuma az emberkereskedelemnek, megítélése azonban korántsem egyszerű: mikroszinten a kiszolgáltatottság szempontjából meghatározó az áldozat élethelyzete, szociális helyzete, értelmi/szellemi képessége, egészségi állapota és vagyoni helyzete. Ezek a következők lehetnek:

1. A sértett élethelyzete
 - *gyerekek* általában: függés a szülőktől,
 - gyermekotthonban élők²⁴³,
 - anyák kisgyerekekkel²⁴⁴;

241 Somogyi Gábor: Az emberkereskedelem értelmezésével kapcsolatos bírói gyakorlat. Forum Sententiarum Curiae, 2020/1., 10–11. o. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/fsc_tanulmany/drsomogyi.pdf

242 Lásd erről Fleck Zoltán: A kiszolgáltatottság változó formái – az uzsora. In: Filó Mihály (szerk.): Tanulmányok az uzsoráról. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, 189–296. o. Betlen szerint „*sejthető, hogy vannak gócpontok, ahol a legfőbb bevételi forrás a prostitúció*”. Betlen Anna: *Legfőbb érték az ember... azaz hogy a nő. Nőelszívás: a prostitúció a gazdaságban*. Társadalmi Nemek Tudománya, 2013/1., 97. o.

243 Vö. Borza Beáta Zita: i. m.

244 Varga-Hegyí Eszter: Küzdelem egy nagyon kiszolgáltatott célcsoportért. Család, Gyermek, Ifjúság, 2007/1., 37–38. o. http://epa.oszk.hu/03400/03457/00066/pdf/EPA03457_csalad_2007_1_037-038.pdf

2. A sértett szociális helyzete
 - egyedülálló,
 - (hajléktalan);
3. A sértett értelmi/szellemi képessége
 - alacsony intellektus,
 - szellemi fogyatékoság;
4. A sértett vagyoni helyzete
 - munkanélküliség,
 - rossz anyagi körülmények,
 - hajléktalan;
5. A sértett egészségi állapota
 - alkoholizmus, drogfüggőség,
 - testi fogyatékoság (kényszerkoldultatásnál ez jól jön).

Ezen állapotokban és általában a kiszolgáltatott helyzetben mind szerepet játszik az egyes töketípusok jelenléte vagy hiánya is: a *társadalmi*, a *gazdasági*, a *kulturális* és a XXI. században – mint láthattuk – a *digitális tőke*.²⁴⁵

A társadalmi, azon belül is a kapcsolati tőke²⁴⁶ szerepe az emberkereskedelem (különösen a szexuális kizsákmányolás) során fontos: az ilyen-olyan okok miatt peremen billegők számára a túlélés egyetlen útja az ezeken a csatornákon keresztül szervezett „munka”. A rendszerváltás után megjelenő (és az uniós csatlakozás nyomán megerősödő) külföldi munkavállalás is erre vezethető vissza.²⁴⁷ Ugyanakkor Virág Tünde szerint „*a romák külföldi migrációja nem etnikai alapon, hanem társadalmi helyzet alapján szerveződik, amelyet meghatároz az adott család (egyén) kapcsolatrendszere*”²⁴⁸.

Visszakanyarodunk picit a romákhoz mikroszinten újra. A romák migrációjával kapcsolatban Virág Tünde egy baranyai település vizsgálata során tér ki néhány fontos dologra: a túlélési stratégiákban alkalmazott társadalmi kapcsolatok szerepéről, valamint a kiszolgáltatottak migrációjáról szólva

245 Ezekről és a társadalmi rétegződésben betöltött szerepükről lásd Kollár Dávid: *Életvitelcsoportok Magyarországon – a társadalmi rétegződés többdimenziós modellje*. In: Bartel-Rúzsa Zsolt – Fűrész Gábor – Pillók Péter – Stefkovics Ádám (szerk.): *Magyarország 2021. Századvég Kiadó, Budapest, 2021.*

246 Lásd Farkas Zoltán: *A társadalmi tőke és fogalmai*. *Szellem és Tudomány*, 2013/2., 106–133. o.

247 Vö. Váradai Monika Mária – Durst Judit – Fehér Katalin – Németh Krisztina – Virág Tünde: i. m.

248 Virág Tünde: *A kapcsolathálózatok szerepe a migrációban egy cigányfalu perspektívájából*. *Társadalomtudományi Szemle*, 2018/1., 163. o.

kiemeli az informális és az illegális nagy szerepét.²⁴⁹ *„Részben azok vesznek részt ebben, akik a társadalom peremén, elsősorban informális és kriminális tevékenységekből (uzsora²⁵⁰, prostitúció), azaz, akik a legszegényebbek kizsákmányolásából éltek eddig is, részben azok a legszegényebbek, akik itthon is e családoknak kiszolgáltatottan élnek. Itthon ezen enyhített a helybeli intézmények által nyújtott segítség, a helyi közösség normatív szerepe. A migrációval e kizsákmányolásra/kiszolgáltatottságra épülő kapcsolathálózat helyeződött át egy már külföldön is kriminalizált és stigmatizált térbe. A kiutazó családok kiszolgáltatottságát fokozta a nyelvismeret- és információ hiány, és a támogató intézményekhez való hozzáférés hiánya.”²⁵¹*

A társadalmi kirekesztés térbeli megjelenésével kapcsolatban már említettük, hogy településszociológusok sok kutatást végeztek, itt a tárgyalt jelenség szempontjából csak említésképpen szólnunk róla.²⁵² Miért fontos ez? A szegregátumok megkönnyítik a „toborzást”, az igénybe vevő, a potenciális kliens, a kizsákmányoló a fizikailag is jól elkülönülő, leszakadt településrészen könnyen talál magának áldozatot. Ugyanis sok esetben az áldozati és az elkövetői kör ismeretségeken keresztül, rokoni hálózatokon át mutatkozik meg. Ritkán, de előfordul, hogy hirdetésre történő jelentkezéssel kerül a sértett az elkövetővel kapcsolatba.

A sértettek leginkább a fiatalok, a kisgyermekes anyukák és az egyedülálló idősek, hajléktalanok csoportjából kerülnek ki.

„A társadalom nagy rendszereiből kiszorultak közül kerülnek ki azok a végletesen sérülékeny tömegek, amelyek az emberpiaci kínálat utánpótlását hivatottak biztosítani.”²⁵³

A sértettek tanúvallomásaiból egyértelműen kirajzolódott, hogy szégyellik saját kiszolgáltatottságukat, kevesen szeretik a családjuk/ismerőseik előtt is vállalni, milyen „munkát” végeztek, jellemzően lakóhelyüktől távol, sok esetben külföldön. Emiatt marad el sok esetben a segítségkérés is. *„A stigmának három alapvetően eltérő típusát kell megemlítenünk. Először a testi fogyatékosságokat, a különféle fizikai torzulásokat említjük. Másodikként ott*

249 Uo. 175. o.

250 Vö. Tausz Katalin: Az uzsora mint társadalmi probléma. In: Filó Mihály (szerk.): Tanulmányok az uzsoráról. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, 187. o.

251 Virág Tünde (2018): i. m. 175. o.

252 Váradi Monika Mária – Virág Tünde: A térbeli kirekesztés változó mintái vidéki terekben. Szociológiai Szemle, 2015/1., 89–113. o.

253 Betlen Anna: i. m. 103. o.

vannak az egyéni jellem szégyenfoltjai, amelyeket akaratgyengeség, zsarnokoskodás, természetellenes szenvedélyek, ingatag vagy éppen túlságosan szigorú meggyőződés és bectelenség formájában észlelünk; ezekre a tulajdonságokra leggyakrabban az egyénnek már ismert »előtörténetéből«, pl.... börtönviseltségből, alkoholizmusból, homoszexualitásból... következtethetünk. Harmadszor: faji, nemzeti és vallási hovatartozás törzsi stigmái, amelyek a családi származás vonalai mentén terjednek, és egy-egy család valamennyi tagját egyaránt beszennyezik.”²⁵⁴

Megemlítendő helyi szinten egy fontos dolog: jellemző a polgári aktivitás (de ez tovább növelendő), igenis vannak, akik jelzik a hatóságoknak, hogy látják a kiszolgáltatott helyzetben lévő áldozatot, a helyi információk átadása a rendőrség számára azonban sok esetben nem vont maga után marasztaló ítéletet, sőt sokszor büntetőeljárást sem (erről később). Holott helyben, a kisebb közösségekben a védőnő, a gyermekorvos nyilvánvalóan láthatja, hogy ha egy kisgyermekes anyuka hetekre eljár külföldre dolgozni, és a gyermek ilyenkor más gondjaira van bízva, ha egy fiatal lány egyik napról a másikra „eltűnik”, és aztán hosszú szempillákkal és műkörmökkel jelenik meg újra a településen. A munkacélú kizsákmányolás esetén szintén tudomásuk van és lehet a szomszédoknak, ismerősöknek arról, hogy az idős szomszédhoz beköltözött valaki, vagy esetleg a gyógyszerét más váltja ki, esetleg senki nem váltja ki; ha „új” hajléktalan jelenik egy a településen stb. Nyilvánvalóan ehhez szélesebb körű tudatosságnövelő kampány kell, a felismerést segítő és a sértettet támogató szervezetek elérhetőségét is magában foglaló szórólapok, kisfilmek pedig további segítséget nyújthatnak ahhoz, hogy a szűkebb környezet merjen segítséget kérni és nyújtani.²⁵⁵ A rendőrség e bejelentésekre történő adekvát, gyors válasza szintén szükséges.

Már korábban említettük: a KSH Mikrocenzusa alapján a roma nők rendkívül alacsonyan képzettek. Ezt egészíti ki a Felzárkózási Stratégia megállapítása, amely ehhez még hozzáteszi: „*egészségi állapotuk rosszabb, az egészségügyi és szociális ellátó rendszerekhez való hozzáférésben is nagyobb hátrányt szenvednek. Jelenleg nem kap elég hangsúlyt veszélyeztetettségük: családon belüli kiszolgáltatottságuk, esetenként még gyermekként történő férjhez adásuk, ahogyan akár már gyermekkorukban az emberkereskedelem és a prostitúció*

254 Goffman, Erving: A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Gondolat, Budapest, 1984, 183–184. o.

255 Az emberkereskedelem áldozatainak felismerését segítő jelek. Az ENSZ Kábítószerügyi és Bűnmegelőzési Hivatalának (UNODC) *Human Trafficking indicators* című dokumentuma alapján. <https://emberkereskedelem.kormany.hu/gyanus-jelek>

*áldozatává válásuk kockázata sem. Bizonyos problématerületeken rendkívül jellemző a roma nők szinte kizárólagos jelenléte, ezért ezekben az esetekben koncentrált beavatkozásokra van szükség. A roma nők kiszolgáltatottságának egyik alapvető forrása az alacsony iskolai végzettség és az ebből fakadó hátrányos munkaerő-piaci pozíció.*²⁵⁶

Családi kapcsolatok, családstruktúra

Az ország leszakadó rétegei és a legtöbb általunk vizsgált ügyet kibocsátó megyék között elég nagy az átfedés. Jól körülhatárolható, helyi csoportok profitalnak ezekből a cselekményekből (például a Miskolcon feltárt két rivális, ám mégis együttműködő csoport).²⁵⁷

Voltak sértettek, akiknek áldozattá válásában a családjuk is szerepet játszott: az apa, aki eladja/áruba bocsátja a lányát; a nagybácsi, aki prostitúciós munkát ajánl; az anya, aki becsmérli a lányát, amikor annak ebből elege lesz. Az ördögi körből ilyen körülmények között nehéz kilépni. Különösen annak, akinek nincsenek családi kapcsolatai, amikhez fordulhatna, és itt nemcsak a gyermekotthonban nevelkedő lányokra kell gondolni, de az özvegy, idős, kényszermunka sértettjeivé váló emberekre is.

Itt kell utalni arra, hogy mind a szexuális, mind a munkacélú kizsákmányolás a kiszolgáltatott, sanyarú helyzet kihasználására épül, így bár nyilvánvalóan az igazságszolgáltatás szereplőinek is van teendőjük e jelenség megelőzésében, a problémát önmagában az igazságszolgáltatás nem tudja megoldani, ahhoz társadalom- és szociálpolitikai lépések megtétele szükséges.

Függőségek

„[E]zt a munkát is csak úgy tudtam csinálni, hogy elkezdtem inni, tehát én amúgy alkoholista vagyok... Ez mindenkinél így van: vagy a drog, vagy az alkohol, vagy a gyógyszer. Én még tiszta lánnyal nem találkoztam” (6. áldozat).

256 Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia... i. m. 27. o.

257 Vö. Területi Statisztika, 2019/2.

A sértett felett gyakorolt irányítás megszerzésének egyik hatékony eszköze a sértett addikciójának kialakítása vagy a már meglévő kihasználása. A sértett drog- vagy alkoholfüggőségének a munka elvégzése során jelentősége van, sokkal inkább hajlandó bármit megtenni. A függőség kialakítása az áldozat szempontjából is segítség, hogy az elvégzendő tevékenység könnyebben menjen. Ugyanakkor az emberkereskedelemből való kilépés során ez egy rendkívül nagy nehézség: a függőség kezelése, a megfelelő orvos megtalálása időigényes. De időt igényel az áldozat részéről is, hogy felépüljön (fizikailag és mentálisan), és ha indult büntetőeljárás, akkor abban az eljáró szervek segítségére lehessen.

Az emberkereskedelem minden esetben a kiszolgáltatott helyzet felismerésével kezdődik: vagy az elkövető ismeri fel az áldozatét, vagy az áldozat a saját magát. Erre a (bármelyik szereplő által felismert) kiszolgáltatott helyzetre építve tud az elkövető felhívással, rábírással, csábító ajánlatokkal közel kerülni az áldozathoz.

Ezt követően is folyamatos a kapcsolattartás, ezek többsége sokszor a közösségi médián keresztül történő üzenetváltásokkal valósul meg.²⁵⁸ A toborzás a kapcsolati hálón keresztül (barátnő ismert valakit, ismerősön keresztül, családtagok segítségével stb.) működött leginkább, a hirdetésre való jelentkezésre kevés esetben volt példa. A hirdetésekkel kapcsolatban sokkal könnyebb a megelőző tevékenység szervezése, erre jobban fel lehet hívni a figyelmet, hogy a tájékozódás, a hirdető cég ellenőrzése mindenképpen fontos a jelentkezés előtt. Az ismerős által ajánlott munka során ez sokkal nehezebben megvalósítható.

A bűncselekmények elkövetésekor fontos szerepe van a tettes által gyakorolt *kontrollnak*: a toborzás, a szállítás, a szállás biztosítása és a kizsákmányolás folyamán végig. Ez sok esetben fizikai kényszer, bántalmazás formájában történik, de volt példa a munkavégzés közbeni videókamerás megfigyelésre, a laptop kamerájának e célból történő felhasználására.

258 <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017>, p. 53.

Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak – hasonlóságok és különbségek²⁵⁹

„Folyamatosan a felügyelete alatt voltam, azt mondta, hogy azért, mert tartozom neki, nem vállalhatok másik munkát, csak, amit ő mond, azt csináljam, én bolond vagyok, ne gondolkozzak” – mondta vallomásában egy kényszermunka-bűncselekmény sértettje. Ismerősek ezek a szavak? A pszichikai hatás, az „elnyomás”, a másik folyamatos megalázása ebben a vallomásban is tetten érhető.²⁶⁰

Az emberkereskedelem komplex jelenségét, összetettségét különböző módon igyekszik a szakirodalom megragadni. Az alábbiakban egy olyan aspektusra hívjuk fel a figyelmet, ami a segítő szervezetek számára ismert, ám tudományos művekben kevés szó esett róla. A kiszolgáltatott helyzetben lévő sértett szexuális, munka- vagy egyéb célú kizsákmányolásának megelőzése, annak felderítése, bizonyítása és büntetése nagy feladatot ró a nyomozó hatóság és az igazságszolgáltatás szereplőire.

Az ilyen tárgyú eljárások száma még mindig sajnálatosan alacsony, ez részben a sértettek szégyenérzetéből fakad(hat), az elkövetővel szembeni függőségi viszonyuk miatt nem fordulnak a hatósághoz, illetve a vallomásaik sokszor elmentmondások, nem egyértelműek. A 2011/36. EU Irányelv 9. cikk (1) alapján az e bűncselekmény tárgyában indult büntetőeljárást lehetőség szerint *nem csak* a sértett vallomására kell felépíteni. „A tagállamok biztosítják, hogy a 2. és 3. cikkben említett bűncselekmények ügyében folytatott nyomozásra és büntetőeljárásra a sértett bejelentésétől vagy vádemelésétől függetlenül sor kerüljön, továbbá hogy az eljárás abban az esetben is folytatódhasson, ha a sértett visszavonta a vallomását” (kiemelés tőlem: W. Sz.).

A sértettek mentális, fizikai állapotáról is szót kell ejteni: a vizsgált bűncselekmény során a sértettek olyan mértékű fizikai és lelki károsodást szenvedtek, amelynek feldolgozása hosszú időt igényel.

259 Wíndt Szandra: Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak – hasonlóságok és különbségek. Belügyi Szemle, 2020/6., 105–117. o. [2020d]

260 Hercsel Adél: i. m.

Hasonlóságok az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak között

A családon belüli erőszakkal a hazai szakirodalomban is számos tanulmány, kutatás foglalkozik, azonban kevés empirikus kutatás vállalkozik a jelenség széles körű, komplex feltárására (a gyermekbántalmazás, a kiskorú veszélyeztetése, a kapcsolati erőszak részjelenségeit viszont kutatják), ugyanakkor a tragédiába torkolló esetek miatt – az emberkereskedelemhez hasonlóan – a média által felkapott téma.²⁶¹

A 2005-ben megjelent *Családi iszonyok* című kötetben már erről ír Szöllősi Gábor: mit jelent a családon belüli erőszak kifejezés, ki és hogyan érti (néha félre), „nem jogszabály határozza meg a diskurzus tartalmát, hanem a diskurzus résztvevői törekednek álláspontjuk jogszabályi formában történő megjelenítésére”²⁶².

Időközben a 2012. évi C. törvényben (212/A §) a kapcsolati erőszak szubszidiárius tényállásként az anyagi jog része lett, de a két jelenség összetettsége és a kriminológiai jellemzőik bemutatása miatt, mégis a családon belüli erőszak kifejezést használjuk. Abban az értelemben, ahogy azt az OKRI egy korábbi kutatásában alkalmaztuk: „az együtt élő és egymással fizikai, érzelmi, anyagi, jogi függésben lévő személyek között megvalósuló erőszak, bántalmazás, visszaélés, amely magában foglalja a fizikai, szexuális, érzelmi bántalmazás vagy elhanyagolás valamennyi formáját”²⁶³.

Sem a családon belüli erőszakról, sem az emberkereskedelemtől nem tudunk valós képet rajzolni a kriminálstatisztikai adatok alapján. Mindkét jelenség esetében kijelenthető, hogy igen magas a látencia, az emberkereskedelem esetében különösen alacsony az ügyek száma (például 2016-ban az ENYÜBS adatai alapján nulla regisztrált emberkereskedelemmel összefüggő ügy volt).

Bár itt a jelenségről, annak kriminológiai jellemzőiről szólnunk, mégis érintőlegesen említést kell tenni az esetek minősítési kérdéseiről is. A kriminálstatisztika csak azokat az ügyeket jelzi kapcsolati erőszaknak, emberkereskedelemnek vagy éppen kényszermunkának, amelyeknél ez a minősítés jelenik meg. Ugyanakkor a 2012. évi C. törvény 2013. július 1-jei hatálybalépését követően a jogalkalmazói gyakorlatot vizsgálva, kijelenthető: „a rendőrségek a kapcsolati erőszak bűncselekményét és az esetleges halmazatokat (tipikusan

261 Vö. Virág György – Kulcsár Gabriella – Rosta Andrea: i. m. 579–582. o.

262 Szöllősi Gábor: A családon belüli erőszak differenciáltsága. Különbségek a nevek, a felfogások és a helyzetek szintjén. In: Virág György (szerk.): *Családi iszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 67. o.

263 Virág György: i. m.

kiskorú veszélyeztetés, magánlaksértés...) – kevés kivételtől eltekintve – egyáltalán nem ismerik fel még úgy/akkor sem, hogy annak tényállási elemeit maguk rögzítik a kezdő iratokon, összefoglaló jelentésekben, előterjesztésekben, egyéb iratokon²⁶⁴. Ezt, sajnálatos módon, az emberkereskedelem esetén is elmondhatjuk. A Btk. 192. §-ának helyes alkalmazását segítő 2018 októberében a Legfőbb Ügyészség kiadta a KSB 3771/2018/5-I-NF. 3889/2014/11. számú iránymutatását, ami az emberkereskedelem esetében a kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet értelmezését, a kerítés bűncselekményétől való elhatárolását foglalja magában, és ami e gyakorlat megváltoztatását tűzte ki célul, és várhatóan ez a statisztikai adatokban is kimutathatóan megtörténik.

Az emberkereskedelemmel kapcsolatban szintén fennáll a családon belüli erőszak, vagy a gyerekek bántalmazása során felmerülő hatalmi helyzet, és az elkövetők rendkívül hasonló eszközrendszer alkalmaznak. Úgy gondolják, hogy bármit megtehetnek a kiszolgáltatott sértettel. Az emberkereskedelemmel összefüggő ügyekben éppen ennek a kiszolgáltatott helyzetnek az értelmezése rendkívül nehéz a jogalkalmazók számára, annak erősen szubjektív megítélése miatt.

Az emberkereskedelem esetén csakúgy, mint a családon belüli erőszaknál, a sértett anyagi és érzelmi függőségben él az elkövetővel. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyekben a rossz anyagi helyzetben lévő sértettek kihasználása, megtevesztése, függővé tétele az egyik fontos lépés. Az anyagi függőségben élő sértett e helyzetből történő kilépése a kilátástalanságba még kevésbé valószínű. Ezzel kapcsolatban megemlítenéd, hogy az anyagi függés ez elkövető részéről is fennáll, hiszen az ő megélhetése a sértettől függ.

A fizikai abúzus, az agresszió szinte minden emberkereskedelemmel összefüggő ügyben előfordult. Mind a verbális, mind a testi erőszak jelen volt az esetek többségében.

*„Gyakoribb ott az agresszió, ahol ez elfogadott közösségi norma. Mindez a társadalmi tényezők fontosságára utal. Természetesen számos más szociális tényező is lehet az agresszió hátterében: a szegénység, a munkanélküliség, a hajléktalanság, a menekültek és a kisebbségek nehéz helyzete, a társadalom peremére kerülés.”*²⁶⁵ Ez utóbbiak szinte minden általunk vizsgált esetben világosan körvonalazódtak.

264 Garai Renáta: A kapcsolati erőszak bűncselekményének jogalkalmazási gyakorlata – a jogerős ítéletek tanulságai. In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 56. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2019, 38. o.

265 Hárdi István: i. m. 84. o.

A családon belüli erőszak esetében a fizikai bántalmazás eszkalálódása, egyre erősebbé válása a „ciklikuserőszak-modell”-nek megfelelően zajlik²⁶⁶, csakúgy, mint az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyek során.

A fizikai mellett a pszichikai bántalmazás jelenléte is minden esetben fellelhető, úgymint a megfélemlítés, a folytonos lebecsülés, megalázás, szégyenérzet keltése, fenntartása (lásd a *Bevezetésben* idézett vallomást).

A szexuális bántalmazás a szexuális célú kizsákmányolás esetében szintén igen elterjedt.

A szexuális kizsákmányolás során az egyik legjellemzőbb elkövetési mód az úgynevezett loverboys metódus, azaz a „szerelmi kapcsolatra” épülő játszma: az érzelmi függésben lévő, jellemzően nő sértettet a férfi a szerelmükre hivatkozva veszi rá a prostitúciós tevékenységre, miközben, ha ezt mégsem akarja megtenni, rendszerint fizikailag is bántalmazza.

„A sértett szerelmi viszonyt kezdeményez a vádlottal, két hete laknak együtt már, amikor, a vádlott elmondja a sértettnek, hogy prostituáltak futtatásával foglalkozik, a barátnője éppen Ausztriában dolgozik és küldi neki haza a pénzt, a sértett is dolgozhatna neki, fele-fele osztoznának rajta. A sértett beleegyezik ebbe Pápáról Győrbe mennek, egy éjszaka 4-5 kuncsaftot fogad, amellyel 80. 000 Ft-ot keres, de végül csak 10 ezret kap vissza. A Bécsben dolgozó barátnő ennek az új kapcsolatnak nem örült, így a vádlott eladta a sértettet a 2.-3. rendű vádlottaknak 10 ezer Ft-ért. A sértett tette meg a feljelentést. Saját vallomása szerint „kalandvágányból fogadta el első rendű vádlott segítségét, hogy ismerősénél segít helyet keresni neki, mert hazatérni a szüleihez semmiképpen nem akart. Kábítószer hatása alatt állt.”

Kiemelendő: szexuális abúzus munka- és az egyéb célú kizsákmányolások során nem fordult elő.

A fizikai korlátok, határok megsabása, az iratok elvétele, a pénztelenség, a külső kapcsolatoktól való izolálás ugyanakkor az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyek mindegyikében szerepet kapott.

Ez volt a legkérdésesebb, legvitatottabb kérdés: ha valaki szabadon mozoghat, miért nem ment el, hagyta ott az elkövetőt. Számításba ritkán vették, hogy sem irata, sem pénze, lehetősége nincsen elhagyni az elkövetőt.

Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak között ok-okozati összefüggés is fennáll, az emberkereskedelem lehet következménye a családon belüli erőszaknak. Van kapcsolódási pont az emberkereskedelem és a családon

266 Virág György – Kulcsár Gabriella – Rosta Andrea: i. m. 581. o.

belüli erőszak között, ami különösen azért fontos, mert a családon belüli erőszak esetében már rendelkezésre álló megoldási módok, módszerek emberkereskedelem során való alkalmazása, arra való kiterjesztése rendkívül előremutató lenne.

Különbségek

A családon belüli erőszak és az emberkereskedelem közötti különbségek bemutatása is elengedhetetlen: az emberkereskedelemmel összefüggő ügyekben ritka volt az, amikor csak egy sértett volt, jellemző a több sértett sérelmére történő elkövetés, és ennek megállapítása a családon belüli erőszakhoz képest sokkal nehezebb. Az emberkereskedelem áldozatát külön jogszabály alapján azonosítják, rá speciális szabályok vonatkoznak a nemzetközi elvárásoknak, uniós irányelvnek köszönhetően.

A hazai jogszabályokban expressis verbis megjelenik az emberkereskedelem áldozata fogalom is. Szót kell ejteni az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) kormányrendeletéről, amely meghatározza az azonosításban részt vevő szerveket, és tartalmaz egy kitöltendő azonosító adatlapot, amelyben szerepelnek az áldozattá válásra utaló jelek is. Az azonosításban való részvételhez a lehetséges áldozatnak hozzájáruló nyilatkozatot kell aláírnia. *„Amennyiben az azonosítást végző szerv hatáskörébe tartozó eljárása során vagy egyébként olyan magyar állampolgárra, vagy a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyre vonatkozóan, akiről alappal feltehető, hogy az emberkereskedelem áldozata, ezen helyzetről hivatalos tudomást szerez vagy azt egyébként észleli, vele azonosító beszélgetést folytat le.”*

Ez a kormányrendelet nagy, illetve közepes valószínűségre utaló jeleket határoz meg a sértett megjelenésére, személyes, valamint munkakörülményeire/tevékenység végzésének körülményeire vonatkozóan. Ezen indikátorok ismerete elengedhetetlen az emberkereskedelem áldozatainak felismerésekor.

A 2005. évi CXXXV. törvény (Ástv.) 4. § (6) alapján *„Az állam az emberkereskedelem áldozataként azonosított, magyar állampolgárságú vagy a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy számára tekintet nélkül arra, hogy az 1. § (1) bekezdésében és a 2. §-ban meghatározott bűncselekmény miatt büntetőeljárás indult-e, szükség szerint védett szálláshelyet biztosít. Védett szálláshely az emberkereskedelem áldozataként azonosított személyt befogadó és számára jogszabályban meghatározott ellátásokat nyújtó létesítmény. A bűnügyi nyomozással és büntetőeljárással való együttműködésükhöz kötődő védelem.”*

Az emberkereskedelem esetében a különböző célú kizsákmányolási formák nem szerinti specializáltsága triviális a téma ismerői számára. Az emberkereskedelem áldozatai között, különösen a munkacélú kizsákmányolás esetén, a férfi sértettek száma jelentős, míg a családon belüli erőszak esetében a férfi sértettekről sajnálatosan kevés szó esik.²⁶⁷ Ugyanakkor az emberkereskedelem férfi áldozatai részére is rendelkezésre állnak erőforrások az ő speciális igényeik kielégítésére.

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyekben az alkohol- és a kábítószer-használat a sértettek esetében gyakran fordult elő, a prostitúciós tevékenységre kényszerítettek csupán ezek (leginkább drogok) segítségével tudták a megfelelő számú klienst „kiszolgálni”, az előírt napi keresetet előteremteni, valamint sok esetben az elkövető alakítja ki az addikciót, mint az irányítás egyik módját (lásd korábban).

A családon belüli erőszak esetében a magyar társadalom általános alkoholproblémái köszönnek vissza.²⁶⁸

Az egyik legmarkánsabb különbség a családon belüli erőszak és az emberkereskedelem között, hogy az utóbbi nemcsak országon belül, hanem országhatárokon átívelő módon, más országokban is megvalósítható. A nemzetközi emberkereskedelem a szervezett bűnözés egyik legnagyobb profitot termelő ágazata.²⁶⁹

Természetesen a családon belüli erőszak is megvalósítható más országban, de az a legritkább esetben kerül a magyar hatóságok látókörébe. Ennek az egyik oka az lehet, hogy a családon belüli erőszak azonnali reakciót igényel a hatóságoktól, és ehhez nem szükséges nemzetközi együttműködés, és jellemzően egy családot érint.

A legjelentősebb különbség, hogy míg az emberkereskedelem során a *haszonszerzés* a központi elem, a családon belüli erőszakot *csupán* a hatalmi helyzettel visszaélés hatja át.

Az emberkereskedelem esetén a hatalmi viszony *kialakítása*, az azzal való *visszaélés* eszköz az elkövető anyagi helyzetének javításához, életvitelének fenntartásához, különböző addikcióinak kielégítéséhez.

267 Vö. Tamási Erzsébet: A férfiak sérelmére elkövetett családon belüli erőszak. In: Virág György (szerk.): Családi iszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 192–219. o.

268 Windt Szandra: Összefoglaló az empirikus vizsgálatról. In: Virág György (szerk.): Családi iszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 170. o.

269 Lásd Fehér Lenke idézett tanulmányait.

Mind az emberkereskedelem, mind a családon belüli erőszak esetében elmondható, hogy a sértett sok esetben nem érzi áldozatnak magát, az elkövető hosszú ideig tulajdonaként kezeli a sértettet, akként is bánik vele, sárba tiporja. Az elkövetők elhitetik a sértettekkel, hogy ők semmit sem érnek, nélkülük nem képesek semmire, „úgyis megtalálja”, hiszen „van ismerőse” mindenhol. Éppen ezért mindkét jelenség esetében rendkívül fontos a társadalmi tudatosság növelése, hogy a környezet is felismerje az eseteket, merjenek és tudjanak is jelezni a hatóságoknak. Ugyanakkor a sértetteknek is szükséges figyelemfelkeltő kampányok során elmondani, hangsúlyozni, hogy forduljanak az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT) munkatársaihoz.

A másodlagos viktimizáció megelőzése mindkét jelenség esetében különösen fontos, a már segítséget kérők, illetve az eljárásban részt vevő sértettek szinte mindegyike különleges bánásmódot igényel, ezért az igazságszolgáltatás szereplőinek is figyelembe kell ezt venniük.

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos esetekben a sértett és az elkövető között nem feltétlenül áll fenn családi kapcsolat, de a hatalmi fölény megléte, a sértett kiszolgáltatottságának megteremtése vagy annak erősítése mindenképpen meghúzódik a háttérben, ennek ismerete és felismerése a nyomozó hatóságok részéről mindenképpen szükséges ahhoz, hogy megfelelő módon tárhassa fel, minősítse a tudomására jutott esetet.

A 2020–2021-es év világjárványa sajnálatosan felerősítette a családon belüli erőszakot, az összezártság, a félelem, az anyagi kilátástalanság miatt.²⁷⁰ A segélyvonalakra több bejelentés érkezett, de a látencia így is magas lehet. A családon belüli erőszak növekedése miatt, éppen az előzőekben vázolt okokból, az emberkereskedelem jelenségében is jelentős változások következhetnek be, amelynek feltárása a következő évek kutatói feladata.

270 Lásd erről bővebben: The Covid-19 pandemic and intimate partner violence against women in the EU. 2021. <https://eige.europa.eu/publications/covid-19-pandemic-and-intimate-partner-violence-against-women-eu>

SZEXUÁLIS KIZSÁKMÁNYOLÁS

*„Nem törvénytörő, hogy valaki az legyen.
Dönthetne másképp is. Szerencsére nem sokkal találkozunk.
De vannak, ott vannak minden faluban,
és abban a rétegben,
akiknek a lehetőségei a legkevesebbek.
Ezért érzem úgy, hogy ők a nyomor áldozatai.
A kilátástalanságé. A reménytelenségé.
És bevonzza a lányokat a könnyű pénz ígérete,
a pillanatnyi öröme, mikor megkapják.
Mert van, akinek ennyi öröm már épp elég.
Mert más öröm vagy vágy megtapasztalásából
addigi életében kevés jutott neki. Túl kevés.”²⁷¹*

Az alábbiakban a Deres Petronellával 2019-ben folytatott kutatás iratelemzésének jellemzőit mutatjuk be. Az emberkereskedelem jelenségének vizsgálata ilyen nagyságú mintán korábban nem történt.²⁷² Ezt kiegészítette 2020-ban további 10 emberkereskedelemmel összefüggő, valamint közel 90 gyermekprostitúció kihasználását tartalmazó irat feldolgozása, így ezek eredményeire is utalunk majd.²⁷³

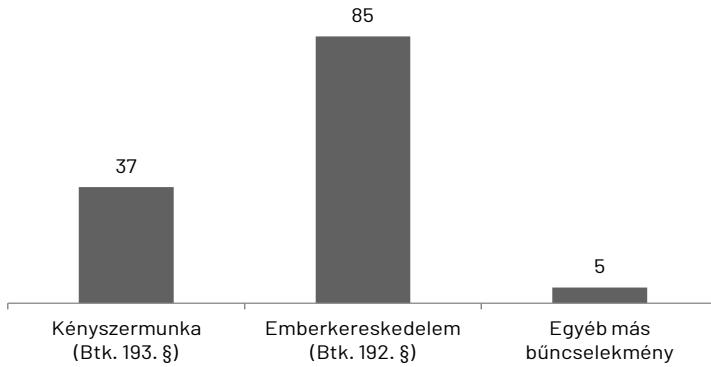
Az OKRI-ba az eredetileg bekért huszonhét helyett százhuszonhét ügyirat érkezett, az ország szinte összes megyéjéből. Bár százhuszonhét elemű mintából indultunk ki, öt azonnal kiesett, mivel nem a vizsgált deliktumokat (emberkereskedelem, kényszermunka), illetve a korábbi Btk. alapján indult ügyeket tartalmazta.

271 L. Ritók Nóra: Láthatatlan Magyarország. Tea Kiadó, Budapest, 2017, 81. o.

272 Az ügyészégi házi iratok bekérése a Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztályának segítségével történt, amelyet ezúton is köszönünk. Windt Szandra: Az emberkereskedelem és a kényszermunka jellemzői egy empirikus vizsgálat alapján. In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 57. OKRI, Budapest, 192–215. o. [2020b]

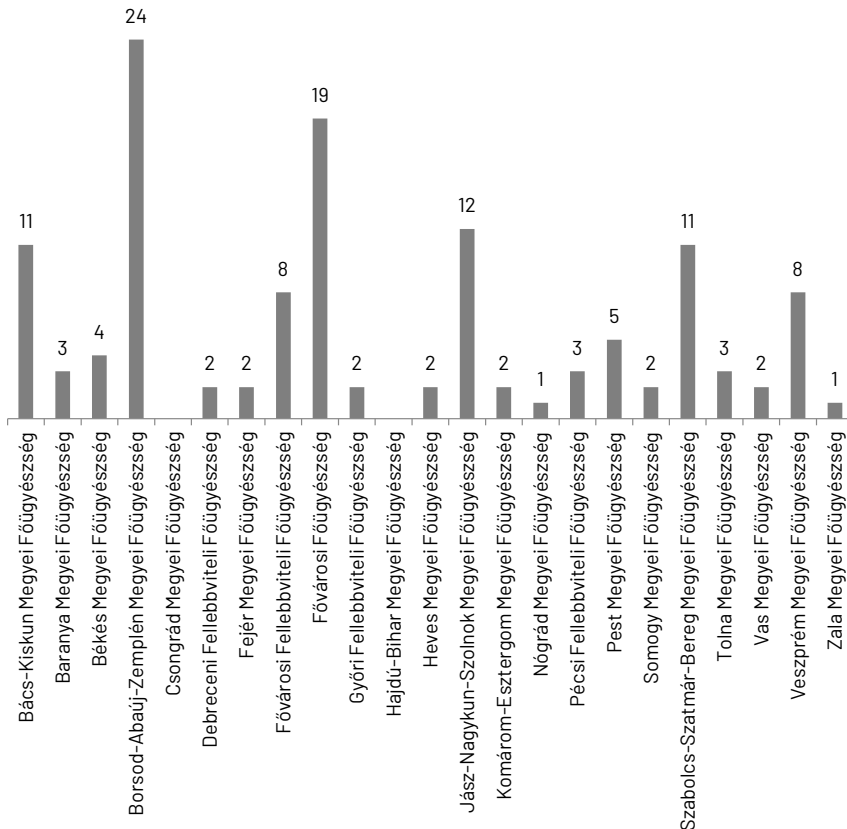
273 Windt Szandra: Az emberkereskedelem jelensége a Btk. 192. § alapján. Ügyészek Lapja, 2020/6., 35–44. o. [2020e]

13. számú ábra: A feldolgozott iratok megoszlása (N = 127)



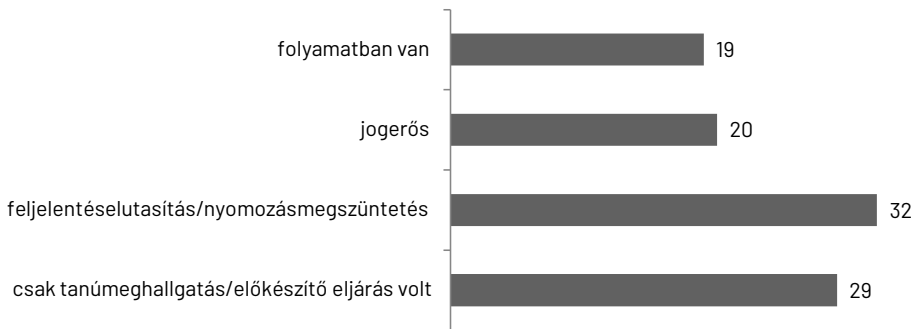
Az általunk feldolgozott iratok megyei megoszlása szerint a legtöbb (24) Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből érkezett.

14. számú ábra: Az OKRI-ba érkezett iratok megyei megoszlása (N = 127)



Az általunk feldolgozott, *emberkereskedelemmel* kapcsolatos iratok (85 irat) között hat esetben azonos ügyről volt szó, amit mind a megyei főügyészségről, mind a fellebbviteli főügyészségről megkaptunk. Így hetvenkilenc ügyet mutatunk be: ezek körülbelül fele jogerősen befejeződött, nagyobb részük feljelentésselutasítással vagy nyomozásmegszüntetéssel (25), csupán tizenhat esetben született jogerős bírósági ítélet. Harmincnolc ügy esetében az eljárás még *folyamatban volt* a vizsgálat lefolytatásakor: volt, ahol még csak előkészítő eljárás kezdődött, ahol nem készült vádirat sem, külföldi jogsegély keretében történő megkeresés volt, vagy közös nyomozó csoportok keretében itthon csupán kihallgatásokra került sor.

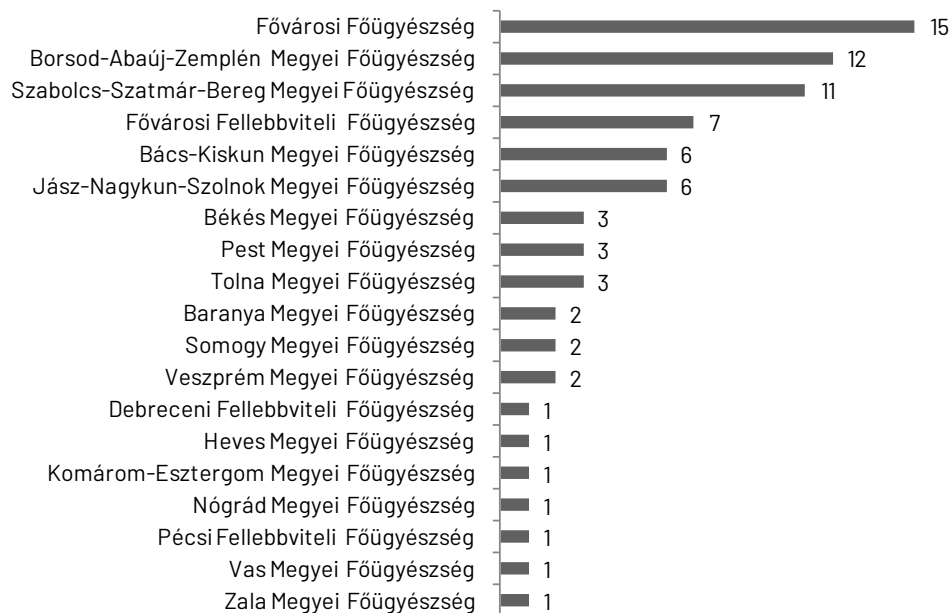
15. számú ábra: Az emberkereskedelmi ügyek jellemzői (%; N = 79)



Az emberkereskedelem tárgyú ügyek közül csupán *kettőben* szerepelt munkacélú kizsákmányolás, a többi szexuális célú volt.

Emberkereskedelmi ügyek elsősorban Budapest egyes kerületeiből, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből érkeztek.

16. számú ábra: Az emberkereskedelmi ügyek megyei megoszlása (N = 79)



A feldolgozás módja

Az általunk vizsgált iratok egy része esetében *adatlapot* is rögzítettünk *harminc* iratról: *tizenkilenc* emberkereskedelmi, *tizenegy* kényszermunkát tartalmazó ügyiratról, összesen hatvanöt elkövetőről. Az adatlapon az ügyíratra, az elkövetőre, a sértettre, az eljárásra, a bűncselekményre és a jogkövetkezményre vonatkozó adatokat gyűjtöttük.

A harminc iratból huszonegyben volt jogerős ítélet, kilencben még nem volt: ez a személyi oldalt tekintve negyvennégy vádlott esetében a bíróság már jogerős ítéletet hozott, huszonegy esetében még nem volt ilyen információnk.

A harminc iratban negyvenkilenc sértett szerepelt.

A vizsgálatunk egyik fontos kérdése a minősítés volt: a harminc ügyíratból tizennyolc esetben volt átminősítés, aminek főleg a bíróság volt kezdeményezője (11), ritkábban az ügyészség (7).

A hatvanöt elkövető közül negyvenkilenc férfi, tizenhat nő volt, a bűncselekmény elkövetésekor átlagosan harminchat évesek voltak. Negyvennyolcan emberkereskedelem, míg tizenheten kényszermunka büntette miatt kerültek az adatbázisba.

Az emberkereskedelmi ügyek jellemzői a feldolgozott iratok alapján

Tizenkilenc emberkereskedelmi ügyben negyvennyolc elkövető adatait rögzítettük, az ügyekben harminc sértett szerepelt. A munkacélú emberkereskedelem az általunk vizsgált iratokban csupán két esetben merült fel (ezekről később). Harminc elkövető esetében volt, tizennyolcnak az esetében nem volt még jogerős ítélet.

17. számú ábra: Az emberkereskedelmi ügyek elkövetői ítéleteinek megoszlása (%; N = 48)



Az általunk feldolgozott iratok alapján a szexuális kizsákmányolást szervezett, kis és/vagy specializált csoportokban, inkább több sértett sérelmére végzik. Ritkán fordult elő, bár volt ilyen is, amikor egy elkövető, egyedül valósította volna meg ezt a cselekményt. Különösen a nyugat-európai helyszíneken kellett további segítők, akik a helyi szabályoknak megfelelő szobáról/lehetőségről gondoskodtak. Az emberkereskedelem mellett más, további bűncselekményekben ritkábban érdekeltek (kábitószer néhány alkalommal felmerült). Ha mégis van másik bűncselekmény is, az is az emberkereskedelemhez kapcsolódik (például testi sértés, kitarottság).

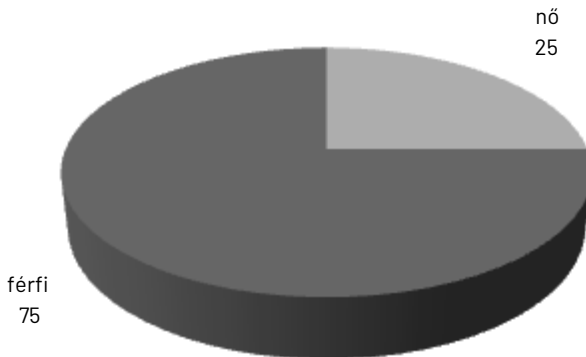
Sajnálatosan kevés információ áll rendelkezésre az ügyfelekről, kliensekről. Ennek a kutatásnak sem ők voltak a középpontjában, noha számos esetben hiányzott a róluk szóló információ: például ott, ahol tizennyolc év alatti sértettek kizsákmányolásáról volt szó. (Megemlítendő: az uniós elvárások szerint

a felhasználók elleni fellépés a kereslet csökkenéséhez, így az egész jelenség megszűnéséhez járulna hozzá.²⁷⁴⁾

Az elkövetők jellemzői

Az elkövetők háromnegyede férfi volt.

18. számú ábra: Az elkövetők nem szerinti megoszlása (%; N = 48)



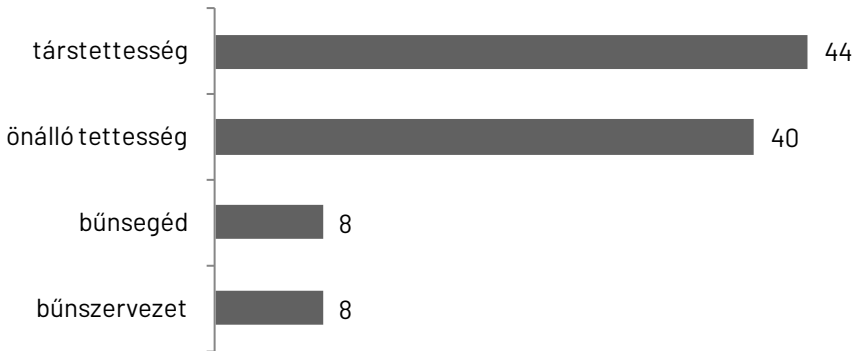
Az elkövetők átlagéletkora a bűncselekmény megvalósításakor harminchat év volt.

Iskolai végzettséget tekintve a legjellemzőbb a befejezett nyolc osztály volt. Tíz elkövető esetén nem volt semmilyen adat erre vonatkozóan.

Látható, hogy ezt a deliktumot többen valósítják meg, mégis meglepően alacsony volt a bünszervezetben történő elkövetés.

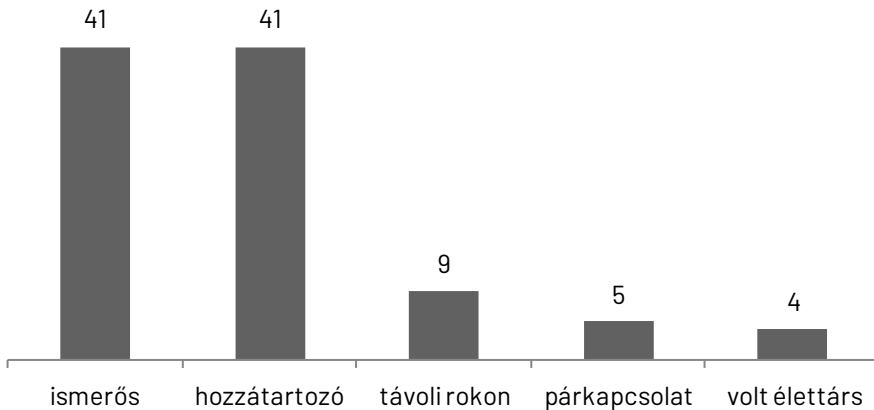
274 A 2011/36/EU irányelv (2011. április 5.) 18. cikk (4) – a szolgáltatások igénybe vevőjének szankcionálást írja elő. Éppen ezért 2016-ban elkészült az úgynevezett *Felhasználókról szóló jelentés* [COM(2016) 719 final].

19. számú ábra: Az elkövetők minősítése (%; N = 48)



Ha több elkövető közösen követte el a cselekményt, ők hozzátartozók voltak (például apa-fiú, testvérek, unokatestvérek).

20. számú ábra: Ha több elkövető volt, a közöttük lévő kapcsolat megoszlása (%; N = 48)



Az elkövetők vagyoni helyzetéről elmondható: sok esetben nem állt rendelkezésre semmilyen adat. Húsz elkövető esetében volt arról információ, hogy dolgozott és van jövedelme. Vagyoni helyzetet tizenegy terhelt esetében lehetett az iratokból feltárni. Tartozással kapcsolatban csupán öt személynél találtunk adatot. Foglalkozásukat tekintve nyolc alkalmazott, hat-hat munkanélküli, alkalmi munkás volt, hárman gyesen, gyeden, hetükről semmilyen adat nem állt

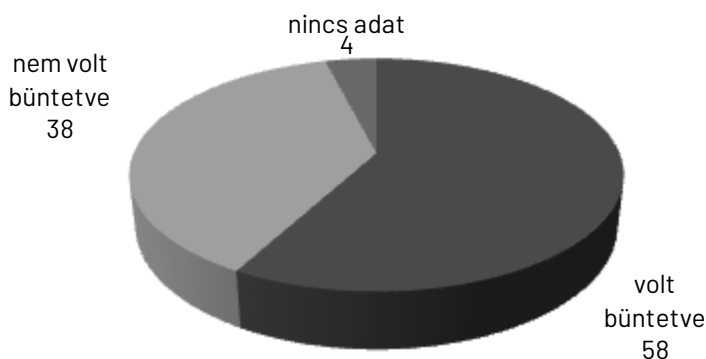
rendelkezésre. Az elkövetők demográfiai hátterét az iratok jelentős részéből nehéz volt megismerni.

A negyvennyolc vádlottból negyvennégy magyar, négy kínai állampolgár volt.

Az elkövetők családi állapotáról elmondható, hogy huszonegyen élettársi kapcsolatban, öten házastársukkal élnek, tizenhárom hajadon/nőtlen volt.

A büntetett előélettel kapcsolatban fontos elmondani: a negyvennyolc elkövetőből huszonnyolc volt korábban büntetve, tizennyolc nem, két esetben nem találtunk információt erre vonatkozóan.

21. számú ábra: Volt-e korábban büntetve a terhelt? (%; N = 48)



Lopás és garázdaság volt a legjellemzőbb korábban megvalósított deliktum. De volt olyan is, aki már korábban is bűnösnek bizonyult prostitúció elősegítése vagy kerítés miatt.

Tudatmódosító szer (alkohol és/vagy drog) használatát csupán három esetben találtuk, negyvenöt elkövetőnél nem volt információ erre vonatkozóan.

A sértettek jellemzői

Az ügyek jellemzően szexuális célú kizsákmányolást tartalmaztak, így szinte minden iratban nő sértettel találkoztunk, az átlagéletkoruk a bűncselekmény elkövetésekor harminchárom év körül volt, ami azt jelenti, hogy voltak nagyon fiatalok (tizenhárom éves) és középkorúak (ötvenéves) is. A sértettek magyar állampolgárok, kínai sértettek csupán egy iratban szerepeltek.

Az iskolai végzettségükre, családi állapotukra, jövedelmi, vagyoni helyzetükre és a tartozásaikra vonatkozóan rendkívül kevés adatot találtunk, így az ő szociológiai hátterük feltérképezése is nehézségekbe ütközött.

Az elkövető és a sértett közötti kapcsolat: az ügyek többségében a sértett az elkövető szexuális kitartója, futtatottja.

A sértettek közül sok esetben nincsen adat arra vonatkozóan, hogy gyakorolta-e eljárási jogait. Ugyanakkor, akik igen, ők inkább feljelentést tettek, illetve magánindítványt nyújtottak be.

Az eljárás jellemzői

Leggyakrabban a sértett (14) és a rendőrség (12) kezdeményezte az eljárást, hét esetben a bűncselekményt észlelő személy. Négy esetben nem derült ki, milyen módon indult az eljárás.

A vádemelés során a tanúvallomásokra épült a bizonyítás, de az okiratok és a terhelt vallomása is fontos volt. Szakértő bevonására is sor került sok esetben: igazságügyi pszichológus, illetve elmeorvos.

A nyomozás befejezéséig huszonnégy esetben hat hónap és egy év közötti időszak is elegendő volt, két évnél hosszabb időre tizenhárom esetben volt szükség.

A (jogerős) ítéletig kilenc esetben további két-három év, tizenkettőben három évnél hosszabb idő telt el, amely nyilvánvalóan rendkívül hosszú időnek mondható, és a kiszolgáltatott helyzet bizonyítása, a sértett felkutatása nehézségekbe ütközött.

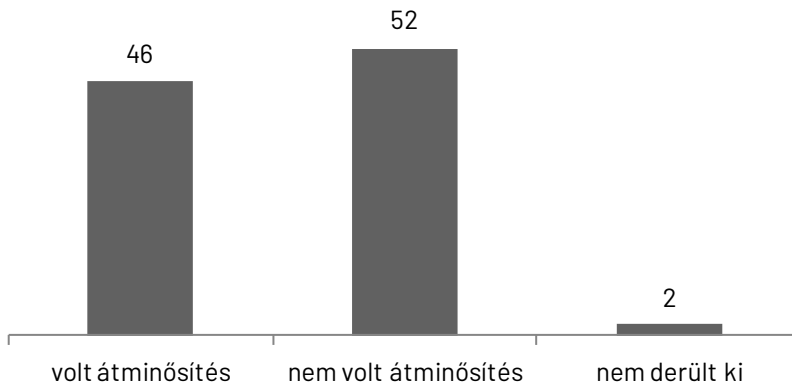
Huszonnyolc terhelt volt őrizetben és tartóztatták le a cselekménye miatt, négy terhelnél lefoglalás, és hétnek az esetében lakhelyelhagyási tilalom is szerepelt az ügyiratban.

A bűncselekmény adatai

Az általunk adatlapon rögzített iratokban 2010 előtti bűncselekményt négy terhelt, 2011–2013 közöttieket harmincegy, 2014 utániakat tizenkettő valósított meg.

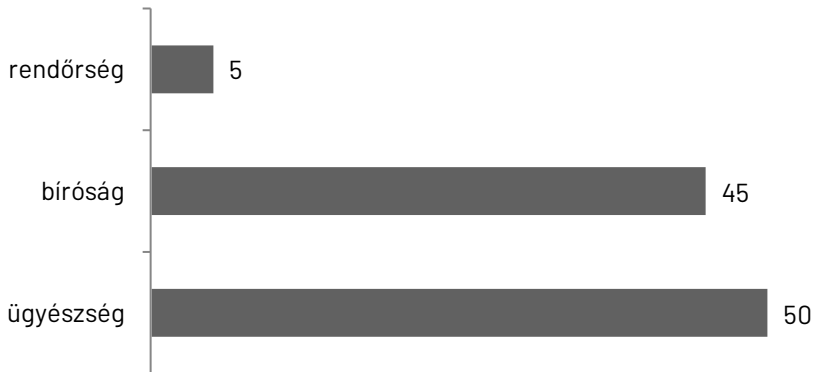
Az emberkereskedelemmel gyanúsított terhelteknél huszonnégy esetben volt átminősítés (főleg kerítésről), huszonötnél nem, egy esetben nem derült ki.

22. számú ábra: Volt-e átminősítés? (%; N = 48)



Az emberkereskedelmi ügyek esetében láthatóan inkább az ügyészségek kezdeményezték a minősítés megváltoztatását, a bevezetőben említett iránymutatást követően.

23. számú ábra: Ki minősített át? (%; N = 22)



Az iratok alapján a legjellemzőbb módszer a kizsákmányolás céljából eladás volt.²⁷⁵

²⁷⁵ Az árakra példaként említhető: második sértettet megvásárolták elsőrendű vádlottól kétszázézer forintért és egy Mercedesért (Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség, 1133/2014. számú ügy).

A vizsgált iratokban rendkívül sok esetben a fenyegetés és a sértett sanyargatása is együtt járt a verbális és fizikai erőszakkal.

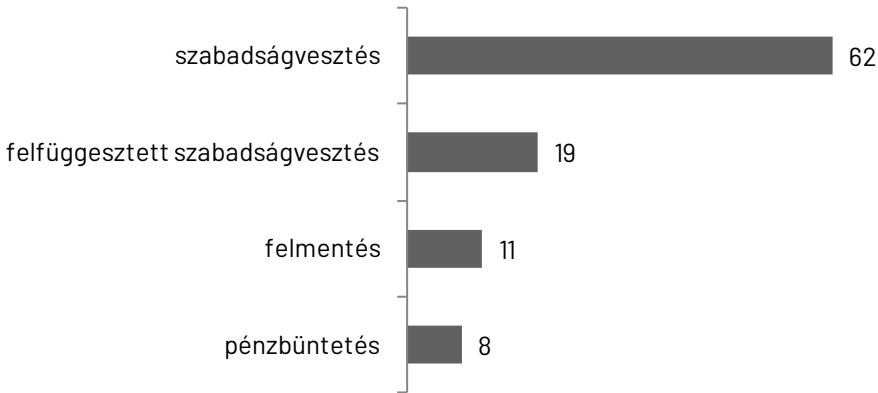
A büntetőjogi jogkövetkezmény

A büntetések kiszabásakor huszonnyolc elkövetőnél számítottak enyhítő körülmények: a kiskorú gyermek, az időmúlás, a büntetlen előélet és a beismerés.

Huszonöt elkövető esetében a bíróságok súlyosító körülményt is figyelembe vettek: a büntetett előéletet, a visszaesést, a (kettőnél többszöri) halmazatot, a kitartó módon/különös kegyetlenséggel/aljas indokból/garázda jellegű elkövetési módot.

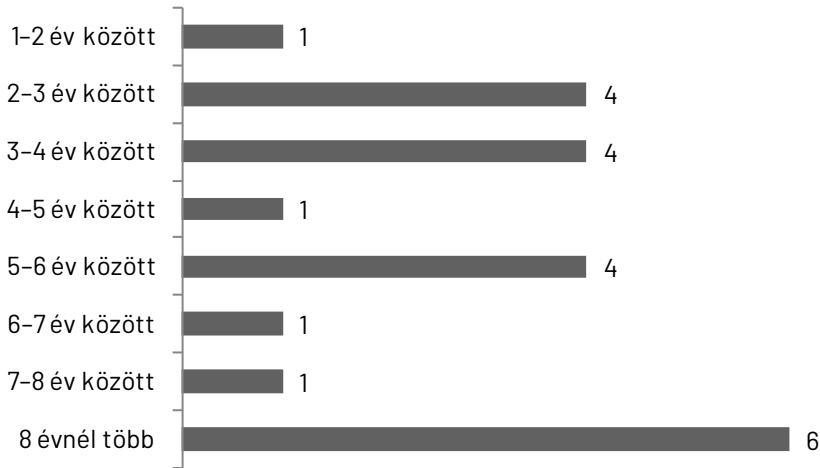
Ezek alapján a marasztaló ítéletekben kiszabott ítéletek kétharmada szabadságvesztés volt, kb. ötödének a végrehajtását felfüggesztették.

24. számú ábra: Büntetések megoszlása (%; N = 30)



A szabadságvesztés-büntetések mérték szerinti megoszlásáról elmondható, hogy a huszonkét szabadságvesztés-büntetésből hat nyolc évnél hosszabb tartamú volt.

25. számú ábra: A szabadságvesztés-büntetések mérték szerinti megoszlása (N = 22)



Mellékbüntetés szabadságvesztés mellett: tizennégy esetben közügyektől eltiltás. Emellett három esetben kiutasítást is elrendeltek a bíróságok. Egy alkalommal szerepelt pártfogó felügyelet intézkedés.

Két pénzbüntetés volt csupán: az egyik esetben száz-, a másikban kétszáz-ezer forintra büntették a vádlottat.

Hét felfüggesztett szabadságvesztés-büntetés volt: ebből két esetben pénzmellékbüntetés, két esetben vagyonekobzás is.

4. számú táblázat: A bűncselekmény módszere és a jogkövetkezmény kapcsolata

	Szabadságvesztés	Pénzbüntetés	Felfüggesztett szabadságvesztés	Felmentés
Kizsákmányolás céljából eladással	8		3	2
Kizsákmányolás céljából megvásárlással	7		2	1
Kizsákmányolás céljából szállítással			1	
Eladással	1	2	1	
Szállítással				2
Erőszakkal	1			
Megtévesztéssel	1			
Üzletszerűen	4			

Húsz esetben volt anyagi halmazat, tíz elkövetőnél nem volt halmazati büntetés.

Modus operandi

A szexuális kizsákmányolás céljából történő emberkereskedelmi ügyeket a helyszínük szerint, az „elérhetőség” alapján az alábbi módon lehet csoportosítani.

A klasszikus, közút melletti prostitúcióra kényszerítésre sok példát találunk, mind itthon, mind külföldön (például Olaszországban). Ez volt a legjellemzőbb elkövetési mód.

Emellett azonban említhető még az, amikor ismeretség, ismerős által szervezik be és „házhoz viszik”, a klienshez a sértetteket „szájhagyomány”, informális „hirdetések” alapján:

- Ötödrendű vádlott (nő) szervezte az ügyfeleket, a szexuális aktusok helyét, idejét, árát, ő vette át az összeget (receptiósként); a terheltek szállították az ügyfelekhez a sértetteket.²⁷⁶

276 Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség, 1133/2014. számú ügy.

- Az első- és harmadrendű vádlottak a saját (akkor tizenhárom éves) lányukat ajánlották fel a másodrendű vádlottnak egy-egy hétvégre, aki alkalmanként tizenötezer forintot fizetett.²⁷⁷

Egyre elterjedtebbnek tűnik a sértettek interneten történő „hirdetése”, reklámozása is, például a Rosszlanysok.hu, a Videkilanyok.hu és egyéb oldalakon. A sértettek egy részéről fényképeket készítettek az elkövetők, ezek felhasználásába, interneten történő közlésébe (és az ezzel hirdetett szolgáltatások milyenségébe) sok esetben nem volt beleszólásuk. A saját oldaluk belépési jelszavát nem ismerték, az elkövetőtől való elváláskor ez problémát is okozott. Az ezeken az oldalakon megadott telefonszámon általában nem a sértett jelentkezett, hanem egy „recepció”.

- A sértettet a Rosszlanysok.hu oldalon hirdették általa ismeretlen módon, és utólag tudta meg azt is, hogy felrakták egy szexchatre is, és a nevében írogattak.²⁷⁸
- Angliában zsákmányolta ki és az Adultwork.com honlapon hirdetett sértetteket egy magyar nő és angol férje. A sértettek vallomása alapján: „Családtagjaim szegénységben éltek itthon, és őket akartam támogatni.”; „Nem tudom pontosan, milyen honlapokon hirdettek engem.”; „Két lánnyal laktam együtt és szexuális szolgáltatásokat nyújtottunk olyan férfiaknak, akik lefoglaltak minket, 50%-ot kellett leadni, labkért nem kellett fizetni.”; „A pénzt színes borítékba tettük, minden lánynak megvolt a saját színe, a pénzt széfben tartottuk.”; „Szonya küldte az sms-t, mikor érkezik a vendég és mennyi pénzt kell kérnem tőle.”²⁷⁹
- A Miskolcianyok.hu-n hirdetett sértett mentális zavarban és enyhe fokú gyengeelméjűségben szenvedett, az őt kizsákmányoló terhelt „2018. áprilistól a sértettet szexuális cselekmény végzésére, anyagi haszonszerzés céljából különböző internetes prostitúciós hirdetésekben a róla feltöltött fényképekkel regisztrálva, majd lakásába kuncaftokat intézett, heteken keresztül napi 4-5 alkalommal, melyből befolyó összeg felét vagy egészét elvette”²⁸⁰.

277 Bács-Kiskun Megyei Főügyészség, 228/2018. számú ügy.

278 Békés Megyei Főügyészség, 186/2019. számú ügy.

279 Békés Megyei Főügyészség, 31/2018. számú ügy.

280 Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség, 770/2018. számú ügy.

A nemzetközi ügyek jellemzői

A magyar elkövetők által magyar sértettek európai országokban történő kizsákmányolása is megjelent a feldolgozott iratokban. A svájci, a brit, a belga és a holland hatóságok munkája, az általuk küldött kihallgatáshoz készült és a magyar hatóságoknak elküldött tanúknak szóló kérdései, az ítéletek szövegei az ő hozzáállásukat, profizmusukat tükrözte, amely a magyar hatóságok számára is jó példaként szolgál. Az eljárások gyorsabban fejeződtek be jogerős ítélettel (megemlítendő, hogy a büntetések mértéke nem volt kiemelkedő), de szót kell ejteni arról is, hogy sok esetben a közös nyomozó csoportok (JIT) felállítása időigényesebb feladat volt ezekben az ügyekben.

A nemzetközi ügyek egyik sajátossága, hogy a magyarországi és a külföldön történő elkövetés nem kizárólagos, ezek gyakran egymást követik, a magyar tapasztalatok után viszik a sértettet külföldre, vagy amikor hazajön „pihenni” a sértett, itthon is dolgoznia kell. A külföldi munka csábítóbb pénzkereseti lehetőséggel kecsegtet, így az sok esetben a középtávú cél az elkövetők szempontjából.

A kínai bűnszervezetről

A hazánkban külföldiek által megvalósított szexuális célú kizsákmányolás csak egy ügyben merült fel. A fővárosban élő kínai, illetve távol-keleti férfiak számára kínáltak Kínából toborzott és szállított lányokat, bár a lebukásuk előtti időben már magyar állampolgárságúakat is. Rendkívül szervezett, profi felépítésű bűnszervezetről volt szó.

Az *Újszemle* című mandarin nyelvű hetilapban hirdetésben kínálták szexuális szolgáltatásaikat. A megrendelők a fenti újsághirdetésre történő bejelentkezés alapján vehették igénybe a szolgáltatást. Kínában toboroztak sértetteket, akik Milánóig repülővel, onnan gépkocsival utaztak Magyarországra, az úti-költség ledolgozásáig a sértett nem kapott jövedelmet. Madám vigyázott rájuk, aki a nyomozó hatóságok szerencséjére egy füzetben rögzítette a többi között a forgalmat, a bevételt, a kliensek számát. Nyilvánvalóan lehetetlen itthonról

a Kínában történő toborzás módját felderíteni, vagy a sértettek további sorsát, boldogulását nyomon követni.²⁸¹

Nyomozásmegszüntetések

Említést kell tennünk azokról az ügyekről is, amelyekben nyomozásmegszüntetések történtek, véleményünk szerint ezeket is érdemes bemutatni, mert a jogalkalmazói gyakorlat megváltoztatása szempontjából tanulságos. Az emberkereskedelmi ügyek esetében többnyire a sértett szavahihetősége kérdőjeleződött meg, illetve csak a sértett vallomása állt rendelkezésre, amely nem alapozta meg az eljárás tovább folytatását. Néhány esetet bemutatunk, amelyek jól érzékeltetik, mely ügyekben fordult ez elő.

- Rendőri jelzés és a rendelkezésre álló adatok alapján a sértettet Magyarországon eladták, és ötvenezer forintért külföldön prostitúciós tevékenységre kényszerítik, a sértettet nem találták meg. A terhelt részére valaki Belgiumból rendszeresen pénzt utal, a bűncselekmény nem állapítható meg.²⁸²
- A sértett állítása, miszerint a vádlottól ajánlatot kapott angolai munkavégzésre, nem volt bizonyítható, a nyomozást megszüntették, végül a sértett ellen hamis vád miatt eljárás indult.²⁸³
- Az innsbrucki államügyészség feljelentése alapján K. J. b.-i lakos a nő sértettet prostitúciós tevékenység folytatására toborozta, majd eladta őt harminc euróért volt élettársának, a terhelt ismeretlen helyre távozott, nem találták meg.²⁸⁴
- A p.-i gyermekotthon vezetője tett feljelentést emberkereskedelem előkészülete miatt. A gyanúsított több alkalommal megjelent a gyermekotthonnál, ott gyermek- és fiatakorú lányokat próbált rávenni arra,

281 Fővárosi Főügyészség, 18401/2013. számú ügy. Erről a sajtóban is lehetett olvasni: <https://hirado.hu/belfold/kekfeny/cikk/2019/03/19/hazajukban-nyomorgo-lanyokat-hasznalt-kis-pang-a-kinai-futtato#>

282 Heves Megyei Főügyészség, 1062/2017. számú ügy.

283 Veszprém Megyei Főügyészség, 315/2014. számú ügy.

284 Baranya Megyei Főügyészség, 920/2017. számú ügy.

hogy az intézetet engedély nélkül elhagyják, majd hamis vagy hamisított okmányokkal külföldre menjenek vele.²⁸⁵

- Sértett nő feljelentést tett gyanúsított ellen, hogy őt Svájcba vitte azzal, hogy takarítói munkát kell végeznie, azonban ott erőszakkal és fenyegetéssel prostitúciós tevékenységre bírta rá. Sértett visszavonta a vallomást, sérülései eleséstől származnak, ellene hamis vád miatt indult eljárás.²⁸⁶
- A sértettet M. belterületén egy mikrobuszba betették és E.-re vitték, elvették a pénztárcáját és tizenötezer forintját, bántalmazták, megöléssel fenyegették, eladták egy másik férfinak, hogy külföldön prostituáltként dolgozzon. Csak sértetti vallomás állt rendelkezésre, a nyomozást megszüntették.²⁸⁷

A szexuális célú kizsákmányolás jellemzői, okai, szereplői, kriminológiai aspektusok

A *szexuális kizsákmányolás* a leggyakoribb, azaz jellemzően a (gyermeket és felnőtteket érintő) prostitúciós tevékenységekkel összefüggő cselekmények a legelterjedtebbek, emiatt ezekre nagyobb figyelem is irányul.

A kerítés, a kitartottság, a prostitúció elősegítése mind szoros kapcsolatban áll a prostitúcióval, úgynevezett prostitúció körüli élősdi bűncselekmények, ezek elkövetői a prostituáltakat kizsákmányolják, belőlük hasznot húznak.²⁸⁸ Ezen élősdi bűncselekmények egyike sem mentes az erőszaktól, azokat jellemzően átszövik a függőség és a kényszer elemei.²⁸⁹

Már volt szó arról, hogy 1991-ben Kránitz Mariann kutatásában a prostitúciót vizsgálta, de az akkor összegzett tanulságokat közel három évtized távlatából újra idézhetjük: a jelenség háttérében *„a családi kötelek lazulása, a családok szétesése; a megfelelő nevelés és felügyelet hiánya; a kedvezőtlen*

285 Baranya Megyei Főügyészség, 207/2017. számú ügy.

286 Bács-Kiskun Megyei Főügyészség, 835/2014. számú ügy.

287 Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség, 2145/2014. számú ügy.

288 Fehér Lenke (2007): i. m. 115. o.; és vö. Tamási Erzsébet: Budapest-prostitúció. A fővárosi prostitúció rendészeti szempontú vizsgálata. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015, 49–69. o.

289 Vö. Fehér Lenke (2008): i. m. 144. o.

*lakásviszonyok; az alkoholfogyasztás, valamint a bűnözői környezet mutatható ki*²⁹⁰.

Ma is igazak a Kránitz Mariann által feltárt motivációk egyes elemei: a tinédzserprostitúció kiváltásában, elősegítésében és megkönnyítésében szerepet játszó tényezőket három nagyobb csoportra osztotta: a tudatos, szituatív, valamint az általános pszichoanalitikai motivációk.²⁹¹

Ezek alapján 2021-ben is megfogalmazhatók a szexuális kizsákmányolás (és nem csak a tinédzserprostitúció) mögött meghúzódó okok:

1. Tudatos motivációk
 - a. gazdasági-anyagi problémák, könnyű pénzszerzési forrás,
 - b. a rábíró, csábító, betanító mikrokörnyezet, elsősorban a strici hatása,
 - c. kalandvágy,
 - d. elhelyezkedési gondok, munkanélküliség;
2. Szituatív motivációk
 - a. gyermek- és kora ifjúkori negatív élmények,
 - b. szülői negligálás és abúzus,
 - c. rossz döntések sorozata: például az alkohol hatása alatt;
3. Általános pszichoanalitikai motivációk
 - a. szeretetehség/a törődés iránti igény,
 - b. szellemi retardáció, örökletesen csökkent elmebéli képességek,
 - c. a szexuális irányultság általános, negatív lélektani motivációi.²⁹²

Az emberkereskedelem prostitúcióhoz való kötődése arra vezethető vissza, hogy az egyszerű adásvételt követően a fogalom egyre inkább magában foglalta az elmúlt két évtizedben a prostitúció céljából történő elkövetést, hiszen a jelenség jelentős részét teszi ki a szexuális kizsákmányolás.

*„A prostitúció és a rá épülő kizsákmányoló cselekmények igen vitatott és folyton változó társadalmi jelenségek, melyeket gyakran és nem mindig indokolatlanul összekapcsolnak az emberkereskedelemmel, embercsempészettel és a szervezett bűnözés más formáival.”*²⁹³

290 Kránitz Mariann: Prostitúció fiatal korban – tinédzser prostituáltak. In: Vókó György – Tamási Erzsébet (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 50. Jubileumi kötet. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2013, 77. o.

291 Uo. 79–80. o.

292 Uo.

293 Fehér Lenke (2008): i. m. 83. o.

A prostitúció és az emberkereskedelem között bonyolult és sokrétű kölcsönhatás van. Igen fontos ugyanakkor a két jelenség közötti különbségtétel, valamint a jelenség kezelésénél az *eltérő* eszközrendszer alkalmazása is.²⁹⁴ A prostitúció jelenségének tiltására, korlátozására vagy engedélyezésére kidolgozott szabályozási modellek közül (talán a svéd modellt kivéve) egyik sem tudja azt megszüntetni, csupán annak befolyásolására képes. A szabályozás filozófiája és jellege szerint alapvetően a *prohibicionista*, az *abolicionista* és a *reglementációs* modell vált ismertté, illetve a későbbi fejlődés azok új, „neo” vagy módosított változatait alakította ki.²⁹⁵ Ma már e modellek modernebb, a megváltozott viszonyokhoz igazított megközelítései léteznek. A kombinált formák közül megemlíthető például a magyar, amely korlátozott abolicionista modellt követ. Az úgynevezett svéd modell (amely nem a prostituáltat, hanem a szexuális szolgáltatás igénybe vevőjét, a klienst rendeli büntetni, s ugyanakkor a prostituáltat segíti kikerülni az ilyen élethelyzetből) egy új, gyökeresen más megközelítést tükröz. A korábbiaktól eltérően nem a kínálati oldalt, nem a prostituált cselekményét helyezi a vizsgálat és a szabályozandó kérdések középpontjába, hanem a keresleti oldalt, azaz a szolgáltatás igénybe vevőit szólítja meg. Sikere a komplex kezelésnek és új szemléletmódjának köszönhető.²⁹⁶ Az emberkereskedelem tényállásában 2020. július 1. óta az igénybe vevő szankcionálása a svéd modell felé mutat ugyan, azonban egyelőre a prostitúcióval kapcsolatos szabályozásban ezt nem látni. Ugyanakkor a svéd modellről még annyit kiemelünk, hogy az társadalmi problémaként tekint a prostitúcióra, annak kezelésében ezért főleg a megelőzést, mind a keresleti, mind

294 A két jelenség szabályozásának kapcsolatáról: Niklas Jakobsson – Andreas Kosadam: The law and economics of international sex slavery: Prostitution laws and trafficking for sexual exploitation. *European Journal of Law and Economics*, vol. 35, 2013, pp. 87–107.; és Simon Hedlin: Can prostitution law reform curb sex trafficking? Theory and evidence on scale substitution, and replacement effects. *University of Michigan Journal of Law Reform*, vol. 50, no. 2, 2017, pp. 329–386.

295 Ezekről lásd bővebben Fehér Lenke (2008): i. m. 84–89. o.; és Simon Hedlin: i. m.

296 Fehér Lenke (2008): i. m. 99–102. o.; és vö. Tamási Erzsébet: Egy törvény exportja. A prostitúció szabályozásának svéd modellje. *Jogelméleti Szemle*, 2011/4.; és Tamási Erzsébet: Tiltás vagy támogatás. Idealizmus vagy realitás. A prostitúció szabályozásának alternatívái. *Magyar Jog*, 2012/6., 321–333. o.

a kínálati oldalon, a szexuális nevelést, a társadalompolitikai²⁹⁷, áldozatsegítő, őt támogató programokat foglalja magában.²⁹⁸

A helyszín tekintetében az utóbbi másfél évtizedben a prostitúció megjelenésének átstrukturálódása figyelhető meg: az utcai prostitúció visszaszorulása mellett a magánlakásokba, (külföldön és hazánkban is) bordélyházakba, és egyre inkább a már említett digitális térbe helyeződik át.

A prostitúcióval összefüggő szexuális kizsákmányolásban részt vevők:

- a szexuális szolgáltatást nyújtó (prostituált);
- a szexuális szolgáltatást igénybe vevő (kliens, felhasználó);
- a profitorientált személy (élősködő, prostitútor²⁹⁹).³⁰⁰

Prostituált – áldozat, a sértetti oldal

*„Én ráálltam a dologra és megbíztam bennük,
mert mégis rokonaim és nem gondoltam,
hogy nekem ebből bármi problémám lehetne.”³⁰¹*

A sértetti oldal bemutatásakor szintén említést kell tennünk a tizennyolc év alatti, különösen kiszolgáltatott helyzetben lévőkről, különös tekintettel a gyermekotthonokban élőkre.

Forrai Judit tíz éve hasonló következtetésre jutott. Ennek alapján egyértelmű, hogy sajnálatos módon nem sikerült előre lépniük e jelenség ügyében.

„A lányok nagy részét a barátjuk biztatta, vagy többségük az állami intézetből kikerülve lány felhajtók hálójába kerülve kezdik el a prostitúciót. Kiépített hálózat férkőzik az intézeti lányok bizalmába, elkápráztatva a jó anyagi lehetőséggel hamar, kevés ellenállásba ütközve megnyerik őket arra, hogy csakis ez az út az egyetlen lehetőség a sok pénz megszerzésére, az anyagi biztonság megalapozására. A rossz gazdasági, anyagi helyzetben lévőknek, iskolázatlanoknak,

297 A társadalompolitikáról lásd Ferge Zsuzsa: Magyar társadalom- és szociálpolitika 1990–2015. Osiris Kiadó, Budapest, 2017, 21–25. o.

298 Vö. Írország példáját a svéd modell átvétele kapcsán. Laura Mcmenzie – Ian R. Cook – Mary Laing: Criminological Policy Mobilities and Sex Work: Understanding the Movement of the ‘Swedish Model’ to Northern Ireland. *The British Journal of Criminology*, vol. 59, iss. 5, 2019, pp. 1199–1216. <https://academic.oup.com/bjc/article/59/5/1199/5290226>

299 A prostitútor kifejezésről lásd bővebben: Kránitz Mariann: i. m. 66. o. 4. lábjegyzet.

300 Forrai Judit: Szex, prostitúció, erőszak. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2009, 129–141. o.

301 Békés Megyei Főügyészség 186/2019.

szakma nélkülieknek, munkanélkülieknek ez az egyetlen lehetőség a kiemelkedésre. Ezért nagyon sok helyen maga a család kényszeríti vagy eladja a fiatal lányt, megértetve vele azt, hogy így válik családfenntartóvá. Ugyanez a szituáció fordul elő olyan családoknál, ahol a férj elveszítve állását a feleségét, a gyerekek anyját küldik az utcára a család megélhetéséért. Sokan barátnő vagy testvér hatására kerülnek a prostitúció hálójába, sokat a kíváncsiság hajt ennek kipróbálására.”³⁰²

Forrai Judit szerint „a fiatal lányok könnyen válhatnak az emberkereskedők prédájává, mert a tizenéves lányokra, mint általában a serdülőkre jellemző, hogy: kísérletezők, nem gondolják végig a dolgokat, önellátók szeretnének lenni, sok pénzzel akarnak rendelkezni.”³⁰³

Az áldozattá válás dinamikájára, a kiből lehet áldozat pszichológiai megközelítésére is utalnunk kell itt. *Sebestyén Árpád* szerint „Áldozat mindenkiből lehet. Kizsákmányolttá válhat bármilyen szociális háttérű, életkorú, nemű vagy etnikumú személy. Ugyanakkor, hangsúlyozzuk, hogy a rossz szociális háttér, a megbízható, elfogadó, támogató kapcsolati háló hiánya, a gyermekkori bántalmazás (abúzus) megtapasztalása sebezhetőbbé teszik az egyik embert a másiknál.”³⁰⁴

A sértettek reakciója: a bántalmazás, a kizsákmányolás hosszú távú negatív hatása egyértelműen megjelent az általunk vizsgált iratokban: az alkohol-, a kábítószer-használat sokszor felmerült a tanúkihallgatások során, de a szuicid hajlam is, öngyilkossági kísérletek előfordultak egyes sértetteknel.

A sértettek egy része ezekben az ügyekben rendkívül alacsony intellektusú, könnyen befolyásolható, érzelmileg (is) deprivált személy. Sőt volt, aki „enyhe fokban gyengeelméjű, személyiségzavarban szenvedő, az életkorának (20 év) megfelelő szintnél jelentősen magasabb mértékben befolyásolható, sodorható, csábítható személyiségű sértett, aki 6-7 éves kora óta pszichiátriai kezelés alatt áll, öngyilkossági kísérletei is voltak”.

A sértettek korosztályukból is adódóan különleges bánásmódot igényeltek, ennek megállapítása meg is történt ezekben az iratokban.

A sértettek olyan információkkal rendelkeznek, amelyek sok esetben más-hogy nem vagy csak nehezen szerezhetőek meg, azonban nem mindig együttműködők a hatóságokkal. Az együttműködés hiánya sokszor a bizalmatlanságra

302 Forrai Judit: i. m. 79. o.

303 Uo. 131. o.

304 Sebestyén Árpád: i. m. 21. o.

vezethető vissza: a sértett kora, a vele történtek, a múltja, a rossz tapasztalatok mind közrejátszanak ebben. Az eljáró hatóságok tagjainak a bizalmi légkör kialakítása mellett számba kell venniük, hogy a sértett nem lesz az eljárásban „jelen”: a sértett megromlott egészségi és mentális állapota miatt, esetleg a sértett új életet kezdett, külföldön folytatja tovább a tevékenységét, elszökik, tartózkodási helye ismeretlen lesz, számára nem fontos az eljárás kimenetele. A jogalkalmazók számára ez nagy nehézséget okoz, és az ebből fakadó rossz tapasztalataik az áldozathibáztatás attitűdjéhez vezethet, ennek megelőzése érdekében szükséges erről szólni.

A szexuális kizsákmányolás esetén gyakran előfordul a sértett országon belüli szállítása is az ország keleti részéből a nyugatiba, majd ezt követően a nyugati határokon át külföldre.³⁰⁵

Roma sértettek

*„Én nem szoktam
a feleségemnek bemutatni a barátaimat.
A romáknál megvannak a klasszikus szerepek.”³⁰⁶*

Nyilván egy iratelemzés során a kutatónak csak „sejtései” vannak a sértettek és az elkövetők származását illetően, de sok esetben expressis verbis mind a védő, mind a sértett, mind az elkövető hivatkozik erre.³⁰⁷

305 A Zürichben dolgozó magyar prostituáltakról lásd Dés Fanni: „470-et adott és csak egy kicsit fojtogatott” – Szegénységben élő nők a félperiféria és a centrum között. Prostitúcióban élő magyar nők Zürichben. Fordulat, 2018/24. https://epa.oszk.hu/02100/02121/00022/pdf/EPA02121_fordulat_2018_24_187-214.pdf

306 Komárom-Esztergom Megyei Főügyészség 1413/2012.

307 A téma érzékenységevel kapcsolatban vö. Katona Noémi: Szégyen és hallgatás. A kutató szerepe a prostitúció elbeszélésében. Szociológiai Szemle, 2017/2., 72. o.; továbbá Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A roma nők helyzete (feltáró vélemény az Európai Parlament felkérésére). EESC 2018/03068, HL C 110., 2019.3.22., 20–25. o.: „4.6.1 A roma nők és lányok a diszkrimináció és szegregáció helyzeteiben különösen veszélyeztetettek, és könnyen erőszak-bűncselekmények áldozatává válhatnak. A kizsákmányolás és emberkereskedelem minden ismert formája aránytalan mértékben érintheti őket. 4.6.2. Az EGSZB egyetért azzal, hogy az emberkereskedelem minden formája, valamint a roma nőkkel kapcsolatos erőszak alkalmazása az alapvető emberi jogok durva megsértése, melyet az Európai Unió Alapjogi Chartája kifejezetten tilt, és a tagországoknak ennek alapján kell eljárniuk (6). Ezek olyan súlyos bűncselekmények, melyek keresletvezéreltek, számos formájukban a nemzetközi szervezett bűnözés kiemelkedően jövedelmező formái, amelyek tekintetében a roma nők és gyermekek aránytalanul nagy mértékben válnak áldozattá.”

A 2019-es TIP-jelentés is beszámol arról, hogy az áldozatok között sok a roma származású.³⁰⁸

„A magyar nők nagy része 18 és 30 év közötti volt, de a legtöbben a húszas éveik elején voltak. A többségük hátrányos helyzetű, szegény családból jött az ország különböző részeiről. A legtöbben roma származásúak voltak, és sokan nevelőintézetben vagy diszfunkcionális családban nőttek fel.”³⁰⁹ Ezt a megállapítást az általunk vizsgált iratokban nyilatkozó sértettek tanúvallomásai is alátámasztották.

A romák sértetti, de az elkövetői oldalon tapasztalható nagy arányát véleményünk szerint több ok is indokolja: egyrészt a *rokoni hálózatok*³¹⁰, a rokonság ismerete, a kapcsolattartás, hogy mindig van valaki, aki tud segíteni az ilyen módon való munkavállalásban. Másrészt – mint láthattuk korábban – a születési ráta igen magas a körükben, sokkal magasabb, mint a nem romák között, így egy hatalmas „erőforrás” áll rendelkezésre, van utánpótlás, új kiszákmányolható személy (rendkívül magas a 40 év alattiak aránya a korábban bemutatott KSH-adat alapján). Ehhez kapcsolódóan említhető az is, hogy a „romák átlagos életkora 15 évvel alacsonyabb, mint a nem romáké”³¹¹ Harmadrészt a rendkívül rossz szociális, gazdasági helyzetük, iskolázatlanságuk növeli a kilátástalanságot és a kiszolgáltatottságot, ez kiváló táptalaja ezeknek a bűncselekményeknek.³¹²

308 Trafficking in Person Report [TIP Report] 2019, 232. o.

309 Katona Noémi: i. m. 72. o.

310 Vö. Kovai Cecília: A „magyar” hegemonia és a cigány stigmatizáció. A cigány-magyar különbségtétel hatása a cigány közegek szerveződésére. Szociológiai Szemle, 2016/2., 90–117. o.

311 Mihályi Helga: A cigány népesség demográfiai sajátosságai. Szellem és Tudomány, 2016/1–2., 35. o.

312 Huszár Ágnes: A hiány helye: A roma nők. Társadalmi Nemek Tudománya, 2015/2., 32. o.; és vö. Földi Ágnes, a Szexmunkások Érdekvédelmi Egyesületének elnökének gondolataival idézi Tamási Erzsébet (2015): i. m. 69. o.

Az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT), a segítő szervezetek megjelenése a feldolgozott iratokban

A 2020-ban vizsgált iratokban az áldozatsegítés szintén alig jelent meg sajnálatos módon, holott ezekben az ügyekben is jellemző volt, hogy a sértettnek szüksége lett volna a fizikai mellett pszichológusi, pszichiátriai segítségre, támogatásra is.

Az áldozatsegítés nyilvánvalóan nem szerepel a bűnügyi iratokban, az őket segítő civilekről vagy az Áldozatsegítő Szolgálat „szolgáltatásairól” rendkívül kevés szó esik. A sértettek megfelelő kezelése, az ő kimentésük ebből a helyzetből a hosszú, elhúzódó eljárások miatt sok esetben elmarad.

A 2020-ban vizsgált iratokban bár a sértett segítségkérésével indult meg az eljárás, nem feltétlenül ők fordultak a rendőrséghez, de segítséget ők kértek, ők jelezték, hogy a helyzetük kislátástalan, és egyedül ebből nem tudnak kijutni.

Csupán egy iratban szerepelt az OKIT, amelynek a segítségével a sértett (több alkalommal is) védett szállást kapott, a segítő szervezetek jelenléte ezekben az iratokban sajnálatosan elenyésző volt. Ezért az OKIT ismertségének a növelése mindenképpen szükséges, az elérhetőségeire itt is fel kell hívnunk a figyelmet.

Egy-egy ügyben merült fel a Baptista Szeretetszolgálat, az Üdvhadsereg neve, vagyis rendkívül fontos a hasonló feladatokat ellátó civilek jogalkalmazókkal, a lakossággal való megismertetése.

A Baptista Szeretetszolgálat³¹³, a Lehetőség Családoknak 2005 Alapítvány³¹⁴ tart fenn államilag finanszírozott védett házakat emberkereskedelem áldozatai számára, férfiak és nők részére egyaránt.

A szexuális kizsákmányolást elszenvedett egyedülálló nők, fiatal lányok részére rehabilitációs programot a Névtelen Utak Alapítvány kínál³¹⁵, amellett, hogy a *Kiálllok érted!* színdarabbal az áldozattá válás folyamatát mutatja be és drámapedagógiai eszközökkel a lehetséges áldozatok számára végez tudatoságnövelő kampányt.³¹⁶

313 <http://segely.baptistasegely.hu/a-baptista-szeretetszolgalat-emberkereskedelem-ellenes-tevekenysegerol>

314 <http://csaomovar.hu/>

315 <https://nevtelenutak.hu/szolgáltatásaink-2>

316 <https://nevtelenutak.hu/mennyit-ersz-2-2>

Felhasználóval kapcsolatos kérdések

„Nemcsak a stricik, de a kliensek se angyalok.”³¹⁷

Sajnálatosan kevés információ áll rendelkezésre az ügyfelekkel, vendégekkel kapcsolatban.³¹⁸ Ennek a kutatásnak sem ők voltak a középpontjában, noha számos esetben hiányzott a róluk szóló információ: például ott, ahol 18 év alatti sértettek kizsákmányolásáról volt szó.

Látható volt korábban: az uniós elvárások szerint a felhasználók elleni fellépés a kereslet csökkenéséhez, így az egész jelenségéhez járulna hozzá. A 2020. évi V. törvény módosítását követően az igénybe vevő, amennyiben tudja, hogy emberkereskedelem áldozatának szolgáltatását veszi igénybe, szintén büntethető.

„Akár a pénzen vett szexről legyen szó, akár a cselédek munkájának megvételéről, a keresletet társadalmilag, kulturálisan és történetileg meghatározott tényezők alakítják ki. Az egész folyamat szorosan kötődik a kínálat és a hozzáférhetőség összefüggéseihez.”³¹⁹

Ugyanakkor egyes szerzők véleménye szerint „a kereslet fölszámolására tett lépések, intézkedések – egyfajta felületes látásmód szerint – alkalmasnak látszhatnak a probléma »lerendezésére«”³²⁰.

„Három tényezőnek van kulcsszerepe annak magyarázatában, hogy a cselédpiacon, illetve a szexiparban foglalkoztatott migránsok közül sokan kizsákmányolttá válnak:

1. az ágazat, amelyben munkát keresnek erősen szabályozatlan.
2. a kizsákmányolható munkaerő-állományt tekintve óriási a túlkínálat
3. a munkáltatók és a fogyasztást vásárlók viselkedésére hatással lévő társadalmi normák rendkívül képlékenynek tudnak bizonyulni.”³²¹

Ezek mellett azonban ismét szólni kell arról, mennyire kevés kutatás készült a kliens oldal feltárására vonatkozóan. Egy 2005-ös AGIS program keretében

317 Földi Ágnes idézi Tamási Erzsébet (2015): i. m. 147. o.

318 Lásd még a kliensekről Földi Ágnes gondolatait. Idézi Tamási Erzsébet (2015): Uo. 147–148. o.

319 Bridget Anderson – Julia O’Connell-Davidson: i. m. 31. o.

320 Uo. 33. o.

321 Uo. 34–35. o.

megvalósuló, négy ország klienseit vizsgáló kutatás 2009-es publikálása óta kevés szó esik erről.³²²

Betlen Anna szerint a felhasználók „szinte kivétel nélkül mind férfiak”, ők az „előnyös helyzet élvezői”.³²³ Kétségtelen, hogy ahol az iratban látó körbe került a kliens, ott jellemzően férfi volt az illető, de ennek további tudományos elemzése elengedhetetlen.

Összehasonlításképpen: az Európai Bizottság harmadik jelentése alapján: *„Másodjára került sor az emberkereskedelem áldozatai által nyújtott szolgáltatások – nemzeti jogban meghatározott – igénybevételére vonatkozó adatok összegyűjtésére. Tizenegy tagállam összesen 170 gyanúsítottról, 162 büntetőeljárásról és 133 bűnösséget megállapító ítéletről tett jelentést az emberkereskedelem áldozatai által nyújtott szolgáltatások igénybevételének bűncselekményével kapcsolatban.”*³²⁴

Nemzetközi kitekintésként érdemes szót ejteni az északír szabályozásról, amely 2015-ben az úgynevezett svéd³²⁵ vagy skandináv modell alapján szabályozta a prostitúciót és szankcionálta a klienst.³²⁶ A tanulmány végső kicsengése szintén az, hogy a svéd vagy skandináv modell sem homogén, önmagában a kliens büntetésének jogszabályban való rögzítése a problémát nem oldja meg, ahhoz kell egy jó szociális háló, áldozatsegítő szolgálat, egy olyan lehetőség, kiút felkínálása a sértettek számára, amely jobb életkörülményeket, biztonságot ad neki, mint a prostitúciós tevékenység.

Ami mindenképpen érdekes kérdés, hogy a kliens hogyan szerez információt a kínálatról, abban az esetben, ha a prostituált nem az utcán végzi a „munkáját” és nem is az interneten hirdeti magát. Azokban az esetekben, ahol szájhagyomány útján terjedt az egyes prostituáltak elérhetősége, ott sok esetben 18 év alatti sértettekről volt szó. Ezekben az esetekben viszont nyilvánvalóan bűncselekményt követett el a kliens.

322 Andrea Di Nicola – Andrea Cauduro – Marco Lombardy – Paolo Ruspini (eds.): *Prostitution and Human Trafficking, Focus on Clients*. Springer, 2009

323 Betlen Anna: i. m. 99. o.

324 COM(2020) 661 final 15–16. o.

325 A szakirodalom az abolicionista elméletet Svédországhoz köti, ahol 1999. január 1. óta illegális szexuális szolgáltatást vásárolni, ugyanakkor hangsúlyozzák, hogy a prostitúció társadalmi probléma, emiatt nem (csak) büntetőjogi eszközöket alkalmaznak ennek visszaszorítása érdekében.

326 Laura Mcmenzie – Ian R. Cook – Mary Laing: i. m.

„Bakancslistámon szerepelt, hogy egy ilyen idős korút megérinthessek, meg-simogathassak, mert akartam érezni a bőre feszességét. Ha kislány lett volna, az sem változtat a dolgon, az életkora és a bőre volt számomra kívánatos.”³²⁷

A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról később külön szólunk, de itt érdemes a szexuális szolgáltatásért ellenszolgáltatást nyújtókról, a kliensekről szólni. A Btk. 203. § (2) bekezdése 2013. július 1. óta a tényállás része: azaz a gyermekkorú szexuális szolgáltatását igénybe vevőt, azóta büntetni rendeli a törvény. A 2020-ban feldolgozott, gyermekprostitúció kihasználása bűncselekmény miatt indult ügyekben 37 kliensről gyűjtöttünk adatot. Ki az, aki 18 év alatti szexuális szolgáltatásáért a bíróság szerint ellenszolgáltatást nyújtott 2013 és 2019 között? A kliens e szerint jellemzően magyar állampolgárságú férfi, aki magas iskolai végzettségű, 41 évesnél idősebb, nem büntetett előéletű, nem használ tudatmódosító szereket. Tizennégy és tizenhat év közötti sértettek szolgáltatásait vette igénybe, akiknek negyede fiú.

Az általunk vizsgált emberkereskedelmes iratokban voltak „segítő” vendégek: akik látszólag beleegyeztek a szexuális szolgáltatás igénybe vételébe, de végül rendőrt hívtak³²⁸, vagy segítettek a sértettnek kimenekülni az őt futtató kizsákmányolói felügyelete alól.

Prostitútor, emberkereskedő

*„Megkerestem az unokatesómat, mert tudtam, hogy van ilyenben tapasztalata és kapcsolata. Említette, hogy Salzburgban lenne ismerőse, beszélgettünk pénzről, de nem alkudtunk meg... végül 3 nap alatt túladtam a sértetten.”
A sértettet elvileg Lipcsében dolgoztatják azóta is, de nem sikerült őt megtalálni.”³²⁹*

A szexuális kizsákmányolás elkövetőinek jellegzetessége, hogy a csoportok, amelyben dolgoznak, a rokon kapcsolatokra épülnek: testvérek, apa-fia,

327 Budapest IV–XV. Kerületi Ügyészség 1883/2018.

328 Például a Fővárosi Főügyészség Fk.9674/2017. számú ügyében.

329 Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség 1464/2017.

unokatestvérek. Emiatt ezek felszámolása is nehézségekbe ütközik: az érdekezéson túl a vérségi kapcsolatok sem teszik ezt lehetővé.

A feldolgozott iratokban sem csak férfi elkövetőkkel találkozunk: a nők is kivették ezekben az ügyekben a részüket. A 2020-ban vizsgált 10 iratban összesen 24 elkövető volt, csupán egyben volt egy férfi elkövető egyedül, a többiben mindenhol volt nő is. Négy iratban az elsőrendű vádlottak nők voltak, öt iratban a másod- vagy harmadrendű vádlottak.

Volt olyan ügy is, amelyben az elsőrendű vádlott nő volt az egész bűncselekmény kitalálója, a sértettek bántalmazója. Azokban az iratokban, ahol másod- vagy harmadrendű vádlott volt nő, a vádlott-társsal élettársi kapcsolatban élt és gyakran maga is prostitúciós tevékenységet végez, de volt, ahol a másodrendű vádlott ismeretségi köréből kívánták toborozni a külföldi munkavégzésre a sértetteket, esetleg a sértettekről fotókat készítettek, a szexuális szolgáltatásokat hirdető internetes portálokra regisztrálták őket.

Az Europol 2018-ban megjelent helyzetjelentése szerint *„e jelenség egyik legkomolyabb aspektusa a szülők szerepe. Az Europol rendszeresen kap információkat, amelyek azokról a gyermekekről szólnak, akiket a szüleik eladtak a bűnszervezeteknek, mivel a bűnözők kihasználják a családok szegénységét. Más esetekben a szülők maguk is részt vesznek az emberkereskedelemben és saját gyermekeik kizsákmányolásában.”*³³⁰

A szülő jelenléte a hazai ügyekben is felmerült, vizsgáltunk egy olyan iratot, amelyben a 13 éves sértettet saját apja „adja el” a másodrendű vádlottnak. A sértett a szüleitől kiszolgáltatott helyzetben volt életkoránál, családi helyzeténél, gyenge intellektusánál, valamint az elsőrendű vádlott által rá gyakorolt pszichés és fizikai agressziójánál fogva. Elsőrendű vádlott e körülményeket kihasználva gyakorolt nyomást a sértetre, és kényszerítette arra, hogy a másodrendű vádlottal annak lakására elmenjen, és ott az ő szexuális igényeit kielégítse. Elsőrendű vádlottat cselekményében az előnyserzés motiválta, a sértett rendelkezésre bocsátásáért (átadás) anyagi ellenszolgáltatást kapott (eladás). Ebben az esetben említendő, hogy a bíróság az ügyészi indítványhoz képest megállapította a Btk. 192. § (6) bek. b) pontja szerinti minősítő körülményt is, amely szerint súlyosabban minősül a cselekmény abban az esetben, ha az emberkereskedelem súlyos hátrányt okoz. A bírói indokolás szerint, noha

330 Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu> p. 8.

a prostitúció gyakori velejárója az emberkereskedelemnek, az összefüggés nem tekinthető szükségképpeninek vagy általánosnak. Ennek megfelelően külön értékelendők azok a következmények, amelyek a személyi szabadság tényállásszerű megsértésén – és az ezzel szükségképpen együtt járó hátrány okozásán – túlmutatnak. Súlyos hátránként elsősorban az életminőséget jelentősen befolyásoló, hosszabb távra kiható káros következmények minősülnek. E körbe tartozik az alapvető jogok, mint például a szexuális önrendelkezés durva megsértése, a sértett prostituálása. Ugyanilyen súlyos hátránként értékelendő a cselekmény következményeként kialakuló súlyos pszichés trauma, amely gyermekkorú sértett esetében a személyiségfejlődés szükségképpen zavarát okozza.³³¹

Néhány eset röviden:

- Olaszország, Modena, összesen hat prostituált lakott a panzióban az elsőrendű vádlott testvérének uralma alatt, elsőrendű vádlott határozta meg, hogy mi mennyibe kerül, 15 percet tartózkodhatott a kliens a sértettekkel, utána elsőrendű vádlott elzavarta őket, a kamionparkolóból figyelt, járőrözött, meg volt határozva, hogy egy nap minimum mennyit kell keresnie. A sértettet a Baptista Szeretetszolgálat hozta haza.³³²
- Elsőrendű vádlott és másodrendű vádlott sógorok, elsőrendű vádlott lánytestvére is prostitúciós tevékenységből tartja fenn magát, minden nap kellett dolgozni, napi hét-nyolc vendég volt az elvárt. Az elsőrendű vádlott a kocsmából figyelte az üzletet, és minden kuncaft után elvette a pénzt.³³³
- A sértett a nagybátyja ellen tett feljelentést: nagybáty tud olyan munkát, amivel pénzt tud keresni, Budapesten van egy bérelt lakásuk, ott kellene férfi vendégekkel pénzért szexuális tevékenységet végezni.³³⁴
- Elsőrendű vádlotthoz költözik egy volt iskolatársa, hogy segítsen neki kijutni Németországba. A sértettet elvileg Lipcsében dolgoztatják azóta is, de nem sikerült megtalálni.³³⁵

331 A Kecskeméti Törvényszék 2.B.218/2019/45. számú ítélete alapján.

332 Komárom-Esztergom Megyei Főügyészség 1413/2012.

333 Fővárosi Fellebbvitel 249/2016.

334 Békés Megyei Főügyészség 186/2019.

335 Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség 1464/2017.

- Hat vádlott, négy férfi, két nő, mind testvérek. Első-, másodrendű vádlott több prostituátnak lakást biztosított abból a célból, hogy ott üzlet-szerű kéjelgést folytassanak.³³⁶
- Apa-fiú, fiú édesanyja nagyon fiatalon meghalt (öngyilkos lett), apa és a báty sokat volt börtönben. Az elsőrendű vádlott első sértettel élettársi viszont kezdett, beköltözött hozzá, majd a lakásába költöztetett prostitúcióval foglalkozó, erre hajlandó lányokat, akiket a vádlottak szállítottak kamionparkolóba, benzinkutak parkolóiba, hogy az elsőrendű vádlott által megszabott tarifáért adják szexuális szolgáltatásaikat, az első sértettnek is részt kellett vennie a szállításban, mert az elsőrendű vádlott nem tudott vezetni. Kábítószerrel próbálták a sértetteket uralmuk alatt tartani. Az egyik sértett kért segítséget az osztrák rendőröktől.³³⁷

A sértett–elkövető közötti „kapcsolat”

Az egyik legjellemzőbb elkövetési mód az úgynevezett loverboys „szerelmi kapcsolatra” épülő játszma: az érzelmi függésben lévő, jellemzően nő sértettet a férfi szerelmükre hivatkozva veszi rá erre a munkára, akit sok esetben bán-talmaz, ha ezt mégsem akarja megtenni.

- a. A sértett szerelmi viszonyt kezdeményez a vádlottal, hozzá is költözik, két hétig laknak együtt, a vádlott prostituáltak futtatásával foglalkozik, a barátnője éppen Ausztriában dolgozik, és küldi neki haza a pénzt, a sértett is dolgozhatna neki, fele-fele arányban osztoznának rajta, a sértett belement ebbe: Pápáról Győrbe mennek, egy éjszaka négy-öt kuncsaft, nyolcvanezer forintot keres, abból végül csak tízezret kap vissza. A barátnő ennek az új kapcsolatnak nem örült, így a vádlott eladta a lányt a másod-, harmadrendű vádlottaknak tízezer forintért. A sértett tette meg a feljelentést „*ka-landvagyból fogadta el első rendű vádlott segítségét, hogy ismerősénél segít helyet keresni neki, mert hazatérni a szüleihez semmiképpen nem akart. Kábítószer hatása alatt állt*”³³⁸.
- b. 2004 és 2014 között Ócsa–Alsónémedi között rendszeres, jogellenes pros-titúciós tevékenység, az elhaladó autósoknak szexuális szolgáltatás, az útról leágazó kisebb bekötőutak mentén. A futtatók néha cseréltek egymással,

336 Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség 5028/2011.

337 Bács-Kiskun Megyei Főügyészség 4289/2013.

338 Győri Fellebbviteli Főügyészség 238/2014.

- a lányok átmehettek a másik futtatóhoz, a bűnszervezet vezetője néha lemondott egy lányról a fia javára.³³⁹
- c. A sértett pomázi otthonából szökött meg az interneten megismert vádlotthoz, aki férfiakkhoz vitte el, egy német férfinak el is akarta adni.³⁴⁰
- d. Az 1996-ban született sértett és az elsőrendű vádlott 2013-ban ismerkedett meg, szerelmi viszonyuk lett, összeköltöztek Pápára, tíz emberrel kellett együtt lennie naponta. Elsőrendű vádlott eladta a másod-, és harmadrendű vádlottnak.³⁴¹
- e. 2017. augusztustól 2018. májusig szervezte és irányította több fiatal nő Magyarországról³⁴² Németországba és Svájcba több alkalommal saját gépjárművel vagy tömegközlekedéssel történő utaztatását, szállásolását annak érdekében, hogy a sértettek az adott célállomáson bérelt lakásokban, szobákban vagy az utcán anyagi haszonszerzés céljából prostitúciós tevékenységet végezzenek. A lányok tevékenységét a gyanúsított napi szinten személyesen, vagy telefonon keresztül szóban ellenőrizte, irányította, napi bevételükről beszámoltatta. Az összegek nagy részét elvette, abból fedezte mindennapi életvitelét. A gyanúsított kb. tizenkét-tizenötmillió forintot keresett.³⁴³
- f. *„200 ezer Ft-ért vettek meg, putriban laktunk, kaptunk kábítószeret. Az M1-esen kurválkodtunk, az összes pénzt a Rozinak adtam. Minimum 4 millió Ft-t adtam át a cigóknak, lovakat vettek belőle.”³⁴⁴*

A szexuális kizsákmányolás céljából történő emberkereskedelmes ügyeket a helyszínek szerint, az „elérhetőség” alapján az alábbi módon lehet csoportosítani: az utcai prostitúció mellett a magánlakásokban, bordélyházakban, valamint az internetes hirdetések alapján.

Az interneten általában a sértettek egy részéről fényképeket készítettek az elkövetők, ennek felhasználásába, interneten történő közlésébe sok esetben nem volt beleszólásuk. Egyes honlapokon a fényképeik mellett hirdették a szolgáltatásaikat, sok esetben nem is tudták pontosan, miket. A jelszavukat, a saját

339 Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség 779/2016. Erről az ügyről lásd bővebben: Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m.

340 Zala Megyei Főügyészség 191/2016.

341 Veszprém Megyei Főügyészség 1439/2013.

342 Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség 779/2016.

343 Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség 1613/2018.

344 Sértett tanúvallomása; Veszprém Megyei Főügyészség 1439/2013.

hirdetésük belépési jelszavát nem ismerték, az elkövetőtől való elváláskor ez problémát is okozott. A telefonszámon általában nem a sértett jelentkezett, hanem egy „receptió”.

A pénz

Forrai Judit a már korábban említett, 2009-es munkájában is rámutat a pénzre, amely e bűncselekmények kiindulási pontja. *„A kilensek nagy összegeket hajlandóak a prostituáltaknak önként fizetni, egyes sértettek szerint vannak visszatérő vendégek is. A kliensektől származó pénz nagyobbik része a prostituáltakon élőködők zsebébe vándorol. Minden részesedő arra törekszik, hogy jövedelme titokban maradjon, és a prostitúció kizsákmányolói a legnagyobb hasznot szeretnék megszerezni.”*³⁴⁵

Az általunk vizsgált iratokban szintén a mielőbbi nagy haszon szerzése volt a lényeg, ugyanakkor a pénznek nyoma van. Egyes elkövetők számára továbbra is a Western Unionon keresztül történő utalások voltak célszerűek külföldről, míg mások inkább a készpénzt használták. Előfordult, hogy ékszerek (arany), bútorok vásárlásába próbálták a pénzt befektetni. A szomszédok számára az új autók, a magasabb életszínvonal vagy a kocsmá átvétele, a lányok esetében a műköröm mindenképpen szemet szűrt.

A Western Union fiókjából történő pénzfelvétel volt alapja egy eljárásnak, amely pénzmosás miatt indult³⁴⁶, végül az nem nyert bizonyítást, de a külföldön zajló szexuális kizsákmányolásra világosan rámutatott.

Néhány elkövető szerencsejátékozással, kábítószer-használattal felélte a bevételt, így vagyonek Kobzásra egyszerűen nem volt mód velük szemben.³⁴⁷ Az általunk feldolgozott iratokban még nem talákoztunk vele, de a nemzetközi szervek jelentései alapján a legújabb módszer az úgynevezett Hawala-rendszer alkalmazása a pénz láthatatlan mozgására.³⁴⁸

345 Forrai Judit: i. m. 137. o.

346 Az elkövető nő 29 alkalommal vett fel nagyobb összegeket a Western Unionból, amelyet külföldről a „rezi befizetésére és bútorok vásárlására” kellett költenie. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség 1738/2015.

347 Lásd erről Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m. 23–24. o.

348 <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017>, 53. o.; a legújabb módszer az úgynevezett Hawala-rendszer, lásd erről bővebben: <https://www.unodc.org/e4j/en/tip-and-som/module-3/key-issues/financial-investigations.html>; <https://hu.mcfairbanks.com/2857-hawala>

A pénzzel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy a sértettet csábító ajánlat mindig erről szól: a prostitúciós tevékenységgel sokat lehet keresni, bizonyos részét át kell ugyan adni az elkövetőnek, de a „maradék” is „sok”, illetve több, mint amennyi a sértettnek éppen rendelkezésére áll. Ugyanakkor szinte egy olyan sértettel sem találkoztunk, aki hatalmas „vagyon” tudott volna felhalmozni, vagy a keresményéből valóban meg tudta volna alapozni a jövőjét. Ezekben az ügyekben az elkövetőknél halmozódott fel a pénz, a sértettnek szinte alig maradt.

Nemzetközi, határon átnyúló ügyek

„R. J. és M. I. 2017. június 23. napjától őrizetbe vételükig magas kereseti lehetőség ígéretével fiatal magyar állampolgárságú nőket bírtak rá arra, hogy külföldön, elsősorban Svájcban prostitúciós munkát végezzenek.”³⁴⁹

Az OKRI-ban 2019-ben és 2020-ban lefolytatott vizsgálatok némileg árnyalták a hazai emberkereskedelemtől alkotott képet. A legfőbb üzenet abban fogalmazható meg, hogy ezen ügyek nem csak határon átnyúlóan valósulnak meg. Ezek a kizsákmányolás jelenségébe tartozó cselekmények magyar elkövető által, magyar sértett sérelmére Magyarországon is jelentős számban előfordulnak.

A nemzetközi ügyekben szükséges egy utaztató, valamint egy lakás, ahol dolgozhatnak és pihenhettek is a sértettek.

2020-ban a határon átnyúló jelleg csupán a szabolcsi és az egyik borsodi iratban, összesen két iratban jelent meg, amelyekben négy elkövető 16 sértett sérelmére valósított meg emberkereskedelmet.

A sértettek kizsákmányolása céljából, előnyszerzés végett több, szerény, vagy súlyosan nélkülöző anyagi viszonyok között élő, kilátástalan helyzetben lévő sértett kiszolgáltató helyzetével visszaélve fiatal nőket toborzott, szervezett be szexmunkára, szervezte és irányította a prostitúciós tevékenységüket Magyarországon, illetve Svájcban, Németországban, Ausztriában az egyik elkövető. A férfi saját gépkocsijával szállította a sértetteket, őket fotózásra, fodrászhoz vitte, valamint a kevésbé jól kereső helyekről a jobb kilátásokkal ígérőkre. Napi szinten ellenőrizte, személyesen, illetve telefonon a sértetteket az ügyfélforgalmukról, a napi bevételükről, amelynek egy részét elvette, abból fedezte

349 Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség B.1688/2017.

életvitelét, luxus kategóriájú, nagy értékű autóit. A sértettek egy részét kéthetes terminusban dolgoztatta: két hét munka után hazamehettek „pihenni”.

Modus operandi

A megtévesztéssel, burkolt szexhirdetésekkal, erőszak és fenyegetés nélkül is tudnak sértetteket behálózni az elkövetők.

„Egy munkát kereső sértetteknek valaki azt állította, hogy ismer egy nőt Győrben, akinél mosogatni, takarítani kellene. Másnap, amikor fehérműs képeket készítettek róluk, szembesültek azzal, hogy nekik prostitúciós tevékenységet kell folytatniuk. Ezt követően el akartak menni vásárolni, azonban nem engedték el őket, bezárta az ajtót és eltette a kulcsot. Délután a kiskorú sértett látta, hogy a kulcs a zárban van és akkor mindketten kiszaladtak a lakásból és segítséget kértek.”³⁵⁰

A 2020-ban vizsgált ügyek egy részében felmerült az is, hogy a sértettek a vádlottak által meghatározott „tartozásaik” visszafizetése miatt dolgoztak. Ezeket a kintlévőségeket és a bevételeket a vádlottak gondosan vezették, amely segítséget nyújtott végül a nyomozó hatóságnak. A kapcsolattartást a vádlottak felügyelték, a sértettek SIM-kártyáit elvették, a lakásban IP kamerát helyeztek el, amely folyamatosan rögzítette a lakásban történeteket, és azt a telefonjaikra továbbította.

Egyes esetekben a bordélyház is megjelent, sokszor ez a bordélyház legális intézménynek álcázva működik hazánkban: a legális vállalkozás és az illegális tevékenység sajátos elegye: annak fenntartása, vezetése, működéséhez való anyagi eszközök szolgáltatása is büntetendő³⁵¹, megítélése nem egyértelmű.

„A főkapitányság Felderítő Osztály munkatársainak 2015. május 14-én tudomására jutott, hogy a Miskolc, SN.K. út 2. fsz/2 szám alatti bérelt lakásban egy masszázsszalón működik, ahol valójában prostitúciós tevékenység folyik.”³⁵²

350 Győr-Moson-Sopron Megyei Főügyészség 312/2018.

351 Fehér Lenke (2008): i. m. 138. o.

352 Kazincbarcikai Járási Ügyészség 1930/2016. Ebben az ügyben megbízási szerződést is kötött az elkövető a sértettel masszőr munkakör betöltésére.

A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról³⁵³

„A nehéz gyerekkor olyan,
mint egy láthatatlan ellenség.
Soha nem tudhatjuk, mikor sújt le ránk.”³⁵⁴
„Ők nem luxusprostituáltak lesznek.
Hanem a legalja.
Akik kocsmában is meg
a kamionsoron biztosítják az utánpótlást.
Ha szerencsések, túlélnek.”³⁵⁵

Nemzetközi kitekintés

Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen című, úgynevezett lanzarote-i egyezményt³⁵⁶ hazánk 2010. november 29-én írta alá, 2015-ben ratifikálta. Ez a dokumentum a gyerekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni harc megelőző, védelmező és büntetőjogi aspektusaira koncentrál, és létrehoz egy megfigyelő mechanizmust, az úgynevezett Lanzarote Bizottságot.³⁵⁷

Ez után az unió is fontosnak tartotta, hogy irányelvben (2011/93/EU³⁵⁸) minimumszabályokat állapítson meg a bűncselekményi tényállások és szankciók meghatározására vonatkozóan a gyermekek szexuális bántalmazása és szexuális kizsákmányolása, a gyermekpornográfia, valamint a gyermekkel való, szexuális céllal történő kapcsolatfelvétel területén. Ezen irányelv e bűncselekmények megelőzésének és az áldozataik védelmének erősítését szolgáló rendelkezéseket vezet be. A gyermekek szexuális kizsákmányolást érintő

353 Windt Szandra: A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról. Ügyészségi Szemle, 2020/4., 42–53. o. [2020c]

354 Benedict Wells: És véget ér a magány. Geopen, Budapest, 2017

355 L. Ritók Nóra: i. m. 80. o.

356 2007. október 25.

357 A Lanzarote Bizottság, az Európa Tanács lanzarote-i egyezményének betartását felügyelő szervezete, 2019 júniusában adta ki a magyar helyzetre vonatkozó jelentését. <https://rm.coe.int/assessment-by-the-lanzarote-committee-of-the-follow-up-given-by-the-hu/168094d2d2>

358 Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

bűncselekmények között a gyermekpornográfiával és a gyermekprostitúcióval kapcsolatos magatartásokat említi a 2011/93/EU irányelv.³⁵⁹

A gyermekprostitúció jelentése az irányelv alapján: *gyermek felhasználása szexuális cselekményekre, ahol pénzt, egyéb díjazást vagy ellenértéket adnak vagy ígérek azért cserébe, hogy a gyermek szexuális tevékenységben vegyen részt, függetlenül attól, hogy azt a gyermek vagy harmadik személy számára adják vagy ígérik.*³⁶⁰

A bizottság hangsúlyozta a 2011/93/EU irányelvben, hogy annak teljes mértékben ki kell egészítenie az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről szóló, 2011. április 5-i 2011/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvet, mivel az emberkereskedelem egyes áldozatai egyben szexuális bántalmazás vagy szexuális kizsákmányolás gyermek áldozatai is.

Az Európai Bizottság 2016-ban a 2011/36/EU irányelvvel³⁶¹ kapcsolatban készült, már korábban említett, úgynevezett átültetési jelentésében éppen emiatt szól a gyermekkereskedelemmel kapcsolatban az uniós jog átültetésében fennálló hiányokról: a különös gyermekvédelmi intézkedésekről, a gyermekkor vélelméről és a gyermekek életkorának meghatározásáról, a büntetőeljárás előtti és alatti védelmükről, a feltétel nélküli segítségnyújtás igénybevételéről, a kártérítésről, a büntetés mellőzéséről, a gyermek áldozat családtagjaink nyújtott segítségéről és támogatásról, és nem utolsósorban a megelőzésről.³⁶²

Az Európai Parlament 2017. december 14-i állásfoglalása a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló, 2011. december 13-i 2011/93/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv végrehajtásáról [2015/2129(INI)] szintén említendő fontos

359 A gyermekpornográfiáról itt nem szólunk, bár vitathatatlanul része a gyermekek szexuális kizsákmányolásának. Erről lásd Szabó Judit – Csapucha Bernadett: A gyermekpornográfia büntetőjogi jogalkalmazói gyakorlata, különös tekintettel a bűncselekmény tényállását megvalósító fiatalokra 1–2. Ügyészeti Szemle, 2020/2.; Ügyészeti Szemle, 2020/3.

360 2. cikk d).

361 Az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (2011. április 5.).

362 Jelentés az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelvnek való megfeleléshez a 23. cikk (1) bekezdése értelmében szükséges intézkedések tagállamok általi meghozatala mértékének értékeléséről, 2016. [COM(2016) 722 final] p. 17. A megelőzésről itt bővebben nem szólunk, de mindenképpen megemlítené az úgynevezett fehérnemű-szabály-tanításuk-meg-agyerekeknek-hogyan-vedhetik-meg-magukat-a-szexuális-visszaélésektől

mérföldkő.³⁶³ Ebben a parlament felszólítja az összes uniós intézményt és tagállamot, hogy tegyék meg a megfelelő intézkedéseket a fizikai és pszichológiai erőszak minden formájának megakadályozása érdekében, beleértve a fizikai és szexuális bántalmazást és a szexuális kizsákmányolást, és védjék meg ezektől a gyermekeket; felszólítja az összes uniós intézményt és tagállamot, hogy tegyenek egységes és hatékony lépéseket a szexuális zaklatás és kizsákmányolás felszámolására és általában a gyermekek elleni összes szexuális bűncselekmény felszámolására; felszólítja az uniós intézményeket és a tagállamokat, hogy tekintsék prioritásnak a gyermekek védelmét az olyan politikák meghatározása és végrehajtása során, amelyek negatív hatással lehetnek rájuk.

Ezt követően az Europol már a 2018-as kiadványában kiemeli: a gyermekek interneten történő szexuális kizsákmányolása a kiberbűnözés egyik legaggasztóbb aspektusa, amely a 2019-es kiadványában már növekedést mutat, nem beszélve a 2020-as további emelkedésről.³⁶⁴

2019-ben további két fontos dokumentum látott napvilágot: A *Tanács következtetései a gyermekek szexuális zaklatása elleni küzdelemről*³⁶⁵, amelyben kiemelik, hogy „a gyermekek szexuális zaklatása és szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem gyakran jelent egyidejűleg a szervezett bűnözés és az emberkereskedelem elleni küzdelmet is”³⁶⁶.

Valamint az *Európai Parlament állásfoglalása*³⁶⁷ a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 30. évfordulója kapcsán a gyerekek jogairól, amely elítéli többek között a gyermekekkel szembeni erőszak minden formáját, beleértve a fizikai, a szexuális és a verbális erőszakot, az online és az offline erőszakot, a prostitúciót és az emberkereskedelmet.³⁶⁸

2020 nyarán az Európai Bizottság nyilvánosságra hozta *A gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemre irányuló 2020–2025 évekre szóló*

363 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1584708393348&uri=CELEX:52017IP0501>

364 Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2019. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2019> pp. 31–32.

365 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12862-2019-INIT/hu/pdf>

366 4. pont.

367 [2019/2876(RSP)] (2019. október 8.) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2019-0180_HU.html

368 Lásd még ezzel kapcsolatban a 2019. május 24-i ENSZ-határozatot: ENSZ, Gazdasági és Szociális Tanács, Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Bizottság, Countering child sexual exploitation and sexual abuse online https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_28/ECN152019_L3REv1_e_V1903716.pdf

*stratégiáját.*³⁶⁹ A következő öt évre vonatkozó stratégiában már kiemelik: a 2011/93/EU irányelv frissítésre szorul. 2019-ben az irányelv megelőzésével kapcsolatos szabályainak át nem ültetése miatt a bizottság 23 tagállammal szemben kötelezettségszegési eljárást indított. Ugyanakkor hangsúlyozzák, hogy a 2011/93/EU irányelv végrehajtását le kell zárni.

Itt olvasható, hogy Európában *minden ötödik* gyermek a szexuális erőszak valamely formájának áldozata. Erre az aggasztó tényre határozott és átfogó választ sürget az Európai Bizottság nyolc kezdeményezés meghatározásával, amelyek egyrészt a gyermekek védelmét szolgáló megfelelő jogi keret végrehajtása és fejlesztése, másrészt a bűnüldözési válaszlépések megerősítése és az összes érdekelt fél közötti együttműködés fokozás területeit fedik le.

A magyar jogalkotó a 2020. évi V. tv. az emberkereskedelem és más tényállások mellett a gyermekprostitúció kihasználását is módosította, a büntetési tételt megemelte.³⁷⁰ Ezt megelőzően a gyermekprostitúció kihasználása (Btk. 203. §) törvényi fenyegetettsége nem tükrözte kellően a cselekmény társadalomra veszélyességét. A szexuális kizsákmányolás céljából megvalósított emberkereskedelem és a gyermekprostitúció „*sok esetben egymástól elválaszthatatlan*”³⁷¹.

Gyermekprostitúció kihasználása

*„Marika, nem csinálsz egy kis pénzt?”*³⁷²

A Btk. 203. § (1)–(4) bekezdéseiben szabályozott gyermekprostitúció kihasználásának bűncselekménye a 2011/93/EU *irányelvnek megfelelően* a tizenharmadik életévüket be nem töltött személyek szexuális kizsákmányolás elleni védelmét szolgálja 2013. július 1-jétől.

369 COM(2020) 607 final, Brüsszel, 2020. július 24.

370 Az emberkereskedelem tényállását érintően 2020. július 1-jétől: a kényszermunka tényállás megszűnt és a 192. §-ba került. A törvényalkotó az üzletszerűséget hatályon kívül helyezte és a rendszeres előnyserzés célzatát emelte be, amely a jogalkalmazók számára a gyakorlat megfelelő kialakításáig fejtörést okozhat. Erről lásd bővebben Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m.

371 Hatvani Erzsébet – Sebhelyi Viktória – Vaskuti Gergely: Gyermekprostitúció visszaszorítása, gyermekkereskedelem. Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Budapest, 2018, 41. o.

372 Apa kérdése gyermekéhez, mielőtt elküldi öt idegen férfival. Paksi Járási Ügyészség 584/2013.

A *Polt Péter* szerkesztésében készült Btk. Kommentár szerint ennek a bűncselekménynek „a jogi tárgya a gyermekprostitúcióra ráépülő szervezett bűnözői körök üldözéséhez és a gyermekprostitúció visszaszorításához fűződő társadalmi érdek”³⁷³.

A Btk. 203. §-ának (2) bekezdése *valamennyi*, tizennyolcadik életévét be nem töltött személy prostituálttá válása ellen hat, a cél a kiskorúak – prostitúció útján történő – szexuális kizsákmányolás elleni védelme.

A gyermekprostitúció kihasználása (Btk. 203. §) a kriminálstatisztikai adatok alapján nem „jelentős” bűncselekmény, bár a Btk. 192. § alapján gyűjtött adatokhoz képest magasabb számokat mutat. 2013. július 1. óta a regisztrált bűncselekmények száma 2015-ben haladta meg az 50-et, egyébként annál sokkal kevesebb volt. Összesen a vizsgált időszakban (2014-2019 között) 178 olyan regisztrált bűncselekmény volt, amely a Btk. 203. § alapján minősült.³⁷⁴

A gyermekprostitúció kihasználását jellemzően ellenszolgáltatás nyújtásával, illetve kitartással valósították meg: magyar férfiak magyar sértettek sérelmére. Azaz egyrészt a felhasználó, a kliens, másrészt a szexuális szolgáltatást nyújtó gyermekkorút kihasználó, az általa keresett pénzből élő kitartott ezeknek a cselekményeknek a megvalósítója.

Az Országos Kriminológiai Intézetben *A gyermekprostitúció kriminológiai, szociológiai jellemzői* címmel folytatott kutatás keretében 2020-ban az elmúlt hét év ügyészégi házi iratait elemeztük minden megyéből. Összesen 89 irat feldolgozására került sor, amelyekben 140 elkövető és 159 sértett szerepelt: 141 lány (89 százalék) és 18 fiú (11).³⁷⁵

A gyermekprostitúció kihasználásával kapcsolatban az ügyészi gyakorlat alapján sértettekkel kapcsolatos megállapítások, valamint eljárási és jogdogmatikai kérdések fogalmazódtak meg.³⁷⁶

A gyermekprostitúció *sértettjei* jellemzően gyermekotthonokból, nevelőszülőktől, diszfunkcionális családokból kerülnek ki: az utcai prostitúció mellett az internetes hirdetések egyre gyakoribbak. A sértettek életkörülményei rendezetlenek, anyagi és erkölcsi támogatást nyújtani tudó családi háttérrel, vagy egyéb kapcsolatokkal nem rendelkeznek, alacsony iskolázottságúak, tanulmányaikat nem folytatják, jövedelemmel nem rendelkeznek. Könnyen

373 Polt Péter (főszerk.): Új Btk. Kommentár, 4. rész. Különös rész. Nemzeti Közszerkesztési Társaság Kiadó, Budapest, 2013, 32. o. [2013b]

374 2018 második félévétől új adatgyűjtési módszer alapján gyűjtik az adatokat.

375 Az iratelemzés eredményeiről most itt nem szólunk.

376 Ezúton is köszönjük a megyei tapasztalatok bemutatását.

befolyásolhatók éppen az erős szülői kapcsolatok hiánya miatt. Gyakran a terheltekhez „szerelmi”, élettársi kapcsolat fűzi őket. A sértettek magatartására jellemző, hogy a büntetőeljárás kezdetén a velük történeteket feltárják, de a későbbi tanúkénti kihallgatások során igyekeznek a terhelteket mentő vallomásokot tenni, és az eljárás eredménye alapvetően őket nem érdekli. Ezen magatartások a bűncselekmények felderítését, a terheltek büntetőjogi felelősségre vonását nagyban nehezíti.

A statisztika alapján a rendőrség, illetve a bűncselekményt észlelő személy feljelentése alapján indul az eljárás, a sértett ritkán tesz feljelentést. Ha ez mégis megtörténik, a sértettek gyakran megváltoztatják a vallomásaikat (részben korukból, intellektuális okokból kifolyólag). Az egymással szemben álló személyi bizonyítékok, a nem koherens vallomások, az egyéb terhelő adatok hiányában nehézségekbe ütközik a büntetőjogi felelősség tisztázása.

A gyermekprostitúció kihasználása esetén (csakúgy, mint az emberkereskedelem – Btk. 192. § – esetében) a *felderítés* és a *bizonyítás* nehézséget okoz, amiatt, hogy a prostitúcióra kényszerített vagy rávett személy érzelmi (és anyagi) függőségben van az elkövetővel, illetve gyakorta fenyegetéssel, bántalmazással kényszerítik a gyermeket szexuális szolgáltatások végzésére.

Az elmúlt évek ügyészi tapasztalata szerint a sértettek is inkább abban érdekeltek, hogy a hatóságok a bűncselekményekről ne értesüljenek.

Ha a nyomozó hatóság beszerzi is a terhelő tanúvallomást, nehéz elérni a tanúknál, hogy azt az eljárás során mindvégig következetesen fenntartsák, illetve hogy a tanú az eljárás során a hatóság rendelkezésére álljon: jellemző, hogy a sértett elszökik. Emiatt tartózkodási helyük megállapítása nehézségekbe ütközik, az eljárási cselekményeken önszántukból csak ritkán jelennek meg. E mögött gyakran félelem, de sok esetben új párkapcsolat húzódik meg.

Ezek a sértett tanúk előéletük, valamint az átélt trauma hatására eleve bizalmatlanok mindenkivel, így a hatóság tagjaival is, ezért sok esetben nehéz velük együttműködni, az ő esetükben segítő bevonása mindenképpen szükségesnek mutatkozik³⁷⁷, valamint az is, hogy a nyomozó hatóság proaktív módon lépjen fel (leplezett eszközök alkalmazásával, a vagyon felderítésével stb.).

Az eljárás során kiemelt figyelmet kell fordítani a kiskorú sértettek személyiségképének, erkölcsi fejlettségüknek, illetőleg családi háttérüknek és életmódjuknak a feltárására is.

377 Ezek mellett a sértettek fizikai és lelki megpróbáltatásainak feldolgozása miatt is.

Egyes esetekben felmerült a *kiskorú sértettek szavahihetőségének kérdése*, számos megszüntető határozat született amiatt, hogy a sértettek nyilatkozatait nem tudták semmivel alátámasztani, néhány esetben maga is elismerte, hogy nem a valóságot mondta el.

„Az Osztrák Köztársaság Bécsi Vezető Ügyészenek tájékoztatása alapján egy kecskeméti nő és egy vásárosnaményi ffi (anya-fia) 2016. évben többször rávették a 18 év alatti sértettet, hogy Ausztriában üzletszerű kéjelgést folytasson, miközben a jövedelmétől megfosztották. A gyanúsított férfi a sértett élettársa, szerelmes belé, az eljárás során végig tagadta, hogy őt kényszerítenék, gyermeket is várt tőle.”³⁷⁸

A gyermekprostitúció kihasználása miatt indult eljárásokban a bizonyítás (egyik) központi elemévé lépett elő annak kérdése, hogy a terhelt, sok esetben a felhasználó, a szolgáltatást igénybe vevő, tudta-e a sértett (valódi) életkorát.³⁷⁹ A vádlottak védekezése ezen esetekben arra irányult, hogy a sértettet idősebbnek, esetleg felnőttkorúnak hitték, ebben a hitükben ráadásul a sértett is gyakran megerősítette őket. Bírói mérlegelés függvénye, hogy ezt a védekezést mennyiben találta elfogadhatónak: két ügyben a tényállás és a sértett személye is megegyezett: a bíróság az egyik vádlottat első fokon felmentette³⁸⁰, a másikat pedig elítélte.³⁸¹

Sok esetben hosszú idő telik el, mire az ügy tárgyalási szakaszba jut, ez idő alatt a sértett idősödése, testi változása is elkerülhetetlen. Évekkel később nehézségekbe ütközik a bírónak azt megállapítania, hogy a sértett elkövetéskori életkorát az akkori kinézetéből az elkövető meg tudta-e állapítani. (Az egyik feldolgozott ügyben még 2013-ban előremutató volt, hogy a sértettek kihallgatásakor kép- és hangfelvétel készült, így évekkel később is egyértelmű volt a felvételek alapján, hogy a sértettek akkor 18 év alattinak látszottak.³⁸²)

378 Mátészalkai Járási Ügyészség 19/2017.

379 E kliensekről lásd korábban.

380 Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség 2783/2016. számú ügy.

381 Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség 1406/2017. számú ügy. A felhasználó tudattartalmának bizonyítása a 2020. július 1-jén hatályba lépő, új emberkereskedelem tényállás alapján további elhatárolási kérdéseket vet fel a gyermekprostitúció kihasználásával. Erről lásd Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m.

382 Budapesti I–XII. Kerületi Ügyészség 4471/2013. számú ügy. Ez az ügy rendkívül elhúzódtott, a bűncselekmény elkövetésének ideje 2013 júliusa volt, akkor a sértettek tizenegy és tizenhárom évesek voltak. 2015. március 20-án a Be. 190. § (1) b) alapján megszüntették a nyomozást, amit később hatályon kívül helyeztek. Jogerős ítélet végül 2019. június 2-án született.

A sértettek különleges bánásmódot igényelnek ezekben az ügyekben. Ennek megfelelően az új Be. rendelkezései alapján a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén lehetőség szerint, tizennégy év alatti személy esetében pedig mindenképpen kép- és hangfelvételt készít [Be. 87. § 1. a) és 88. § 1) d].³⁸³

A gyermekprostitúció kihasználása büntettének a Btk. azonos fejezetében szereplő más bűncselekményekkel való *halmazatáról* szintén szót kell ejteni.

A Nyíregyházi Járási Ügyészség Fk.1753/2016. számú ügyében a váddal egyezően állapította meg a minősítést az elsőfokú bíróság, amivel a másodfokon eljáró Nyíregyházi Törvényszék nem értett egyet, helyette a súlyosabban minősülő *prostitúció elősegítésének* büntettét (Btk. 201. §) állapította meg.³⁸⁴ A bíróság szerint a két bűncselekményt úgy lehet elhatárolni, hogy vizsgálni kell a prostitúciós tevékenység folytatásának elhatározásához *vezető folyamatot*, és ha döntően *külső hatásra*, mások rábeszélésére kezdte el a prostitúciót a sértett, az *prostitúció elősegítése büntettének* minősül; míg, ha a *sértett elhatározása önkéntes volt*, vagy nem döntően a terhelt rábírására folytatta a prostitúciót, akkor a *gyermekprostitúció kihasználásának büntettét* állapítja meg a bíróság.

További kérdés, hogy a gyermekprostitúció kihasználásával a tizennyolcadik életévet be nem töltött személy sérelmére elkövetett kerítés is halmazatban állhat-e. A minősítéssel kapcsolatos probléma abból adódik, hogy a tizennyolcadik életév be nem töltöttsége kétszeres értékelésnek tekinthető-e.³⁸⁵

A 2019 előtti gyakorlat a Btk. 200. § (4) bekezdés a) pontja szerint minősülő kerítés büntettét és a Btk. 203. § (3) bekezdésébe ütköző, prostitúciót folytató személlyel kitartással elkövetett gyermekprostitúció kihasználásának büntettét halmazatban állapította meg. Ezen bűncselekmények elkövetése során az elkövető elsődleges célja az, hogy a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy által folytatott prostitúcióból anyagi hasznot szerezzen, a prostitúciót folytató személlyel tartassa ki magát. A Legfőbb Ügyészség emberkereskedelem

383 Lásd erről még Kiss Anna: A kiskorú áldozatok kímélete az igazságszolgáltatásban. *Ügyészségi Szemle*, 2019/2., 44–52. o.

384 1.Fkf.31/2017/3-as számú ítéletében, 2017. március 31-én.

385 Ezekről a kérdésekről lásd bővebben Huszár Julianna – Windt Szandra: Szemléletformáló tréning, avagy a rendőr, az ügyész, a bíró és öt emberkereskedelmes ügy. *Ügyészek Lapja*, 2020/1. szám, 57–65. o.; Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m.

tárgyában kiadott iránymutatásai³⁸⁶ alapján fontos szemléletváltás következett be és a folyamatban lévő ügyekben a tizennyolcadik életévét be nem töltött sértettek sérelmére elkövetett kerítés büntette helyett a cselekmények minősítését módosították a Btk. 192. § (2) bekezdésébe ütköző kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem büntetétére. A tizennyolcadik életévét be nem töltött sértettnek életkora, élethelyzete miatt *nincs* szabad döntési akarata, elfogadható választási lehetősége, ezért érvényesen *nem egyezhet bele* a saját kizsákmányolásába. Ezen esetekben a *sértett önkéntességére (sértett ajánlkozására) hivatkozni nem lehet*, továbbá nem menti az elkövetőt az sem, hogy ha nem alkalmazott fenyegetést, erőszakot a sértettel szemben és a sértett nem érzi magát áldozatnak vagy egyenesen védi futtatóját, vagy csupán anyagi okokból végzi a prostitúciós tevékenységet.³⁸⁷

A prostituáltak hierarchiáját figyelembe véve, egyértelmű, hogy a gyermekkorúak annak az alsó szintjén töltenek be szerepet, így nem véletlen, hogy a vizsgált ügyekben a *közterületen*, utcai prostitúció során valósították meg ezeket a bűncselekményeket, ezek mellett *lakásokban*, amelyek egy része bordélyházként üzemelt.

A feldolgozott iratokban összesen 146 elkövető, kétharmadukban (63 százalék) csupán *egy* elkövető szerepelt, önálló tettesség volt jellemző. Három vagy annál több elkövető elenyésző számú iratban fordult elő.

Az iskolai végzettség alapján az elkövetőknek inkább csak nyolc általános iskolai végzettségük volt, kb. egyötödük befejezte a szakiskolát, tizedük érettségizett. Említendő ugyanakkor: az elkövetők 7 százalékának egyetemi diplomája van. Összehasonlításképpen 2013 és 2020 között átlagosan az összes elkövető csupán 3 százalékának volt felsőfokú iskolai végzettsége.

A 146 elkövető kétharmada esetében jogerős ítélet született (95 fő), 15 százalékuké (22 fő) még nem emelkedett jogerőre.

A marasztaló ítéletek jelentős része szabadságvesztés-büntetéssel végződött, 33 elkövető esetében felfüggesztették annak végrehajtását.

A sértettek inkább lányok, de jelentős számban fiúk is szerepeltek az iratokban.

A fiú sértetteket tartalmazó ügyekben két nagy csoport körvonalazható. Egyrészt a gyermekotthonban élő fiúk, akik egymásnak is javasolják az ismert

386 A 2018. októberi KSB3771/2018/5-I-NF.3889/2014/11. és a 2019. májusi KSB3771/2018/45-II. – NF. 3889/2014/17-II. számú kiegészítő iránymutatás.

387 Lásd bővebben Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m.

kuncsaftot, a jó üzletet látva a prostitúciós tevékenységekben³⁸⁸, a másik nagy csoportban voltak azok a fiúgyermek, akiket édesanyjuk egyedül nevel, anyagi gondokkal küzdenek, az édesanya sokat egyedül hagyja őket munkája miatt. Az látszott, hogy az édesanya nehezen tudja a fiát kordában tartani, nem vagy alig volt eszköze a fiú nevelésében.

„A sértettnek korábban nem volt szexuális élménye, nem homoszexuális saját bevallása szerint, anélkül nem engedte, büszkén mesélt róla kortársainak.” A szakértő szerint a sértett nem traumaként, sokkal inkább jövedelmező üzletként élték meg a sérelmükre megvalósított cselekményeket.”³⁸⁹

A feldozott iratokban sokszor készültek pornográf felvételek a szexuális aktusokról, amelyeket a sértettek nagyon szégyelltek, sokszor a kliensek ezekkel zsarolták őket, ha a sértettekben felmerült, hogy felhagynak e tevékenységekkel. Volt olyan sértett, aki emiatt ellopta a kliens telefonját, aki ezért fel is jelentette őt.

„Egy idő után tevékenységüket abba akarták hagyni, azonban I.r. vádlott azzal a fenyegetéssel, hogy akkor a szüleiknek elmondja, hogy mit tettek, illetve megmutatja a felvételeket, valamint a felvételeket az internetre fogja feltölteni igyekezett a lányokat rávenni, hogy tovább folytassák a cselekményüket. A két kiskorú sértett azonban egy adott alkalommal - kihasználva I.r. vádlott figyelmetlenségét - a telefonjait eltulajdonította, hogy az abban lévő felvételeket meg tudják semmisíteni. Emiatt külön eljárás folyik ellenük.”³⁹⁰

A gyermekprostitúció jelenségének mélyebb elemzése messze túlmutat e kötet keretein. Az emberkereskedelemmel való szoros kapcsolatának vázolósa volt a fő cél, valamint annak hangsúlyozása, hogy mennyire fontos, hogy további kutatások készüljenek ezzel kapcsolatban is. 2018-ban *Hatvani Erzsébeték* is rámutattak egy további fontos összefüggésre, amelyet az OKRI-ban folytatott iratelemzés is megerősített: *„a gyermekvédelmi alap- és szakellátás látókörébe került fiatalok válnak gyermekprostitúció áldozatává, egyrészt mert ez lehet a veszélyeztetettség megnevezett vagy a háttérben megjelenő indoka, másrészt mert az intézményrendszer nem tud megbirkózni a problémával, harmadrészt mert a hiányosságok bevonódást is eredményezhetnek”³⁹¹*. Azok a fiatalok, akik a gyermekprostitúció áldozatává válás szempontjából fokozottan

388 Vö. Hatvani Erzsébet – Sebhelyi Viktória – Vaskuti Gergely: i. m. 58. o.

389 <https://www.veol.hu/hirek/cukrosbacsi-volt-a-barnagi-kepviselo-a-gyanu-szerint-csokoladeval-penzzel-csabitotta-a-gyerekeket-1794468/> ; LegFü FKFN 6927/2016.

390 Berettyóújfalvai Járásbíróság 3.B.431/2014/34. számú ítélet.

391 Hatvani Erzsébet – Sebhelyi Viktória – Vaskuti Gergely: i. m. 53. o.

veszélyeztetettek, vagyis „a hátrányos helyzetű, elhanyagolt, bántalmazott, számos traumát átélt gyerekek azok, akik megjelennek a gyermekvédelmi rendszer ellátottjai között”³⁹². A gyermekprostitúció és a gyermekvédelem közötti összefüggés emiatt egyértelmű, azonban az is látható volt, hogy a gyermekvédelemben dolgozók igyekeztek a látókörükbe került gyermekek érdekében fellépni, bár a nyilvánvaló rendszerszintű problémákkal nehezen tudtak megbirkózni. Már korábban szoltunk arról, hogy a gyermekotthonokból szökés nem magyar sajátosság, a gyermekprostitúció és a gyermekvédelem kapcsolódása sem az³⁹³, ennek ellenére rendkívül fontos ezen a területen további lépéseket tenni.

„F-on ismerkedtem meg vele, az egyik vendéglőben. Aztán mivel az albérletből ki kellett jönnöm, mert a tulaj eljátszotta a házát, az új tulaj mondta, hogy nem tart igényt albérlóre. Mikor evvel az ismerőssel, később lett ismerős övele összejöttem ott a presszóba. Azt mondja, hogy őneki lenne egy albérlete nem lenne-e kedvem? Azt kérdezte, hogy mennyit fizetek az albérletért? Hát, mondom 70.000,- forint, azt mondta, hogy rendben van, belemehetünk... és én megnéztem a helyiséget... Hát szép rendbe volt minden, csak az a rendezett rész volt bemutatva, a másik rész nem nagyon aztán akkor mondom, hogy ez rendbe van. 1-2 nap gondolkodási idő. Utána ő keresett meg, hogy menjek, vagy ne menjek. Hát akkor mondom egye fene megpróbáljuk. Nagyon kedvesek voltak, minden. Egy darabig ment is a dolog, aztán megkért, hogy nem vezetném el az ő autóját? Hát mondom nem nagyon, mivel jogosítványom van, de lejárt az orvosim, de nem érvényes. Ohh, hát ez nem érdekes, így, meg úgy. Minden nap nekem kellett vezetni, míg ott voltam, lementek kávézni, minden ott volt, az egész csapat. Aztán később ugye, elkezdett kicsit úgy durvulni, a helyzet, hogy menjek el bevásárolni, az én pénzemből. Először csak apróbb-cseprőbb dolgok, aztán dohányáru, aztán utána már csaknem az egész familiát kellene ellátnom. A lakhatás az meg olyan volt, hogy a földön... azon a szivacson aludtam, amit vittem magammal. Mert mindig erre kérték el, arra kérték el, aztán a végén egyre jobban szigorítottak, hogy nem mész sehova, hanem ezt kell csinálni, azt kell csinálni, amaszt... tehát, hogy minden fals ürügyet kitaláltak, hogy ... ő ott tartsanak. Aztán ugye a végén sehova” (5. áldozat).

392 Uo. 53. o.

393 A hazai gyermekvédelem erősségeiről, a nemzetközi és magyar tapasztalatokról lásd bővebben Uo. 53–66. o.

A KÉNYSZERMUNKA (BTK. 193. §) JELLEMZŐI

Kényszermunka a statisztika alapján

Az emberkereskedelemhez képest a kényszermunka még kevésbé volt látható, rendkívül magas a látencia: 2013 és 2019 között csupán egy évben volt tíznél több regisztrált kényszermunkaügy, holott egyes vélemények szerint hazánkban a „házi szolgák” száma ennél lényegesen magasabb.³⁹⁴

A 2013. július 1. és 2020. június 30. között hatályban lévő Btk. 193. §-a alapján büntetendő *kényszermunka* tényállás statisztikai adatai alapján a hazánkban megvalósított bűncselekmények mindegyike befejezett volt, azt magyar sértett sérelmére valósították meg. Az iratelemzés cáfolta a hivatalos adatot, amely szerint a szerhasználat (alkohol és/vagy drog) nem jellemző a hivatalos adatok szerint sem az elkövetői, sem a sértetti oldalon.

A kényszermunka esetén a sértetti feljelentés után kezdődött el a büntető-eljárás. A kényszermunka büntetést a lakóhelyen valósították meg, ez az egyik nehézsége a jelenség elleni fellépésnek.

A kényszermunka esetén az erőszak, a kiszolgáltatott helyzet kihasználása és a fenyegetés volt a legjellemzőbb módszer.

A kényszermunka ügyekben az elkövető és a sértett közötti kapcsolat alapján elmondható, hogy ismerősök voltak, az uzsorás, a szomszéd az, aki elkövetője ennek a cselekménynek a hivatalos adatok alapján.

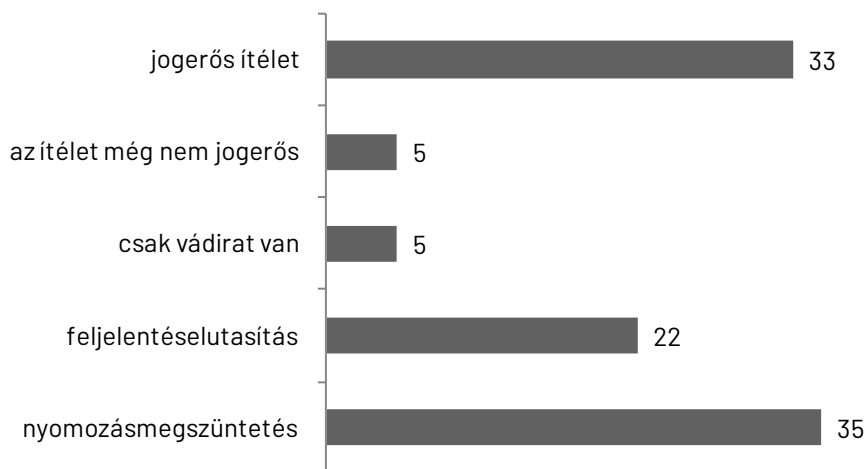
A kényszermunkát jellemzően büntetlen előéletű, felnőtt, magyar férfi valósítja meg.

A kényszermunka-bűncselekmény jellemzői

Harminchét kényszermunkát tartalmazó iratot vizsgáltunk. Ebből tizenkét iratban volt jogerős ítélettel befejezett, huszonegy nyomozásmegszüntetéssel (13) vagy feljelentéselutasítással (8) lezárt ügy. Két esetben csak vádirat volt még, két esetben nem volt jogerős az ítélet.

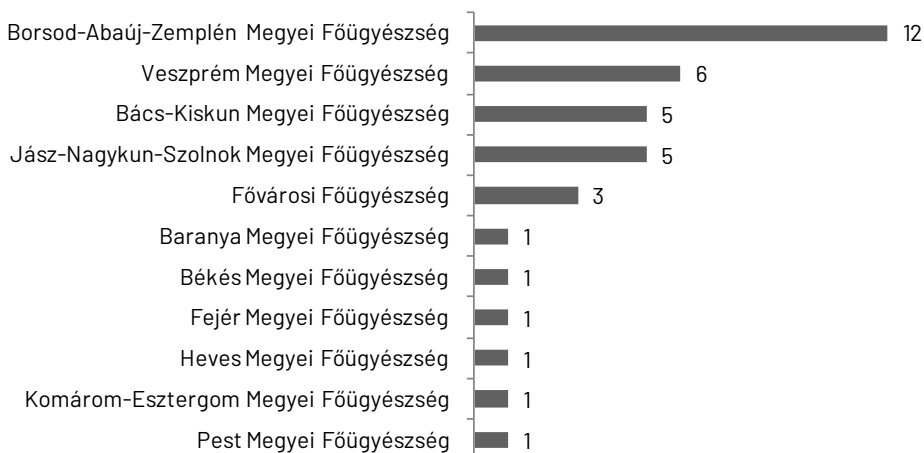
³⁹⁴ A Global Slavery Index 2018-as becslése alapján Magyarországon harminchatezer rabszolga volt. Windt Szandra: i. m. 460. o. Lásd erről még: A *Szarvason mindenki név szerint ismeri a csicskákat* című tényfeltárási riport szerint „százötven embert tartanak modernkori rabszolgaságban, csicskaként Szarvason. Az egész város tud róla, mindenki név szerint ismeri a csicskákat”. <https://abcug.hu/szarvason-mindenki-nev-szerint-ismeri-a-csicskakat/>

26. számú ábra: A kényszermunkaügyek jellemzői (%; N = 37)



Ezen iratok megyei megoszlása alapján kiemelkedő Borsod-Abaúj-Zemplén (12), Veszprém (6), Bács-Kiskun és Jász-Nagykun-Szolnok megye. A borsodi iratok közül tíz az Ózdi Járási Ügyészségről érkezett hozzánk, ez rendkívül jelentős arány és súlyos problémára utal, további elemzést igényel.

27. számú ábra: A kényszermunkaügyek megyei főügyészségek szerinti megoszlása (N = 37)



Tizenegy kényszermunkát tartalmazó iratról készült adatlap, amelyből *tizenhét* elkövetőre vonatkozóan vannak adataink, tizennégy esetben jogerős ítéletet dolgoztunk fel.

Az elkövetők általános jellemzői

A kényszermunkát megvalósító elkövetők önállóan valósították meg a cselekményüket, ha volt társuk, az a hozzátartozójuk volt (leggyakrabban a házastársuk). Inkább férfi elkövetők voltak, akik átlagosan harminchét évesek voltak a bűncselekmény elkövetésekor, jellemzően általános iskolai végzettségük volt. Az általunk vizsgált iratokban az elkövetők saját bevallásuk alapján dolgoztak, de volt, aki nem nyilatkozott erről. Jövedelmi helyzetre nyolc terheltnél kaptunk (megkérdőjelezhető) adatot. Tartozásról szinte senkinél nem volt érdemi információ. E deliktum elkövetője magyar állampolgárságú, házas vagy élettársi kapcsolatban élő, főleg alkalmi munkából tartja fenn magát. Kilenc közülük volt korábban büntetve, a legjellemzőbb bűncselekmény a lopás volt. Négy terhelt esetében volt arra információ, hogy tudatmódosító szer hatása alatt állt.

A sértettek jellemzői

Általában egy magyar férfi sértett sérelmére valósították meg a kényszermunka-bűncselekményt.

A sértett iskolai végzettségére, családi állapotára, jövedelmi helyzetére vonatkozóan rendkívül kevés információ állt rendelkezésre.

Ezt a cselekményt (is) ismerős, alkalmi ismerős sérelmére valósítják meg.

A sértettek eljárási jogaitak feljelentés tételével gyakorolták.

Az eljárás jellemzői

Tizenegy elkövető esetén a sértett kezdeményezte az eljárást, ritkábban a bűncselekményt észlelő személy, illetve a rendőrség.

Az eljárás hosszáról elmondható, hogy annak indulásától a nyomozás befejezéséig hat hónap és két év közötti időszak telik el és további kettő–négy év jellemző a vádemeléstől a jogerős befejezésig.

Az elkövetők többségét letartóztatták és őrizetbe vették, tulajdonuk egy részét lefoglalták.

A bűncselekmény adatai

Tizenkét elkövető esetében történt átminősítés, amelyet tizenegy alkalommal a bíróság kezdeményezett.

A legjellemzőbb módszer az erőszak és a fenyegetés volt, de előfordult, bár ritkán (két esetben) a sértett sanyargatása és eladása is.

A jogkövetkezmény

Tizenegy esetben szabadságvesztésre ítélte a bíróság a vádlottat, egy és négy év közötti időszakra, szinte minden esetben közügyektől eltiltás mellékbüntetéssel együtt. Három esetben a vádlottat felmentették. Csupán két vádlottra szabtak ki vagyonekobzást.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből érkező ügyek között rendkívül sok volt a feljelentéselutasítás (és a nyomozásmegszüntetés), azaz a közösség látta, és jelezte is a hatóságoknak, hogy bűncselekmény gyanúja merül fel, de azok nyomán nem indult büntetőeljárás.

Sok esetben felmerült ezekben az ügyekben az uzsora jelenléte is: az elkövetők tartozás fejében dolgoztatják a sértettet, munkára kényszerítik, a sértett végül visszavonja a feljelentését.³⁹⁵

Kényszermunka-, munkacélú kizsákmányolás?³⁹⁶

Az emberkereskedelem hazai jogalkalmazói gyakorlatából az tűnik ki, hogy a szexuális célú kizsákmányolás inkább a jellemző, a munkacélú kevésbé. Éppen emiatt vizsgálatunkba bevontuk a kényszermunkát tartalmazó ügyiratokat is

395 Ózdi Járási Ügyészség, 2001/2015. számú ügy. De ez az elkövetési mód az országban máshol is jellemző volt.

396 Ieke De Vries: An exploration of the Nesting of Labour Trafficking and Exploitation in Legitimate Markets. *The British Journal of Criminology*, vol. 59, iss. 1, 2019, pp. 209–230.

2019-ben, amelyek a munkacélú kizsákmányolás jellemzőit világosan bemutatta számunkra.

A kevésbé szabályozott területeket próbálják az elkövetők kihasználni a nemzetközi szakirodalom szerint, leginkább a szezonálisakat: mezőgazdaság, takarítás, építkezés, halászat stb. Ahol külföldit „alkalmaznak”, sok esetben legális foglalkoztatás és a munkacélú kizsákmányolás közötti sűrű zónát igyekeznek megteremteni: sokan az eredeti országuk minimálbérét kapják csak, de ilyen a mi vizsgálatunkban, csak egyszer fordult elő.

Az általunk vizsgált ügyek alapján elmondható: a sértettnek alkoholproblémái vannak, hajléktalan, munkanélküli, rendkívül rossz egészségi állapotban van, alacsony értelmi szintű személy, illetve időskorú. Nemüket tekintve a kényszermunka áldozatai között jelentős számban voltak férfiak.

A kényszermunka áldozatai és a sérelmükre megvalósított bűncselekmények még rejtettebbek, még nehezebbek feltárni és bizonyítani, mint a szexuális kizsákmányolás esetén. Az „albérlőként”, „befogadott rokonként” nyilatkozók a kiérkező rendőröknek nyilván nem tárják fel a valódi helyzetet. Így lehetséges az, hogy ez az állapot akár évekig fennállt. Emiatt javaslatként fogalmazható meg, hogy a kényszermunka miatt induló eljárások esetén a kapcsolati erőszak helyszínelésére kialakított protokoll alapján járjanak el a kiérkező rendőrök, hiszen ugyanaz a megfélemlítés, hatalmi játszma húzódik meg a háttérben.³⁹⁷

Az elkövetők között nők és férfiak egyaránt voltak. Jellemzően voltak már büntetve korábban és jól kihasználják a sértett elesettségét, rendszeresen erőszakot alkalmazva sokszor évekig.

Az ügyek harmada Borsodból érkezett, jellemzően Ózdról. Egyértelmű az összefüggés a rossz szociális, gazdasági körülményekkel, az előzőekben tárgyalt demográfiai jellemzőkkel. Továbbá a szociális háló hiányára, az idősgondozás hiátusaira is rámutatnak ezek az ügyek.

Az eljárások magas számában fordult elő feljelentéselutasítás, nyomozás-megszüntetés (csupán 10 ügy zárult elmarasztaló ítélettel). Sajnálatos módon nehezen lehet feltárni ezeket az ügyeket, de azok például ózdi nagy száma mégis arra enged következtetni, hogy a jelenség abban a térségben rendkívül elterjedt.

397 2/2018. (I. 25.) ORFK utasítás a hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról.

A kényszermunka-bűncselekményt tartalmazó ügyeket négy nagyobb csoportba lehet sorolni az elkövetés módszere, helye, jellege alapján.

1. Zárt intézményben történő, úgynevezett csicskáztatás

Ez a jellemzően büntetés-végrehajtási intézetekben, kollégiumban zajló klaszikus csicskáztatásos ügyek voltak. Üzenetértékű ugyanakkor a többi fogvatartott számára, hogy ezek büntetőeljárást vontak maguk után és marasztaló ítélet is született.

„A vádlott a sértettet bántalmazással fenyegetve, több alkalommal arra kényszerítette, hogy kitakarítsa a zárkáját, mossa ki a ruháját.”³⁹⁸

„A terhelt a szobatársait folyamatosan zaklatta, mindennapi életvitelükbe önkényesen beavatkozott oly módon, hogy nem hagyta éjjel aludni őket, különféle feladatokra utasította őket, velük mosatta a ruháit, engedélyük nélkül elvette személyes tárgyaikat, ruháikat használta.”³⁹⁹

2. A ház körüli munka elvégztetése

A kényszermunka egyik tipikus esete, amikor a ház körüli munka elvégzésére kényszerítik az elkövetők a sértetteket. Ezen belül jól körülhatárolható volt az, amikor a sértettet költöztette az elkövető magához, illetve amikor ő költözött a sértetthez.

a. *Az elkövető magához költözteti be a sértettet*

A legnehezebben bizonyítható ez a fajta elkövetési mód, itt történik a legtöbb feljelentésselutasítás/nyomozásmegszüntetés, nehezen lehet bizonyítani, hogy a segítő szándékon túl más motivációja is van az elkövetőnek. A sértett bankkártyáját, pénzét, iratait elveszik, a bántalmazás, a félelemben tartás folyamatos.⁴⁰⁰ A sértettet az elkövetők magukhoz költöztetik, így sokkal jobban tudják felügyelni őt, segélyét elveszik, különböző munkákra kényszerítik.⁴⁰¹

398 Veszprémi Járási Ügyészség 584/2014.; Veszprémi Járási Ügyészség 1598/2014.

399 Kiskunfélegyházi Járási Ügyészség 773/2013.

400 Gyulai Járási és Nyomozó Ügyészség 925/2016.

401 Pápai Járási Ügyészség 30/2016.

- A félelemben tartás mellett szinte sosincs tisztálkodási lehetőség, az étkezés nem vagy alig biztosított, fizetséget a munkáért nem kap a sértett.
- 2007–2013 között két férfi sértettet fogadott be az elkövető: az egyik férfi hajléktalan, munkanélküli volt, míg a másik férfi gondnokság alatt állt, bűncselekmény elkövetésére kényszerítés is előfordult.⁴⁰²
- névtelen bejelentés/feljelentések:
- *„Magát megnevezni nem kívánó személy tett írásban bejelentést: a gyanúsított házában embereket szállásol el és dolgoztat kizsákmányolás céljából. A rendőrök kimennek a helyszínre két főt találnak, ők azt állítják, hogy távoli rokonok, szívésségből laknak ott, ételt-italt kapnak, amelyért cserébe besegítenek a ház körüli munkába.”*
- *„Megállapítható, hogy a tanyán dolgozók nem voltak kiszolgáltatott helyzetben, mivel saját döntésük volt (egyes esetekben saját kérésükre történt), hogy munkát végeznek a tanyán, mely munkáért egyéb juttatásokat kaptak, vagy a munkát – rokonság miatt – szívésségből végezték.”⁴⁰³*
- Közérdekű bejelentés érkezett a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Kecskeméti Járási Hivatalába, végül ők tettek feljelentést: F. külterületén található birkahodálynál embertelen körülmények között, több éve bér kifizetése nélkül dolgoztat egy 70 éves lakost, akitől személyi okmányait is elvették. A sértett kihallgatásakor gazdámnak hívja a gyanúsítottat, de 30 éve ott dolgozik juhászként és nem érzi kiszolgáltatottnak a helyzetét.⁴⁰⁴
- *„A sértett meghallgatásakor elismeri, hogy a segélyét a gyanúsítottaknak adja, hogy a gyanúsított fia bokszoló és rajta gyakorol, de mivel a gyanúsított úgyszólván megtalálja és visszaviszi, nem keres másik munkát, ott még mindig jobb, mint otthon.”⁴⁰⁵*
- A sértett hajléktalan és munkanélküli lett, a vádlott apja javasolta, hogy költözzön a vádlotthoz 2006. szeptemberben, aki 500-1000 forintot kapott a saját nyugdíjából vissza. Naponta kellett a sértettnek kukázni járnia. Ha a munkát nem, vagy nem jól végezte el, kiabált vele, megütötte, fenyegette, a rendőri intézkedés után szociális otthonban helyezték el. 2010–2011-ben is voltak már kint rendőrök, akkor nem találtak semmit, 2014-ben állampolgári bejelentés miatt indult az ügy. Vádlott:

402 Tapolcai Járási Ügyészség 1062/2013.

403 Kalocsai Járási Ügyészség 975/2013.

404 Kiskőrösi Járási Ügyészség 823/2017.

405 Kiskunfélegyházi Járási Ügyészség 838/2013.

„a sértett az édesapjánál lakott, majd miután az apja börtönbe került, a sértett hozzájuk költözött”⁴⁰⁶.

A feljelentéselutasítás indoka sok esetben az volt, hogy „a sértett bármikor el-mehetett, szabadságában korlátozva nem volt”⁴⁰⁷, ugyanakkor ezek a sértettek nyilvánvalóan nem nagyon tudtak hová menni.

b. *Az elkövető költözik be a sértetthez*

Az elkövető albérlőként, eleinte segítőként költözik a sértett ingatlanába, ahol lassan megszerzi az uralmat a sértett fölött, ez kevésbé hosszú ideig tartó elkövetés volt. Ezekben az ügyekben a sértettek sokkal inkább mertek a rendőrséghez fordulni segítségért.

- A 25 éves sértett férfi két hónap után tett a rendőrségen feljelentést: nevelőszülőknél nevelkedett sértettnek a gyámhivatal vásárolt egy ingatlant, ahol három évig egyedül élt. Nehezen tartotta el magát, így beköltözött hozzá a gyanúsított a feleségével és 6 gyermekével. Onnantól ő kiszorult a házból, csicskáztatták, bántalmazták.⁴⁰⁸
- Feljelentőhöz költöztek be albérlőként, ahol az elkövető és a családja arra kényszerítik, hogy nekik dolgozzon, amiért ételt-italt kap. A gyanúsított bevallja: „én csak egyszer ütöttem meg”, végül a nyomozó hatóság szerint a bűncselekmény nem állapítható meg.⁴⁰⁹
- A sértett ellátásáért lakóingatlanába fogadta a két vádlottat, ápolásért cserébe a nevéen lévő ingatlant és ingóságait gondozás fejében vádlotokra hagyja halálozását követően. De a vádlottak nem adtak enni a sértettnek, inzulint sem vettek neki, a sértett jelentette a rendőrségnek, mert nagyon leromlott az egészségügyi állapota; a második sértettet a nénihez beköltöztették, és különböző bűncselekmények elkövetésére utasították (például gyümölcsfákat vágtak ki, kályhát, hűtőt loptak, betöréses lopások).⁴¹⁰

406 Szolnoki Járási Ügyészség 4864/2014.

407 XI–XXII. Kerületi Ügyészség 6279/2014.

408 Sárbogárdi Városi Ügyészség 218/2015.

409 XVIII–XIX. Kerületi Ügyészség 3924/2016.

410 Tizenhárom tényállást tartalmaz a vádirat, Jászberényi Járási Ügyészség 64/2016.

3. Kényszerkoldultatás

A hajléktalan szállók mellett a kórházakban történő toborzás is felmerült az alábbi ügyekben: a cél a kényszerkoldultatás volt, a kiszolgáltatott helyzetű, sok esetben végtaghiányos, rossz egészségi állapotban lévő sértett napi 10-12 órát volt kénytelen időjárástól függetlenül az utcán tölteni.

- Három vádlott: elsörendű nő és az élettársa, valamint az édesapja. *„Családi kapcsolatuk alapján a vádlottak hosszabb időszakra legális munka nélkül kívánták megélhetésüket biztosítani, kiszolgáltatott, rászoruló emberek felhasználásával oly módon, hogy hajléktalan személyeket kuttattak fel, akiket saját hasznukra koldultattak. Bécsben, Németországban koldultatták a mind női, mind férfi sértetteket. Megszöktek, Vöröskeresztől kértek segítséget. Az egyik férfi sértett 1,5 évig koldult nekik. Hajléktalanszállón toboroztak, étkezést, szállást biztosítottak, Egerben, valamint Bécsbe vitték ki koldulni. A sértettek kiszolgáltatott, szorult élethelyzetben voltak, utcára kerültek volna, ha nem koldulnak. Az 1. r. vádlott szerint ők csak jót tettek az emberekkel, nem bántottak senkit. 2. fok enyhít: 3 év 6 hó.”⁴¹¹*
- A férfi sértett feljelentése alapján indult az ügy: 2014 elejétől 2015. májusig a gyámja és annak a családja többször bántalmazta, nyugdíját elvette, megöléssel fenyegetve arra kényszerítették, hogy koldulni járjon. A sértett gyámság alatt áll, korlátozottan cselekvőképes, önálló döntéseket nem hozhat, demens, alkoholista.⁴¹²
- A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szociális és Gyermekevédelmi Központ feljelentése alapján indult az eljárás: Tesco és a Lidl parkolójában koldulásra kényszerítette az intézeti nevelt sértett lányt, aki folyamatos szökésben van, enyhe mértékben fogyatékos, abortuszon esett át.

411 Heves Megyei Főügyészség 719/2014. A Heves Megyei Főügyészség a legfőbb ügyészségi iránymutatást követően felülvizsgálati indítványt nyújtott be a Kúria részére, amelyet 2019. október 24-én tárgyaltak. A Bfv.II.600/2019/13. számú kúriai végzés a jogerős másodfokú ítéletet hatályon kívül helyezte és az Egri Törvényszéket új elsőfokú eljárásra utasította. Ebből született egy BH is: BH 2020.2.30 Emberkereskedelem – és nem kényszermunka – büntette valósul meg, ha a munkavégzésre kényszerítés kiszolgáltatott személy sérelmére, e helyzetének a kihasználásával, előny szerzése érdekében történik, és az elkövető kizsákmányolás céljából sértetteket toboroz, szállít és elszállítás (Btk. 192., 193. §).

412 Miskolci Járási Ügyészség 4018/2015.

Ezt végül kényszermunkáról átminősítik züllött életmód folytatására rábírással elkövetett kiskorú veszélyeztetés büntetétére.⁴¹³

4. Munkacélú emberkereskedelem

Az általunk 2019-ben feldolgozott iratokban csupán két ügyben szerepelt munkacélú emberkereskedelem.

Az egyik eset rámutatott a holland gyakorlatra:

A Holland Királyságban folyik a nyomozás emberkereskedelem és más bűncselekmény miatt, egy tanút kellett Bács-Kiskun megyében meghallgatni. A férfi sértett napi 35 eurót kereshet autómosással Eindhovenben, a munkaidő 9–20 óráig tartott, a szállásért 250 eurót vontak le a fizetéséből, bántalmazták, megfenyegették. Egy magyar nő toborzott, de az elkövetők nem magyarok voltak. A gyanúsítottak munkavállalóikat kizsákmányolták, kizárólag külföldieket foglalkoztattak, akik hollandnyelv-tudás hiányában nem tudták milyen jogaik vannak.⁴¹⁴

A másik ügyben az őstermelő elsőrendű vádlott állatai mellé keresett embert: *„1. rendű vádlott tudna egy munkára alkalmas embert ellenérték fejében, de erről az érintett nem tudhat.”* A sértettet húszezer forintért vásárolta meg az elkövető.⁴¹⁵

A klasszikus harmadik országbeli munkacélú kizsákmányolásával kapcsolatos eset alig volt, ezzel kapcsolatban a nemzetközi jelentések mindig megfogalmazzák aggodalmukat.

Egy pakisztáni nő esete a sajtóból vált ismertté 2021-ben:⁴¹⁶

„2019-ben Budapestre érkezett két férfit munkaadójuk a csepeli háza pincéjében szállásolta el. A pakisztáni nő elvette szakácsai iratait, napi 14-18 órát dolgoztatta őket, a megbeszélrt bérnek pedig csak töredékét fizette. A szakácsokat a nő többi között azzal félemlítette meg, hogy ha a hatóságokhoz fordulnak, lopással vádolja meg és börtönbe juttatja őket, illetve vissza fogja vonatni

413 Miskolci Járási Ügyészség 2255/2015.

414 Bács-Kiskun Megyei Főügyészség 456/2017.

415 Fővárosi Fellebbviteli Ügyészség 580/2014.

416 Lásd például <https://infostart.hu/bunugyek/2021/02/28/pakisztani-no-dolgoztatott-ehberert-pakisztanit-egy-budapesti-etteremben>

a vízumukat, és kitoloncolásuk után tönkreteszi Pakisztánban élő családjaik életét is. A XXI. kerületi rendőrök egy másik eljárással kapcsolatban szereztek tudomást a szakácsok életkörülményeiről, és nyomozást indítottak az étteremtulajdonos ellen. A nyomozók 2020. június 16-án gyanúsították meg a pakisztáni nőt.”

Ezt követően 2021-ben az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságon egy 37 éves, építőipari munkás, mongol férfit sikerült emberkereskedelem áldozataként azonosítani, azonban a részére felajánlott áldozatsegítési szolgáltatásokkal nem kívánt élni.

„Engedélyügyi eljárásban, a munkavállalási célú tartózkodási engedély hosszabbítása kapcsán került azonosításra az OIF Budapesti és Pest megyei Regionális Igazgatóságának ügyfélszolgálatán. A munkáltatója biztosítás és járulékok fizetésére hivatkozva visszatartotta a fizetését, elvették a tartózkodási engedélyét és csak 200 ezer forint fejében lettek volna hajlandók visszaadni.”

AZ EGYÉB CÉLÚ KIZSÁKMÁNYOLÁSOKRÓL

Az úgynevezett egyéb céllal történő kizsákmányolás körében a kényszerkoldultatást, a bűncselekményre kényszerítést, a kényszerházasságot, a szervkereskedelmet⁴¹⁷ említi a nemzetközi szakirodalom.⁴¹⁸ Az előzőekben volt szó a kényszerkoldultatásról, itt most a bűncselekményre kényszerítést emeljük ki.⁴¹⁹

A bűncselekmény elkövetése érdekében történő kizsákmányolásáról szinte semmilyen kutatás nem szólt eddig hazánkban, holott a kiskorú veszélyeztetése, a Btk. 208. § (2) bekezdés a) és b) pontjai a tizennyolc év alattiak bűncselekmény elkövetésére rábírását és felajánlását rendeli büntetni.⁴²⁰

Korábban a Kúria Bhar.III.111/2019/8 számú döntésében már foglalkozott az emberkereskedelem és kerítés elhatárolásával, valamint a kapcsolódó kiskorú veszélyeztetésével.⁴²¹

A kriminálstatisztika alapján

2013 és 2019 között a *sértettek* száma másfélszeresére nőtt (84035-ről 125564-re) az ENYÜBS adatai alapján. A korcsoport szerinti megoszlás szerint átlagosan évente a sértettek kb. 5,6 százaléka tizennyolc év alatti. 2019-re 2013-hoz képest a tizennégy és tizenhét év közötti és a tizenhárom év alatti sértettek száma megduplázódott. A hivatalos statisztikákban ennek ellenére 2015 óta csökken a gyermekkorú sértettek száma.⁴²²

417 Btk. 175. § Emberi test tiltott felhasználása, erről lásd Barabás, Andrea Tünde – Szabó, Judit: Theoretical analyses of criminal cases initiated due to offences of illegal use of human body. *Belügyi Szemle*, 2020/3. különszám, 9–21. o. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/4850/3802>

418 A kevés példák egyike: Zsuzsanna Vidra – Kitti Baracsi – Viktoria Sebhelyi: *Child Trafficking in Hungary: Sexual Exploitation, Forced Begging and Pickpocketing*. Center for Policy Studies, CEU, Budapest, 2015. <http://real.mtak.hu/27558/1/cps-book-child-trafficking-in-hungary-2015.pdf> A nemzetköziben is kevés szó esik erről: Rodriguey-López, Silvia: Telling Victims from Criminals: Human Trafficking for the purposes of Criminal Exploitation. In: John Winterdyk – Jackie Jones (eds.): *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, pp. 307–308.

419 A legújabb tendenciákról lásd COM(2020) 661 final pp. 8–9.

420 Az elhatárolási kérdésekről, nehézségekről lásd Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései. *Ügyészségi Szemle*, 2021/1., 44–59. o.

421 Lásd erről bővebben Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra (2020): i. m.

422 Vö. Mocsáry Eszter: Gyermekkorú bűnelkövetők és áldozatok. *Debreceni Jogi Műhely*, 2017/1–2., 59–61. o. <https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6738/6367>

2013 és 2019 között a hivatalos hazai statisztikában átlagosan *három* tizenyolc év alatti sértettje volt évente az emberkereskedelemnek, a gyermekprostitúció kihasználásának évente átlagosan 31 (hat 1–13 éves, 25 14 és 17 év közötti).

A Btk. 208. § (1) bekezdésébe ütköző bűncselekmény sértettjei inkább az 1–13 évesek, számuk 2013 és 2019 között átlagosan 683 évente. A Btk. 208. § (2) bekezdésnek a 14–17 év közöttiek a jellemző sértettjei. A Btk. 208. § (2) a) pontnak a vizsgált időszakban átlagosan 119 14 és 17 év közötti sértettje volt évente.

A Btk. 208. § (2) bekezdésébe ütköző regisztrált *bűncselekmények* száma 2013 és 2019 között az a) pontot tekintve összesen 1204 (2017 óta évi 200-nál kevesebb), a b) összesen 31, rendkívül alacsony volt.

A más bűncselekményekkel együtt történő Btk. 208. § (2) minősítés száma ennél sokkal magasabb volt. A 2013–2019 közötti időszakban a Btk. 208. § (2) mellett kb. 75-80 százalékban a Btk. 370. § szerinti lopás bűncselekményét valósították meg.

A bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás⁴²³

A 2011/36/EU irányelv (11) szerint A „bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás” kifejezés azt jelenti, hogy egy adott személyt azáltal zsákmányolnak ki, hogy az elkövető – többek között – zsebtolvajlást, áruházi lopást, kábítószerral való kereskedést és más hasonló, büntetendő és anyagi haszonnal járó tevékenységet követ el.

2017–2018-ban az európai adatok szerint csupán az emberkereskedelemmel kapcsolatos vádemelések *két* százalékában szerepelt a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás.⁴²⁴

423 Lásd erről még Silvia Rodriguey-López: i. m.; Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe Exploratory Study and Good Practice Examples. http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/trafficking_for_forced_criminal_activities_and_begging_in_europe.pdf. A holland tapasztalatokról lásd Brenda Oude Breuil: 'Little Rascals' or Not-So-Ideal Victims: Dealing with minors trafficked for exploitation in criminal activities in the Netherlands. *Anti-Trafficking Review*, vol. 16, 2021, pp. 86–103. <https://doi.org/10.14197/atr.201221166>

424 Data collection on trafficking in human beings in the EU, p. 16. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf. Data collection on trafficking in human beings in the

A leggyakoribb bűncselekmények a nemzetközi tapasztalatok alapján: a kábítószerrel kapcsolatos és a vagyon elleni bűncselekményekre történő rábírás.⁴²⁵ A korábban bemutatott statisztikai adatok alapján nálunk is ez jellemző, ugyanakkor ez a jelenség további vizsgálatot igényel, eddig erre kevés figyelem fordult itthon.

Egyes ügyekben a kényszermunka során a kiszolgáltatott helyzetben lévő sértettet más bűncselekményre használták fel: bankkártya csalásokra, telefon előfizetések megkötésére (készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés stb.), betöréses lopásokra stb.

- Három sértett rossz anyagi körülmények között élt, szellemi állapotuknál fogva segítségre szorúlnak, a nő sértettet rávették, hogy telefon előfizetést kössön, azt a másodrendű vádlottnak átadta, aki a számlákat nem fizette. Folyamatosan bántalmazták őket, minden munkát elvégeztek, fizetséget nem kaptak, ételt is csak alkalmanként.⁴²⁶
- A fővárosi Külső Mester utcai hajléktalanszállón toboroz egy Linda nevű nő, aki angliai munkához toborzott jelentkezőket. A gyárban két hónapig 2000 fontért dolgoztak. Az első időben nem dolgoztak, csak mobiltelefonokat vetettek velük, valamint bankkártyákat is csináltattak, amelynek hitelkeretét az elkövetők vették fel. Az angol rendőrség az Üdvhadseregen keresztül szervezte meg a sértett hazahozatalát.⁴²⁷
- OTP-nél számlacsomag- és kártyaszerződést kötettek az elkövetők a sértettel, akitől a kártyát azonnal elvették, majd ATM-ekből pénzt vettek fel ezekkel.⁴²⁸

Emberi test felhasználása

Az Európai Parlament szervkereskedelemről szóló 2015. évi jelentése szerint szervkereskedelem alatt az emberi szervek és szövetek transzplantációjára irányuló olyan illegális tevékenységeket értjük, mint a szervkereskedelmi

EU, p. 39. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf

425 Silvia Rodriguey-López: i. m. Az erőszakos bűncselekményekre történő rábírással kapcsolatban lásd 309–310. o.

426 Budakörnyéki Járási Ügyészség 2924/2016.

427 V–XIII. Kerületi Ügyészség 3278/2014.

428 Komáromi Járási Ügyészség 1449/2013.

célú emberkereskedelem⁴²⁹, a szervturizmus⁴³⁰, valamint az emberi szervek, szövetek, illetve sejtek kereskedelme⁴³¹. „A hagyományosan elsősorban Dél-kelet-Ázsiát és az indiai szubkontinentet érintő szervkereskedelem a világ más területein – például Kínában, Dél-Amerikában, a Fülöp-szigeteken, Oroszországban és Dél-Európában is megjelent, de az ezredforduló óta egyre többet hallani kelet-európai vonatkozásokról is.”⁴³²

Az Egészségügyi Világszervezet szerint „a szervek anyagi ellenszolgáltatás fejében történő cseréje, piaci kereskedelme a társadalmak legszegényebb és legkiszolgáltatottabb rétegeinek kizsákmányolásához és emberkereskedelemhez vezet, aláássa az altruista szervadományozást, és sérti az érintettek emberi méltóságát azzal, hogy azt közvetíti, egyes emberek pusztán tárgyak, amelyeket mások (ki)használhatnak”⁴³³.

Magyarországon az ENYÜBS alapján azonban rendkívül kevés ilyen ügy van: 2018. második felétől 2021. április végéig egy bűncselekményt regisztráltak.⁴³⁴ Így a szervkereskedelem hazai jellemzőiről szinte semmilyen információ sincs.

429 Olyan emberkereskedelmi tevékenység, amelynek célja, hogy a sértettek szerveit vagy szöveteit átültetés céljából eltávolítsák.

430 A szervturizmus során a szerv- vagy szövetátültetésre szoruló recipiensek utaznak el egy másik államba abból a célból, hogy ott végrehajtsák rajtuk a transzplantációt.

431 Élő személyből vagy halottból eltávolított szervek, szövetek vagy sejtek kereskedelmére irányuló tranzakciók.

432 Barabás Tünde – Szabó Judit: Az emberi test tiltott felhasználása bűncselekmény miatt indult büntetőügyek elméleti elemző vizsgálat. Kutatási jelentés. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 4. o.

433 Uo. 10. o.; és Barabás, Andrea Tünde – Szabó, Judit: Theoretical analyses of criminal cases initiated due to offences of illegal use of human body. Belügyi Szemle, 2020/3 SPEC., pp. 9–21. Lásd még Frederike Ambagtsheer: The black market in human organs. In: Nils Gilman – Jesse Goldhammer – Steven Weber (eds.): Deviant globalization: Black market economy in the 21st century. Continuum, New York, 2013, pp. 72–82.

434 Vö. Barabás Tünde – Szabó Judit: i. m. 5. o.; a BSR rendszer alapján. <https://bsr.bm.hu/Document>

A RENDŐRÖK, AZ ÜGYÉSZEK ÉS AZ EMBERKERESKEDELEM JELENSÉGE

„Aztán mentünk a rendőrségre másnap, és bementem, hát igazából úgy néztem ki, mint egy ilyen kattos ember, mert tükre ki voltam bukva, mert mentem így össze-vissza... bementem, egy fiatalabb rendőr volt ott, meg egy idősebbik. Így állok, várom, mondom, hogy legalább valaki kijöjjön, megkérdezni, hogy mi baja van annak a hülyének és akkor ők úgy beszélgetnek tovább. Így bekopogtam, egy ilyen elválasztó izé volt ott, és akkor kijött a csávó, hogy mi a gond? Hát mondom, az a gond, hogy ez a férfi ellopta a lakáskulcsomat, a laptopomat, a telefont, meg bántalmazott, meg halálos fenyegetések meg ilyenek. Kérdezik a nevét, leadom... így egymásra néztek, aztán visszament a csávó, az idősebbik, és mondja, hogy most mégis mit akar csinálni? Hát mondom, szeretnék feljelentést tenni, vagy valamit. Aztán mondja, hogy jó utána nézek. Azt mondja, hát itt már van egy feljelentés, az anyja is feljelentette őt, meg a volt barátnője is... mondom, okés, és én is fel szeretném. - De ugye tudja, 95%-ban nem csinál semmit, csak ront a helyzeten? Hát, de mondom, akkor mit csináljak? – Zárkózzon be” (3. áldozat).

Az uniós statisztikák bemutatásakor látható volt, hogy bár 2017–2018-ban 11 ezer körüli volt a gyanúsítottak száma, a büntetőeljárásoké, a vádemeléseké és az ítéleteké jóval alacsonyabb volt. Miért van az, hogy tudjuk, hogy létezik ez a jelenség, számos bűncselekményt valósítanak meg, sok áldozat is van, mégis kevés eljárás indul, és még kevesebben kapják meg ezért méltó büntetésüket? A válasz nagyon összetett, és hangsúlyozandó, hogy nem magyar problémáról beszélünk. A sértettek, a közösség, a jogalkalmazók, a jogalkotók mind-mind fontos szereplői ennek.⁴³⁵

A jogalkalmazók közül a rendőrök szerepét emelném ki először: a rendőrökön sok múlik az ügy tudomásukra jutásától, a sértett első kihallgatásáig, az adatok, információk beszerzésén keresztül, azaz, hogy egyáltalán hány ügyben indul eljárás.

435 Lásd erről egy öt európai országban végzett kutatás eredményei alapján: Biljana Meshkovska – Nikola Mickovski – Arjan E. R. Bos – Melissa Siegel: Trafficking of Women for Sexual Exploitation in Europe: Prosecution, trials and their impact. Anti-Trafficking Review, iss. 6, 2016, pp. 71–90. <https://www.antitraffickingreview.org/index.php/atrjournal/article/view/170/158>

Sőt, Tamási Erzsébet szerint „*a prostitúcióhoz kapcsolódó bűncselekmények bizonyíthatóságának kulcsa a nyomozati szakban rejlik*”⁴³⁶.

Mind a bűnmegelőzési, a bűnügyi és a közrendvédelmi tevékenységek⁴³⁷ fontosak. A bűnmegelőzés feladata a társadalmi tudatosság növelése, hogy felismerje és jelezzen a közösség, ha kiszolgáltatott személy kizsákmányolását látja; a sérülékeny csoportok körében az ismeretterjesztés, a korábban kifejtett reziliencia növelésének elősegítése, a segítő telefonszámok ismertetése.⁴³⁸ Az utóbbi évek tevékenységéből a *Kiálllok érted!* színdarab⁴³⁹ említhető, vagy az IOM *Ne hagyj!* kampánya⁴⁴⁰, amelyek sikeréhez jelentősen hozzájárult *Barabás Ildikó* r. alezredes.

A rendőrség bűnügyi állományának a többi bűncselekményhez hasonlóan a legfontosabb feladata: a tudomásszerzés a bűncselekményekről, tényállás tisztázása, bizonyítékok összegyűjtése nyílt és leplezett eszközök segítségével⁴⁴¹, valamint az áldozatvédelem.

Rendkívül fontos az eljáró rendőr felkészültsége, hiszen ő találkozik a sértettel először. Ez befolyásolja később azt, hogy a sértett mennyire lesz együttműködő az eljárás folyamán, az, hogy a rendőr hogyan szól hozzá, milyen szavakat, kifejezéseket használ, ki és hogyan hallgatja meg a sértettet, mind meghatározó. A bizalom kialakítása, a sértett megfelelő meghallgatása, az emberkereskedelem jelenség jellemzőinek, összetettségének, az áldozatok szükségleteinek ismerete szintén elengedhetetlen. (A fejezet elején idézett áldozat végül nem tett feljelentést, büntetőeljárás az ő ügyében az elkövető ellen nem indult.)

Itt kell szót ejtenünk arról, hogy a korábban már bemutatott magyar emberkereskedelem elleni stratégia a szexuális kizsákmányolást elszenvedett gyermekek kihallgatása, kezelése esetén javasolja az úgynevezett Barnahus-módszer szerinti szolgáltatások igénybe vételét, mivel ez a fajta szemlélet gyorsíthatja a büntetőeljárásokat és védheti, kímélheti a gyermekkorú áldozatokat. A stratégia célul tűzi ki az ilyen szolgáltatást nyújtó intézmények infrastrukturális

436 Tamási Erzsébet (2015): i. m. 69. o.

437 A közrendvédelem feladatát később a védelmi intézkedésnél fejtem ki.

438 Lásd például <http://www.ravot-eur.eu/> honlapon az összegyűjtött elérhetőségeket.

439 <https://nevtelenutak.hu/mennyit-ersz-2-2-> A Névtelen Utak Alapítvánnyal közös színdarab, amely kifejezetten az érintett korosztálynak drámapedagógiai módszer alkalmazásával egy komplex program.

440 <https://nehagyd.hu/>

441 A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény XXXV. fejezete a leplezett eszközökről.

feltételeinek megteremtését és működtetését az országos lefedettség biztosítása érdekében.⁴⁴² Az emberkereskedelem elleni stratégiában megfogalmazott elköteleződés célja, hogy a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (Tegyesz) által működtetett szolgáltatás, speciális gyermek meghallgatás minden megyében jelen legyen.⁴⁴³

Tiltott prostitúció miatt a tizennyolc év alattiakkal szemben (is) sokáig a rendőrség szabálysértési eljárást indított, sok esetben annak ellenére is, hogy ezek az „elkövetők” inkább áldozatok voltak.⁴⁴⁴ 2020-ra azonban rendkívül fontos előrelépés történt: a szabálysértési törvény büntethetőséget kizáró okként szabályozza azt az esetet, amikor a szexuális szolgáltatásra felajánlkozó személy a *tizennyolcadik életévét nem töltötte be*. Ezzel a rendőrség egyébként sem kicsi felelőssége, szerepe tovább erősödött, amelyhez további szemléletváltásra van szükség. Ezzel kapcsolatban visszautalok a 2020-as és 2021-es

442 Az emberkereskedelem elleni nemzeti stratégia I. 1. 8. pontja: További Barnahus-modell szerinti szolgáltatások infrastrukturális feltételei megteremtésének és működésének támogatása, az országos lefedettség biztosítása érdekében. Valamint az I.1.9. A Barnahus-modell szerinti szolgáltatás büntetőeljárásban történő alkalmazhatóságára vonatkozó jogi szabályozás kialakítása – ez megvalósult a 2020. évi XLIII. törvény 154. §-ával, amely a 2017. évi XC. törvény 87. § (1) b) pontjaként épült be a büntetőeljárás törvénybe, ez 2021. január 1-jétől hatályos.

443 A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 87. § (1) bb) az eljárási cselekményt igazságügyi pszichológus szakértő vagy a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 61. § (2) bekezdésében meghatározott szolgáltatást végző szaktanácsadó közreműködésével hajtja végre. Gyvt. 61. § (2) A gyermekvédelmi szakszolgáltatás az elhanyagolt és bántalmazott, közülük is elsősorban a szexuálisan bántalmazott gyermekek vizsgálatát és terápiáját végző szolgáltatást, valamint – hivatalos szerv megkeresésére – az érintett gyermekek meghallgatását elősegítő szolgáltatást működtethet, amelynek során a gyermekvédelmi szakszolgáltatás együttműködik a megkereső szervvel. A Barnahus egy izlandi, komplex szolgáltatásokat magában foglaló módszer, egy gyermekház, amelyben gyermekmeghallgató, orvosi, pihenőszobák vannak, szexuális abúzus gyermekáldozatainak vagy szemtanúinak kihallgatása, vizsgálata, kezelése céljából. Magyarországon először Szombathelyen alakítottak ki ilyen gyermekházat. 2021 közepén Budapesten két helyszínen, valamint Debrecenben elérhető a Tegyesznek ez a szolgáltatása. A Barnahus-módszerről itt olvasható magyarul: <https://barnahus.hu/>. A büntetőeljárás aspektusairól lásd Barabás A. Tünde – Farkas Krisztina – Kiss Anna: Az új Be. egyes meghatározó jogintézményei. In: Vókö György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 58. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021, 157–184. o., a különleges bánásmódról lásd 177–183., a Barnahusról 177–180. o.

444 Vö. Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra (2020): i. m. 23. o. A 2021-es TIP-jelentés alapján 2020-ban 19 gyerek ellen indítottak szabálysértési eljárást ilyen ügyekben, míg 2018-ban 54-et, 2019-ben 30-at. TIP Report 2021, 279. o.

TIP-jelentésekre, amelyekben az amerikai szakértők az áldozatközpontú megközelítés további erősítését szorgalmazzák.

Emellett egy 2020. július 1-jén hatályba lépett új jogintézmény, az általános védelmi intézkedés, a közrendvédelmi szakterületen dolgozó rendőrök számára adott új feladatot az emberkereskedelemmel kapcsolatban. Emiatt az ő képzésük, érzékenyítésük, a jelenség összetettségével kapcsolatos ismereteik bővítése rendkívül fontos.

A tizennyolc év alatti gyermek – a korábbi szabályozástól eltérően – nem vonható eljárás alá szabálysértés elkövetőjeként, hanem *emberkereskedelem feltételezett áldozataként* kerül a *rendőrség* látókörébe, akit védelme érdekében a *rendőrség* a kijelölt speciális gyermekotthonban helyez el, illetve a korábban már ideiglenes hatállyal elhelyezett vagy nevelésbe vett kiskorút speciális gyermekotthonba szállítja. A jogszabályváltozás egyértelművé teszi a védelem szükségességét nemcsak a büntetőeljárásban az áldozat speciális szükségleteihez igazodó különleges bánásmóddhoz kapcsolódó intézkedések alkalmazásával, hanem az emberkereskedelem feltételezett áldozata vonatkozásában is. A lehetséges áldozat védelme érdekében végrehajtandó intézkedés nem pusztán a kiskorú elhelyezésének kötelezettségét jelenti, hanem annak megállapítása vagy kizárása is a rendőrség feladata, hogy a gyermek sérelmére következ-e el jogsértést.⁴⁴⁵ Ehhez azonban szükséges a rendészeti feladatokat ellátó állomány képzése (is), a szexuális kizsákmányolás jelenségének, a traumatizált áldozatok kihallgatásának módszereinek (stb.) ismerete, amely a szabályozás bevezetése előtt ugyanakkor nem történt meg.

Az általános védelmi intézkedés bevezetése után, a gyermek speciális gyermekotthonba helyezését követően a kiskorú helyzetéhez, egyedi igényeihez igazodó, eredményes védelmi-segítő intézkedések végrehajtásával a rendőrség mellett a gyámhatóságok és az áldozatokat ellátó gyermekvédelmi intézmények feladatköre is bővült (a 2020. évi V. törvény 3. §-a alapján a Gyvt. X. fejezet 76/B. §).⁴⁴⁶ 2020. október 28-án, a Nemzeti Koordinációs Mechanizmus és NGO Kerekasztal online ülésén az Emmi képviselője arról tájékoztatta a résztvevőket, hogy egy esetben fordult elő a védelmi intézkedés a bevezetése óta. A gyakorlat megfelelő és egységes kialakítása érdekében Munkacsoportot állítottak fel, amelyben a Belügyminisztérium és az Országos Rendőr-főkapitányság is képviselteti magát.

445 Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra (2020): i. m. 23. o.

446 Uo.

Magyarországon a rendőrség emberkereskedelemmel kapcsolatos tapasztalatainak vizsgálata még várat magára, de amerikai kutatók az amerikai rendőrökkel folytattak már le ilyen kutatást.⁴⁴⁷ *Farrel és munkatársai* szerint az emberkereskedelem azért marad rejtve, mert az áldozat attól fél, hogy a rendőrök, a hatóságok nem értik meg, hogy mi történt velük.⁴⁴⁸ Az amerikai tapasztalatok szerint a marginalizált csoportok válnak inkább emberkereskedelem áldozatává (ez hasonló nálunk is), akik egyrészt magukat sem tekintik áldozatnak és a rendőrséggel sem „ápolnak” jó kapcsolatokat.⁴⁴⁹ Emiatt is a rendőrségnek proaktívnak kell lennie a potenciális áldozatok megtalálásában⁴⁵⁰, a kisebbségi csoportokkal való kapcsolatának javítására kell törekednie. Azt a kettősséget kell munkájában alkalmazni, ami szintén nehéz és kihívásokkal teli: *„a sértettel legyen gyengéd, az elkövetővel kemény”*⁴⁵¹.

A rendőrségi kihallgatás fontossága nem is kérdés, erre szolgálnak kihallgatástechnikai képzések, például az NICHD-tréning a gyermekek kihallgatása esetén.

A proaktivitás erősítése érdekében azonban érdemes egyes rendőrségi modelleket is áttekinteni, ezek átvétele is előremutató lenne.

Rendészeti modellek az emberkereskedelem elleni fellépés elősegítésében

A nyomozás és a vádemelés sikerességét a megfelelő szaktudás és a megalapozott információ biztosítja, ezért négy modell alkalmazhatóságát vetem fel, amelyeket sok más mellett az emberkereskedelem elleni fellépésben is segítséget jelenthet(né)nek.

Ugyanakkor azt is szem előtt kell tartani, hogy az emberkereskedelem nem az a deliktum, amely leginkább zavarja az embereket, kevésbé félnek attól, hogy emberkereskedelem áldozatává válnának, noha a magyar áldozatok száma,

447 Lásd Amy Farrell – Meredith Dank – Ieke De Vries – Matthew Kafafian – Andrea Hughes – Sarah Lockwood: *Failing Victims? Challenges of the Police Response to Human Trafficking?* *Criminology and Public Policy*, vol. 18, iss. 3, 2019, pp. 649–673.

448 Uo. 652. o.

449 Uo. 653. o.

450 Uo. 658. o.

451 Uo. 662. o.

mint láthattuk, nemzetközi szinten igen magas.⁴⁵² Így az igazságszolgáltatás nehéz helyzetben van: egyrészt van egy nemzetközi elvárás, hogy tegyünk a jelenség ellen, másrészt rendkívül nehezen megragadható, komplex deliktum, az elkövető és a sértett között legtöbbször fennálló érdekközösség miatt is. Sok esetben már csak akkor szerez a nyomozó hatóság tudomást egy-egy ügyről, amikor ez az érdekközösség valamiért felbomlott, de a bizonyítás még ilyenkor is nehézségekbe ütközik.⁴⁵³

Az angolszász országok rendőrségei a megújulás, új utak keresése érdekében számos új módszert bevezettek, alkalmaznak, sok esetben ezek más országokban is megvethetik lábukat. A sokat emlegetett reaktív/reagáló szemlélet helyett, sokkal inkább a proaktivitást helyezik előtérbe, pontosabban a proaktivitás, az események megelőzése, kiszámíthatósága felé próbálnak inkább különböző módszerekkel eljutni. Magyarországon ez a fajta nyitottság az új módszerekre, még a nemzetközileg eredményesnek mutatkozókkal szemben is, sajnálatos módon kevésbé jellemző, noha megfontolandó lenne. Az alábbiakban nem mutatom be azokat a modelleket, amelyeknek szintén könyvtári nyi irodalma van, de sokkal inkább a lakosságot napi szinten zavaró jogellenes cselekményekre igyekeznek választ adni (például az ügynevezett Reassurance Policing vagy a Szomszédügyi rendőrségit, amelyek nagyon hasonlóak a következőkben olvashatókhoz).

Az emberkereskedelem esetében tipikusan a reagáló rendőrség kap szerepet, *Orsini* szerint azonban igenis lehet és kell is a proaktív szemléletet alkalmazni ezekben az ügyekben, ezek többek között:

- információ összegyűjtése;
- információ megosztása;
- a térfelügyelő kamerák által rögzítettek elemzése;
- a folyamatos monitoring;
- az ügyműködő tanúk „kiaknázása”.⁴⁵⁴

452 Lásd többek között Windt Szandra (2014): i. m.

453 Ez nem magyar sajátosság, az Egyesült Államok gyakorlatáról lásd bővebben Bradley W. Orsini: Law enforcement considerations. In: Mary C. Burke (ed.): Human Trafficking, Interdisciplinary Perspectives. Routledge, New York, 2013, p. 185.

454 Uo. 199. o. A rendészeti modellek alkalmazásáról: Windt Szandra: Rendészeti modellek az emberkereskedelem elleni fellépés elősegítésében. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. MRTT, Budapest, 2016

„2016. és 2017. évben N. G. és élettársa K. M. T-n laktak öt gyermekükkel, köztük K. R., 2003. augusztus 4. napján született sértettel. 2016 novemberében N. G. megbeszélte K. J-val, hogy szexuális vágyának kielégítése végett hétvégeként pénzért elviheti K. R.-t. K.J. 2016. november végétől hétvégeként személygépkocsijával megjelent N. G. házánál és néhány órára magával vitte a sértettet a T. külterületén található ingatlanába, hogy vele szexuális cselekményeket végezzon. A sértett nem akart elmenni K.J-val, gyakran sírva tiltakozott, de az apja agresszív magatartása miatt kénytelen volt engedelmeskedni. Előfordult, hogy amikor a kislány megmakacsolta magát, N. G. a ház előtt megpofozta és K.J. gépkocsijához lökdöste, majd oda betuszkolta. N. G. K. R-t akkor is megpofozta, amikor a kislány visszavitele után K. J. panaszkodott, hogy R. nem tette azt, amit ő akart. K.J. R-t 2017 júniusáig vitte el heti gyakorisággal addig, míg végül R. a rokonaihoz menekült.”⁴⁵⁵

A közösségi rendészet: a közösséggel, a közösségért

„A közösségi rendészet egy támadás
a rendőrség
tradicionális hierarchikus
felépítésével szemben.”⁴⁵⁶

A közösségi rendészet *egy filozófia és egy szervezeti stratégia* is egyben⁴⁵⁷: egy olyan rendszer, amely mindent áthat, több eleme is van, amely közül *csak egy* maga a „közösségi rendőr” (ad absurdum nem is szükséges eleme). Fő elve az, hogy a rendőrség fő feladata a lakosság életminőségének javítása és a bűnözéstől való félelem csökkentése. A közösségi rendészet filozófiája mind a szervezeten belül, mind a szervezeten kívüli munkaszervezésre, munkára is kihat.

455 A Kecskeméti Törvényszék 2.B.218/2019/45. számú ítélete alapján.

456 Wesley Skogan: An overview of Community Policing: Origins, Concepts and Implementation. In: Tom Williamson: The Handbook of Knowledge – based policing. John Wiley and Sons Ltd, 2008, p. 55.

457 Nick Tilley: Modern Approaches to Policing: Community, Problem-Oriented and Intelligence-Led. In: Tim Newborn (ed.): Handbook of Policing. Second Edition. Willan Publishing, 2008, p. 376.

A közösségi rendészet négy alapelve:

- konzultáció (együttműködés);
- átalakítás (a rendőrség decentralizálása);
- mobilizálás (a lakosság, valamint a különböző szervek a rendőrséggel közös munkába való bevonása);
- problémamegoldás.⁴⁵⁸

Az az *együttműködés* rendkívül fontos. Szorosabb kapcsolatot kell kialakítani a helyi közösségekkel, mivel így hasznos információkat szerezhet a rendőrség a lakosság biztonságérzetét befolyásoló problémákról, ugyanakkor a bevonással további erőforrásokhoz is juthat. A lakoságon kívül szoros együttműködés szükséges más állami, önkormányzati szervekkel, civil szervezetekkel és a gazdasági élet szerepelőivel. A szervezeten belül más szervezeti struktúra kialakítását szorgalmazta ez az elmélet: újfajta döntéshozatali mechanizmust, új „szervezeti kultúrát” vezettek be: a döntési jogköröket a lehető legalacsonyabb szintre szállították le, oda, ahol a döntéshez szükséges információ és tudás már rendelkezésre áll, ezzel a döntéshozatal gyorsult és szakmailag megalapozottabbá vált.⁴⁵⁹ A bűncselekményeken túl a kisebb súlyú rendzavarások kezelésére is hangsúlyt fektettek, mivel ezek megjelenése és elszaporodása nagyobb hatással van a szubjektív biztonságérzetre, mint a bűncselekmények. Az adott körzetben szolgáló rendőrt hosszú időre nevezték ki, így ő megfelelő személy- és helyismeretre tehetett szert, rendszeres jelenléte a zónájában a kétoldalú kommunikációt erősítette a rendőrség és az állampolgárok között. Ennek köszönhetően nőtt a bizalom a rendőrség iránt, így információk átadásával a lakosság segíthette a bűncselekmények felderítését is.⁴⁶⁰ A közösségi rendőr a saját körzetében, zónájában a helyi közösség alappillére lett, a közösség építésében is szerepet kap(ott), továbbá a szigorúan vett rendészeti tevékenységen túl szociális feladatokat is ellát(ott): a helyi lakosság összetételére, a bűnözés jellemzőire reagálva egyedi megoldások segítségével.⁴⁶¹

Az emberkereskedelem esetében különösen szem előtt kell tartani, hogy az elkövető és a sértett között sok esetben érdekközösség áll fenn, és amíg ez így van, addig nagyon nehéz a kizsákmányolásról tudomást szerezni, azonban

458 Uo. 378. o.

459 Uo. 377. o.

460 Szabó Henrik (szerk.): A közösségi rendészet magyarországi modelljének kézikönyve. Kézirat. Budapest, 2013, 14–17. o.; Nick Tilley: i. m. 377. o.

461 Vö. Nick Tilley: i. m. 379. o.

a szomszédok, ismerősök, a körön kívüliek igenis rendelkezhetnek érdemi, a rendőrséggel megosztható információval, amely segítheti a munkájukat (például a tanyavilágban munkacélú kizsákmányolás áldozata lehet valaki). Ehhez azonban a lakosság és a rendőrség közötti bizalmi viszonyt kell erősíteni, ugyanakkor a rendőrnek is „nyitott szemmel” járni (és szaktudással rendelkezni), hogy felismerje a jelenséget.

A közösségi rendészet elméleti háttere, története

A közösségi rendészet az az „ikonikus” rendészeti modell, amely során a rendőrök a lakossággal szoros kapcsolatot építenek ki, megértve a problémáikat, aggodalmaikat, amelyre a rendőrök reagálnak is, a lakosság elvárásainak megfelelően.⁴⁶²

Ez a modell a lakosságot is bevonja a bűnözés kontrolljába, a saját felelősségüket, szerepüket hangsúlyozva.

A közösségi rendészet a *rendőrség közösség kapcsolatának javítását* tűzte ki célul, a bűnözés és a bűnözéstől való félelem csökkentése mellett.⁴⁶³

A közösségi rendészettel kapcsolatban az angolszász szakirodalom rendkívül gazdag. Sokan sokféleképpen dolgozták fel mind a történetét, mind az eredményeit, esetleges sikertelenségeit. *Bullock* szerint a közösségi rendészetet elsősorban „szervezeti stratégiaként” kell értelmezni⁴⁶⁴, amely szerint a közösségi rendészet filozófiájának az egész szervezet munkáját át kell hatnia.

A döntéshozatali mód megváltoztatása, új szervezeti kultúra megteremtése a rendőrségen belül szintén része ennek az elméletnek.

Közösségi rendészeti projekt szemléletét az Egyesült Államokból és Nagy-Britanniából több országban is megpróbálták átvenni, inkább kevesebb, mint több sikerrel, amikor a helyi társadalmi, politikai, gazdasági viszonyokra próbálták adaptálni, valamint a civil társadalom és a rendőrség közötti viszonyt fejleszteni.⁴⁶⁵

462 Karen Bullock: *Citizens, Community and Crime control*. Palgrave Macmillan, 2014, p. 101.

463 Uo. 101. o.

464 Uo.

465 Wesley Skogan i. m. 49. o.

A közösségi rendészet kialakulása

A közösségi rendészeti filozófia kialakulása az 1970-es évekre nyúlik vissza, azonban az utóbbi években a korábbi működés sikereinek, illetve kudarcainak köszönhetően némi változáson ment keresztül, így a 2010-es évek már az úgynevezett „modern közösségi rendészet” korszaka.

A közösségi rendészet filozófiája (*community policing*) egy más szemléletű, szolgáltató rendőrséget jelent.⁴⁶⁶

A rendőrségi bűnmegelőzés közösségi rendészet című tanulmányában Németh Zsolt azt írja: „A közösségi rendészet (*community policing*) nem egyszerűen a megelőzésre fókuszál a megtorlás helyett, hanem a társadalmi folyamatokba való proaktív beavatkozást ambicionálja, ezzel tulajdonképpen a bűnözési félelem csökkentésének intézményévé válik. Nem elégszik meg a lakossági jelzésekre való reagálással; törekszik megismerni a normasértések hátterében meghúzódó problematikus életviszonyokat, sőt részt vesz azok kedvező alakításában is. Fokozott a társadalom előtti felelőssége, törődik az emberekkel és jogaikkal, az országlakókkal és a közösség intézményeivel kölcsönös együttműködést valósít meg. Nem csak a lakosság van befolyással a rendészetre, a rendészet visszahat a közösségre: rámutat a felelősségükre, hibás gyakorlatukra és ezzel polgári aktivitást hív elő a biztonsági helyzet javítására.”⁴⁶⁷ Ezek jelenléte mind megelőzhette volna azt, hogy az alfejezet elején idézett ügyben írt sértett kislányt hónapokon keresztül szexuális cselekményekre felhasználják, hiszen a közösség hosszú ideje láthatta, hogy mi zajlik ennél a családnál, ugyanis a sértett kislány nővérével kapcsolatban is felmerült ennek a gyanúja, de az nem képezte az eljárás tárgyát.

A közösségi rendészet modelljében a rendőrség és a lakosság közötti partnerség és kommunikáció a kiindulási alap. „A rendőrség tevékenysége nem korlátozódik az aktuális veszélyek elhárítására, és a bűnüldözésre, hanem a bűnözést, a rendet teljes beágyazottságában szemléli, tehát a település más szociális problémáival együtt.”⁴⁶⁸

466 Windt Szandra (2016): i. m. 159–164. o. Erről lásd többek között: <https://www.discoverpolicing.org/explore-the-field/what-is-community-policing/>

467 Korinek Lászlót idézi Németh Zsolt: A rendőrségi bűnmegelőzés közösségi rendészet. In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerezi Klára – Lévy Miklós – Podoletz Léna (szerk.): A büntető hatalom korlátainak megtartása: a büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 383. o.

468 Berei Róbert: A közösségi rendéségi gondolkodásmód alkalmazására irányuló törekvések az 1990-es évek második felében Magyarországon. Themis, 2018. június, 9. o.

A közösségi bűnmegelőzés során elmosódnak a bűnmegelőzés, illetve a társadalom- és szociálpolitikai jellegű beavatkozások határai, mégis ebben a helyi rendőrségnek is szerepet kell vállalnia: az emberek biztonságérzetét növeli, ha rendőröket látnak az utcán, ha az a rendőr ismeri a környéket, az ott lakókat, magyarul ő a közösség rendőre: a helyi bűncselekmények, az antiszociális viselkedés jelenségeinek felszámolásán dolgozik a lakossággal együtt. A közösségi rendészet filozófiájának hazánkban történő elterjedése, a többek között svájci példát követő megvalósítása éppen ezt szolgálta volna, és égető szükség lenne rá.⁴⁶⁹ Ez különösen igaz a családon belüli erőszak esetei mellett, a (gyermek) szexuális és a munkacélú kizsákmányolás során is.⁴⁷⁰ Azokban az esetekben, ahol a sértett nem mer, nem tud a hatóságokhoz fordulni segítségért, ahol a közösség tagjai, a szomszédok, a tanárok stb. láthatnak jeleket, amelyek arra utalnak, hogy bűncselekmény zajlik a négy fal között. A bemutatott ügyben az anya bűnösségét is megállapította a bíróság, valószínűleg az anyát is bántalmazta az apa, aki félelemből nem védte meg a lányát.

A közösségi rendészet mellett számos rendészeti modell áll rendelkezésre a nemzetközi gyakorlatban az emberkereskedelem felszámolása érdekében (például az intelligence-led vagy az úgynevezett *predictive policing*). Kiemelendő a *problémaorientált rendészet* (*problem-oriented policing*; POP) modellje is, amely a bűncselekmények és más jogsértések helyett/mellett az azokat előidéző problémákra (is) fókuszál, az egyes esetek helyett a hasonló esetek alkotta problémákra és azok közös gyökereire.

A modern közösségi rendőrséget *Skogan* az alábbi elemek meglétéből vezeti le⁴⁷¹:

- problémaorientált rendészet megjelenése, eszközrendszerének alkalmazása a közösségi rendőri munkában;

469 Christián László: Egy feledésbe merülő közösségi rendészeti modellkísérlet margójára. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Gondolatok a rendészettudományról. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2019, 79–88. o.

470 Lásd Windt Szandra (2020c): i. m. Vö. Trafficking in Human Beings: Identification of potential and Presumed Victims. A Community Policing Approach. OSCE, Vienna, 2011.

471 Wesley Skogan: i. m. 44–46. o.

- félelemérzetet csökkentő projektek megjelenése az 1980-as évek elején; például a betört ablakok elmélete⁴⁷², amely a(z agresszív) zéró toleranciához vezetett;
- sokkal inkább egy folyamat, mint egy produktum⁴⁷³;
- abból az elképzelésből, amely szerint a biztonság a rendőrség és a közösség közös ügye.⁴⁷⁴

A közösségi rendészeti modell bevezetése a rendőrségen éppen a decentralizáció okán, mindig városi, adott helyi programnak kell lennie.⁴⁷⁵ A helyi közösségnek, a város/település jellemzőinek megismerését követően.

A hazai modell bevezetésekor a közösségi rendészet alapelemeit nehéz volt átültetni a hazai gyakorlatba, összességében nem is sikerült, azok szemléletváltozást igényelnének. Némileg megnyugtató olvasni az angolszász irodalomban, hogy ez nem magyar sajátosság, szinte mindenki beszámol arról, hogy mind a probléma elemzése, mind a decentralizáció bevezetése nehézségekbe ütközött/ütközik ezen modell átültetésekor és rendkívül időigényes.⁴⁷⁶

Problémaorientált rendészet⁴⁷⁷

A problémaorientált rendészet a modern rendészeti stratégiák közé sorolható. Megalkotása *Herman Goldstein* nevéhez köthető, aki először 1979-es cikkében ismertette a problémaorientált megközelítés jellemzőit, eszközrendszerét, módszereit.⁴⁷⁸ Goldstein ezzel az elméletével a közösségi rendészethez

472 Lásd itt Windt Szandra: Rendészeti stratégiák, avagy rendőrség és bűnmegelőzés. In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András (szerk.): Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. Eötvös Kiadó, Budapest, 2015, 97. o.

473 Wesley Skogan: i. m. 46. o.

474 Uo. 47. o.

475 Uo. 51. o.

476 Uo. 50–52., a decentralizációról lásd 52–54. o.

477 Nick Tilley: i. m. 379–383. o.; Dennis Stevens: *Applied Community Policing in the 21st Century*. Pearson Education, 2003, pp. 176–193.

478 Herman Goldstein: *Improving Policing: A Problem-Oriented Approach*. Crime & Delinquency, April 1979, pp. 236–243.; Anthony A. Braga: *Problem-Oriented Policing and Crime Prevention [Second Edition]*. Criminal Justice Press, Monsey, 2008, pp. 9–13.; vö. még Finszter Géza: A bűnüldözés működési modelljei. In: Gönczöl Katalin – Kerecsi

hasonlóan újraértelmezte a rendőrség szerepét és jellegét, valamint az elérendő célokat is meghatározta.⁴⁷⁹

A POP-stratégia a bűncselekmények és más jogsértések helyett/mellett az azokat előidéző problémákra (is) fókuszál. Az egyes esetek helyett a hasonló esetek alkotta problémákra és az közös okaira helyezi a hangsúlyt. A probléma ebben az értelemben a hasonló bűncselekmények/jelenségek összességét jelenti.

A problémák megszüntetésével megszűnnek a belőlük származó bűncselekmények és kisebb súlyú jogsértések. A POP eszközrendszerének alapját a szituációs bűnmegelőzés jelenti, vagyis a rendőrség feladata a bűncselekmény okainak vagy a bekövetkezését elősegítő körülményeknek a visszaszorítása. Ehhez igen jelentős elemző tevékenység szükséges, mivel meg kell találni a problémákat kiváltó okokat/tényezőket és meg kell ismerni azok természetét, aminek a segítségével azok megelőzése, illetve kialakulásának, fennmaradásának a megszüntetése is lehetővé válik.

A POP újítása a korábbi rendőrségi megközelítéshez képest az volt, hogy a negatív egyedi jelenségekre történő közvetlen reagálás (nyomozások, razziák, fokozott járőrözés) mellett figyelmet fordítottak a bűncselekmények *okaira* is. A POP-módszer egyik alapja az úgynevezett *bűnözési háromszög* (*crime triangle*, más néven *problémaelemzési háromszög*)⁴⁸⁰, amely értelmében egy bűncselekmény megvalósulásához (vagy más problémák bekövetkeztéhez) szükség van egy *elkövetőre*, egy áldozatra és egy *helyszínre*, ahol a bűncselekmény bekövetkezik. A háromszög meghatározza tovább azokat a személyeket is, akik befolyással bírnak ezekre. Egy probléma elemzése során az egyik feladat a háromszög elemeinek azonosítása és jellemzőik feltárása.

A POP bevezette továbbá a *probléma* fogalmát, amely lehetővé tette, hogy az egyes eseteket ne külön-külön kezelje a rendőrség. A problémát hasonló, ismétlődő cselekmények alkotják.⁴⁸¹

Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. Budapest, 2006, 627–666. o.

479 Nick Tilley: i. m. 379. o.

480 Ronald V. Clarke – John E. Eck: Crime Analysis for Problem Solvers in 60 Small Steps. Office of Community Oriented Policing Services, Washington, DC, 2009. <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-w0047-pub.pdf>

481 Lásd erről és az úgynevezett CHEERS-tesztről, amelynek segítségével azonosítják a problémát, bővebben itt: Szabó Henrik – Windt Szandra: A problémaorientált rendészet szerepe az ismételt áldozattá válás megelőzésében. Magyar Rendészet, 2013/2., 151–166. o.

A POP során rendkívül széles körű a problémák halmaza, amelyeket sok szempontból lehet vizsgálni, ebből hat a legkiemelkedőbb:

- az ismételt áldozattá válás;
- az ügynevezett hotspotok (a legveszélyesebb helyszínek);
- visszaeső bűnözők;
- az ügynevezett hot products [a bűnözők számára legcsábítóbb (vagyon) tárgyak];
- a veszélyeztetett áldozati csoportok;
- a szezonális (a bűncselekmények időbeli előfordulásának vizsgálata: az év mely időszakában, a hét mely napján, milyen napszakokban valószínűleg meg stb.).⁴⁸²

Az emberkereskedelelem esetében nagyon jól körülhatárolhatók a veszélyeztetett áldozati csoportok, amelyekről már korábban szó volt: többek között a gyermekotthonokban élők, az alulképzett, nyelvet nem beszélő külföldön munkát vállalni akarók, csakúgy, mint a legfertőzöttebb megyék, amelyek igen szoros összefüggést mutatnak az ott jellemző rendkívül gyenge gazdasági mutatókkal (például Szabolcs-Szatmár-Bereg, Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén megye). Ezek részletesebb, helyi adatokra épülő elemzése biztosan segítséget nyújthat a helyi emberkereskedelemmel (is) foglalkozó csoportok beazonosításában.

Bűnügyi hírszerzésre alapuló rendőrségi stratégia

Az emberkereskedelelem esetében különösen alkalmazható a hírszerzési adatokra épülő stratégia. A világban bekövetkezett változások olyan új rendészeti megközelítést igényeltek, amely képes mind a terrorizmus és mind a szervezett bűnözés elleni fellépésre. Az ügynevezett adatfeldolgozás vezérelt rendszeten (*intelligence-led policing; ILP*⁴⁸³) belül a hangsúly a lakossági kapcsolatokról, látható rendőri jelenlétről sokkal inkább az adatok feldolgozására, elemzésére tevődik, ami egyúttal egy újfajta rendészeti megközelítés előjeleként is értelmezhető. Az ILP sokkal inkább egy *módja* annak, ahogy az információk segítségével a rendőrség felléphet a törvényszegők ellen. Ez az információ

482 Nick Tilley: i. m. 380. o.

483 Uo. 383. o.

a lakosság „adatszolgáltatására” épül. Az adatok azonban nem maradnak meg a rendőrnél vagy a rendőrkapitányságon, hanem feldolgozást követően elérhetővé válnak a többi rendőri szerv számára. Az adatfeldolgozás eredményéről a rendőr visszajelzést kap, mivel így további célirányos adatgyűjtést végezhet a környezetében. Az információk alapján lehetővé válik a kockázatok felmérése és ezek kezelése.⁴⁸⁴ Az ILP az úgynevezett információgyűjtési/-feldolgozási produktumokon alapszik: azaz a *stratégiai* (hosszú idősorok elemzéséből felállított trendek, előrejelzések a bűnözés jellemzőiről) és *taktikai tervezésre* (rövid távra tervezett, sorba rendezett taktikai lépések meghatározása), valamint a körvonalazott *célcsoportokra* (a bűnözők beazonosítása, a bűnözői csoportok feltárása, a róluk szerzett adatok továbbadása a fellépés érdekében) és *problémákra* (az úgynevezett hotspotok beazonosítása mellett a felmerülő bűncselekmény sorozatok beazonosítása).⁴⁸⁵

Az úgynevezett *predictive policing*ről⁴⁸⁶

Az amerikai és általában az angolszász rendőrök, kutatók, rendészettel foglalkozó szakemberek az említettekén túl, folyamatosan keresik az újabb módszereket a járőrözés, a rendőri munka hatékonyabbá tétele, a lakossági megítélés javítása és nem utolsósorban a bűnmegelőzés érdekében.

Az utóbbi tíz év egy újabb rendészeti modellje a magyarul talán „előrejelző” rendészetként fordítható *predictive policing*. A bekövetkezendő bűncselekményeket matematikai, statisztikai elemzések segítségével, egy számítógépes program alkalmazásával próbálják meghatározni a már meglévő adatok alapján. Az okkult tudományok alkalmazása helyett a meglévő adatokból körvonalazza az elkövetői kört, a helyszínt és a bűncselekményt a korábbi elkövetési időre, helyszínre és bűncselekmény típusára építve.⁴⁸⁷

484 Szabó Henrik (szerk.): i. m.

485 Nick Tilley: i. m. 384–385. o.

486 Lásd Jorn van Rij – Ruth McAlister: Using Criminal Routines and Techniques to Predict and Prevent the Sexual Exploitation of Eastern-European Women in Western Europe. In: John Winterdyk – Jackie Jones (eds.): The Palgrave International Handbook of Human Trafficking. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 1689–1708.; és Harmati Barbara – Szabó Imre: A prediktív rendészet és az automatizált igazságszolgáltatás. Belügyi Szemle, 2020/5., 23–37. o.

487 Hollandiában is teret nyert ez a szemlélet, lásd bővebben Rutger Rienks: Predictive Policing: Taking a chance for a safer future. 2015. https://issuu.com/rutgerrienks/docs/predictive_

Jeff Brantingham és George Mohler alkotta meg a *bűnözési minta*⁴⁸⁸ elméletére épülő algoritmust, amely térképen ábrázolja a jövőben bekövetkező bűncselekményeket. A Los Angeles-i rendőrségen kipróbált módszer kecsegtetőnek bizonyul, bár kétségtelen, hogy még kevés hiteles adat, elemzés áll rendelkezésre.⁴⁸⁹ Már így is számos tanulmányt lehet olvasni ennek kérdéses eredményességéről, mégis érdemes talán rámutatni, hogy ez a fajta adatgyűjtés, adatelemzés az emberkereskedelem elleni fellépés során is segítség lehet (a betörés, a rablás és a többi sokkal gyakoribb deliktummal együtt).

Az emberkereskedelem elleni fellépés során a felderítés, az eset a hatóságok tudomására jutása az egyik legfontosabb. Az OKRI-ban végzett kutatások alapján elmondható, hogy sok esetben a lakosság igenis jelzést tesz⁴⁹⁰, amelyek rendkívül sok információval szolgálnak. Ugyanakkor egyértelmű, hogy a szexuális (és a munka-) célú kizsákmányolás cselekményeit magában foglaló büntetőeljárások „bizonyítékszegények”, a személyi bizonyítékok, azon belül is csupán a sértetti vallomások állnak rendelkezésre. Az, hogy a sértett mennyire együttműködő, attól is függ, hogy milyen légkörben zajlik az első kihallgatása. Ez az eljáró rendőrök felkészültségén, érzékenységén (is) múlik.

Az ügyek számának növekedése az egyik legfontosabb nemzetközi elvárás hazánkkal szemben (is). Ehhez a közösség erősítése, a helyi közösségi információáramlás, az odafigyelés is jelentősen hozzájárulna. Ebben viszont a rendőrségnek is szerepe van, ahogy abban is, hogy a rendészeti modelleket alkalmazza, a proaktivitást erősítse ezekben az ügyekben.

A bemutatott esethez hasonló sok (van) lehet napjainkban, a környezetünkben, körülöttünk. A gyermekek és általában ezen ügyek sértettjeinek védelme érdekében szükséges többek között az állományt képezni, érzékenyíteni, a felderítés módjait átalakítani, a közösségi rendészet eszközeit és nem utolsósorban a cigány utcabizalmi rendszer országos elterjesztését, a rendőrség és a cigányság kapcsolatának erősítését szorgalmazni.

policing_riens_uk; <http://www.policemag.com/channel/technology/articles/2015/06/predictive-policing-seeing-the-future.aspx>

488 Lásd többek között erről az egyes elméletek és azok elemzése alapján készült beavatkozási módokat: Alex Hirschfeld: Analysis for intervention. In: Tim Newborn (ed.): Handbook of Policing. Second Edition. Willan Publishing, 2008, pp. 634.

489 Lásd erről még egy 2016. májusi cikket: <http://www.theverge.com/2016/5/4/11583204/official-police-business-predictive-policing-paper>

490 Windt, Szandra – Deres, Petronella: The characteristics of trafficking in human beings in Hungary and Romania. Archives of Criminology, vol. 42, 2020, pp. 139–161. <http://czasopisma.inp.pan.pl/index.php/ak/article/view/1930> [2020a]

Az ügyészek a középpontban⁴⁹¹

„Láthattam, láttam is mindent és mégis:
 hagytam, hogy hagyjátok, hadd hagyjam én is
 én vétkem, én vétkem, én igen nagy,
 hagytam, hogy így legyen, de te ne hagyd.”⁴⁹²

Már szó volt korábban a Legfőbb Ügyészség KSB 3771/2018/5-I-NF.3889/2014/11-es számú iránymutatásáról, amelyben az emberkereskedelem esetében a kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet értelmezése, a kerítés bűncselekményétől való elhatárolása, valamint a bűnszervezetben való elkövetés vizsgálata olvasható. Ezt követően a folyamatban lévő kapcsolódó bűncselekményeket is tartalmazó ügyeket minden főügyészségnek felül kellett vizsgálnia, és 2019. március végéig erről jelentést kellett készíteniük a Legfőbb Ügyészség Kiemelt, Korrupciós és Szervezett Bűnözés Elleni Ügyek Főosztálya részére.

E jelentések alapján elmondható: 128 ügyirat átvizsgálásáról számoltak be a főügyészségek. Elhatárolási kérdések a kerítés mellett a *kitartottság* és a *gyermekprostitúció kihasználása* esetében merült fel. Továbbá a sértett *kiszolgáltatott helyzetének*, valamint a *reális választási lehetőség* vizsgálata okozta a legnagyobb nehézséget a jelentések alapján. Ez az, amely a leginkább szükségessé teszi a jogalkalmazó paragrafusokon túlmutató „érzékenységet”, hogy a sértett helyzetébe tudja helyezni magát és az ő helyzetében vizsgálja annak kiszolgáltatott helyzetét. Ez nyilvánvalóan nem a szokványos rendőri, ügyészi munka része és talán emiatt is csúsztak el ezek az ügyek éveken keresztül.

A gyermekotthonok, lakásotthonok falai között zajló, onnan elszökő fiatalok, illetve általában véve a tizennyolc év alatti sértettek, de az a fölöttiek esetében is az önkéntesség kérdése mutatkozott további olyan, az ügyek megítélése szempontjából fontos tényezőnek, amely iránymutatást igényelt. Az iránymutatás alapján egyértelmű, hogy a tizennyolc év alatti önkéntességét el kell vetni, erre utal a lanzarote-i egyezmény és a 2011/36/ EU irányelv is.

491 Windt Szandra: Az ügyészek véleménye az emberkereskedelemlről – egy attitűdvizsgálat alapján. In: Vóko György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 58. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021, 157–184. o. [2021b]

492 Erdős Virág: Én vétkem. <https://www.youtube.com/watch?v=fXITf0Crc9M>

Az emberkereskedelemmel kapcsolatban e jelentésekig az ügyészi gyakorlatról, attitűdről kevés információnk volt, de fontos adalékkul szolgálnak az alább bemutatott kutatáshoz.⁴⁹³

A jog alkalmazása nem pusztán levezetés, hanem speciális döntési folyamat. A jogi döntésekben kiemelt helyük van a jogszabályoknak, a különféle érvelési, értelmezési, következtetési technikáknak, bizonyos alapelveknek, értékeknek.⁴⁹⁴ *Max Weber* a jog fejlődésében a racionalitás folyamatos kiteljesedését látta.⁴⁹⁵ Az általa kidolgozott jogszociológia a hivatásrendek vizsgálatát tűzte ki célul. Azt megismerni, hogy mi van a rögzített kereteken, a racionalitáson túl, amelyek a jogi kérdésekre adott válaszokat is befolyásolják, van-e olyan humán faktor, amely megragadható, megfogható, nem kimondott, de markáns attitűd.

Az ügyészek véleményéről, attitűdjéről, jogszociológiai vizsgálatokról kevés empirikus kutatást olvashattunk.⁴⁹⁶ Holott az ügyész utasításai, az ő szaktudása rendkívül fontos az eljárás során, az ő hozzáállása (szakmai és személyes attitűdje) is része annak, hogy a nyomozás felügyelete, majd azt követően a vád eredményes legyen, a gyanúsítottak büntetőjogi felelősségét megfelelően bizonyítsa a bíróság előtt, ahol azt meg is állapítják.

Az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételek szerint érvényesíti az állam büntetőigényét, felügyeli és végzi az előkészítő eljárást, irányítja, felügyeli, illetve végzi a nyomozást, képviseli a közvádat a bírósági eljárásban, valamint felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.⁴⁹⁷ Az ügyészek a törvényekben előírtaknak megfelelően, következetesen és méltányosan járnak el, ügyészi kötelezettségeiket legjobb szaktudásuk szerint teljesítik.⁴⁹⁸ Az ügyész

493 *Az emberkereskedelem jelensége a pandémia árnyékában és a jogalkalmazók attitűdje* című kutatáshoz nyújtott Bolyai Kutatási Ösztöndíj keretében további vizsgálatok folynak majd 2021 és 2024 között.

494 Bencze Máttyás – Vinnai Edina: *Jogszociológiai előadások*. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2012, 24. o.

495 A magyar szakirodalomban erről lásd például Szigeti Péter: *Max Weber jogfejlődési magyarázata: a jog varázslat alóli felszabadulása*. *Jogelméleti Szemle*, 2000/1., <http://jesz.ajk.elte.hu/szigeti1.html>; Pongrácz Alex: *A jogszociológia klasszikus problémái*. <https://jet.sze.hu/images/Jogszociol%3b3gia/~%20M%20Weber%20+%20R.%20Pound%20%20.pdf>

496 Vö. Hack Péter: *Az ügyészség*. In: *Jakab András – Gajdusчек György (szerk.): A magyar jogrendszer állapota*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont–Jogtudományi Intézet, Budapest, 2016, 483. o.

497 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről 1. § (1) bek.; Lásd még Be. 25. §.

498 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről 7. § (2) bek.

mérlegelési jogkörét pártatlanul, méltányosan, a törvények megtartása mellett, külső befolyástól mentesen gyakorolja.⁴⁹⁹

Ugyanaz a büntető törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény, egységesek az ügyészségi iránymutatások, mégis vannak különbségek az egyes ügyészségek munkája, eredményessége, hatékonysága között, de ez természetesen minden hivatásrend esetében igaz.⁵⁰⁰

Az ügyészségen kidolgozott iránymutatások nemcsak az ügyészi szervezet munkájára, hatékonyságára, hanem a rendőri, nyomozó hatósági feladatok ellátására is hatással vannak. Az ügyészek büntetőeljárásban betöltött szerepe miatt az ő vizsgálatuk a többi jogalkalmazó hivatásrend közül kiemelten fontos.⁵⁰¹ Az emberkereskedelem jelensége tekintetében 2018 óta különösen előremutató az ügyészi szervezet tevékenysége.⁵⁰²

Az attitűdvizsgálatokról

Az attitűd a szociálpszichológia egyik fontos, ám nem pontosan definiált kifejezése.⁵⁰³ A XX. század elején sok kutató foglalkozott az attitűddel. *Gordon Allport* 1935-ben⁵⁰⁴ így fogalmazott: „Az attitűd tapasztalaton keresztül szer-

499 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről 7. § (2) bek. d) pont.

500 A bírói mérlegelésről egy példa: két ügyben a tényállás és a sértett személye is megegyezett: a bíróság az egyik vádlottat első fokon felmentette, a másikat pedig elítélte. Lásd Windt Szandra: A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról. *Ügyészségi Szemle*, 2020/4., 42–53. o. [2020c]

501 A többi hivatásrenddel kapcsolatban lásd többek között Navratil Szonja: A jogászi hivatások szociológiája. „Legal Profession”. In: Fleck Zoltán (szerk.): *Jogszociológiai előadások*. 2014, 65–84. o. Továbbá a Debreceni Jogszociológiai Jegyzet a bírákat vizsgálta, amely szerint „a szubjektív, pszichikai tényezők erőteljesen befolyásolják az ítélkezést”. Lásd bővebben Bencze Mátyás – Vinnai Edina: i. m. 35. o.

502 Vö. az amerikai ügyészek munkájával Amy Farrel – Brianne Kane: *Criminal Justice System Responses to Human Trafficking*. In: John Winterdyk – Jackie Jones (eds.): *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, 2020, pp. 641–657.; valamint az áldozatközpontú ügyészi munkával: Susan French – Cindy C. Liou: *The Importance of Strategic, Victim-Centred Human Trafficking Prosecutions*. *Anti-Trafficking Review*, iss. 6, 2016, pp. 114–117. <https://www.antitraffickingreview.org/index.php/atrjournal/article/view/174/177>

503 Az attitűd és az előítélet közötti különbségre itt most nem térünk ki. Erről lásd bővebben Gordon Allport: *Az előítélet*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1977, 44–47. o.

504 Gordon Allport: *Az attitűdök*. In: Pataki Ferenc – Solymosi Zsuzsanna (szerk.): *Szociálpszichológia szöveggyűjtemény III. (A szociális interakció – Attitűd – Dinamika)*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1972, 179–198. o.

*veződött mentális és idegi készenléti állapot, amely irányító vagy dinamikus hatást gyakorol az egyénnek az összes, vele kapcsolatban lévő tárgyra és helyzetre való reagálására.*⁵⁰⁵

Hogy lehet mérni az attitűdöt? A szociális attitűd mérésének tipikus módja az, hogy értékelő jellegű megállapítások elutasításából vagy elfogadásából, a megállapítások és a válaszok sorozata segítségével formálnak képet az értékelő viszonyulás minőségéről, illetve intenzitásáról.⁵⁰⁶

Az attitűdmérés az útja annak, hogy az empirikus társadalomkutatás hozzáférközzék az értékelő viszonyulásokban rejlő egyéni és társadalmi értékekhez. A társadalmi valóság megismerésének és tudatok alakításának egyik alapvető tényezője.⁵⁰⁷ Az attitűd az egyéni élettörténet terméke, előző tapasztalatok függvénye.⁵⁰⁸

Kiemelendő: a társadalmi környezet döntő befolyást gyakorol az attitűdök alakulására.⁵⁰⁹ Véleményem szerint az ügyész szakmai attitűdje, hozzáállása, szakmaisága, fejlődni akarása mellett a személyes attitűdje is befolyásol(hat)ja a mindennapi munkáját: az utasításokat, amelyeket az egyes ügyekben ad a nyomozó hatóság tagjainak, ahogy felügyeli az eljárást, ahogyan képviseli a vádat, annak ellenére is, hogy rendszeres szakmai képzéseken a szakmaiság alapelveit elsajátítja. Az attitűd, a beállítódás meghatározza egy tárgyval kapcsolatos viselkedésünket, összegzi az azzal kapcsolatos értékítéleteinket, ezáltal irányítja a viselkedésünket és szervezi a világ megismerését.⁵¹⁰

A szemléletformáló, érzékenyítő tréningek éppen a jogalkalmazóknak a jogon, a jogi kereteken kívüli attitűdjén igyekeznek változtatni. Az emberkereskedelemmel kapcsolatban 2019 novembere óta rendszeresen mód nyílik erre a Belügyminisztérium által szervezett szemléletformáló tréningeken mindhárom hivatásrend közös esetfeldolgozásai közben.⁵¹¹

505 Uo. 188. o.

506 Halász László – Hunyady György – Marton L. Magda (szerk.): Az attitűd pszichológiai kutatásainak kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, 20. o.

507 Uo. 23–24. o.

508 Uo. 27. o.

509 Uo. 122. o.

510 Vinnai Edina: Jogismeret, jogi attitűd, jogtudat. In: Bencze Mátyás – Vinnai Edina: i. m. 130. o.

511 Lásd erről Huszár Julianna – Windt Szandra: i. m.; továbbá <https://emberkereskedelem.kormany.hu/szemleletformalo-kepzes-ujabb-harom-megyeben>

Az attitűdvizsgálat módszere

A 2020. szeptember 30-i és október 5-i, az emberkereskedelemmel kapcsolatos belső ügyészségi képzésen részt vevő 215 ügyész közül 189 válaszolt az online kérdőív tizenkét kérdésére.⁵¹²

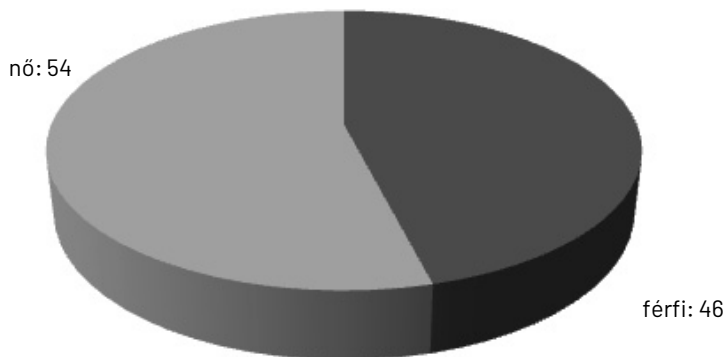
Hipotézisek:

- Az emberkereskedelem jelenségéről azoknak van pontosabb véleményük, akik már találkoztak ilyen ügyekkel.
- A tényállás az utóbbi időben középpontba került a nemzetközi elvárások és az ezt követő hazai reakciók miatt. Ennek ellenére az ügyészek nem tartják túlértékelt tényállásnak, sőt a helyes jogalkalmazás kialakítása szempontjából szükségszerű, hogy több szó essen erről.
- Az áldozathibáztatás az ügyészek között nem jellemző.
- A saját megyéjét mindenki jobbnak ítéli, illetve az, aki már találkozott ilyen ügygel, reálisabban fogalmazza meg a jelenség megyei elterjedtséget.

A 189 válaszadó ügyész 54,5 százaléka nő, 45,5 százaléka férfi, az ország összes megyéjéből.

28. számú ábra

A válaszadók nem szerinti megoszlása (N = 189; %)



512 A válaszaikat ezúton is köszönöm. Az adatokat az SPSS programcsomag segítségével dolgoztam fel.

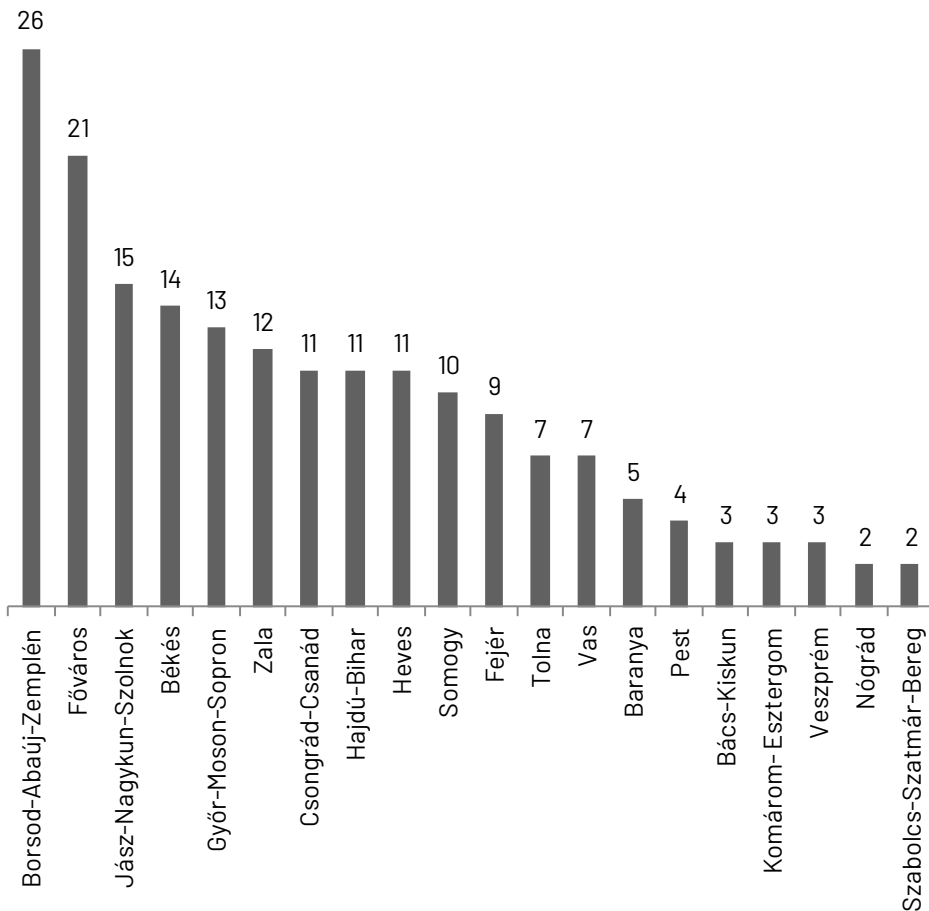
A válaszadók közel 60 százaléka tizenöt, 83 százalékuk tíz évnél régebb óta ügyész.

Annak ellenére, hogy a válaszadó, az ügyészségi belső képzésen részt vevő ügyészek többsége 10 évnél régebb óta ügyész, csupán 77-en (40,7 százalék) jártak már el emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyekben, kényszermunkát is érintőben pedig még kevesebben, csupán 24-en (12,7 százalék).

A legtöbb ügyész Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből és a fővárosból töltötte ki a kérdőívet. Az emberkereskedelem jelensége ezeken a területeken kiemelkedő.

29. számú ábra

A válaszadók megyei megoszlása (N = 189; fő)



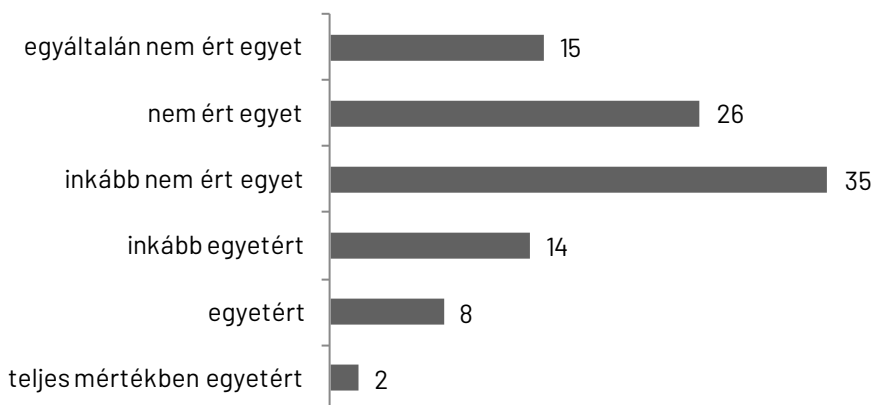
A válaszadók 9,5 százaléka (18) írta azt, hogy mind emberkereskedelemmel összefüggő, mind kényszermunkával kapcsolatos ügye volt: azaz mind a szexuális, mind a munkacélú kizsákmányolásra volt rálátása.

Az attitűdvizsgálat lényege az volt, hogy megismerjük az ügyészek véleményét egy-egy emberkereskedelemmel összefüggő, szándékosan provokatív állításról. Az állításokkal kapcsolatos véleményt egy hatfokú Likert-skála segítségével válaszolhatták meg az ügyészek.⁵¹³

1. *Magyarországon az emberkereskedelem nem elterjedt jelenség* – Az egyik általános közhiedelem hazánkban az emberkereskedelemmel kapcsolatban, hogy ez a jelenség nem jellemző, nem a hétköznapi magyar valóság része. Ezt a bűncselekményt, bár hazánkból kiindulva, csupán külföldön valósítják meg.

30. számú ábra

„Magyarországon az emberkereskedelem nem elterjedt jelenség” (N = 189; %)



A válaszadó ügyészek többsége hezitált ennek az állításnak a megítélésekor. Harmincöt százalékuk (66 fő) szerint ez közepes: inkább nem értettek egyet ezzel az állítással.

Egyáltalán nem értett ezzel egyet 15 százalék (29 fő), kevéssé határozottan utasította ezt el 26 százalék (48 fő).

513 A Likert-skálán a páros vagy páratlan beosztás választása a kutatón múlik, jelen esetben én a párost választottam, és a szélesebbet: 1-től 6-ig terjedő, kerülve, hogy a válaszok középre húzzanak, a semleges felé. Ennek ellenére az öt állítás módusza és mediánja is az 5-ös és a 8-as kérdések esetében is középre tolódtott. A Likert-skálák közötti kapcsolatokat vizsgálatát a Khi-négyzet-próbával végeztem el.

Sem nemek, sem megyék szerinti összefüggés nem mutatkozott azok között, akik erre a kérdésre válaszoltak.

Ezzel a kijelentéssel négy válaszadó értett teljes mértékben egyet: nekik nem volt még korábban emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyük (Somogy, Baranya, Vas és Veszprém megyei ügyészek).

Az, akinek volt korábban emberkereskedelemmel összefüggő ügye, inkább elutasította ezt a kijelentést, mint az, aki még nem találkozott ilyennel.

2. *Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyek esetében nagyon magas a látencia* – Ezzel az állítással hárman kevésbé, kilencen pedig inkább nem értettek egyet. A többség szerint ez az állítás igaz (közel 80 százalék). A válaszadók nem adtak szignifikánsan különböző válaszokat nemük alapján.

Érdekes módon ez az állítás összefügg az előzővel: Magyarországon az emberkereskedelem nem elterjedt jelenség, miközben nagyon magas a látencia. Ez akkor is így volt, amikor a válaszadó szerint az emberkereskedelem jelensége nem elterjedt Magyarországon, a magas látencia ennek ellenére kapcsolódik ehhez.

5. számú táblázat

Az elterjedtség és a látencia megoszlása (N = 189; fő)

		„Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyek esetében nagyon magas a látencia”					
		Nem ért egyet	Inkább nem ért egyet	Inkább egyetért	Egyetért	Teljes mértékben egyetért	Összesen
„Magyarországon az emberkereskedelem nem elterjedt jelenség”	Egyáltalán nem ért egyet	0	0	0	7	22	29
	Nem ért egyet	2	2	4	20	20	48
	Inkább nem ért egyet	0	5	16	27	18	66
	Inkább egyetért	1	2	5	9	10	27
	Egyetért	0	0	2	10	3	15
	Teljes mértékben egyetért	0	0	1	1	2	4
	Összesen	3	9	28	74	75	189

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyében dolgozó ügyészek véleménye árnyaltabb képet mutat, mint a többi válaszadóé, emberkereskedelem szempontjából ez az egyik legfertőzöttebb megye. A 26 kitöltő közül húszan *nem* értettek egyet azzal az állítással, hogy Magyarországon az emberkereskedelem nem elterjedt jelenség: azaz szerintük ez jelen van Magyarországon. Négy borsodi válaszadó ügyész inkább egyetért azzal, hogy ez hazánkban nem elterjedt, kettő egyetért. Egy borsodi válaszadó szerint Magyarországon az emberkereskedelem nem jellemző, és a látencia sem magas.

3. A Btk. 192. § *egy feleslegesen túlértékelt tényállás* – Ezt az állítást azért fogalmaztuk meg, mert érkezett már olyan visszajelzés, hogy az emberkereskedelem az utóbbi időben „felkapott” téma lett, noha annak semmi indoka nincsen. A válaszadóink ezzel az állásponttal nem értenek egyet (64 százalék egyáltalán nem, 20 százalék nem, 11 százalék inkább nem értett ezzel egyet). A válaszadók csupán 4,8 százaléka (9) írta azt, hogy ezzel az állítással inkább egyetért.

Az elutasító válaszok semmilyen összefüggést nem mutatnak a válaszadó nemével, a megyével, azzal, hogy volt-e korábban emberkereskedelemmel vagy kényszermunkával kapcsolatos ügye. Továbbá azzal sem, hogy mit gondol arról, ez a jelenség mennyire elterjedt a saját megyéjében. Nyilvánvaló, hogy emiatt is vettek részt az emberkereskedelem kérdésével foglalkozó képzésen is: fontosnak tartják, hogy ezzel a tényállásról többet tudjanak, bővítsék az ismereteiket. Kontrollcsoportként érdemes lenne más, a képzésen részt nem vett ügyészeknek is feltenni ezt a kérdést.

A következő két kijelentés a sértettekkel kapcsolatos. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyekben különösen fontos a sértettek szerepe. A szexuális és a munkacélú kizsákmányolás cselekményeit magában foglaló büntető-eljárások „bizonyítékszegények”, a személyi bizonyítékok, azon belül is sok esetben csupán a sértetti vallomások állnak rendelkezésre. A sértett ezekben az ügyekben (is) különösen fontos szereplő: sok információ lehet a birtokában, amelyek a nyomozó hatóság és az ügyészség munkáját segíthetik a büntetőjogi felelősség megállapításában, akár további bizonyítékok beszerzésében. Az együttműködő, megbízható sértett tanú a hatóságok munkáját segíti. Ám az iratelemzésekből⁵¹⁴ is egyértelműen kitűnt, mind az emberkereskedelemmel, mind a gyermekprostitúcióval kapcsolatos ügyek esetében, hogy a sértettek egy része rendkívül alacsony intellektusú, így nem csupán a hozzáállásuk miatt képtelenek egybefüggő, koherens vallomást tenni. A sértett fizikai

514 Windt Szandra (2020e): i. m. 35–44. o.

és mentális állapota az elszenvedett cselekmények következtében még inkább megnehezíti, hogy összefüggő, mindenre kiterjedő tanúvallomást tegyen.

Bár a sértett köteles az egyes eljárási cselekményeken részt venni, sok ügy elhúzódásának oka, hogy az illető tartózkodási helye ismeretlen, annak megváltozását nem közölte az eljáró hatóságokkal. Az ügyészek munkáját ez is megnehezíti.

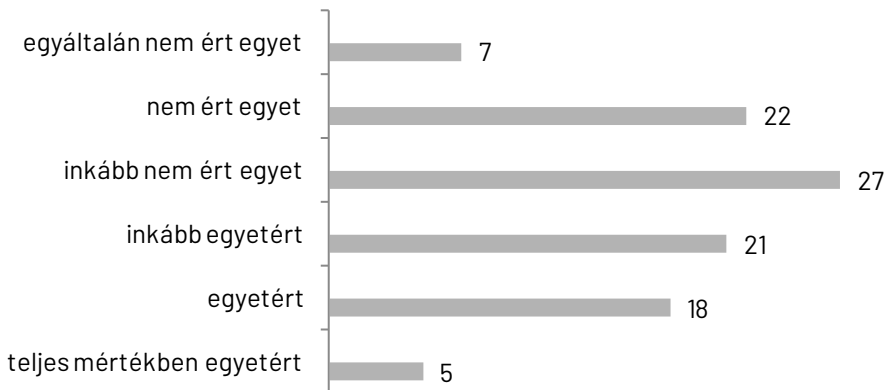
A sértett védelme, a másodlagos viktimizáció elkerülésének elősegítése, egyúttal a terheltekkel szembeni vádemelés az emberkereskedelemmel összefüggő ügyekben különösen nagy nehézséget okoz az ügyész számára.⁵¹⁵

A két állítás válasza alapján az ügyészek attitűdje *nem mutat áldozathibáztatásra* utaló jeleket.

4. *Az emberkereskedelem sértettjei általában nem tesznek meg mindent azért, hogy kikerüljenek a rossz helyzetükből* – Erre az állításra a válaszok eléggé megosztottak voltak. A válaszadók 27 százaléka hezitált az állítás eldöntése tekintetében, inkább nem értett vele egyet. Ötvenhatan elutasították ezt az állítást (30 százalék). Inkább egyetértett ezzel a válaszadók ötöde (39 fő), míg 43-an egyet értettek ezzel: tízen, teljes mértékben (5 százalék).

31. számú ábra

A sértettek segítségkéréséről való vélemények megoszlása (N = 189; fő)



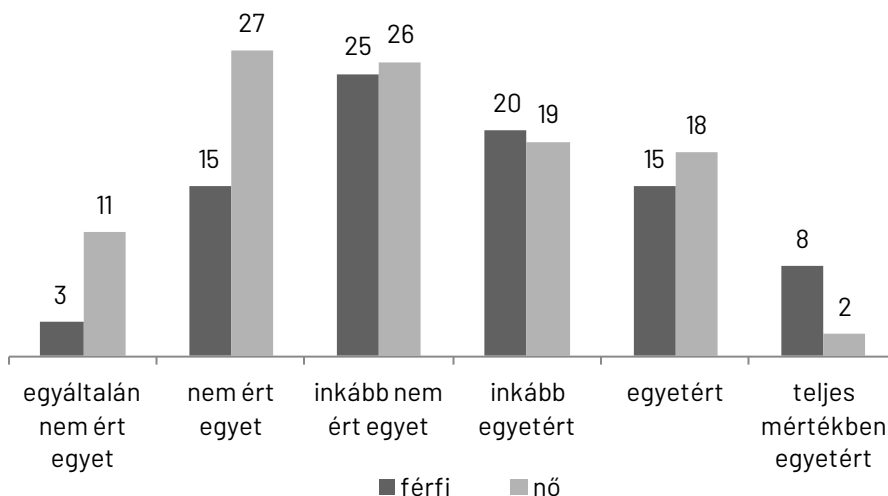
515 Vö. a norvég helyzettel Anette Brunovskis – May-Len Skilbrei: Two Birds with One Stone? Implications of conditional assistance in victim protection and prosecution of traffickers. *Anti-Trafficking Review*, iss. 6, 2016, pp. 13–30. www.antitraffickingreview.org; továbbá vö. Amy Farrel – Brianne Kane: i. m. 641–657. o.

Azaz a válaszadók 44 százaléka inkább egyetértett azzal az állítással, hogy a sértettek nem tesznek meg mindent annak érdekében, hogy segítséget kérjenek ahhoz, hogy kilábaljanak a rossz helyzetükből. Mindamellett korántsem egységes az álláspont: látható, hogy a válaszolók több mint negyede hezitál ennek megítélésekor, és sokan el is utasítják. Ennek alapján tehát nem igazolódtott be az általános „áldozathibáztató jogalkalmazó” narratíva.

A válaszadók neme és megyei megoszlása alapján semmilyen összefüggés nem mutatkozik a válaszok között, bár több női válaszadónk volt, érdemes a válaszokat nem szerinti megoszlásban is bemutatni.

32. számú ábra

A válaszadók nemenkénti megoszlása (N = 189; fő)



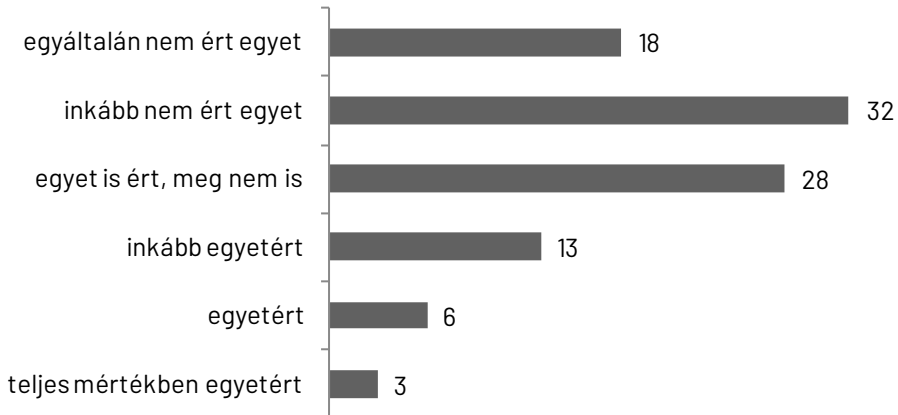
Az állítással egyetértők között nem találni összefüggést sem a válaszadók neme, sem a megye, sem a megyei elterjedtség szerint.

Azok a válaszadók, akiknek volt korábban emberkereskedelemmel kapcsolatos ügye, inkább úgy vélték, hogy a sértett nem tesz meg mindent azért, hogy a rossz helyzetéből kikerüljön, de a hezitálók is inkább ebből a csoportból kerültek ki.

5. *A sértettek a legtöbb esetben önként végzik a tevékenységüket* – A sértett önkéntességének kérdése az emberkereskedelemmel összefüggő eljárások során gyakran felmerül. A válaszadó ügyészek közül 23 százalék (43 fő) gondolta azt, hogy ez az állítás igaz.

33. számú ábra

A sértetti önkéntesség megítélése (N = 189; %)



Megyék alapján nem mutatkozik eltérés a válaszok megoszlásában. A válaszadók neme sem mutat összefüggést a sértett önkéntességének megítélésével, azonban látható, hogy az önkéntességgel inkább a női válaszadók értettek egyet.

A két, áldozathibáztatással kapcsolatos kijelentés között szignifikáns kapcsolat van. A sértettekre vonatkozó kijelentésekkel csupán tizenegyen értettek egyet, ez a válaszadók számához képest igen kevés. Így még inkább egyértelmű, hogy az áldozathibáztató attitűd a válaszadók esetében nem jellemző. A 189 válaszadó között egyvalaki volt, aki mindkét állítással teljes mértékben egyetértett.

6. számú táblázat

A két, áldozathibáztatással kapcsolatos kijelentésre adott válaszok (N = 189; fő)

		„Az emberkereskedelem sértettjei általában nem tesznek meg mindent azért, hogy kikerüljenek a rossz helyzetükből”						
		Egyáltalán nem ért egyet	Nem ért egyet	Inkább nem ért egyet	Inkább egyetért	Egyetért	Teljes mértékben egyetért	Összesen
„A sértettek a legtöbb esetben önként végzik a tevékenységüket”	Egyáltalán nem ért egyet	10	8	9	3	3	1	34
	Nem ért egyet	2	23	19	10	6	1	61
	Inkább nem ért egyet	2	6	13	18	10	3	52
	Inkább egyetért	0	4	6	7	8	0	12
	Egyetért	0	1	3	0	4	4	5
	Teljes mértékben egyetért	0	0	1	1	2	1	5
	Összesen	14	42	51	39	39	10	189

Ha a két kijelentéssel kapcsolatos attitűdöket a válaszadó neme szerint vizsgáljuk, árnyaltabb képet kapunk.

Azok közül (82 fő), akik inkább egyetértettek a sértett segítségkérésének elutasításával, csupán 27-en értettek egyet a sértett önkéntességével: 13 nő⁵¹⁶ és 14 férfi⁵¹⁷ válaszadó, ami szintén azt mutatja, hogy a válaszadók esetében előfordul ugyan az áldozathibáztatató attitűd, de nem ez a legjellemzőbb, sőt ezt a válaszadó neme sem befolyásolja.

⁵¹⁶ A női válaszadók 13 százaléka.

⁵¹⁷ A férfi válaszadók 16 százaléka.

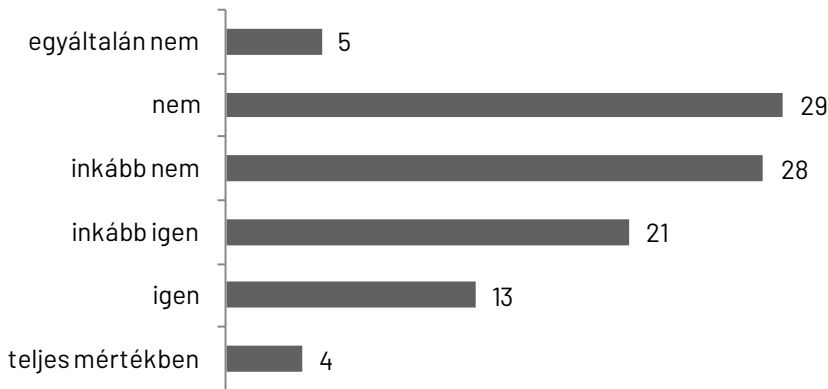
6. Mit gondol, az Ön megyéjében mennyire jellemző az emberkereskedelem jelensége? – Az erre a kérdésre adott válaszok megoszlása alapján az inkább „kevésbé a mi megyénk problémája” mentalitás körvonalazódik.⁵¹⁸

„A megyében egyes társadalmi rétegekben nagyobb a szegénység, ezért ezeket a sértetteket könnyebben találják meg a bűnözői csoportok. Ugyanakkor az általában jellemző szervezett elkövetési mód miatt, illetve arra figyelemmel, hogy a prostitúcióra kényszerítés esetén tipikusan más területeken (pl. Budapesten, vagy a Balatonnál) folytatják ezt a tevékenységet, a megyében kevésbé jellemző az emberkereskedelem.”

„Mint ahogy minden megye, Zala is biztosan is érintett, azonban véleményem szerint itt nem kiemelkedő az ilyen jellegű bűncselekmények száma az ország középső és keleti területeihez képest.”

34. számú ábra

A válaszadók szerint az emberkereskedelem mennyire elterjedt jelenség a saját megyéjükben (N = 189; %)



A hagyományosan emberkereskedelemmel fertőzött megyék közül Borsod-Abaúj-Zemplénből válaszolt a legtöbb ügyész: 26-ból 21 szerint inkább jellemző ez a jelenség a megyében.

Szignifikáns a kapcsolat a között, hogy volt-e valakinek már emberkereskedelemmel összefüggő ügye és mennyire tartja elterjedtnek a megyéjében

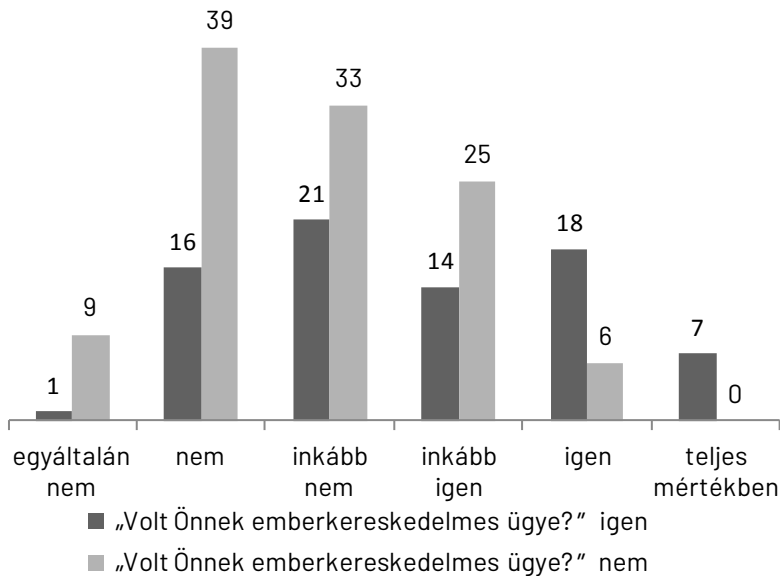
⁵¹⁸ A medián szerint a válaszok a 3-as, módusz szerint a 2-est mutatja a 6-os skálából.

a jelenség: nyilvánvalóan befolyásolta a véleményt, hogy a válaszadó találkozott-e már ezzel a jelenséggel.

Az a válaszadó, aki még nem járt el emberkereskedelemmel és kényszer-munkával kapcsolatos ügyben, inkább úgy gondolta, hogy ez a jelenség más megyében fordul elő gyakrabban.

35. számú ábra

Az emberkereskedelem elterjedtsége a válaszadó megyéjében a korábbi emberkereskedelemmel összefüggő ügy ismeretében (N = 189; fő)

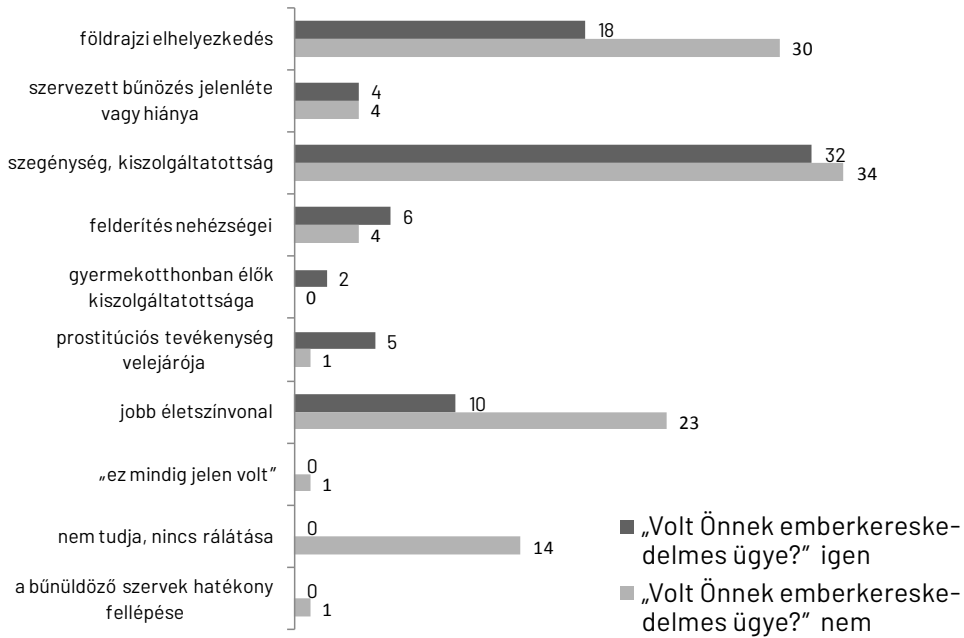


Az emberkereskedelem elterjedtségének magyarázó okaira is rákérdeztünk.⁵¹⁹

⁵¹⁹ Az okokra nyílt kérdéssel lehetett válaszolni, amelyeket utólag én kódoltam be, tíz csoportban lehetett meghatározni.

36. számú ábra

Az okok megoszlása a válaszadó emberkereskedelemmel összefüggő ügyekben való jártassága alapján (N = 189; fő)



A válaszadó ügyészek szerint a háttérben a szegénység, a kilátástalanság, a kiszolgáltatott helyzet, azaz a leggyakoribb társadalmi okok voltak (66 válaszadó, a válaszadók 35 százaléka).

Ezt követte a megye földrajzi elhelyezkedése magyarázó okként, a válaszadók negyede szerint: a megye földrajzi elhelyezkedése, részben annak határhoz való közelsége (48 fő) befolyásolja azt, hogy a saját megyéjében mennyire elterjedt az emberkereskedelem.

Harmadik külön okként vettem fel azt a szintén megyei jellemzőt, amelyben inkább a megye jobb gazdasági mutatóira, a magasabb lakosságszámra, a jobb lehetőségekre utalt a válaszadó (33 fő).

Tizennégy válaszadó nem tudta magyarázatát adni a korábbi értékelésének: részben amiatt, mert nem volt rálátása a kérdésre, nem volt ilyen ügye, részben mert nem akart válaszolni.

„Nem tudok válaszolni a kérdésre, mert nem ismerek adatokat. Munkám során feltűnt azonban pl. az, hogy szabálysértési helyszíni bírságnak több esetben is, amikor a tényállás megvalósulása felmerülhet pl. koldulás, lopás (lopás hajléktalannal), szexuális szolgáltatással kapcsolatos szabálysértési tényállásoknál, ill. szabálysértési eljárásokban a pszichoaktív szer használatával kapcsolatos eseteknél is van olyan érzésem, hogy lehet »ilyenmi« a háttérben. Komplex gondolkodással és esetvizsgálattal lehetne feltárni a háttérben meghúzódó bűncselekményt, segíteni a sértettet és nem szabálysértés elkövetőjeként kezelni.”

A felderítés nehézségei, mint a magas látenciát magyarázó ok szerepeltetése, is fontos szempont volt.

Több változóval kapcsolatos összefüggést vizsgáltam az okok háttérének megismerése érdekében.

A válaszadó megyéje és az általa megfogalmazott emberkereskedelem elterjedtségének oka között szignifikáns kapcsolat mutatkozik. (A megyei megoszlást lásd a függelékben.)

Az, aki szerint nem jellemző a saját megyéjében az emberkereskedelem jelensége, jellemzően a megye földrajzi adottságaival indokolta ezt: a távoli országhatárt, a nyugati határhoz való közelséget, emiatt a jobb anyagi és munkalehetőségeket említették. Érdekes, hogy ez a válaszadók szerint egyrészt az emberkereskedelem elterjedtségére, másrészt a hiányára is magyarázat.

„Az országhatár ugyan közel van, de az ország viszonylag gazdagabb részéről van szó, ezért kisebb a kiszolgáltatott réteg.”

„A nyugati határ közelsége, sok kiszolgáltatott helyzetben lévő személy (közük fiatal lányok is) érkezik Nyugat-Magyarországra a» könnyebb boldogulás «reményében, akik aztán csalódnak, hogy nem tudnak a várt mértékben előre lépést elérni. Vagy pedig megtévesztés hatására érkeznek ide, és itt szembesülnek csak a ténylegesen végzendő »munkával«.”

Az emberkereskedelem elterjedtségére vonatkozó magyarázó ok és az, hogy volt-e a válaszadónak már emberkereskedelemmel kapcsolatos ügye, szignifikáns összefüggést mutat.

Akinek nem volt korábban emberkereskedelmes ügye, a megyei elterjedtség okaként inkább említette a megye földrajzi elhelyezkedéséből fakadó okot és a megye jobb életszínvonalát, jobb gazdasági mutatóit, mint az, aki már járt el emberkereskedelemmel összefüggő ügyben.

Aki már a munkája során találkozott emberkereskedelmes ügygel, jellemzően annak társadalmi okaira hivatkozva fogalmazta meg a megyei elterjedtség okát.

„Kriminológiai értelemben kevésbé fertőzött a megye, földrajzi elhelyezkedése, gazdasági jellemzői okából, a határokon (is) átívelő bűnözésnek jellemzően nem kiinduló pontja, de célállomása sem.”

„A hátrányos helyzetű, leszakadó régiókban sok kiszolgáltatott ember él nehéz anyagi körülmények között, akik kevés pénzért is szinte bármit elvállalnak, de félnek attól, hogy esetük nyilvánosságra kerül.”

„A magasabb népességszám miatt talán nagyobb az igény például a prostitúciós szolgáltatásokra”

Összegzés

„A prostitúció kihasználását, a szexuális jellegű kizsákmányolást többnyire más törvényi tényállás keretében ítélik meg büntetőjogilag a hatóságok, a legalább érzelmi, de olykor anyagi függőségben lévő kizsákmányolt, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek részéről a hatóságokkal való együttműködés hiánya, a tanúvallomástétel hiánya is gyakori, bizonyos törvényi tényállások – pl. kerítés, emberkereskedelem – egymással konkuráló tényállások, egységes jogalkalmazói gyakorlat hiánya” – írta az egyik válaszadó ügyész a jelenség véleménye szerint megyéjében kis számú jelenlétére magyarázó okként.

Az emberkereskedelemmel kapcsolatban azon válaszadóknak volt pontosabb véleményük, akik már találkoztak ilyen ügyekkel. Ez a megyei adatok összehasonlításával teljes mértékben bebizonyosodott.

A válaszadó ügyészek nem tartják túlértékelt tényállásnak a Btk. 192. §-t, sőt további elhatárolási kérdésekben várnak iránymutatást, ők maguk is jelezték az egységes gyakorlat hiányát.

Az emberkereskedelem áldozatainak hibáztatása a vizsgálatban szereplő ügyészek között alapvetően nem jellemző, bár a válaszok között mutatkozott eltérés aszerint, hogy kinek volt már emberkereskedelmes ügye. Ez befolyásolta a jelenség megyei elterjedtségének megítélését is.

A Legfőbb Ügyészség szervezetként is fontos feladatokat végzett a hazai emberkereskedelem elleni fellépés területén, iránymutatásokkal, az egységes gyakorlat kialakításával, a korábban tapasztalt félreértések tisztázásával. Ezek

mellett az ügyészek számára folyamatos képzések biztosításával igyekeznek az emberkereskedelemmel kapcsolatos ismereteket naprakészen tartani.

Azokat vontuk be a vizsgálatba, akik részt vettek az emberkereskedelemmel kapcsolatos képzésen, azok válaszolták meg önként a kérdéseket, akik érdeklődtek a téma iránt, még ha volt, akinek korábban semmilyen tapasztalata nem volt emberkereskedelmes ügyekkel kapcsolatban. Sőt, olyan válaszadó is volt, aki nem a büntetőjogi szakág ügyésze. Ettől függetlenül ennek a 189 ügyésznek a véleménye rendkívül fontos. A hozzáállásuk, a szakmaiságuk mind garancia arra, hogy a jogszabályváltozást, az elhatárolási kérdéseket is bemutató képzést követően még hatékonyabban fognak ezekben az ügyekben eljárni. Az áldozatközpontúság nemzetközi elvárásának ezen alapokkal véleményem szerint eleget tud tenni az ügyészi szervezet további érzékenyítő tréningeket követően.

A jogalkotó jobbító, a nemzetközi elvárásoknak megfelelni kívánó szándéka ellenére a 2020. júliusban hatályba lépő módosítások a jogalkalmazók számára nem könnyítették meg a helyzetet: sok esetben a bizonyítási teher növekedése éppen kontraproduktív lehet. A kizsákmányolás értelmezése, a helyes gyakorlat kialakítása, a nem emberkereskedelemnek minősített ügyek helyes irányba terelése az említett 2018. októberi legfőbb ügyészségi iránymutatással megtörtént, amelynek hatása a Bíróságokon 2020-ban már érezhető volt. Mire a Kúria végzései is felsorakoztak e mellé, a jogalkotó megváltoztatta a tényállást. Említettük korábban, hogy a Kúria elnöke az emberkereskedelem értelmezésével kapcsolatos bírói gyakorlat elemzésére 2020 elején joggyakorlat-elemző csoportot állított fel, amelynek jelentése várhatóan 2021 második felében már elérhető lesz, és az egységes gyakorlat kialakításához nagyban hozzájárul majd. Ahogy ahhoz is, hogy a „láthatatlan”, eddig kiszolgáltatott emberek sérelmére elkövetett bűncselekményekért súlyuknak megfelelő, méltó büntetéseket kapnak az elkövetők, a sértettek pedig segítséget, megnyugvást és kiutat.

Felhasznált irodalom

Albert, Fruzsina: *ESPN Thematic Report on In-work poverty – Hungary. European Commission, Brussels, 2019.* https://ec.europa.eu/social/main.jsp?pager.offset=15&advSearchKey=hungary&mode=advancedSubmit&catId=22&doc_submit=&policyArea=0&policyAreaSub=0&country=0&year=0

Albrecht, Hans-Jörg: Measuring Human Trafficking. In: **Haverkamp, Rita – Herlin-Karnell, Ester – Lernestedt, Claes (eds.):** *What is wrong with Human Trafficking?* Hart, Oxford, 2019, pp. 37–51.

Ambagtsheer, Frederike: The black market in human organs. In: **Gilman, Nils – Goldhammer, Jesse – Weber, Steven (eds.):** *Deviant globalization: Black market economy in the 21st century.* Continuum, New York, 2013, pp. 72–82.

Anderson, Bridget – O’Connell-Davidson, Julia: Keresletfüggő-e az emberkereskedelem? *Esély*, 2010/2., 3–40. o.

Andrees, Beate: *Forced labour and trafficking in Europe: How people are trapped in, live through and come out.* ILO, 2008. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_090548.pdf

Aschauer, Wolfgang – Málovics Éva: Az értelmetlen szegénység mint társadalmi viszony. *Competitio*, 2012/2., 43–60. o.

Bakos Péter: Lakhatás, mindenekelőtt. *Esély*, 2011/3., 106–112. o.

Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Büntetés helyett védelem – egy emberkereskedelmes ügy alapján. *Ügyészek Lapja*, 2020/4., 19–34. o.

Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései. *Ügyészségi Szemle*, 2021/1., 44–59. o.

Barabás Tünde – Szabó Judit: *Az emberi test tiltott felhasználása bűncselekmény miatt indult büntetőügyek elméleti elemző vizsgálat.* Kutatási jelentés. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017

Barabás, Andrea Tünde – Szabó, Judit: Theoretical analyses of criminal cases initiated due to offences of illegal use of human body. *Belügyi Szemle*, 2020/3 SPEC., pp. 9–21.

Barabás A. Tünde – Farkas Krisztina – Kiss Anna: Az új Be. egyes meghatározó jogintézményei. In: **Vókó György (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok 58.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021, 157–184. o.

Beck, Ulrich – Beck-Gernsheim, Elisabeth: *Táv szerelem, távszeretet, Életformák a globális korszakban.* Belvedere Meridionale, Szeged, 2016

Bede Nóra – Miklósi Balázs – Rákos Eszter: *A lemez két oldala – szökési mintázatok elemző vizsgálata.* Fővárosi Tegyesz, 2010

Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: *Büntetőjog II. A 2012. évi C. törvény alapján.* HVG-ORAC, Budapest, 2012

Bencze Mátyás: *Elvek és gyakorlatok. Jogalkalmazási minták és problémák a bírói ítélkezésben.* Gondolat Kiadói Kör, Budapest, 2011

Bencze Mátyás – Vinnai Edina: *Jogszociológiai előadások.* Egyetemi jegyzet. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012

Berei Róbert: A közösségi rendőrségi gondolkodásmód alkalmazására irányuló törekvések az 1990-es évek második felében Magyarországon. *Themis*, 2018. június, 5–38. o.

Betlen Anna: Legfőbb érték az ember... azazhogy a nő. Nőelszívás: a prostitúció a gazdaságban. *Társadalmi Nemek Tudománya*, 2013/1., 95–112. o.

Bezsenyi Tamás: A közös nyomozócsoportok hatékonysága az emberkereskedelem elleni küzdelemben. In: **Frigyer László (szerk.):** *Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból.* NKE, Budapest, 2018, 64–84. o.

Bodrogi, Bea – Simonovits, Bori: *Severe Forms of Labour Exploitation, Supporting Victims of Severe Forms of Labour Exploitation in Having Access to Justice in EU Member States – Hungary.* European Union Agency for Fundamental Rights, 2014. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/severe-labour-exploitation-country_hu.pdf

Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Lévay Miklós: *Kriminológia.* Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016

Borza Beáta Zita: Kiszolgáltató méltóság: vázlat a bentlakásos intézmények lakóinak alapjogi helyzetéről. *Magyar Jog*, 2017/1., 11–16. o.

Bolyky Orsolya – Sárík Eszter: A bünszervezet büntetőjogi szabályozása és a bizonyítás nehézségei a jogszabály-módosítás előtt. In: **Vókó György (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok* 58. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021, 68–91. o.

Bowden, Francesca – Lambie, Ian: What makes youth run or stay? A review of the literature on absconding. *Aggression and Violent Behavior*, vol. 25, 2015, pp. 266–279.

Burke, Mary C.: *Human trafficking, Interdisciplinary perspectives.* Routledge, 2013

Brunovskis, Anette – Skilbrei, May-Len: Two Birds with One Stone? Implications of conditional assistance in victim protection and prosecution of traffickers. *Anti-Trafficking Review*, iss, 6, 2016, pp. 13–30.

Christián László: Egy feledésbe merülő közösségi rendészeti modellkísérlet margójára. In: **Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** *Gondolatok a rendészettudományról.* Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2019, 79–88. o.

Cockbain, Ella – Bowers, Kate – Vernon, Liam: Using law enforcement data in trafficking research. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking.* Palgrave Macmillan, 2020, pp. 1709–1732.

Czine Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája.* PhD-értekezés. Pécs, 2011. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czine-agnes/czine-agnes-vedes-ertekezes.pdf>

De Vries, Ieke: Connected to Crime: An exploration of the Nesting of Labour Trafficking and Exploitation in Legitimate Markets. *The British Journal of Criminology*, vol. 59, iss. 1, 2019, pp. 209–230.

Deres Petronella: Az emberkereskedelem és a kényszermunka bűncselekményének egyes büntetőjogi kérdései I. *Ügyészégi Szemle*, 2020/1., 30–49. o.

Dés Fanni: „470-et adott és csak egy kicsit fojtogatott” – Szegénységben élő nők a félperiféria és a centrum között. Prostitúcióban élő magyar nők Zürichben. *Fordulat*, 2018/24. https://epa.oszk.hu/02100/02121/00022/pdf/EPA02121_fordulat_2018_24_187-214.pdf

Di Nicola, Andrea – Cauduro, Andrea – Lombardy, Marco – Ruspini, Paolo (eds.): *Prostitution and Human Trafficking, Focus on Clients.* Springer, 2009

Dobokai Róbert Lászlóné Simon Dóra: Reziliencia és érzelmi intelligencia. *Educatio*, 2020/2., 305–315. o.

Doyle, David M. – Murphy, Clíodhna – Murphy, Muiread – Coppari, Pablo Rojas – Wechsler, Rachel J.: I felt like she owns me: exploitation and uncertainty in the lives of labour trafficking victims in Ireland. *The British Journal of Criminology*, vol. 59, no. 1, 2019, pp. 231–251.

Durkheim, Émile: *Az öngyilkosság.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967

Farkas Zoltán: *A szociológiai és az intézményes szemléletmód.* Miskolci Egyetem, Miskolc, 2006. <http://mek.oszk.hu/04100/04149/html/>

Farrell, Amy – Dank, Meredith – De Vries, Ieke – Kafafian, Matthew – Hughes, Andrea – Lockwood, Sarah: Failing Victims? Challenges of the Police Response to Human Trafficking? *Criminology and Public Policy*, vol. 18, iss. 3, 2019, pp. 649–673.

Fehér Lenke: *A migrációval kapcsolatos büntetőjogi tényállások (migráció, prostitúció, emberkereskedelem).* Kriminológiai Közlemények 60. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2002, 113–124. o.

Fehér Lenke: Illegális migráció, embercsempészet, emberkereskedelem. In: **Irk Ferenc (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok 42.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2005, 210–233. o.

Fehér Lenke: A prostitúció körüli élősdijellegű bűncselekmények. In: **Virág György (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok 44.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2007, 111–133. o.

Fehér Lenke: *Nemzetközi emberkereskedelem.* MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 2008

Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. *Állam- és Jogtudomány,* 2012/4., 397–420. o.

Ferge Zsuzsa: *Magyar társadalom- és szociálpolitika 1990–2015.* Osiris Kiadó, Budapest, 2017

Filó Mihály (szerk.): *Tanulmányok az uzsoráról.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016

Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): *Biztonsági kihívások a 21. században.* Dialóg Campus, Budapest, 2017

Finszter Géza: A modern rendészet. A rendészettudomány hazai kísérletei. *Magyar Rendészet,* 2020/3., 91–118. o.

Fleck Zoltán (szerk.): *Jogszociológiai előadások.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014

Fleck Zoltán: A kiszolgáltatottság változó formái – az uzsora. In: **Filó Mihály (szerk.):** *Tanulmányok az uzsoráról.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, 189–296. o.

Forrai Judit: *Szex, prostitúció, erőszak.* Semmelweis Kiadó, Budapest, 2009

Forrai Judit: Prostitúció és globalizáció. *Eszmélet,* 2010/86., 145–154. o.

French, Susan – Liou, Cindy C.: The Importance of Strategic, Victim-Centred Human Trafficking Prosecutions. *Anti-Trafficking Review,* iss. 6, 2016, pp. 114–117. <https://www.antitraffickingreview.org/index.php/atrjournal/article/view/174/177>

Fromm, Erich: *A rombolás autonómiája.* Háttér Kiadó, Budapest, 2001

Gadd, David – Broad, Rose: Troubling recognitions in British responses to modern slavery. *The British Journal of Criminology,* vol. 58, iss. 6, 2018, pp. 1440–1461.

Gans, Herbert J.: Mire szolgálnak az érdemtelen szegények? avagy a legelső osztály szerepe Amerikában. *Esély,* 1992/3. http://www.esely.org/kiadvanyok/1992_3/mireszolgalna.pdf

Gál Andor: *A gyermekprostitúció jelenségének kriminológiai aspektusai.* *Magyar Rendészet,* 2012/3., 23–28. o.

Gál Andor: A Debreceni Ítéltábla harmadfokú döntése a kerítésről. A gyermekprostitúció kizsákmányolásának büntetőjogi megítélése a gyakorlatban. *Jogesetek Magyarázata,* 2013/1. különszám, 4–10. o.

Gál Andor: A gyermekprostitúció anyagi büntetőjogi kérdései, különös tekintettel az ügyszél cselekményére. *De iurisprudencia et iure publico,* 2013/2.

Gál Andor: Megjegyzések a bűnszervezet új törvényi fogalmának értelmezéséhez. *Magyar Jog*, 2020/12., 669–676. o.

Garai Renáta: A kapcsolati erőszak dilemmái. Tények és tévhitek a gyakorlatban. In: **Vókó György (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok 54.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 181–196. o.

Garai Renáta: A kapcsolati erőszak bűncselekményének jogalkalmazási gyakorlata – a jogerős ítéletek tanulságai. In: **Vókó György (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok 56.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2019, 30–47. o.

Goffman, Erving: *A hétköznapi élet szociálpszichológiája.* Gondolat, Budapest, 1984

Goździak, Elżbieta Maria – Vogel, Kathleen M.: Palermo at 20: a retrospective and prospective. *Journal of Human Trafficking*, vol. 6, no. 2, 2020, pp. 109–118.

Gödri Irén: *Elvándorlási szándékok – álmok és konkrét tervek között. A migrációs potenciál jellemzői és meghatározó tényezői a 18–40 évesek körében Magyarországon.* Kutatási Jelentések 98. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 2016

Gyurkó Szilvia – Virág György: *Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői.* Eszter könyvek, Budapest, 2009

Hadjimatheou, Katerina – Lynch, Jennifer: UK anti-slavery policy at the border: Humanitarian opportunism and the challenge of victim consent to assistance. *European Journal of Criminology*, vol. 5, 2020, pp. 678–698.

Halász László – Hunyady György – Marton L. Magda: *Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979

Haller József (szerk.): *Büntettek kriminálpszichológiája.* Dialóg Campus, Budapest, 2020

Haraszi Margit Katalin: Kísérő nélküli kiskorúak sorsának tartós rendezése – vonzások és választások. *Családi Jog*, 2017/2., 1–11. o.

Hárdi István: *Az agresszió világa.* Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2010

Harmati Barbara – Szabó Imre: A prediktív rendszet és az automatizált igazságszolgáltatás. *Belügyi Szemle*, 2020/5., 23–37. o.

Haverkamp, Rita: Victims of human trafficking, consideration from a crime prevention perspective. In: **Haverkamp, Rita – Herlin-Karnell, Ester – Lernestedt Claes (eds.):** *What is wrong with Human Trafficking?* Hart, Oxford, 2019, pp. 53–76.

Hatvani Erzsébet – Sebhelyi Viktória – Vaskuti Gergely: *Gyermekprostitúció visszaszorítása, gyermekkereskedelem.* Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Budapest, 2018

Haverkamp, Rita – Herlin-Karnell, Ester – Lernestedt Claes (eds.): *What is wrong with Human Trafficking?* Hart, Oxford, 2019

Heber, Anita: Purity or danger? The establishment of sex trafficking as a social problem in Sweden. *European Journal of Criminology*, vol. 17, no. 4, 2020, pp. 420–440.

Hedlin, Simon: Can prostitution law reform curb sex trafficking? Theory and evidence on scale substitution, and replacement effects. *University of Michigan Journal of Law Reform*, vol. 50, no. 2, 2017, pp. 329–386.

Hegyaljai Mátyás: Az EMPACT mint rendészeti válasz az európai bűnözésre. In: **Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** *Tanulmányok a „Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról.* Pécs, 2014, 127–134. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV.]

Hercsel Adél: *Láthatatlan pokol: túléléstörténetek a családon belüli erőszak hőseiről.* Partvonal Kiadó, Budapest, 2018

Hollán Miklós: Az emberkereskedelem tényállása az osztrák büntetőjogban. *Állam- és Jogtudomány*, 2009/4., 499–535. o.

Hollán Miklós: Az emberkereskedelem az angol büntetőjogban. *Magyar Jog*, 2010/5., 299–308. o.

Hollán Miklós: *Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő esetei és a büntetőjogi szabályozás határai.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012

Hough, Mike – Sato, Mai: *Trust in justice: why it is important for criminal policy, and how it can be measured. Final Report of the Euro-Justis Project.* European Institute for Crime Prevention and Control. Heuni, Helsinki, 2011. https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/6KnfuLmJb/Text_pages_1-47.pdf

Huszár Ágnes: A hiány helye: A roma nők. *Társadalmi Nemek Tudománya*, 2015/2., 21–37. o.

Huszár Julianna – Windt Szandra: Szemléletformáló tréning, avagy a rendőr, az ügyész, a bíró és öt emberkereskedelmes ügy. *Ügyészek Lapja*, 2020/1., 57–65. o.

Irk Ferenc: *Megbüntethetetlen bűnök II. Az ember és környezete kizsákmányolásának metamorfózisa.* Bibor Kiadó, Miskolc, 2021

Jakobsson, Niklas – Kosadam, Andreas: The law and economics of international sex slavery: Prostitution laws and trafficking for sexual exploitation. *European Journal of Law and Economics*, vol. 35, 2013, pp. 87–107.

Kállai Krisztina: Az emberkereskedelem kiskorú áldozatait érintő kizsákmányolás sajátosságai. 2017. január 24. <http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/az-emberkereskedelem-kiskoru-aldozatait-erinto-kizsakmanyolas-sajatossagai-864>

Kálmán Renáta: Ki vigyáz rájuk? Avagy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete napjainkban. *Állam- és Jogtudomány*, 2019/4., 71–87. o.

Katona Noémi: Szégyen és hallgatás. A kutató szerepe a prostitúció elbeszélésében. *Szociológiai Szemle*, 2017/2., 68–87. o.

Kazarján Annie – Kirs Eszter: *A romákat érő diszkrimináció a magyar büntető igazságszolgáltatásban.* Magyar Helsinki Bizottság, 2020. december 21. <https://helsinki.hu/a-romakat-ero-diszkriminacio-a-magyar-bunteto-igazsagszolgalatasban-2020/>

Kerezsi Klára: Trend lesz-e (a jövőben is) a bűnözés csökkenése? *Magyar Tudomány*, 2020/5., 577–590. o.

Kerezsi Klára – Pap András László: A bűnözés és a bűnözéskontroll jövője. In: **Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.):** *Biztonsági kihívások a 21. században.* Dialóg Campus, Budapest, 2017, 543–583. o.

Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György: *Társadalmi Riport 2020.* Társki, Budapest, 2020

Kollár Dávid: *Életvitelcsoportok Magyarországon – a társadalmi rétegződés többdimenziós modellje.* In: **Barthel-Rúzsza Zsolt – Fűrész Gábor – Pillók Péter – Stefkovics Ádám (szerk.):** *Magyarország 2021.* Századvég Kiadó, Budapest, 2021

Kondorosi Ferenc – Visegrády Antal: *A jog társadalmi küldetése az európai integráció és a globalizáció korában.* Complex Kiadó, Budapest, 2012

Kovács István: Az emberkereskedelemhez szorosan kapcsolódó prostitúció bűncselekmények – különösképpen a gyermekprostitúció – áldozatai emberi jogainak hazai vonatkozásai. *Polgári Szemle*, 2014/3–6.

Kovai Cecília: A „magyar” hegemonia és a cigány stigmatizáció. A cigány-magyar különbségtétel hatása a cigány közegek szerveződésére. *Szociológiai Szemle*, 2016/2., 90–117. o.

Kránitz Mariann: Prostitúció fiatal korban – tinédzser prostituáltak. In: **Vóko György – Tamási Erzsébet (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok 50. Jubileumi kötet.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2013, 65–104. o.

Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. *Magyar Rendészet*, 2016/1., 77–95. o.

Kubisch Károly: A bünszervezetben elkövetett emberkereskedelem felderítése és nyomozása. *Hadtudományi Szemle*, 2018/1., 325–341. o.

Kubisch Károly: *Az emberkereskedelem büntetőjogi megítélésének morális és szabályozási vonatkozásai.* Doktori értekezés-tervezet. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2021.

Latzman, Natasha E. – Gibbs, Deborah A. – Feinberg, Rose – Kluckman, Marianne N. – Aboul-Hosn, Sue: Human trafficking victimization among youth who run away from foster care. *Children and Youth Services Review*, vol. 98, 2019, pp. 113–124.

Latzman, Natasha E. – Gibbs, Deborah A.: *Examining the link: Foster care runaway episodes and human trafficking.* OPRE Report No. 2020-143. Office of Planning, Research, and Evaluation, Administration for Children and Families. U.S. Department of Health and Human Services, Washington, DC, 2020

L. Ritók Nóra: *Láthatatlan Magyarország*. Tea Kiadó, Budapest, 2017

Lodder, Gerrie G.: Protection of migrants against labor exploitation in the regulation of migration in the EU. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 1361–1375.

Magyarország Statisztikai Zsebkönyv 2019. KSH, Budapest, 2020, 56. o.

Mcmenzie, Laura – Cook, Ian R. – Laing, Mary: Criminological Policy Mobilities and Sex Work: Understanding the Movement of the ‘Swedish Model’ to Northern Ireland. *The British Journal of Criminology*, vol. 59, iss. 5, 2019, pp. 1199–1216. <https://academic.oup.com/bjc/article/59/5/1199/5290226>

Lightowers, Carly – Broad, Rose – Gadd, David: Victims and suspects of modern slavery: Identifying subgroups using latent class analysis. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, vol. 15, iss. 2, 2021, pp. 1384–1398. <https://doi.org/10.1093/police/paaa072>

Meeteren, Masja van – Hiah, Jing: Self-Identification of victimization of labour trafficking. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 1605–1618.

Meshkovska, Biljana – Mickovski, Nikola – Bos, Arjan E. R. – Siegel, Melissa: Trafficking of Women for Sexual Exploitation in Europe: Prosecution, trials and their impact. *Anti-Trafficking Review*, iss. 6, 2016, pp. 71–90. <https://www.antitraffickingreview.org/index.php/atrjournal/article/view/170/158>

Mihalkó Viktória – Nagy Beáta – Szabó Mónika: *Az emberiség tragédiája. Modernkori rabszolgaság*. Anthropolis Egyesület, Budapest, 2017

Mihályi Helga: A cigány népeség demográfiai sajátosságai. *Szellem és Tudomány*, 2016/1–2., 29–48. o.

Mocsáry Eszter: Gyermekkorú bűnelkövetők és áldozatok. *Debreceni Jogi Műhely*, 2017/1–2., 59–61. o. <https://ojs.lib.unideb.hu/DJM/article/view/6738/6367>

Nagyecski Tamás: Bűnszervezet újratöltve – Néhány gondolat a hierarchikus szervezettség és konspiratív működés követelményéről. *Magyar Jog*, 2020/1., 35–45. o.

Nagyecski Tamás: *A szervezett bűnözéssel kapcsolatos jogi szabályozás, illetve a bűnszervezetek elleni fellépés szervezeti keretei, lehetőségei Magyarországon*. PhD-értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, 2021. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Nagyecski_Tamas_dolgozat.pdf

Napoleoni, Loretta: *Emberkereskedők*. HVG Könyvek, Budapest, 2017

Németh Zsolt: A rendőrségi bűnmegelőzés közösségi rendészet. In: **Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerezi Klára – Lévay Miklós – Podoletz Léna (szerk.):** *A büntető hatalom korlátainak megtartása: a büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 379–389. o.

Németh Zsolt: Rendőrség és cigányság: esélyek, lehetőségek, veszélyek. In: **Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.):** *Sic itur ad astra*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2020, 383–391. o. [2020a]

Németh Zsolt: Szigorúan, következetesen, de az emberség, sőt a szeretet hangján – a bűnelkövető gyermekekkel való bánásmódról. In: **Gulyásné Kovács Erzsébet – Hatvani Erzsébet – Szarka Attila (szerk.):** *Ferenczi György emlékkötet*. SZIME, Pécs, Ferenczi György Alapítvány, Budapest, 129–140. o. [2020b]

Nyitrai Imre: Egy kulcs az önálló életvitelhez – A támogatott lakhatás helye és szerepe a magyarországi szociális szolgáltatások rendszerében. *Fogyatékoság és Társadalom*, 2020/1., 47–58. o.

Ollus, Natalia: Regulating forced labour and combating human trafficking: The relevance of historical definitions in a contemporary perspective. *Crime Law Social Change*, vol. 63, 2015, pp. 221–246. <https://ht-radar.abolishhumantrafficking.com/wp-content/uploads/2020/07/Ollus-2015-Forced-labor-historical-defini.pdf>

Örkény Antal – Vári István: Szempontok és kérdőjelek a magyarországi roma kisebbség tanulmányozásához. *Fundamentum*, 2009/2., 5–16. o.

Orsini, Bradley W.: Law enforcement considerations. In: **Burke, Mary C. (ed.):** *Human Trafficking, Interdisciplinary Perspectives*. Routledge, New York, 2013, pp. 185–204.

Patyi András: Rendészet és jogalkalmazás (néhány gondolat egyes alapfogalmakról). *Magyar Rendészet*, 2020/3., 197–214. o.

O'Brien, Jennifer E. – White, Kevin – Rizo, Cynthia Fraga: Domestic Minor Sex Trafficking Among Child Welfare–Involved Youth: An Exploratory Study of Correlates. *Child Maltreatment*, vol. 22, no. 3, 2017, pp. 265–274.

Oude Breuil, Brenda: 'Little Rascals' or Not-So-Ideal Victims: Dealing with minors trafficked for exploitation in criminal activities in the Netherlands. *Anti-Trafficking Review*, vol. 16, 2021, pp. 86–103. <https://doi.org/10.14197/atr.201221166>

Pabis Eszter (szerk.): *Az erőszak reprezentációi*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2015

Pearce, Fred: *Népcensuszamlás. Tömegvándorlás, elöregedés és fenyegető demográfiai katasztrófa*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2016

Pikó Bettina – Hamvai Csaba: Stressz, coping és reziliencia korai serdülőkorban. *Iskolakultúra*, 2012/9., 24–33. o.

Pikó Bettina: A szexedukáció kihívásai a XXI. században: fókuszban a szexuális egészség és jólét. *Egészségfejlesztés*, 2013/2–6.

Pinker, Steven: *Az erőszak alkonya. Hogyan szelídült meg az emberiség?* Typotex, Budapest, 2018

Plant, Roger: Forced labour, slavery and human trafficking: when do definitions matter? *Anti-Trafficking Review*, vol. 5, 2015, pp. 153–157. <https://www.antitraffickingreview.org/index.php/atrjournal/article/view/140>

Podzik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció-nemzetközi kockázatok*. HVG-ORAC, Budapest, 2008

Podoletz Léna: A prostitúció szabályozásának lehetséges megoldásai és főbb problémái. *Belügyi Szemle*, 2015/3., 97–122. o.

Polt Péter: *Kommentár a büntetőeljárás törvényéhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018

Polt Péter (főszerk.): Új Btk. kommentár 3. rész. *Különös rész*. Nemzeti Közszerzési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013 [2013a]

Polt Péter (főszerk.): Új Btk. Kommentár, 4. rész. *Különös rész*. Nemzeti Közszerzési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013 [2013b]

Rayman Julianna – Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió. *Romológia*, 2015/10., 9–28. o.

Richard-Guay, Alexandra – Hanley, Jill: The Challenge of Addressing Both Forced Labour and Sexual Exploitation. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 287–302.

Rij van, Jorn: Modus Operandi of Organised Crime Groups Involved in the Trafficking and Sexual Exploitation of Hungarian Women – A Case Study on the Hungary-Netherlands Transit. *Pécs Journal of International and European Law*, I/2016., pp. 32–55.

Rij van, Jorn – McAlister, Ruth: Using Criminal Routines and Techniques to Predict and Prevent the Sexual Exploitation of Eastern-European Women in Western Europe. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 1689–1708.

Rijken, Conny (ed.): *Combating Trafficking in Human Beings for Labour Exploitation*. Tilburg, March 2011. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_155937.pdf

Rodriguey-López, Silvia: Telling Victims from Criminals: Human Trafficking for the purposes of Criminal Exploitation. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, pp. 307–308.

Sándor Anikó – Cserti-Szauer Csilla – Antal Zsuzsa – Katona Vanda – Kunt Zsuzsanna: Pillanatgondolatok a COVID-19 járványról. *Fogyatékoság és Társadalom*, 2020/1., 5–9. o. http://fogyatekosagtudomany.elte.hu/wp-content/uploads/2020/06/FT_2020_1_01.pdf

Sárkány Péter: Statisztikai vizsgálatok a prostitúció kérdéskörében. *Statisztikai Szemle*, 2014/6., 569–588. o.

Scarpa, Silvia: The Nebulous Definition of Slavery: Legal versus Sociological Definitions of Slavery. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 131–144.

Sebestyén Árpád: *Az emberkereskedelem pszichológiai mozgatórugói*. Traumaközpont Közhasznú Nonprofit Kft., Budapest, 2020. <https://traumakozpont.hu/wp-content/uploads/2020/08/az-emberkereskedelem-pszichologiai-mozgatorugoi.pdf>

Segrave, Marie – Hedwards, Bodean – Tyas, Dinar: Family violence and Exploitation: Examining the Contours of Violence and Exploitation. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 437–450.

Semsey Gábor: Szexuális nevelés az iskolában. *Iskolakultúra*, 2018/12., 17–34. o.

Sibley, Marcus A.: Owing Risk: Sex Worker Subjectivities and Reimagining of Vulnerability and Victimhood. *The British Journal of Criminology*, vol. 58, iss. 6, 2018, pp. 1462–1479.

Sharapov, Kiril: Public Understanding of Trafficking in Human Beings in Great Britain, Hungary and Ukraine. *Anti-Trafficking Review*, iss. 13, 2019, pp. 30–49., <https://www.antitraffickingreview.org/index.php/atrjournal/article/view/405/338>

Siposné Nándori Eszter: A szegénység szubjektív értelmezésének sajátosságai Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. *Észak-magyarországi stratégiai füzetek*, 2021/1., 90–97. o.

Solt Ágnes: Az emberkereskedelem áldozatait segítő intézményrendszer működési jellemzői – egy kvalitatív kutatás eredményei. In: **Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.):** *Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői*. Eszter könyvek, Budapest, 2009, 30–56. o.

Somogyi Gábor: Az emberkereskedelem értelmezésével kapcsolatos bírói gyakorlat. *Forum Sententiarum Curiae*, 2020/1. 10–11. o. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/fsc_tanulmany/drsomogyi.pdf

Somssich Gabriella: Magyarország erőfeszítései az emberkereskedelem elleni küzdelemben. In: **Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** *Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az ember kereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról*. Pécs, 2007. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VIII.] <http://www.pecshor.hu/periodika/2007/VIII/somssich.pdf>

Szabó Dóra Fanni: A reziliencia értelmezésének lehetőségei: kihívások és nehézségek. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 2017/6., 247–262. o.

Szabó Henrik – Windt Szandra: A problémaorientált rendészet szerepe az ismételt áldozattá válás megelőzésében. *Magyar Rendészet*, 2013/2., 151–166. o.

Szabó Judit: *Speciális prevenció és dezisztencia.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2019

Szabó Miklós: *Nyelvében a jog. Nyelvhasználat a jogi eljárásban.* Bíbor Kiadó, Miskolc, 2010

Szántó Zoltán: A makroszociológia mikroalapjairól (multidiszciplináris megközelítésben). Gondolatok Tardos Róbert „Szociológiai válaszkísérletek a mikro-makro problémára” című tanulmánya kapcsán. *Szociológiai Szemle*, 1998/2., 89–108. o.

Szilágyi Vilmos: A szexuális nevelés nálunk és másutt. *Új Pedagógiai Szemle*, 2003/11., 104–107. o.

Szociális Statisztikai Évkönyv 2018. KSH, Budapest, 2018

Szöllősi Gábor: A családon belüli erőszak differenciáltsága. Különbségek a nevek, a felfogások és a helyzetek szintjén. In: **Virág György (szerk.):** *Családi viszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata.* KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 65–86. o.

Szuhai Ilona: Migráció és emberkereskedelem válság idején. A szíriai konfliktus és a kiszolgáltatottság kapcsolatának dinamikája. *Magyar Rendészet*, 2017/3., 75–89. o.

Tamási Erzsébet: A férfiak sérelmére elkövetett családon belüli erőszak. In: **Virág György (szerk.):** *Családi viszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata.* KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 192–219. o.

Tamási Erzsébet: Egy törvény exportja. A prostitúció szabályozásának svéd modellje. *Jogelméleti Szemle*, 2011/4.

Tamási Erzsébet: Tiltás vagy támogatás. Idealizmus vagy realitás. A prostitúció szabályozásának alternatívái. *Magyar Jog*, 2012/6., 321–333. o.

Tamási Erzsébet: *Budapest-prostitúció. A fővárosi prostitúció rendészeti szempontú vizsgálata.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015

Dijk van, Jan: Measuring Trafficking in Persons Better: Problems and prospects. In: **Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.):** *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking.* Palgrave Macmillan, Cham, 2020, pp. 1671–1688.

Váradai Monika Mária – Virág Tünde: A térbeli kirekesztés változó mintái vidéki terekben. *Szociológiai Szemle*, 2015/1., 89–113. o.

Váradai Monika Mária – Durst Judit – Fehér Katalin – Németh Krisztina – Virág Tünde: Kényszerű mobilitás: migrációs utak hátrányos helyzetű vidéki terekben. *Társadalomtudományi Szemle*, 2017/3., 25–46. o.

Varga Éva Flóra: Szökésben – A gyermekvédelmi rendszerből el-eltűnő gyerekek. *Család, Gyermek, Ifjúság*, 2014/9. http://www.csagyi.hu/hirek/item/914-szokesben-a-gyermekvedelmi-rendszerbol-el-eltuno-gyerekek#_ftn19

Varga-Sabján Dóra – Sebhelyi Viktória: Gyermekprostitúció – magyarországi helyzetkép emberi jogi és pszichológiai nézőpontból. *Fundamentum*, 2018/1., 41–57. o.

Vaskuti Gergely: Kísérlet a prostitúció fogalmának meghatározására. *Jogi Tanulmányok*, 2016/1., 422–433. o.

Virág György – Kulcsár Gabriella – Rosta Andrea: Erőszakos bűnözés. In: **Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévay Miklós:** *Kriminológia*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2016, 553–602. o.

Virág György (szerk.): *Családi iszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005

Virág Tünde: A kapcsolathálózatok szerepe a migrációban egy cigányfalu perspektívájából. *Társadalomtudományi Szemle*, 2018/1., 163–179. o.

Virág Tünde: Demográfiai polarizáció, térbeli és társadalmi marginalizáció két zsugorodó középvárosban. *Szociológiai Szemle*, 2020/2., 27–49. o.

Viuhko, Minna: Hardened professional criminals, or just friends and relatives? The diversity of offenders in human trafficking. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, vol. 42, nos. 2–3, 2018, pp. 177–193.

Viuhko, Minna: Just trust me and you'll make a fortune. Relationships between offenders and victims of human trafficking. *Nordic Journal of Criminology*, vol. 20, no. 2, 2019, pp. 196–212.

Vries, Ieke De: Connected to crime. An exploration of the nesting of labour trafficking and exploitation in legitimate markets. *The British Journal of Criminology*, vol. 59, no. 1, 2019, pp. 209–230.

Vuolajarvi, Niina: Governing in the Name of Caring – the Nordic Model of Prostitution and its Punitive Consequences for Migrants Who Sell Sex. *Sexuality Research and Social Policy*, vol. 16, iss. 2, 2019, pp. 151–165.

Walker, Robert: A szegénység szégyene. *Esély*, 2016/3. http://www.esely.org/kiadvanyok/2016_3/2016-3_1-1_Walker_Szegenyseg_szegyene.pdf [Eredeti: Robert Walker: *The shame of poverty*. Oxford University Press, 2014.]

Weitzer, Ronald: New Directions in Research on Human Trafficking. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, May 2014.

Wilson, Gary: *Pornóra kattanva. Az internetpornó és a függőségkutatás új tudománya*. Kikapu Kiadó, Budapest, 2015.

Windt Szandra: Összefoglaló az empirikus vizsgálatról. In: **Virág György (szerk.):** *Családi iszonyok. A családi erőszak kriminológiai vizsgálata*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 153–170. o.

Windt Szandra: *Az illegális migráció kriminológiai jellemzői*. PhD-értekezés, Miskolc, 2009

Windt Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 2014/1., 67–74. o.

Windt Szandra: Rendészeti stratégiák, avagy rendőrség és bűnmegelőzés, In: **Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András (szerk.):** *Gályapadból laboratóriumot, Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére.* Eötvös Kiadó, Budapest, 2015, 91–106. o.

Windt Szandra: Rendészeti modellek az emberkereskedelem elleni fellépés elősegítésében. In: **Hautzinger Zoltán (szerk.):** *A migráció bűnügyi hatásai.* MRTT, Budapest, 2016

Windt Szandra: *Az emberkereskedelmi ügyek sajátosságai, a kizsákmányolás kriminológiai és szociológiai értékelése.* Kutatási jelentés. Kézirat, Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2019 [2019a]

Windt Szandra: Gondolatok az emberkereskedelemtől. *Miskolci Jogi Szemle*, 2019/2. különszám, 459–469. o. [2019b]

Windt Szandra: Közösségi tervezéssel a biztonságos terekért. *Belügyi Szemle*, 2019/9., 83–95. o. [2019c]

Windt, Szandra – Deres, Petronella: The characteristics of trafficking in human beings in Hungary and Romania. *Archives of Criminology*, vol. 42, 2020, pp. 139–161. <http://czasopisma.inp.pan.pl/index.php/ak/article/view/1930> [2020a]

Windt Szandra: Az emberkereskedelem és a kényszermunka jellemzői egy empirikus vizsgálat alapján. In: **Vókó György (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok 57.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 192–215. o. [2020b]

Windt Szandra: A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról. *Ügyészségi Szemle*, 2020/4., 42–53. o. [2020c]

Windt Szandra: Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak – hasonlóságok és különbségek. *Belügyi Szemle*, 2020/6., 105–117. o. [2020d]

Windt Szandra: Az emberkereskedelem jelensége a Btk. 192. § alapján. *Ügyészek Lapja*, 2020/6., 35–44. o. [2020e]

Windt, Szandra: The unspoken phenomenon: forced labour in Hungary. *Archives of Criminology*, vol. 43, no. 1, 2021, pp. 119–141. <http://czasopisma.inp.pan.pl/index.php/ak/article/view/2039> [2021a]

Windt Szandra: Az ügyészek véleménye az emberkereskedelemtől – egy attitűdvizsgálat alapján. In: **Vókó György (szerk.):** *Kriminológiai Tanulmányok 58.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021, 157–184. o. [2021b]

Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.): *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking.* Palgrave Macmillan, Cham, 2020

Zechmeister Andrea: Szexuális nevelés gyakorlata értelmileg akadályozott tanulók körében. *Gyermeknevelés*, 2016/3., 78–86. o.

Zsuzsanna Vidra – Kitti Baracsi – Viktoria Sebhelyi: *Child Trafficking in Hungary: Sexual Exploitation, Forced Begging and Pickpocketing*. Center for Policy Studies, CEU, Budapest, 2015. <http://real.mtak.hu/27558/1/cps-book-child-trafficking-in-hungary-2015.pdf>

Nemzetközi és magyar dokumentumok

A gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemre irányuló 2020-2025 évekre szóló stratégiája. COM(2020) 607 final.

A hazai nemzetiségek demográfiai jellemzői. *Statisztikai Tükör*, 2015/82.

A Tanács következtetései a gyermekek szexuális zaklatása elleni küzdelemről (2019. október 8.). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12862-2019-INIT/hu/pdf>

Az Európai Parlament állásfoglalása a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 30. évfordulója kapcsán a gyermekek jogairól 2019/2876(RSP). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2019-0180_HU.html

Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union. Europol, 2018. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu>

Data collection on trafficking in human beings in the EU. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf

Data collection on trafficking in human beings in the EU. European Commission, 2018. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-security/20181204_data-collection-study.pdf

Data collection on trafficking in human beings in the EU. European Commission, 2020. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf

A review of policies and programmes. International Labour Office, Geneva, 2018. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipecc/documents/publication/wcms_653986.pdf

ECtHR – Chowdury and Others v Greece, Application No. 21884/15, 30 March 2017, Asylumlawdatabase. <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-chowdury-and-others-v-greece-application-no-2188415-30-march-2017>

Exploiting Isolation: Offenders and victims of online child sexual abuse during the COVID-19 pandemic. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/>

exploiting-isolation-offenders-and-victims-of-online-child-sexual-abuse-during-covid-19-pandemic

Forced labour, modern slavery and human trafficking (n.d.), ILO. <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>.

ILO Standards on Forced Labour the New Protocol and Recommendation at a Glance (2016). ILO, Geneva. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@declaration/documents/publication/wcms_508317.pdf.

COVID-19 and the world of work 2nd edition. International Labour Organization, Genève, 2020

Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2019. <https://www.europol.europa.eu/iocta-report>

Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030. <http://romagov.hu/magyar-nemzeti-tarsadalmi-felzarkozasi-strategia-2030-tervezet/>

Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia, Tartósan Rászorulóknak – Szegény Családban Élő Gyermekek – Romák (2011–2020). https://www.ilo.org/dyn/youthpol/es/equest.fileutils.dochandle?p_uploaded_file_id=622

Methodology of the Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage (2017). ILO, Geneva. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipec/documents/publication/wcms_586127.pdf

Palermo Protocol: Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2000). Ohchr.org. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>

Profits and poverty: the economics of forced labour (2014). ILO, Geneva. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_243391.pdf

Risk Analysis for 2018, FRONTEX, Warsaw, Poland. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf

SOCTA Report 2017. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017>

Szülői felügyelet nélkül maradt gyermekek a sajátjuktól eltérő uniós tagállamban – Útmutató az emberkereskedelem áldozataira fókuszáló gyermekvédelem erősítéséhez. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-children-deprived-of-parental-care_hu.pdf

The Covid-19 pandemic and intimate partner violence against women in the EU. 2021. <https://eige.europa.eu/publications/covid-19-pandemic-and-intimate-partner-violence-against-women-eu>

The trafficking in human beings financial business model. Europol, Hague, 2015. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-financial-business-model>

Third report on the progress made in the fight against trafficking in human beings. 2020. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/third-report-progress-made-fight-against-trafficking-human-beings_en

Trafficking in Children. Greta 6th report (2016). <https://rm.coe.int/6gr-extract-web-en/16808b6552>

Trafficking in Human Beings: Identification of potential and Presumed Victims. A Community Policing Approach. OSCE, Vienna, 2011

Trafficking in Person Report [TIP Report] 2019

Trafficking in Person Report [TIP Report] 2020. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/2020-TIP-Report-Complete-062420-FINAL.pdf>

Trafficking in Person Report 2021. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/07/TIP_Report_Final_20210701.pdf

Global Report on Trafficking in Persons (2016). UNODC. https://www.unodc.org/documents/dataand-analysis/glotip/2016_Global_Report_on_Trafficking_in_Persons.pdf

Global Report on Trafficking in Persons (2018). UNODC. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf

What is forced labour, modern slavery and human trafficking (n.d.), ILO. <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/definition/lang-en/index.htm>

World Employment and Social Outlook: Trends 2019 (2019). ILO, Geneva. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_670542.pdf

Internetes források

Awareness-raising training on the fight against human trafficking (2019). <https://thb.kormany.hu/awareness-raising-training-on-the-fight-against-human-trafficking>

Global Slavery Index (2018). <https://www.globalslaveryindex.org/2018/data/country-data/hungary/>

<http://www.csagy.hu/hirek/item/912-lanzarote-i-egyezmeny-a-gyerekek-szexualis-kizsakmanyolasa-ellen>

<http://www.csagy.hu/hirek/item/913-gyermekprostitucio-ma>

<https://24.hu/tag/gyermekprostitucio/>

<https://444.hu/tag/gyermekprostitucio>

<https://abcug.hu/ahelyett-hogy-megvedenek-buntetik-a-prostituciora-kenyszerített-gyerekeket/>

<https://jogaszvilag.hu/a-gyermekprostitucio-anyagi-buntetojogi-kerdesei-kulonos-tekintettel-az-ugyfel-cselekményere-1-resz/> https://kettosmerce.blog.hu/2017/08/29/a_gyermekprostitucio_nem_a_prostitucio_ba_kenyszerített_gyerekek_hanem_a_tarsadalom_felelossege

<https://www.kek-vonal.hu/index.php/hu/cikkek-informaciok/456-a-gyermekprostitucio-aldozatai-jellemzoen-gyermekotthonbol-neveloszuloktol-erkeznek-riport-a-hirado-hu-oldalan>

Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf

Mikrocenzus, 2016, Nemzetiségi adatok. KSH, Budapest, 2018. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_12.pdf

Magyarország, 2018. KSH, Budapest, 2019. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2018.pdf>

New anti-trafficking legislation to protect minors (2020). <https://thb.kormany.hu/new-anti-trafficking-legislation-to-protect-minors>

Study on the economic, social and human costs of trafficking in human beings within the EU. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_the_economic_social_and_human_costs_of_trafficking_in_human_beings_within_the_eu.pdf

Az emberkereskedelemről több évtizede, főként a napi politika szintjén, több szó esik, mint a tudományos kutatásokban. Ennek oka nem pusztán a kutatás tárgyához való nehézkes hozzáférés, de a téma ideológiai és politikai túldimenzionáltsága is.

A szerző monográfiája erre a bonyolult, a valóság és az elérni kívánt célok között feszülő kontrasztra hívja fel a figyelmet. Azaz arra, hogy az emberkereskedelem – legalábbis az, amit ezen a politika, az ideológia és a tudomány ért – másként jelenik meg a nemzetközi szervezetek elvárásai, ajánlásai, jogszabálytervezetei szövegekörnyezetében, mint a tudományos (ideológiamentes) kutatásokból levonható következtetésekben.

Windt Szandra munkája ezt az eltérést láttatja, ráirányítva a figyelmet arra, hogy az emberkereskedelemről alkotott politikai, ideológiai elvárások, vágyak, képzetek mennyiben határozzák meg a jelenség megítélését, kezelését, jogi szabályozását, és térnek el a valóságban megmérhető, megjelenő formáktól. Ez a nézetkülönbség megnehezíti a jelenség értelmezését, de legfőképpen kezelését, javítását.

Dr. Tamási Erzsébet PhD



Budapest, 2021